

Erkkola > *Ärkkölä* > *Ärkkylä* > *Erkkylä* tai (yksinäis-k:llisestä *Erko*-nimestä) *Erkola* > *Ärkkölä* > *Ärkkylä* > *Erkylä*. Lisätukea sille, että kyseessä alkuaan on ollut talon nimi, antaa se, että Pirkanmaalla Sääksmäen Linnasissa on *Erkkylä*-niminen talo. Sen isäntänä oli 1600-luvun alkupuolella Erkki Jaakonpoika. Nykyisin Sääksmäen Erkkylästä ovat puheessa käytössä myös *Ärkkölä* ja *Ärkkö*. – MV

Junnila, Olavi 1988: 27; Jutikkala, Eino 1934: 258–259; Keskitalo, Oiva 1964: 63–64; Nissilä, Viljo 1962a: 124–125; HisKi; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Ersta kansanomaisesti *Erstaa*, kartano Nastolassa Päijät-Hämeessä, toimii nykyisin taide- ja toimintakeskuksena. *Villecht g. Ersta* 1833, *Ersta* 1834, *Ersta Gärd* 1846, *Erstaan kartano* 1871. – Kartano on muodostettu 1650-luvulla. Varhemmin sitä kutsuttiin → *Villäfteen* säteriksi. Uusi nimi näyttää tulleen käyttöön uuden eli nykyisen päärakennuksen myötä 1830-luvulla. Kartanon isäntänä oli vuosina 1827–1837 Erik Johan Strähle; nimi on voitu muodostaan hänen etunimestään läheisen → *Seesta(a)n* kartanon nimen mallin mukaan. – SP

Jonasson, Felix – Kivialho, Akseli – Kivialho, K. 1931: 893; Mäkelä, Anneli 1976: 137; Suomalainen Wirallinen Lehti 7.3.1871; HisKi.

Erstan → *Airisto*

Ervastinranta kyläkunta Kiiminkijokisuulla Haukiputaalla, Pohjois-Pohjanmaalla. – Nimi johtuu vanhimman talon, *Ervastin* (*Jons Ervesth* 1569) nimestä. Talonnimi lienee syntynyt itse paikalla skandinaavisesta henkilönimestä *Ernfaster*. Myös Oulunsalossa on vanha Ervastin talo (*Erfuastila* 1645). – JV

Vahtola, Jouko 1980: 412.

Eräjärvi entinen kunta ja järvi Orivedellä Pirkanmaalla. *Ereierui* 1545 (kylä), *Eräierffui* 1558 (kylä), *Ärrajärfue* 1629 (järvi), *Ehräjärvi* 1728 (pitäjä). – Oriveteen kuulunut Eräjärvi tuli saarnahuonekunnaksi 1687, kappeliseurakunnaksi 1785 ja itsenäiseksi seurakunnaksi 1914. Sekä Eräjärven kunta että seurakunta liitettiin 1973 takaisin Oriveteen. – 1500-luvun asiakirjoissa nimeä on käytetty kahdesta eri kylästä: järven luoteispäässä olevasta Hirtolahdesta ja toisessa päässä olevasta Järvenpäästä. Nimi on tullut asutusnimeksi järvennimestä. Eräjärven asutus on Sydän-Hämeeseen verrattuna nuorempaa, ja nimenantoaikana järvi on ollut eränkäyntialueella, mutta melko lähellä asuttuja seutuja. Sanalla *erä* on ollut mm. merkitykset 'saalis' ja 'pyyntimatka', ja nimi *Eräjärvi* on voitu antaa järvelle, jonne on tehty kalastusretkiä. Längelmäveden itärannalla järven lähellä on *Eräpyhä*-niminen korkea vuori, joka on ollut tärkeä paikka eräretkillä. Ehkä vuorennimi onkin järvennimen kantanimi. – SBS

Lehtonen, Antti 2006: 218; Suvanto, Seppo 1949: 107, 128; Vallinheimo, J.V. 1954: 33–34;

Voionmaa, Väinö 1947: 38–42; KA, RK, VA, I.

Esbo → *Espoo*

Eskilom kylä Liljendalissa Itä-Uudellamaalla. *Eskilomby* 1540, *Eskilsböle* 1552, *Eskelom* 1554. – Nimi on muodostettu miehennimestä *Eskil*, joka esiintyy jo 1414 Pernajassa lautamiehen nimessä Michel Eskilom. Kylännimen pohjalla voi olla talonnimi *Eskils*, joka kylässä onkin. Pääte *-om*, joka esiintyy monessa kylännimessä ennen kaikkea Pernajassa ja Liljendalissa, periytyy vanhasta sijamuodosta, jolla on tarkoitettu taloa tai väkeä Eskilin talossa tai Eskilin talon luona, lähistöllä. – GHK

Granlund, Åke 1956: 387; Hausen, Greta 1922: 406; Huldén, Lars 2001: 342.

Espoo kaupunki Uudellamaalla, ruotsiksi *Esbo*. *Espa* 1431, *Æspo* 1501, *Espåå* 1540, *Espoon pitäjässä* 1847, *Espon pitäjässä* 1864. – Nimen taustalla on ilmeisesti joen nimi: Keski-ajalla lähellä Espoonkartanoa Gumbölenjoen ja Mankinjoen

yhtymäkohdassa sijaitsi kylä, jonka nimi on kirjoitettu 1451 *Espaby*. Tämän kylän ohi Espoonlahteen virtaavan joen nimen *Åspån on yleensä tulkittu sisältävän vanhan ruotsin sanan *aspe* 'haavikko' ja *å* 'joki'. Lars Huldénin (2001) oletus on, että nimeen sisältyisi miehennimen *Esbjörn* lyhentymä *Espe. Ruotsin kielessä käytettiin 1800-luvulla myös asuja *Esbå* ja *Espå*. Espoo mainitaan seurakuntana 1458. Kauppala Espoosta tuli 1963 ja kaupunki 1972. – SP

Hausen, Greta 1920: 139; Huldén, Lars 2001: 278, 282; Kepsu, Saulo 1999: 12; Laitinen, Sirkka 1982: 14; Ramsay, August 1984 [1924]: 33; Sanomia Turusta 22.1.1864; Saxén, Ralf 1897: 14–16; Suomi 13.11.1847; Wallin, Väinö 1897: 16.

Esse → *Ähtävä*

Esse å → *Ähtävänjoki*

Estbacka → *Eestinmäki*

Estlotan → *Eestiluoto*

Estnäs → *Vironniemi*

Eteläinen kylä *Eteläistenjärven* rannalla Hauhon eteläosassa Kanta-Hämeessä. *Ettäleis* 1437, *Eteläs* 1501, *Eteläinen* 1890. – Urpo Säilän mukaan (1930) Eteläinen on ollut eteläisin paikka, jonne asutus on voinut päästä Hauhon reittiä, Vuolujokea myöten. Y. S. Koskimies (1985) on selittänyt nimeä sillä, että vanha kyläpaikka on ollut järven lounaisrannalla, etelään viettävällä rinteellä. – SP

Koskimies, Y. S. 1985: 407–408; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Eteläinen; Säilä, Urpo 1930: 16–17.

Etelä-Karjala maakunta Etelä-Suomen läänissä Suomen kaakkoisrajalla, historiallisen Karjalan maakunnan eteläosassa. → *Karjala*, → *Pohjois-Karjala*. Historiallisesti ja kulttuurisesti Etelä-Karjala on osa vanhaa Viipurin lääniä ja kuului ennen vuoden 1997 lääniuudistusta Kymen lääniin. Itsenäinen maakunta vuodesta 1998. Ruotsinkielinen nimi *Södra Karelen*. Epävirallisesti nimiä *Etelä-Karjala* ja *Södra Karelen* on käytetty historiallisen Karjalan maakunnan eteläosista 1800-luvulta lähtien; esim. *etelä-Karjala* 1848; *södra Karelen* 1839, *sydkarelen* 1889. Epäviralliseen Etelä-Karjalaan kuului aiemmin myös Suomenlahden ja Laatokan välinen *Karjalankannas* eli *Kannas*, joka vuoden 1944 rauhassa luovutettiin Neuvostoliitolle. – LL

Valtioneuvoston päätös maakunnista 1998

Etelä-Pirkkala entinen kunta Pirkanmaalla. Syntyi, kun → *Pirkkalan* pitäjä jaettiin kahtia vuonna 1922. Pyhäjärven etelänpuoleisesta osasta tuli Etelä-Pirkkala ja pohjoisesta → *Pohjois-Pirkkala*. Vuonna 1938 Etelä-Pirkkalan nimi vaihdettiin *Pirkkalaksi*, kun Pohjois-Pirkkalasta tehtiin → *Nokia*. – SP

Etelä-Pohjanmaa

1. maakunta Länsi-Suomessa Pohjanlahden rannikolla, käsittää historiallisen → *Pohjanmaan* eteläisen osan, ruotsiksi *Södra Österbotten*. *Österbottens södra del* 1776, *Södra Österbotten* 1778; *Etelä-pohjanmaa* 1821. Siihen kuuluivat vanhan Vaasan läänin etelä- ja keskiosat. Etelässä ja idässä olivat rajoina Suomenselkä, pohjoisessa Keski-Pohjanmaa. Vanhimpina aikoina rajana oli Pyhäjoki, mutta myöhemmät jaottelut ovat horjuvia. Vuoden 1680 jaossa Etelä-Pohjanmaahan kuului silloinen Korsholman lääni.

2. nykyinen maakunta vuodesta 1998. Kattaa edellä mainitusta maakunnasta lähinnä suomenkieliset kunnat muiden kuuluessa Pohjanmaan maakuntaan. Vuonna 1998 maakuntaan tulivat kuulumaan Alahärmä, Alajärvi, Alavus, Evijärvi, Ilmajoki, Isojoki, Jalasjärvi, Jurva, Karijoki, Kauhajoki, Kauhava, Korttesjärvi, Kuortane, Kurikka, Lappajärvi, Lapua, Lehtimäki, Nurmo, Peräseinäjoki, Seinäjoki, Soini, Teuva, Töysä, Vimpeli, Ylihärmä, Ylistaro ja Ähtäri. – SP

Kunnat ja kuntakohtaiset alueajot 2006; Nykysuomen tietosanakirja 2 s.v. Etelä-Pohjanmaa;

kannan siihen, mitä ”finne” nimessä tarkoittaa. Hänen mukaansa nimi osoittaa, että ruotsalaiset asuttajat ovat kohdanneet aiemmin perustetun suomalaisasutuksen saapuessaan tälle sittemmin keskeiselle seudulle. Lars Huldén (2001) on esittänyt vaihtoehdoisen tulkinnan, jonka mukaan nimen alkuosa voisi perustua henkilön lisänimeen *Finne*. Alkuperäinen luontonimi *Finström* on myöhemmin siirtynyt kylän- ja pitäjännimeksi. – PS

Hellberg, Lars 1987: 110–111, 217, 266; Huldén, Lars 2001: 57.

Fiskari käsityöläisten, muotoilijoiden ja taiteilijoiden kylä, myös kartano Pohjan kunnassa Uudellamaalla, vuodesta 2009 Raaseporin kaupungissa, ruotsiksi *Fiskars*, josta suomenkielinen nimi on mukaelma. *Fiskers gods*, *Fiskers ström*, *fiskieström* 1649. – *Fiskars* ’kalastajan talo’ oli alkuaan yksi kuudesta talosta, jotka alkuaan Hollannista lähtenyt turkulainen Peter Thorwöste lunasti 1649 Torbyn kylästä. Kylän halki virtaavan joen ja siinä olleen kolmen kosken (ruots. *ström*) varrelle hän perusti masuunin ja kankivasaran, jotka olivat Fiskarsin ruukin alku. – MB

Nikander, Gabriel 1929: 6–8; Särkkä, T.J. 1935: 9–10; Hjalmar Finnen kokoelmasta Pohjan maakirjat 1634–1653; www.fiskars.fi [10.8.2007].

Fiskars → *Fiskari*

fjärd sana *fjärd* on oikeastaan sama sana kuin norjan ja tanskan *fjord*, islannin *fjörður* ja englannin *firth*. Läheisiä sukulaisia ovat saksan *Furt* ja englannin *ford*, ’kahlupaikka, ylikulkupaikka’. Viime kädessä *fjärd* on johdos verbistä *fara* ’matkustaa, kulkea’ ja on perusmerkitykseltään ’paikka jossa (voi) matkustaa’. Ruotsin kielessä ja ruotsin murteissa kuten Suomenkin *-fjärd*-nimissä merkitys on ’avoin vesialue saaristossa; laaja merenlahti’. *-fjärd* tai *-fjärden*-nimiä on ruotsinkielisellä rannikolla yli 1 300. Saaristokylien saarten välissä avautuu vain yksittäisiä pieniä *fjärd*-nimisiä vesialueita, mutta ulkomerellä ne laajenevat ja muodostavat pääosan maisemasta. Siten nämä alueet ovat kooltaan muutamasta hehtaarista useihin satoihin neliökilometreihin. Nimien alkusosat kertovat usein täsmällisen sijainnin (esim. *Kökarsfjärden*) tai suhteellisen sijainnin (*Norr-fjärden*). Joitakin nimiä on otettu käyttöön asutusnimenä, esim. → *Dragsfjärd*, *Lappfjärd* (→ *Lapväarti*), → *Vittisbofjärd* (suom. *Ahlainen*) kunnannimenä ja *Källfjärd* (→ *Kellahti*) kylännimenä. → *Västanfjärd* on erikoistapaus. – PS

FO s.v. *fjärd*: Zilliacus, Kurt 1989: 165; SAOB F 663, F 698.

Flötjan luoto ja majakka Ahvenanmerellä, Lemlandin kunnassa Ahvenanmaalla, Suomen lounaisin piste. *Flötjan* 1789. – Kurt Zilliacus on otaksunut, että nimi on yhdistettävissä ruotsin verbiin *flyta* ’kellua, uida’; matalat luodot ovat ikään kuin ’kelluneet’ horisontissa. Joitakin samanlaisia nimiä on myös Gotlannin rannikoilla Ruotsissa ja Viron vanhoilla ruotsalaisalueilla, mutta niissä ’kelluminen’ merkitsee sitä, että matalat luodot yltävät juuri ja juuri veden pintaan. – PS

Danell, Gideon 1951: 108–109; Ehrensverd, Ulla – Zilliacus, Kurt 1997: 30; Olsson, Ingemar 1984: 91; Tjberg, Nils 1962: 30; Zilliacus, Kurt 1989: 56–57; Vanhojen karttojen Suomi: kartta 54.

fors tavallinen ruotsin sana *fors* ’koski’ on jälkiosana lähes 400 Suomen paikannimessä; yleisimpiä nämä nimet ovat Pohjanmaalla ja Itä-Uudellamaalla. *Kvarnforsen* ’Mylykoski’ ja *Långforsen* ’Pitkääkoski’ ovat yleisiä. Ne teollisuuslaitokset, ruukkiyhdykunnat ja tilat, jotka ovat sijoittuneet koskien vesivoiman äärelle, ovat useissa tapauksissa saaneet nimensä läheisen kosken mukaan tai niille on annettu uusi *-fors*-nimi: → *Högfors* (suom. *Karkkila*), *Kyrofors* (suom. *Kyröskoski*), *Liljefors* (suom. *Vanha-Virtaa* Sysmässä), *Mariefors* (suom. → *Kellokoski*), *Stockfors* (Pyhtäällä), *Tammerfors* (suom. *Tampere*, → *Tammerkoski*), → *Åminnefors* (Pohjassa). *Fors*-alkuisia paikan-

nimiä on runsaasti; nimiä *Forsby* ja *Forsbacka* on eri puolilla suomenruotsalaista aluetta. – PS

FSO-lex, s.v. *fors*, Valtavuo-Pfeifer, Ritva 1998: 184–186.

Forsby → *Koskela, Koskenkylä*

Forssa kaupunki Kanta-Hämeessä. *Forssa Fabrik* 1849. – Forssan kauppala erotettiin Tammelasta 1923, ja vuonna 1964 siitä tuli kaupunki. Oma seurakunta siitä oli tullut jo 1901. Forssan historia alkoi 1847, kun ruotsalaissyntyinen Axel Wilhelm Wahren perusti kehräämön Loimijoen Kuhalan kosken (→ *Kuhala*) partaalle. Tehtaan ja yhtiön nimi (*Forssa Bomulsspinneri* 1849, *Forssa aktiebolag* 1859) perustui sen sijaintiin; ruotsin *fors* ’koski’. Tehdaspaikkakunnan nimenäkin *Forssa* mainitaan jo 1852. – SP

Finlands Allmänna Tidning 22.3.1849 ja 20.6.1859; Åbo Underrättelser 23.3.1852; HisKi (Tammela); www.forssa.fi [12.3.2006].

Forssan kaupunki on saanut nimensä kosken partaalle perustetun kehräämön mukaan.

Fort Elisabeth merilinnake Kotkan Varissaressa Kymenlaaksossa. Kuului osana Ruotsinsalmen–Kyminlinnan kaksoislinnakeeseen, jonka venäläiset rakensivat hävittyään Ruotsinsalmen taistelun 1790. Englantilaiset räjäyttivät Fort Elisabethin vuonna 1855, ja sen rauniot ovat nyt ulkomuseoaluetta. – Elisabet, jonka mukaan linnake sai nimensä, on ilmeisesti Pietari Suuren tytär, joka oli Venäjän keisarinna vuosina 1741–1762. – LL

Suomenmaa 4 (1971): 82–83; Toivanen, Pekka 1980: 60–62.

Fort Slava saarilinnointus Kotkassa Kymenlaaksossa. – Punatiilipintainen, pyöreä kivilinnointus valmistui 1794 Kotkan edustalle Kukourin pienelle kallioluodolle osaksi venäläisten → *Ruotsinsalmen–Kyminlinnan* linnointusketjua. 1820–1840-luvulla Fort Slavaa käytettiin vankilana. 1830-luvulla, kun muu osa Ruotsinsalmen merilinnointusta oli lakkautettu, jäi Fort Slavaan pieni vartiosto. Fort Slava on nykyisin osittain korjattu ja rajoitetusti matkailijoiden käytössä. Linnointuksesta on käytetty myös käännösnimiä *Kunnia* ja *Le Gloire* (ransk.; *For-Gloire* 1800-luvun alku). Nimi on venäjää, *slava* ’kunnia’, *fort* ’linnointus’. – SP

Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 104; www.fort.fi/kohteet_ruotsinsalmi.html, 19.11.2006.

Fouvinkotapää varsinkin aiemmin *Houvinkotapää*, sa *Sundeekuāti*, tunturi Raja-Joosepin tien länsipuolella Inarissa Lapissa. Länsipuolella on matalampi vaara *Fouvinkotavaara*, sa *Sundeekuātuäiväs*, ja itäpuolella järvi *Fouvinkotajärvi*, sa *Sundeekuätjärvi*. *Enara Fogdkåta* 1796, *Fogdkåta*, *Fogdikåtjärvi* 1804, *Houvin kota och Sundi pahta* n. 1850. – Nimi on lähtöisin *fouvin* eli *houvin kodasta*, sa *sundeekuāti*, ’voudin kota’, jollainen on rakennettu Inarin ja Sompion välille näille main kruununvoudin levähdyspaikaksi viimeistään 1700-lu-

läisten asumasta alueesta käytettiin *hämä*-sanasta johdettua nimeä *Hämeh*, josta sitten loppu-*h:n* kadon jälkeen on päädytty nykyiseen maakunnannimeen *Häme*. – AH

BFH I: 312; Häkkinen, Kaisa 1996: 44; Itkonen, Erkki 1941: 76–93; Koivulehto, Jorma 1997:

161–162; Ojansuu, Heikki 1920: 88–89; Salo, Unto 2000: 24–25, 82–84, 178–185; Salo, Unto 2003: 29–45; SSA s.v. Häme; Tunkelo, E. A. 1899: 97–107.

Hämeen kangas pitkittäisharju Pirkanmaalla ja Satakunnassa, kulkee Ylöjärveltä Viljakkalan, Ikaalisten ja Jämijärven kautta Kankaanpäähän. Ruotsiksi *Tavastmon*. – Harju on osa Suomen pisintä harjujonoa, joka alkaa → *Salpausselältä* ja kulkee Hauhon, Pälkäneen ja Kangasalan kautta Tampereelle ja edelleen Ylöjärvelle, Hämeenkyröön ja sieltä *Hämeen kangas-* ja → *Pohjankangas-* nimisenä Etelä-Pohjanmaalle. Nimi mainitaan jo 1787 Gananderin sanakirjassa: *Hämeen kangas* 'stor-kyroskogen', mutta yleiseen käyttöön sen lienevät vakiinnuttaneet maantieteilijät: esim. *Hämeen kangas* 1859 Hallsténin kansakoulun maantiedon oppikirjassa. Yrjö Koskinen kirjoitti vielä 1852 Hämeenkyrön seudun harjujonoja kuvaillaan "Maanselän haarasta" (→ *Maanselkä*). *Maanselästä* (*Maanseljälle*) hän kirjoitti vielä 1856 Suomettaressakin, mutta alaviitteessä mainittiin ruotsalaisen Palmस्कöldin kirjoitus *Hämeen kankaasta* (*Tafwasteskogen*) Karvian → *Kantin* (*Skantsi*) sijaintipaikkana. Palmस्कöld sisällytti Hämeen kankaaseen myös Pohjankankaan. Samassa kirjoituksessa Koskinen mainitsee Ikaalisten ja Kankaanpään osuutta kangasalueesta nimitetyn *Kyrönmetsäksi*. Hämeen kankaan nimi esiintyi myös 1870- ja 1880-luvulla lehdistössä hahmoteltaessa maan rautatieverkkoa. Nimi perustuu siihen, että kangas on Tampereen pohjoispuoleisen leveähkön harjualueen Hämeen puoleinen osa. Kankaanpäässä harjujakso kääntyy kohti pohjoista ja Pohjanmaata, joten siellä sitä alettiin kutsua *Pohjankankaaksi*. – SP

Ganander, Christfrid 1997 [1787] s.v. Hämeen kangas; Koskinen, Yrjö 1852: I; Suometar

5.9.1856; Suometar 17.5.1882; Tapani, Pentti 2003: 45; Åbo Underrättelser 16.5.1877.

Hämeenkoski kunta Päijät-Hämeessä. *Hannus koskis* (= *Hannus*-niminen mies *Koski*-nimiseltä paikkakunnalta) 1488, *Käskis* (kylä) 1566. – Hämeen läänin Koski, *Koski Hl*, muuttui *Hämeenkoskeksi* vuoden 1995 alussa. Kunnanvaltuusto oli päättänyt nimenmuutoksesta vuonna 1994, kun Hämeen läänin kuuluvat Päijät-Hämeen kunnat olivat ryhtyneet ajamaan niiden siirtoa Uudenmaan läänin. *Hämeenkoski*-nimellä haluttiin korostaa hämäläisyyttä. Toisaalta haluttiin selvemmin erottua Turun läänin Koskesta, *Koski Tl*:stä. – Se, että *Hämeenkoski*-nimi oli ollut esillä jo paljon varhemmin, näkyy Väinö Wallinin 1897 toimittamasta julkaisusta "Suomalaiset kuntain nimet". Siinä todetaan, että *Koski, H.* on ennen tunnettu nimellä *Lammin-Koski*. Sen jälkeen kun Koski lakkasi olemasta Lammin kappeli, sille oli ehdotettu nimeä *Koski p.* (= Koski pitäjä) ja vastaavasti Turun läänin Koskelle, joka – siis vielä 1897 – oli Marttilan kappeli, nimeä *Koski k.* (= Koski kappeli). Ehdotuksen heikkoutena on Wallinin mukaan se, että myös jälkimmäisestä voi milloin tahansa tulla *p.* Wallin kirjoittaa: "Pahasta pääsemiseksi on ehdotettu, että *Koski p.* merkittäisiin *Hämeen-Koski*, joka muoto jo näkyy voittaneen sanomalehdissäkin alaa. Koska kuitenkin läänin merkki tällaisissa tapauksissa eräissä muissa nimissä on otettu käyttöön, lienee ehkä syytä noudattaa tässäkin samaa tapaa ja kirjoittaa *Koski, Häm.* tai *Koski, H.*" – MV

BFH I: 37; Helsingin Sanomat 10.6.1994; Wallin, Väinö 1897: 27; KA:VA 4021: 19.

Hämeen kylä kaupunginosa Vantaalla Uudellamaalla, aiemmin kylä Helsingin pitäjässä, ruotsiksi *Tavastby*. *Tauesteby* 1533, *Tawestby* 1540; *Hämeen kylästä* 1871. – Saulo Kepsu on otaksunut Hämeen kylän kuuluneen aiemmin Espoon Vanhan-

Vuoden 1799 kartassa Hämeenkyrön pitäjän nimenä on Kyrö.

kartanon (ruots. Gammelgård) kanssa samaan kylään, jonka aiempi suomenkielinen nimi olisi ollut *Kaukajärvi < *kauka* 'pitkä'; sekä Hämeen kylä että Vanhakartano sijaitsevat Pitkäjärven rannalla. *Tavastby*-nimien ovat kylälle antaneet ruotsalaiset tulokkaat, jotka ovat pitäneet sen asukkaita tavasteina (muinaisruotsin *tavaste*, *tavaster*) eli hämäläisinä. – SP

Granlund, Åke 1956: 260; Hausen, Greta 1920: 204; Huldén, Lars 2001: 299; Kepsu, Saulo 2005: 165; Suomalainen Wirallinen Lehti 5.8.1871.

Hämeenkyrö kunta Pirkanmaalla, ruotsiksi *Tavastkyro*. *Kyro* 1415, *Kyry*, *Kyra* 1439, *Tavastkyrö* 1775; *Hämeen-kyrö* 1787. – Erotettiin nähtävästi jo 1300-luvulla Sastamalasta eli Karkusta eri pitäjäksi. Aiemmin sitä kutsuttiin pelkästään *Kyröksi*, mutta erotukseksi Pohjanmaan Kyröstä (→ *Isokyrö*) sitä alettiin kutsua *Hämeenkyröksi* ja pohjanmaalaista rajanaapurina *Pohjankyröksi*. Hämeen Kyröä on pidetty vanhempana kuin Pohjanmaan Kyröä. *Kyrö*-nimitys esiintyi ainakin vielä 1830-luvulla pitäjän nimenä, ruotsinkielinen nimiasu *Tavastkyrö* ainakin jo 1775. Hämeenkyrö kuului historialliseen Satakunnan maakuntaan mutta on katsottu hämäläisten asuttamaksi. Hämäläis-satakuntalainen alue on muutenkin ollut yhtenäinen eikä maakuntien raja ole ollut jyrkkä. Hämeenkyrön nimi pohjautuu joko → *Kyröskosken* tai → *Kyrösjärven* nimeen. – *Kyrö*-alkuisia nimiä on runsaimmin hämäläis-satakuntalaisella alueella ja Etelä-Pohjanmaalla, ja jonkin verran myös Savossa ja Laatokan Karjalassa, jokunen Pohjois-Suomessakin. Kielen- ja historiantutkijat ovat käsitelleet nimeä *Kyrö* useaan otteeseen. Väinö Voionmaa yhdisti kyrön sanaan *kytö* 'korpi, korpiviljelys, uudismaa'. Ajatusta on kritisoitu äännehistoriallisin perustein (Lopmeri 1947). Ville Luhon (1954) mukaan *kyrö* merkitsee 'korkeaa, jyrkkärinteistä kalliota, kivikkoista mäkeä tai someroista, kivistä harjua' ja eräelämässä 'laajaa takamaata, jolle on ominaista kankaat, harjut, vuoret, järvet ja joet'. Kustaa Vilkkuna (1965) on puolestaan pitänyt *Kyröä* alkuaan henkilönnimenä. Jouko Vahtola (1980) on katsonut *kyrön* alkuaan hämäläisellä taholla käytettyksi maastosanaksi merkityksessä 'louhikkoineen, kallioineen, rotkoinen, ryteikkoinen, vaikeakulkuinen maastonkohta, johon oli helppo esim. piiloutua'. – SP

Ganander, Christfrid 1997 [1787] s.v. Hämeen-kyrö; Grotenfelt, Gustavi 1912: 369; Huldén, Lars 2001: 418; Lahti-Mononen, Ritva 1968a: 197–198; Lopmeri, Arvo 1947: 36; Luho, Ville 1954: 114–128, 139; Vahtola, Jouko 1980: 309–313; Vilkkuna, Kustaa 1965: 115.

Hämeen linna linna Hämeenlinnan kaupungissa, ruotsiksi ensin *Tavasteborg* ja sitten → *Tavastehus*. Esiintyy asiakirjoissa myös nimellä *Kronoborg* (1463; *Tavastehus olim* [aiemmin] *Croneburg* 1662). Ensimmäisenä Hämeen linnana eli ns. Va-

■ Hämeenlinnan kaupunki on saanut nimensä Hämeen linnasta.

nainlinnana pidetään → *Hakoisten* linnavuorta, joka oli novgorodilaisten hyökkäysten kohteena vuonna 1311, jolloin linna tuhoutui. Uuden Hämeen linnan rakennustyöt aloitettiin 1260-luvulla, ja vuosisatojen kuluessa linnaa laajennettiin edelleen. Suomenkielinen nimi on mainittu ensimmäisen kerran 1413 ”Tavastehus heter Hemelinda = bredeslott”. → *Hämeenlinna*. – SP

BFH I: 312; Blaeu, Joan 1662; FMU I: 41; Suvanto, Seppo 1995: 34; www.hameenlinna.fi, 13.6.2005.

Hämeenlinna kaupunki Kanta-Hämeessä, ruotsiksi → *Tavastehus. Hämen-Linnas* 1750, *Hämeenlinna* 1787. Lönnrotin sanakirjassa Hämeenlinnan rinnakkaisasuna *Hämeenkaupunki*. → *Hämeen linnan* muurien suojassa muodostunut kauppala sai kaupunkioikeudet 1639; Hämeenlinna oli ensimmäinen sisämaan kaupunki Suomessa. Nimi perustuu linnan nimeen. – SP

Ganander, Christfrid 1997 [1787] s.v. Hämeenlinna; Grotenfelt, Kustavi 1912: 216; Lönnrot, Elias 1874; www.hameenlinna.fi, 13.6.2005.

Hämeenlinnan mlk. entinen kunta Kanta-Hämeessä, vuodesta 1948 osa → *Hämeenlinnan* kaupunkia. Maalaiskunta syntyi 1904 niistä osista Hämeenlinnan seurakuntaa, jotka Hämeenlinnan ja → *Vanajan* seurakuntien erotessa toisistaan jäivät kaupunkikunnan ulkopuolelle. Ruotsiksi *Tavastehus lk.* – SP

Hämeenmäki kylä Hirvensalmella Etelä-Savossa. *Hämenmäki-by* 1664. – Kylä sijaitsee mäkialueella Suonteen itäpuolella. Nimen on arveltu toisaalta kertovan asutuksen tulleen Hämeestä, toisaalta siitä, että Savon ja Hämeen maakuntaraja kulki Suonteen järven itäpuolitse juuri Hämeenmäen selänteiden tienoilla. Rajapaikaksi määrättiin vuonna 1415 Vahvaselkä Suonteen ja Vahvajärven välillä. – SP

Mönkkönen, Toivo 1968: 42; Pirinen, Kauko 1988: 317; Suomen karttakirja 1799: 56; KA:VA 8644: 22v.

Hämes-Havunen talomuseo, entinen talonpoikaistalo Kauhajoella Etelä-Pohjanmaalla. *Hawuinen* 1691. – Sukutarinan mukaan Tyni Hannunpoika tuli Kauhajoelle Hauholta 1627 pitkin Hämeen- ja Pohjankangasta kulkenutta Kyrönkankaan kesätietä, joka oli ensimmäinen Hämeestä ja Satakunnasta suomenkieliselle Etelä-Pohjanmaalle johtanut tieyhteys. Kertoman mukaan Tyni rakensi kalamajan Kauhajoen rannalle noin 5 km nykyisestä kirkonkylästä etelään. Sittemmin Hämes-Havusen talossa pidettiin myös kestikievaria, minä vuoksi siitä on käytetty nimitystä ”Pohjanmaan portti”. Tila autioitui 1960-luvulla ja 1974 kunta osti tontin ja sillä olevat rakennukset Havusen sukuun kuuluvalla Havuselan perikunnalta. – Talon nimeen on ilmeisesti edellä kerrotun

sukutarinan perusteella lisätty määräite *Hämes* kertomaan suvun lähtömaakunta. Toinen tarina kertoo talon olevan Kauhajoen vanhin ja asukkaiden tulleen Hämeenkyröstä. Jos talon nimen jälkiosaan sisältyy sana *havu* ’(etenkin katkaistu) havupuun oksa’, se kielii nimenantajien tulleen Etelä-Pohjanmaalle mahdollisesti Hämeestä, sillä Etelä-Pohjanmaalla käytetään sanaa *hako* merkitsemässä havupuun oksaa. Nimi voisi kertoa havujen käytöstä esim. jokikalastuksen apuna. – SP

HisKi; www.kauhajoki.fi/hames-havunen/historia.htm, 22.1.2005.

Hännilänsalmi salmi Keiteleen Suovanselän ja Ylä-Keiteleen välillä Viitasaaren kirkonkylän eteläpuolella Keski-Suomessa. Salmen etelärannalla on samanniminen campingalue. Salmen ylittää nelostien pitkä *Hännilänsalmen silta*; vuoteen 1961 salmi ylitetiin lossilla, mistä on yhä muistona sillan pohjoispuolella *Lossinsaari*. – Salmi on nimetty sen pohjoispäässä olevan *Hännilä*-nimisen talon (*Hännilä* 1799) mukaan. Talon nimi perustuu sen asukkaiden sukunimeen *Hänninen*. – SP

HisKi.

Hänninhauta urheilukenttä ja -puisto Mikkelin keskustassa Etelä-Savossa. – Urheilupuiston paikalla on ollut aiemmin tämänniminen suolampi, jonka nimi on siirtynyt urheilupuistosta noin sata metriä etelään olevalle pelikentälle, joka on ollut suolampea sekini. Kenttä valmistui 1917. Kenttäalue on nykyisinkin ympäristöään alempana. Nimen jälkiosa selittyisi luontevasti sanasta *hauta* ’kuoppa, monttu, syväne’. Kertoman mukaan sudet tappoivat ja söivät *Hänninen*-nimisen miehen 1800-luvulla juuri Hänninhaudassa. Toisen tarinan mukaan Hänninhautaan on upotettu kirkonkello. Virallisemmin nykyisin puhutaan *Urheilupuistosta*. – SP

Kuujo, Erkki 1971: 424; SMS s.v. hauta; NA (Mikkeli).

Härkmeri kylä ja taajama Kristiinankaupungissa Pohjanmaalla, aiemmin Lapväärttiä. *Hercmär* 1546, *Hercmer* 1552, *Härchemerij* 1555, *Härkämeri* 1620. – Kylä on pyöreäköön järven, *Härkmerifjärdenin* (*fjärd* ’ulappa, selkä; merenlahti’) rannalla. Aiemmin järvi on ollut osa pidempää merenlahtea, mihin myös nimen jälkiosa, suomenkielinen sana *meri*, viittaa. Alkuosaan sisältynee eläimennimitys *härkä*. Härkiä käytettiin keskiajalla vetojuhtina lähinnä lounaisessa Suomessa. Ehkä nimeämisen syynä on ollut Pohjanmaalla vielä harvinaisen eläimen esiintyminen alueella. Tosin T. E. Karsten on katsonut, että nimen alkuperäiseen asuun on sisällynyt muinaisruotsin sana *hærgh(er)* ’kivikasa’ ja *mar* ’matala, maatuva merenlahti’; selitys on äänteellisesti epävarma. – SP

Huldén, Lars 2001: 362; Karsten, T. E. 1921: 228.

Härkäpää kylä Pernajassa Itä-Uudellamaalla, ruotsiksi *Härpe*. *Härckepäby* 1540, *Herkipäby* 1541. – Nimi on ilmeisesti peräisin suomalaisesta niemennimestä **Härkäpää*. Sen alussa lienee eläimennimitys *härkä*; tosin henkilön lisänimestä *Härkä* on 1500-luvulta tietoja Varsinais-Suomesta, esim. *Henrik Härke*, isäntä Maarian Hirvensalossa 1545. Nimen lopussa on niemennimitys *pää*. Rannikon varhaiset suomalaiset ovat ilmeisesti antaneet nimen tuolloin kylänlahden suulle pistäneelle isolle niemelle. Koska niemennimelle on osoitettavissa selvä tarkoite, epätodennäköiseltä tuntuu, että nimeen sisältyisi henkilön lisänimi *Härkäpää*. Ruotsalaismurteiseen nimimuotoon *Härpe* on päästy, kun suomalaisen alkuelementin loppuvokaali ja sitä edeltänyt *k* ovat kadonneet ja nimen loppuvokaali lyhentynyt. – RLP

Huldén, Lars 2001: 324; Kepsu, Saulo 1972: 118; Kepsu, Saulo 2005: 47; Pitkänen, Ritva Liisa 1985: 113.

Härmä kylä ja rautatieliikennepaikka Alahärmässä Etelä-Pohjanmaalla, vuodesta 2009 Kauhavan kaupunkia. – Myös Ylihärmän kunnassa on virallinen kylänimi *Härmä*. Nämä

takunnassa on Yläneeltä mainittu maanomistaja *Olaff Illom-poyca* 1421. Tyrvälle, nykyisen Vammalan alueelle, nimi on kulkeutunut uudisasukkaan mukana, jonka talo on merkitty kirkonkirjaan 1767 *Illo Nybyg:e*. Tämän talon mukaan on alettu nimittää koko kulmakuntaa jo 1770-luvulla. – PM

Pitkänen, Ritva Liisa 1985: 283; Suvanto, Seppo 1987: 69; Ziliacus, Kurt 1994: 22; Hiski (Tyrvää).

Illoinen kylä Turussa, Hirvensalossa Varsinais-Suomessa, vuoteen 1944 Maarian kuntaa. Yksinäistalo *Illoinen* on perustettu ennen 1200-luvun loppua. [L]autamies *Olaff Iolloste* 1414, *Ilois* 1558, *Ilois* 1787. – Aulis Ojan mukaan Maarian Illoinen on asutettu Ruskon Illoista käsin (*Mattz illoistis* 1556 ~ *Illoiste* 1557). Askaisissakin on ollut yksinäistalo *Iloinen* (*Ilois* 1557–70, *Illois* 1562). Ritva Liisa Pitkänen on esittänyt epäroiden, että kaikki kolme Lounais-Suomen *Illoinen* ~ *Iloinen* nimeä saattavat olla kukin erikseen lähtöisin skandinaavisesta henkilönnimestä *Ilia*, *Ille*, joka on Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa vakiintunut muotoon *Illoi* ~ *Illo*. → *Illo*. – PM

Oja, Aulis 1944: 42, 43, 52; Pitkänen, Ritva Liisa 1985: 283; REA: 256.

Ilmajoki kunta Etelä-Pohjanmaalla, ruotsiksi *Ilmola*. *Ilmola* 1546, *Ilmajoki Sochn* 1650; *Ilmajoen Pitäjäs* 1777, *Ilmajokia* 1828. 1500-luvulla myös *Ilmola pohia*. – Erotettiin Isostakyröstä omaksi kirkkoherrakunnakseen 1532, oma pappi Ilmajoella oli ollut jo aiemmin. Pitäjän vanhan nimen ja nykyisen ruotsinkielisen *Ilmola*-nimen perusteella on arveltu, että alkuperäinen nimi on siirrynnäinen Hauholta, jossa on Ilmoilan kylä (→ *Ilmoilanselkä*). Sitä Kyrönjoen jaksoa, joka kulkee Ilmajoen kirkonkylän ohi, on kutsuttu nimellä *Ilmajoki*. Joen nimen voisi arvella perustuvan myös joen rannalla keskiajalla olleen talon nimeen **Ilmola*. Talo olisi nimetty isäntänsä muinaissuomalaisen *Ilma*-kantaisen nimen mukaan. Ilmeisesti *Ilmajoki*-nimi syrjäytti *Ilmolan* seurakunnan nimenä vasta 1800-luvulla. – SP

Forsman, A.V. 1902: 157; Grotenfelt, Kustavi 1912: 215; Huldén, Lars 2001: 417; Vahtola, Jouko 1980: 270; KA: MHA 13; NA.

Ilmala rautatieseisake sekä ratapiha- ja toimistoalue Helsingin Pasilassa Uudellamaalla, vuoteen 1946 Huopalahden kuntaa. – Ilmatieteen laitos perusti sinne säähavaintoaseman ja observatorion 1910. Alue oli silloin vielä muuten rakentamattomana. Havaintoasemaa alettiin sen tehtävän ja perustajan mukaan kutsua *Ilmalaksi*, josta nimi laajeni koskemaan koko aluetta. – SP

Helsingin kadunnimet 2: 35; www.fmi.fi/organisaatio/historia_1.html, 22.12.2005.

Ilmoilanselkä järvi Hauholla Kanta-Hämeessä. *Ilmolan Selkä* 1799. – Järvi on saanut nimen rannalla olevan *Ilmoilan* kylän (*Ilmola* 1427, *Ilmoila by* 1458) mukaan. Kylä mainitaan vuonna 1412 annetussa rajanvahvistustuomioissa, joka on kadonnut, mutta johon viitataan vuonna 1501. Nimeen saattaisi sisältyä muinaissuomalainen miehennimi *Ilmo(i)*. Toinen vaihtoehto on, että nimi viittaisi rannan tuulisuuteen, tuuliseen ilmaan. – SP

BFH 1: 89; Koskimies, Y.S. 1985: 422; Suomen karttakirja 1799: 59; Sällä, Uuno 1930: 27.

Ilmola → *Ilmajoki*

Ilmola kylä Kemijokivarressa Keminmaassa Lapissa. *Ilmola* 1546, *Ilmoijla* 1556. – Nimen kantana on vanha suomalainen henkilönnimi *Ilmo*, joka lienee omaperäistä *Ilma-*, *Ilmari-* nimien kantaa. Vanhimpien *Ilmo*-nimien esiintymisen perusteella nimi lienee pohjoisessa hämäläisperäinen. – JV

Vahtola, Jouko 1980: 270.

Ilola kylä Porvoossa Itä-Uudellamaalla, ruotsiksi *Illby*. *Ylebym* 1480?, *Yliby* 1530, *Jleby* 1540. – Suomenkielinen nimi on muokattu ruotsinkielisestä *Illby*-nimestä. Ruotsin *-by* 'kylä' on korvattu suomalaisella asutusnimoitelmalla *-la*. *Illby* sisältää henkilönnimen *Ille*, joka on nimen *Illughi* 'ilkeämielinen'

(muinaisruotsin *ilder* 'paha, ilkeä') rinnakkaismuoto, tai liikanimen, joka pohjautuu Suomen ruotsalaismurteiden 'ilkeää, vaikeaa' merkitsevään sanaan *ill*. *Ilola* hyväksyttiin viralliseksi kylännimeksi *Illbyn* rinnalle 1970-luvun lopussa. – TS

FO s.v. ill; Granlund, Åke 1956: 224–225; Hausen, Greta 1920: 43.

Ilomants → *Ilomantsi*

Ilomantsi vanh. myös *Ilamantsi*, kaupunki ja kunta Pohjois-Karjalassa, *Ilomantsinjärven* rannalla. Ruotsiksi *Ilomants. na Ilomantše* 1500, *Ilmanssi by*, *Jlimans Sochn* 1590, *Ilomantsi Pogost* 1631. – Ilomantsin kaupungin nimi on johdettu järven nimestä, joka puolestaan palautuu saamen kieleen. Sen pohjana on kantasaamelainen sana **ëlēmāncē* 'ylimmäinen', jonka nykypohjoissaamelainen vastine on *alimuš*. Nimeämisperusteena on Ilomantsinjärven sijainti vesistönsä ylimmäisenä; siihen laskevat joet saavat kaikki alkunsa soista, eikä niiden varrella ole järviä. – Nimeä on selitetty kansanomaisella tarinalla *Ilja Mantsinen* -nimisestä munkista, joka olisi perustanut Ilomantsin kirkon. Tätä selitystä on epäroiden kannattanut myös Viljo Nissilä, joka ajatteli nimen palautuvan varhaisempaan asuun **Iljanmantsi*. Tämän nimisestä henkilöstä ei kuitenkaan ole tietoja, joten selitys on epäilemättä jälkikäteen keksitty; tarinaan lienee vaikuttanut se, että Ilomantsissa todella sijaitsee profeetta Eliaalle eli Iljalle pyhitetty kirkko. Selitys ei ole äännehistoriallisesti vakuuttava, sillä muodon *Ilamantsi* ~ *Ilomantsi* kehitys oletetusta aiemmasta **Iljanmantsi*-asusta ei olisi säännönmukainen. – AA

Aikio, Ante 2003: 101–102; Nissilä, Viljo 1943: 57; Räsänen, Alpo 2004a.

Ilosjoki lyhyt joki Pihtiputaalla Keski-Suomessa, lähtee *Ilosjärvestä* ja laskee Kolimaan. *Ilosjoki* on myös paikalla olevan kylän nimi. Kylän eteläpuolella on *Ilosvuori*. – Nimet voivat olla saamelaisperäisiä: niihin sisältyisi 'korkeaa' merkitsevä saamen sana, saP *alla*, saI *ollä*, saKo *öll*. Tässä tapauksessa ensisijainen nimi kuuluisi Ilosvuorelle, joka seudun korkeimpana mäkenä on saamessa nimetty "Korkeavuoreksi". → *Ellivuori* ja → *Elämänmäki* ovat samaa saamelaista alkuperää; vrt. myös → *Elijärvi*, → *Elimyssalo*, → *Elimäki*, → *Ilanjärvi*, → *Ilomantsi*. Toisena selitysvaihtoehtona tulee silti kyseeseen henkilönnimilähtöisyys: Kangasalan Sahalahdella on *Ilolan* kylä, jolla on ollut erämaita Pihtiputaalla. Ilosjoen seutu voisi olisi voinut olla Sahalahden Ilostien omistus. – AA

Markkanen, Erkki 1983: 103.

Ilpoinen kaupunginosa Turussa Varsinais-Suomessa, aiemmin kylä Kaarinassa, ruotsiksi *Ilpois*. *Ilposten* 1416, *Ylponen* 1451, *Ylpos* 1467. – Kylä oli olemassa jo 1200-luvulla. Sen nimi perustuu talonnimeen, joka pohjautuu varhaisen isännän yksilönnimeen. Ralf Saxén yhdisti nimen muinaisruotsalaiseen nimeen *Ilve*, muinaisyläsaksassa *Ilbo*, mutta piti itsekin rinnastusta epävarmana. Myös Jouko Vahtola (1983) on arvellut nimen voivan perustua germaaniseen miehennimeen *Ilpune*, *Ilbo*, *Ilbogo*. Koska *Ilpotar* mainitaan kansanrunoissa Pohjolan emännän kertonimenä, on Heikki Ojansuu (1920) katsonut, että tämä nimi edellyttää miehennimeä *Ilppo(i)* ~ *Ilppo(i)nen*, joka voisi liittyä eläimennimityksen *ilves* varhempaan muotoon. A. V. Forsman piti nimeä *Ilponen* muinaissuomalaisena sukunimenä. Ilmeisesti nimi perustuu suomalaiseseen miehennimeen – ei sukunimeen. – SP

Forsman, A.V. 1894: 127; Oja, Aulis 1946: 41; Ojansuu, Heikki 1920: 92; Saxén, Ralf 1905: 53;

Vahtola, Jouko 1983: 269.

Ilpois → *Ilpoinen*

Imatra kaupunki Etelä-Karjalassa Vuoksen varrella. Perustettiin kauppalaksi vuonna 1948 Ruokolahdesta, Joutsenosta ja Jääskestä erotetuista kylistä ja sai kaupungin aseman vuo-

den 1970 alussa. – Nimi on alkuaan kuulunut koskelle, jonka rannoille kaupunki on sittemmin syntynyt. Kosken nimi mainitaan asiakirjoissa jo 1500-luvulla: *Immatra fors, Imatrafors, Immatra* 1557. Imatran kaupungin nykyinen keskusta on aivan kosken partaalla, ja tämän kaupunginosan nimi on *Imatrankoski*. – Nimi *Imatra* on ilmeisesti hyvin vanha, mitä osoittaa mm. se, että se mainitaan Suomen vanhassa kansanrunoudessa. Kalevalan kolmannessa runossa Joukahainen luettelee Suomen kolme suurta koskea: ”Hämehess’ on Hälläpyörä, Kaatrankoski Karjalassa; ei ole Vuoksen voittanutta, yli käynnyttä Imatran.” Ilmeisesti juuri vanhuutensa vuoksi nimi *Imatra* kuuluu niihin nimiin, joita ei ole osattu tyydyttävästi selittää, vaikka arvoitusta on yritetty ratkaista 1800-luvulta lähtien (D. E. D. Europaeus 1868). Toistaiseksi viimeiset selitysyrietykset on tehnyt Viljo Nissilä. Vuonna 1939 Nissilä yhdistää nimen *Imatra* Kuolan Lapissa tunnettuun järvennimeen *Imandra* ja samanasuiseen joennimeen. Nimi *Imatra* voisi olla kehittynyt asusta *Imantra* ja se puolestaan ehkä asusta **Imantero*. Sanan kanta **Imanti* on yhdistettävissä sanapesueeseen, johon kuuluu esim. verbi *imeä*. Myöhemmin (1975) Nissilä esittelee paikannimiä, jotka juontuvat muinaissuomalaisista henkilönnimistä. Osalla näistä on ollut mytologinen sävy. Tällainen voi hänen mielestään olla myös nimi *Imatra*; tässä yhteydessä Nissilä esittää nimen lähtömuodon asussa **Imanteri*. – LL

Europaeus, D. E. D. 1868: 43; Kalevala: 3: 179–182; Nissilä, Viljo 1939: 444–446; Nissilä, Viljo 1975: 128; Suomenmaa 2: 232–233; Talka, Anu 1997: NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Immeljärvi myös *Immelänjärvi*, järvi Kittilän Sirkassa, Lapissa. *Immeljaure* 1600-l. (kadonneeseen kittilänsaameen kuuluva nimiasu). Sen eteläpuolella on pienempi järvi *Immelänlommol* (suomen pohjoisimpien murteiden *lommol* ~ → *lompolo* on saamelaisperäinen sana, joka merkitsee ’pientä joen varrella olevaa järveä’). Kittilän → *Sirkan* kylästä on toisinaan käytetty järven nimeen pohjautuvaa rinnakkaisnimeä *Immelä*. 1730-luvulla on Kittilästä mainittu myös nimi *Immelvara* (= *-vaara*), joka on ilmeisesti nykyisen Levin *Himmerikin* aiempi nimi. – Nimi on lainattu saamesta ja sisältää ’jumalaa’ merkitsevän sanan (pohjoissaamen *ipmil*, inarinsaamen *immeel* ’jumala’). Tieto nimen saamelaisesta taustasta on säilynyt myös paikkakunnan asukkaiden keskuudessa, mutta nimenantoperusteesta ei enää voida sanoa mitään varmaa. – AA ja SA

Fellman, Isak I (1912): 82.

Immersby kylä Sipoossa Itä-Uudellamaalla. *Jmbersby* 1540, *Jngebiörsby* 1556. – Kylälle nimen antaneen talon nimeen sisältyy ruotsalainen miehennimi *Ingebiorn*, *Ingebiörn*. Jälkiosa by ’kylä’. – SP

Granlund, Åke 1956: 225; Huldén, Lars 2001: 306.

Immola kylä ja entinen rautatieliikennepaikka Imatralla Etelä-Karjalassa. Kylän alueella on lentokenttä ja rajavartioasema. Kylä rajoittuu etelässä *Immolanjärvi*-nimiseen järveen, ja nimi *Immolanjärvi* voi tarkoittaa myös kylää. Molemmista nimistä on käytössä myös a:llinen variantti: *Immala*, *Immalanjärvi*. a:lliset asut ovat o:llisia vanhempia; paikkakuntalaiset saattavat käyttää niitä puheessa edelleen, ja virallisessakin käytössä ne ovat olleet ainakin vielä 1900-luvun alkupuolella. *Immala* 1554, *Immala Ierff* 1562, *Immala* 1906. – Nimen pohjana on vanha miehennimi *Imma*, jonka johdos on myös sukunimi *Immanen*, *Immainen*. Näiden seutujen asiakirjoissa mainitaan *Immanen*- ja *Immainen*-nimisiä jo 1500-luvulta, vaikkakaan ei juuri Immolan kylästä, esim. *immai(j)n pffl hens* 1546, *imain Märthen* 1551. Henkilönnimi on yhdistetty roomalaiskatolisen kirkon Suomeen tuomaan nimeen *Immanuel* tai saksalaiseen

nimeen, jonka muunnoksia ovat mm. *Imma* ja *Immo*. – LL

Nissilä, Viljo 1939: 309; Nissilä, Viljo 1975: 172; Nissilä, Viljo 1980: 151; Suomenmaa 5 (1923): 147; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Ina kylä Evijärvellä Etelä-Pohjanmaalla, ruotsiksi *Ena*. *Enaperä* 1557, *Enaby* 1760. – Kylä sijaitsee *Evijärvi*-nimisen järven pohjoispäässä. Keskellä järveä on suuri asuttu saari, *Inansaa-ri*. Nimeen sisältyy sana *ina* ’pieni poveton tai pienipovellinen nuotta; matalissa rantavesissä tai joessa käytetty kierrenuotta’. Sana *ina* on lainautunut Pohjanmaan ruotsalaismurteisiin muodossa *ena*. Järvellä harrastettu inakalastus on antanut aiheen luontopaikan nimelle, josta nimielementti *ina* on sitten siirtynyt – ehkä lahden pohjoispään nimen **Inaperän* kautta – asutusnimeenkin. – SP

Huldén, Lars 2001: 420; Karsten, T. E. 1923: 205; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 sv.

Norrena; HisKi.

Inari saI *Aanaar*, saP *Anár*, saKo *Aanar*, ruotsiksi *Enare*, kunta ja seurakunta Pohjois-Lapissa. Inarin lapinkylän nimenä *Inareby* 1556–57, *Enarby* 1567, 1584, *Inarin kylä* 1574 (*Inari* myös suomalaisissa muinaisrunoissa), *Einari* 1639; (norj. lähteissä:) *Inderiaur* 1593, *JndJager(s) bye*, *JndJagers vand* 1714, *Indiager* 1729. Käytetty myös *Inarijärven* nimenä, vars. muodossa *Iso Inari*, saI *Stuorrá Aanaar*, saP *Stuorra Anár*. – Nimen alkuperä jää useista selitysyrietyksistä huolimatta tuntemattomaksi. Ison Inarin nimenä se on voinut periytyä seudulla aiemmin puhutusta, kadonneesta muinaiskielestä samoin kuin monet muut suurten vesistöjen nimet. Veroluettelossa ja joissakin muissa lähteissä esiintyy samantapainen miehen nimi, joka kirjoitetaan useimmiten asuun *Enar* tai *Ennar*. Se on sittemmin korvattu tavallisesti *Einarilla*, mistä johtunee paikannimenkin samaan asuun vääntyminen. Mikään ei silti viittaa siihen, että paikannimi ja henkilönnimi kuuluisivat yhteen. Lapinkylän nimestä on syntynyt myös → *Inarijoen* nimi, se kun oli kylän länsirajana. – SA

Olsen, Isaac 1994: 37 ja karttaliite; NA:T.I. Itkosen poiminnot.

Inarijoki saP *Anárjohka*, saI *Aanaarjuuhá*, Tenon oikeapuoleinen latvahaara, Suomen ja Norjan rajajoki Inarin ja Utsjoen länsiosissa Lapissa (toinen päähaara Kaarasjoki on kokonaan Norjan puolella). *Enare Elf* 1751, *Enarejoki* 1804. Vanhemmissa lähteissä Inarijokea kutsutaan → *Tenoksi*: *Thanen* 1714, *Teno* (Elfwen) 1728, 1736. Schnitlerin mukaan 1744 se oli *Øvre-Tana* eli ”Ylä-Teno”, toiselta nimeltään *Indiager*- eli *Anar-Elv*. – Suomenkielinen nimi on käännetty saamesta, ja saamenkielinen nimi on tullut siitä, että joki on ollut Inarin lapinkylän eli siidan länsirajana Ávjovárrin siitaa ja samalla Tornion Lappia vasten. Myös joenvarren vanhin tiedossa oleva asutus on ollut inarilaista. Nimen alkusosta → *Inari*. – SA

ESF 1:2: 81; ESF 2:2: 13, 45; Olsen, Isaac 1994: karttaliite; Schnitler, Peter 1962, I: 304;

Wahlenberg, Göran 1973 (1804): 36 (karttake).

Ingarskila kylä Inkoossa Uudellamaalla. *Ingwarskila* 1450(?), *Ingwardskylæ bol* 1541, *Jngewaldzkijhla* 1527. – Nimi pohjautuu muinaispohjoismaiseen miehennimeen *Ingevalder*, joka esiintyy sellaisenaan tai patronyymeissa keskiajan Suomessa, esim. *Wlffwer Ingeualdzson* Karjaalla 1405, ja sen lisäksi monessa asutusnimessä. Jälkiosa *-kila* on vanha monikkomuoto ruotsin sanasta *kil* ’kiila’, joka esiintyy yleisesti kiilanmuotoisten peltojen nimissä. Jopa samasta kunnasta tavataan niin ikään kylännimiksi siirtyneet *Rankila*, *Rådquila* ja *Åkila*. – MB

Huldén, Lars 2001: 32–33, 238–247; Thors, Carl-Eric 1959: 62.

Ingeris → *Inkere*

Ingerois → *Inkeroinen*

Ingå → *Inkoo*

Inha asuinalue ja rautatieliikennepaikka Ähtärissä Etelä-Pohjanmaalla. *Inha Eng* 1682 (niitty), *JnhaKåski Ström* 1753,

Jaakkola → Labbom

Jaala kunta Kymenlaaksossa. *Jaalast* (elatiivi) 1478, *Jala* 1539, *Jaala* 1550. – Jaala kuului Iitin osana Hollolan suurpitäjään ja Iitin perustamisen jälkeen vuodesta 1539 Iittiin. Se sai kappeliseurakunnan oikeudet 1810 ja itsenäistyi Iitistä 1873. *Jaala* on myös pitäjän kirkonkylän nimi, jonka rinnalla käytetään nimeä *Jaalankylä*. Pitempää nimeä on alettu todennäköisesti käyttää pitäjän itsenäistymisen jälkeen, jotta voitaisiin erottaa toisistaan pitäjä ja kylä. Jaalankylä on pitäjän vanhin kylä, johon on syntynyt asutusta ehkä jo 1300-luvulla. – Nimi *Jaala* lienee kehittynyt talonnimestä. Loppu *-la* on tyypillinen talonnimijohdin, joka liittyy varsinkin miehennimiin. Saulo Kepsu arvelee, että tässä nimessä *la*-johdin on liittynyt *Ja*-alkuiseen henkilönnimeen, mahdollisesti nimeen *Jaanu* tai *Jaani*. Talonimi **Jaanula*, **Jaanila* olisi sisäheiton kautta lyhentynyt asuun *Jaala*: **Jaanula*, *Jaanila* > *Jaala*. Kun Jaalan talon ympärille syntyi lisää asutusta, nimi siirtyi ensin koko kylän ja ilmeisesti jo 1500-luvulla kylää laajemman alueen nimeksi. Jos nimi *Jaala* ei kuitenkaan pohjautu talonnimeen, taustalla voi Kepsun mukaan olla saamelaisperäinen luontonimi. – LL

Hallila, Aimo 1988: 59; Kepsu, Saulo 1981: 40–42; Räisänen, Alpo 2003: 33; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Jaalanka kylä Vaalassa Kainuussa, Oulujärven *Jaalanganlahden* rannalla. *Jalanga* 1555, *Jalanga by* 1569, *Jalangalax by* 1642. – Kainuun vanhimmassa maakirjassa vuodelta 1555 Oulujärven seudun asutus on jaettu Jaalangan ja Melalahden neljänneskuntiin. *Jaalanka* on saamelaisperäinen nimi (vrt. pohjoissaamen *čállit* 'viiltää, avata'; sana on lainattu karjalan kieleen muodossa *joala* 'sula kohta jäässä'). Jaalanganlahden perään laskevan Leinolanjoen suuhun syntyy keväällä aikaisin sula, joka on mainio kalapaikka. Jaalanganlahdessa on myös ns. lapinpato, kivipato ja siinä pyyntiaukko. Nimen lopussa oleva *-nka* on vanha nimistöjohdin. – AR

Räisänen, Alpo 2003: 32–35.

Jaamankangas laaja kangasalue – kielenkäytössä usein *Jaamankankaat* – Joensuun, Kontiolahden ja Liperin alueella Pohjois-Karjalassa. – Nimi on todennäköisesti syntynyt ennen Stolbovan rauhaa 1617, jolloin karjalaisia ortodokseja vielä asui alueella. Venäjän kielen sanasta *jam* 'postiasema, kyyti-asema' on saatu karjalan kieleen sana *joama* 'tie, maantie'. Jaamankangas on ollut oivallista maastoa kulkea sekä jalan että hevosella. Sana *jaama* on merkitty kyyditysvolv-

lisuutta tarkoittavana terminä sakkoluetteloon Vesulahdelta nykyisen Mikkelin tienoilta 1581. – AR

KKS s.v. joama; Pirinen, Kauko 1988: 291; SSA s.v. jaama.

Jakkukylä kylä Yli-Iissä Pohjois-Pohjanmaalla. Kylän vanha nimi 1500- ja 1600-luvulla oli *Pirttitörmä*. – Nimi johtuu talonnimestä *Jakku*. Siihen sisältyy varhaisen isännän etunimi, paikallinen *Jaakob-*, *Jaakko*-nimen kansanomaisen muunnos. Muoto on melko harvinainen mutta lähinnä länsisuomalainen. – JV

Jakobacka → Jakomäki

Jakobstad kaupunki Pohjanmaalla, suomeksi → *Pietarsaari*. *Jacobs stadh* 1652, *Jacobstads*[sa] 1750. – Kaupungin perusti sotamarsalkka Jakob de la Gardien ("Laiska-Jaakko") leski kreivitär Ebba Brahe 1652 Pietarsaaren pitäjän vanhaan satamaan, joka oli tärkeä mm. tervakaupalle; Pietarsaaren suurpitäjä oli läänityksenä sotamarsalkalla. Kreivitär Brahe

Kreivi, sotamarsalkka Jakob De la Gardien (1583–1652) leski Ebba Brahe antoi perustamalleen kaupungille nimen menehtyneen miehensä mukaan.

halusi kunnioittaa vain pari kuukautta aikaisemmin kuolleen puolisonsa muistoa ja antoi nimittää kaupungin hänen mukaansa. Nimen jälkiosa on → *stad* 'kaupunki'. Kaupunginnimi ei saanut mitään suomenkielistä vastinetta, vaan takamaan suomalainen väestö käytti emäpitäjän nimeä *Pietarsaari* myös kaupungista. – PS

Grotenfelt, Kustavi 1912: 384; Huldén, Lars 2001: 404.

Jakokoski koski Pielisjoessa ja sen lähellä oleva kylä Kontiolahdella Pohjois-Karjalassa. *Jacokåskj* (koski) 1683. – Ei ole tiedossa, mikä jako on nimen synnyn aiheena. Ehkä koski on ollut jokin rajapaikka, sillä esim. Pielisessä olevan Paalasmaan *Jakohiekan* nimen sanotaan johtuvan siitä, että paikka on ollut Paalasmaan ja Kylänlahden kalastusalueiden rajana. – AR
KA:TUOKKO.

Jakomäki osa-alue Helsingin koilliskulmassa Uudellamaalla, ruotsiksi *Jakobacka*. *Jakobacka* 1740, *Jacobacka Måsan* 1775. – Jakomäki kuului alueeseen, joka vuoden 1946 alussa liitettiin Helsingin maalaiskunnasta Helsingin kaupunkiin. Lähiö rakennettiin korkealle kallioiselle mäelle 1967–1969. Nimi on alkuaan suomalainen ja lainautunut ruotsin kieleen muodossa *Jaakkäbacka*, jälkiosana *backe* 'mäki'. Alkuosaan voi sisältyä ristimänimi *Jaakko* (< *Jakob*) tai suomen sana *jako*. Jälkimmäisessä tapauksessa nimi *Jakomäki olisi voinut tarkoittaa Tapaninkylän (Staffansby) ja Sotungin (Sottungsby) rajalla olevaa mäkeä. Jos nimen sisältönä on etunimi, nimeä voisi verrata Sotungin kylässä olleeseen talonnimeen *Heikbacka*. Heikbackalla oli Tapaninkylän puolella nykyisen Heikinlaakson kohdalla *Heikbacka Måsan* -niminen suo. Kylässä on voinut olla myös *Jakobacka*-niminen asumus, jolla olisi ollut maita nykyisen Jakomäen tienoilla. – SP

Kepsu, Saulo 2005: 161; Pesonen, Leo A. 1981: 192–193.

Jalasjoki kylä ja joki Punkalaitumella Satakunnassa. *Jalasjoki* by 1541, *Jalas Joki* 1786 (joki). – Nimeen sisältynee sana *jalas*, jolla on mm. merkitykset 'reen tai kelkan liu'uin; jokin muu puusta tehty reen jalasta muistuttava kappale, esim. veneen pohjan pitkittäispuu'. Ehkä joen rannalla on ollut paikka, jossa on kasvanut sopivia puita jalasten tekoon. Joen nimi on sittemmin siirtynyt myös kylälle. – SP

Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 244; SMS s.v. *jalas*; KA: Suvanto/ Huittinen s.1269.

Jalasjärvi kunta Etelä-Pohjanmaalla. *Jalasierffui* 1571, *Jalaxjärvi* 1675. – Muodostettiin 1689 Ilmajoen alaiseksi rukoushuonekunnaksi ja 1730 kappeliksi. Itsenäinen seurakunta siitä päätettiin tehdä 1858. Pitäjälle nimensä antanut Jalasjärven kylä on noussut samannimisen järven pohjoisrannalle. Järvestä virtaa Kurikan puolella Kyrönjokeen liittyvä Jalasjoki. Joko joen tai järven rannalla on ilmeisesti ollut paikka, jossa on kasvanut sopivia puita jalasten (→ *Jalasjoki*) tekoon. – SP

Walta, Matti 1985: 81; HisKi (Ilmajoki).

Jalkaranta kaupunginosa, kylä ja taajama Lahdessa Päijät-Hämeessä. *Anders Jalkaranta* 1460. – Vesijärven rannassa olevan entisen Hollolan pitäjän kylän nimestä on esitetty useita tarinanomaisia selityksiä. On arveltu, että Hollolan kirkkoon menijät lepuuttivat rannassa jalkojaan tai vaihtoivat rannassa kengät jalkaansa tai että rantaan johti vain jalan kuljettava tie. Koska nimi on vanha, ainakin keskiaikainen, sen alkuperää on etsittävä kauempaa menneisyydestä kuin mihin nykyihmisten muisti yltää. Jalkarannan voi ajatella olleen muinaisen eräreitien tärkeä etappi, kohta, josta Salpausselkä on ollut helpoin ylittää, kun pohjoisesta Päijänteeltä saapuvat matkamiehet ovat jalkautuneet ja siirtyneet harjun eteläpuolella kulkevalle Porvoonjoelle ja sitä pitkin edelleen Suomenlahdelle. Samantapainen ylimenopaikka – tosin pienempi ja

merkitykseltään vähäisempi – on Hollolan naapuripitäjässä Hämeenkoskella oleva *Jalkaranta*. Se on saanut nimensä siitä, että paikalla on ollut pitkospuut, joita pitkin jalkamies on pystynyt ylittämään joen. – MV

BFH 1: 67; Kuusi, Sakari 1980, I: 55, 189; Laapotti, Marjukka 1994: 74.

Janakkala kunta Kanta-Hämeessä. *Janacala sochn* 1381(?), *Janackala sochen* 1435. – Janakkalan kirkkopitäjän on arveltu syntyneen vuoden 1300 tienoilla, kirkon vanhin pyhimysveistos on ajoitettu 1200-luvulle. Ensimmäinen selitys seurakunnan nimestä on vuodelta 1753, jolloin sen kirkkoherra Emanuel Foenander selitti sitä havupuun pihkaa eli tervaa tai puun tervaisinta paikkaa tarkoittavasta suomen *janhus*-sanasta: seurakunnan nimi *Janhackala olisi tarkoittanut tervapuun hakkuupaikkaa tai paikkaa, jossa tervaksia hakataan. Selitykseen tyytyi myös pitäjän historian kirjoittaja 1976. Kuitenkin jo 1951 Viljo Nissilä piti mahdollisena, että nimi perustuu varhaiseen miehennimeen *Janakka*, joka olisi laina alasaksalaisesta nimestä *Janecke* ~ *Janeck* ~ *Jancke* (< *Johannes*). Tähän ovat sittemmin yhtyneet muutkin tutkijat. – SP

FMU 1: 494 ja 3: 93; Kerkkonen, Veikko 1976: 22–24; Neovius, Akter, s. 212; Nissilä, Viljo 1951: 356–357; Nissilä, Viljo 1980: 152–153.

Jantoniemi kylä Lohjalla Uudellamaalla, paikallisesti myös *Jantuniemi*. *Jenthela* 1540, *Jänttälä* 1549, *Jandonemi* 1550, *Jandunemi* 1589. – Asutus sijaitsee samannimisellä Hormajärven niemellä. Nimeen sisältynee varhaisen isännän nimi *Janttu* ~ *Jäntti*, jotka kuuluvat *Johanneksen* moninaiisiin kansanomaisiin muunnoksiin. Kun alkuperäiseen kylännimeen *Janttula ~ *Jänttelä on lisätty sijaintia ilmaiseva nimi, nimestä on tullut ensin genetiivialkuinen *Jantun-* tai *Janttoniemi* ja sitten *Jantu-* ~ *Jantoniemi*. – SP

Häusen, Greta 1922: 418; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Jantunen, Jäntti.

Jarin → *Järämä*

Jauratustunturi tunturi Sallassa Lapissa. – Nimi on saamelaisperäinen, mutta sen saamenkielistä alkumuotoa ei ole todettu. Nimellä ei ole yhteyttä Sodankylästä tunnettuun paikannimeen *Jaurutus*, jolla tarkoitetaan erästä Luiojärven järvimäistä lahtea; sellaista kutsutaan suomen pohjoismurteissa yleensä *järvikäiseksi* ja inarinsaameksi nimityksellä *jävrädäh*. Pikemmin voisi ajatella nimen palautuvan 'järveltöntä' tarkoittavan saamelaisen adjektiivin attribuuttimuotoon, jota edustaa mm. pohjoissaamen muoto *jävrrehis*, sillä Jauratustunturin alueella ei ole melkein lainkaan järviä. Järvettömyys olisi silti nimenannon perusteena epätavallinen, ja nimi saattaakin kuulua samaan ryhmään kuin Enontekiön *Jauristunturit* (saam. *Jävrrešduottar*), jonka yhteys saamen 'järveä' tarkoittavaan sanaan, saP *jävri*, saI *jävri*, saKo *jäu 'rr*, on suorastaan epätodennäköinen. – SA

Jaurujoki myös *Jauru*, saKo *Jäu 'rrjokk*, venäjäksi *Javra*, Saariselän eteläosasta lähtevä joki Sodankylässä ja Savukoskella Lapissa, virtaa Venäjän puolelle ja laskee siellä Nuortijokeen. *Jaurijok* n. 1850. – Suomen ja venäjän nimimuodot on muokailtu koltansaamesta, jossa nimi merkitsee sananmukaisesti "Järvijokea". Nimen motiivi ei ole silti selvä. Joen alajuoksulla on kylläkin järvi, jota kutsutaan ilmeisesti joen mukaan nimellä *Jaurujärvi*, saKo *Jä(ä)u 'rjäu 'rr* "Järven tai Jaurun järvi", venäjäksi *Javrozero*. – SA

Fellman, Jacob 3 (1906): 329.

Javarus kylä Kemijärvellä Lapissa. Se on *Javarusjärven* rannalla, josta laskee *Javarusjoki* Kemijokeen. – Nimi on jo paikan sijainninkin takia varmasti saamelaislähtöinen, mutta sen saamenkielistä alkumuotoa ei enää tunneta. Seudulla aikanaan puhuttu saamen kieli on jäänyt lähes tuntemattomaksi.

teessa yhäkin tuttu adjektiivi *jämeä* ~ *jämiä* 'vahva, jäykkä, jä-mäkkä'. Seutuun liittyvänä erämaana on mainittu *Jämiänmaa* 1552. *Jäminki*-ryppään syntymotiivina lieenee *Jämingin*vuolle, voimakasvirtainen salmi. *-nki* on nimistönjohdin. – AR

Räisänen, Alpo 2003: 39–40; SHL 4: 137, 205; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Jämsä kaupunki Keski-Suomessa, murteessa myös *Jämpsä*. *Jemse bornes wttmarker* 1530, *Per Jempsälän* 1552, *Lasse Iempesäläijn* 1553–1555, *Lasse Iempse* 1558. – Itsenäisenä seurakuntana Jämsä mainitaan 1442 (*Jämsä*). Kauppala siitä tuli 1969 ja kaupunki 1977. 1800-luvulla pitäjän nimeksi suositeltiin jopa muotoa *Jämssä*. – Nimelle ei ole annettu vielä tyydyttävää selitystä. Max Vasmer (1934) on esittänyt, että eräät itäeurooppalaiset joet ovat saaneet nimensä sellaisen työkalun mukaan, joka kuvaa joen rantojaan kuluttavaa muotoa ja virtaustapaa. Suomesta hän on yhdistänyt ryhmään *Jämsänjoki*-nimen ja sen muresanaan *jämsä*, *jämpsä*, *jämssä* 'puuastioiden sisäpinnan sileäksi tasoittamiseen käytetty kouruteräinen, haaravartinen vuolin'. Vasmerin mukaan aikoinaan hyvin mutkainen ja rannoiltaan kovertunut Jämsänjoki, joka virtaa Kankarisvedestä Jämsän läpi Päijänteeseen, olisi saanut nimensä ennen vakinaisia asukkaitaan ja nimenomaan joen rantoja kuluttavan virtaustavan vuoksi. Nimen taustalla voisi olla jokin vanhempi, syömistä, puremista tai kovertamista ilmaiseva verbi, josta vuolinta tarkoittava sana on johdettu. Nyt siitä on jäänyt kertomaan vain *jämsä* eri muunnoksineen, sillä Nurmosta tavattu *jämpsätä* 'puhdistaa kimpiaستioita sisältä jämpsällä' on ilmeinen edelleenjohdos. Ehkä Vasmerin tulkintaa uskottavampi on Janne Saarikiven oletus, että nimi liittyyisi pohjoissaamen verbin *jápmitt* 'kuolla' ympärille muodostuneeseen sanueeseen. Nykyisissä saamelaiskielissä ovat sanasta *jámeš* 'vainaja' muodostetut paikannimet yleisiä. Niitä on annettu paikoille, joissa on sattunut kuolemantapaus. – Pitäjän nimi perustuu joka tapauksessa joen nimeen. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Jämsä; Saarikivi, Janne 2003c: 76; SKES s.v. jämsi; SMS s.v. jämsä; Suvanto, Seppo 1995: 469; Wallin, V. 1897: 22; Vasmer, Max 1934: 376, 417; DF: 2434; kirjasto.jämsä.fi/kotiseutu/paikkannimet/, 2.11.2006; KA: Suvanto (Kangasala): 912; Saarikivi, Janne: kirjallisesti 2007.

Jämsänkoski kaupunki Keski-Suomessa, paikallisesti usein vain *Koski*. *Jämsänkoski Säg* 1811. – Kunnan ja seurakunnan nimi perustuu vastaavaan *Jämsänjoen* kosken nimeen. Ennen valjastamista koski laski Koskikeskisen lammesta Jämsänjokeen. Kosken itäisen haaran nimi on *Patalankoski* ja läntisen haaran *Länsihaara*. Laajemmin Jämsänkoskiin lasketaan myös Koskikeskisen yläpuoliset kosket Naiskoski ja Yläkoski eli Rekolankoski. Kosken rannalle syntyi ensin saha, sittemmin suurempaa teollisuutta. Paperiteollisuuden pitkä historia paikkakunnalla alkoi, kun Elieser Johansson ja Per Benjamin Köhlin perustivat paikkakunnalle selluloosatehtaan vuonna 1888. Jämsänkosken kunta syntyi kosken varrelle teollistumisen myötä. Tehdasseurakunta itsenäistyi 1925 ja seuraavana vuonna Jämsänkoskesta tuli kunta. Kaupungiksi Jämsänkoski muuttui 1986. – SP

HisKi; www.jämsänkoski.fi/yleistietoja/historia.html, 2.11.2006.

Jämäs kylä Kuhmossa Kainuussa. – Nimi on lähtöisin laajasta ja ilmeisen vanhasta luontonimien rypästä: *Jämäsjärvi*, *-joki*, *-lahti* (Ontosessa), *-vaara*, *-niemi* ja *-saari*. Nimeen sisältynee saamen kielen 'vainajaa, kuollutta' merkitsevä sana *jámeš*. – AR

Räisänen, Alpo 1995: 535–536.

Jänhijoki kylä Jokioisissa Kanta-Hämeessä. *erich ionsson i iän-ioki* 1500-luvun alussa, *eric ionson jäniöki* 1510, *Jänsiöki* 1539. – Kylä on nimetty sen eteläpuolella virtaavan samannimisen

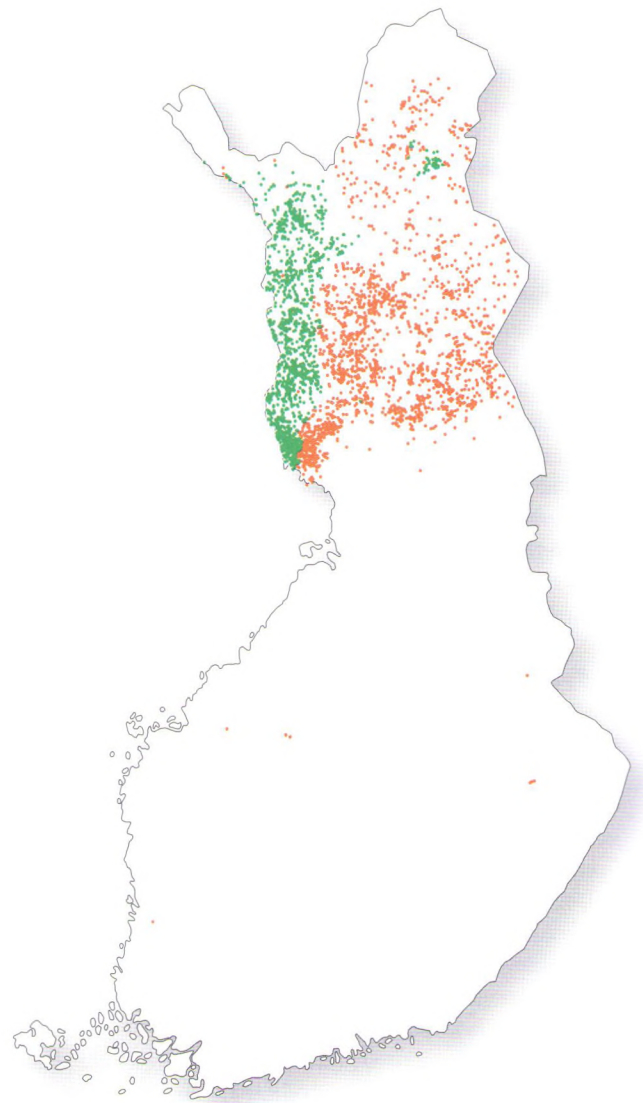
joen mukaan. Joki alkaa Tammelan Jänijärvestä (*Jänjerfvi* 1764), lähellä ollut suvantojärvi on ollut *Jänhilammi* (*Jenhi Lammi* 1710). Timo Alanen on pitänyt nimessä mahdollisena äänteellistä muutosta *Jänih-* > *Jänhi-* kuten *veneh* > *venhe*. Nimeen sisältynee eläimennimitys *jänis*, esim. Ylä-Satakunnan murteissa *jänis* on ollut *jänih*, vrt. Parkanossa on *Jänihjärvi*. Eränkävijät ovat voineet antaa *Jänis*-alkuisia nimiä paikoille, joiden seutuville on kannattanut viritellä jäniksille ansalankoja. – SP

Alanen, Timo 2004b: 59–60.

Jänhiälä kylä Joutsenossa Etelä-Karjalassa, myös *Jänhiä* tai *Jänhiänkylä*. *Jenhiie by* 1544, *Jänhiälä* 1552, *Jenhiie* 1558, *Jenhile* 1559, *Jänhiä* 1701. – Useat Etelä-Karjalan kylännimet perustuvat asukkaiden sukunimeen, ja myös nimi *Jänhiä* saattaisi olla alkuperältään sukunimi. Asiakirjatietojen perusteella kylässä tai sen seuduilla ei kuitenkaan ole koskaan asunut tämännimisiä, ja kaikkiaan *Jänhiä* on sukunimenä hyvin harvinainen. Aulikki Ylönen on arvellut, että kyseessä voisi olla pakanuudenaikainen henkilönnimi, josta ei ole jäänyt tietoja asiakirjoihin. Oletus on erittäin epävarma, ja nimeä on toistaiseksi pidettävä selvittämättömänä. – LL

HK 1701; Ylönen, Aulikki 1976: 87–99; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat;

Väestörekisterikeskuksen Internet-sivusto, nimipalvelu.

Paikkannimet, joiden loppuosa on *jänkä* tai *jänkkä*. Punaisella on kuvattu *jänkä*-, vihreällä *jänkkä*-loppuiset.

Jiehtanasvuopmi → *Jietanasvuoma*

Jienäsuolluuh → *Jääsaaret*

Jietanasvuoma saP *Jiehtanasvuopmi*, laaja alava suoalue Kaarresuvannon tuntumassa Enontekiöllä Lapissa. Vuomassa on järvi, *Jietanasjärvi*, saP *Jiehtanasjävi*. – Suomenkielinen nimi on mukaelma saamesta. *Vuoma* on suomen peräpohjalaismurteiden sana, joka on lainattu saamen sanasta *vuopmi* 'metsäinen, laaja laakso tai suoalue; alamaa (tunturin vastakohtana)'. Nimen alkuosana on sana *jiehtanas* 'jättiläinen'. Nimeämisperustetta ei tiedetä. – AA ja SA

Jievjämvääri → *Luppovaara*

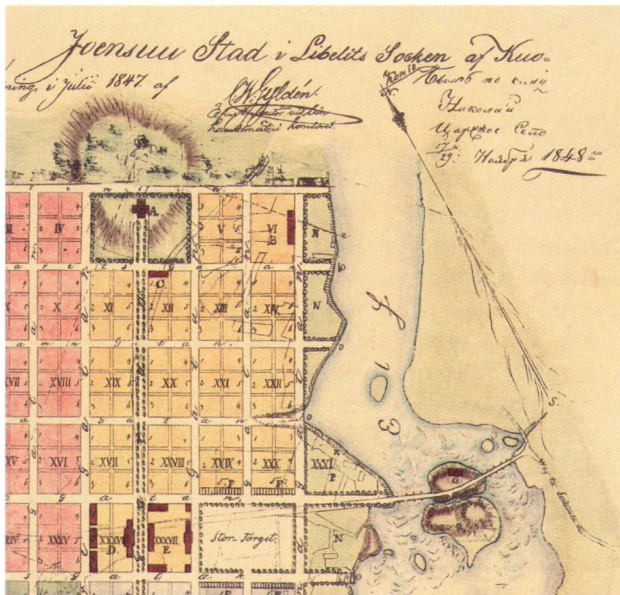
Jockas → *Juva*

Jockis → *Jokioinen*

Joensuu kaupunki Pohjois-Karjalassa. – Perustettiin 1848 Pielisjoen suuhun. Perustamisasiakirjassa kaupungin nimeksi mainitaan *Joensuu*. Saman vuoden suomenkielisessä kartassa kaupungin sijaintipaikan nimenä on vielä *Pielisensuun kylä* ja ruotsinkielisessä asemakaavakartan otsikossa *Staden Joensuu*, mutta itse kartalla *Pielissuu by*. Nimi perustuu sijainnin lisäksi siihen, että kaupunki perustettiin Liperin seurakunnan Kontiolahden kappelin Joensuun eli *Pielisjoensuun* (→ *Pielisensuu*) kylään. *Joensuu*-nimi ei vakiintunut heti yksiselitteiseen käyttöön, koska samoihin aikoihin oli Nykarlebyn kaupungista (→ *Uusikaarlepyy*) alettu käyttää samaa nimeä. Sekaannusten välttämiseksi käytti Suometar-lehti 1850- ja 1860-luvulla kaupungista nimiä *Karjalan Joensuu*, *Joensuun kaupunki Karjalassa*, *Pielisjoen kaupunki*, *Pielisjoensuun kaupunki* ja *Joen kaupunki*. Lönnrotin sanakirjassa nimelle *Joensuu* annetaan vielä kaksi merkitystä: "stad i Karelen" ja "Ny Karleby stad". Kaupungin asemakaavan laatija C. W. Gyldeń oli ehdottanut kaupungille nimiä *Karelia*, *Liperi* ja *Pielissuu*. Kuopion läänin kuvernööri kuitenkin arveli, että kylännimi *Joensuu* oli kansan keskuudessa täysin vakiintunut ja ettei toisella puolella maata olevan kaupungin samannimisyydestä ole haittaa. – SP

Ahonen, Kalevi 1985: 69, 76, 88, 90; Juvela, Ossi 1992: 34–35; Lönnrot, Elias 1880.

Joensuu kartano Halikossa Varsinais-Suomessa, vuodesta 2009 Salon kaupunkia, ruotsiksi *Åminne*. *Petrus de Aminne* 1352. Runsaan kuudensadan vuoden ajan kartanon omistajia olivat Hornit ja Armfeltit vuoteen 2001. Alkuperäisestä kartanosta ei ole jäljellä muuta kuin ehkä joitakin keskiaikaisia

C.W. Gyldeńin laatiman asemakaavakartan otsikossa vuodelta 1848 on jo käytetty nykyistä nimeä *Joensuu*.

kellarimuureja nykyisessä päärakennuksessa, joka pystytettiin 1786. – Suomen- ja ruotsinkielinen nimi ovat samansäältäiset ja viittaavat kartanon keskiaikaiseen sijaintiin Halkonjoen suulla. – PS

Gårdberg, Carl Jacob 1989b: 102–105; Lavonen, Petri: 2006; REA: 97.

Joensuunkylä eli *Joensuu* kylä Juuassa Pohjois-Karjalassa. *Joensuu* 1845. – Kylä sijaitsee Vepsänjoen suussa. Tätä kylää, eikä Joensuun kaupunkia, tarkoitetaan Eino Kettusen laulussa Joensuun Ellistä, joka seilasi *Koli*-laivalla Lieksasta Joensuuhun päin. Tunnetun laulun takana on tositapahtuma eli sanoittajan rakkaus juukalaiseen naiseen. Elli-perinnettä vaalitaan vuosittain Juuassa; heinäkuun alussa vietetään Juuka-Seuran, paikallisen kotiseutuyhdistyksen johdolla *Ellin päiviä*. – SP

KA: MHA-12, kt: www.juuka.fi, 27.4.2005.

Jogašjävi (saP), järvi Enontekiön Poroenon varrella Lapissa. *Jogasjauri* 1803. – Nimen alkuosana on *jogas* 'puro, pikkujoki' ja jälkiosana → *jävi* 'järvi'. Järveen laskee ainakin yksi pikkujoki, ja tämä on luultavasti ollut nimenannon perusteena. – AA ja SA

NA: T. I. Itkosen poiminnot.

Johannislund hävinnyt lasitehdas Kiikalassa Varsinais-Suomessa, vuodesta 2009 Salon kaupunkia. – Lasitehdas perustettiin 1813 Hidoisenpyölin rällsittilan ulkopalstalle, jossa nummen hiekka oli kelvollista lasinvalmistukseen ja polttopuuta oli riittävästi. Perustaja oli palveluksesta eronnut värikki Johan Berndt von Torcken, joka antoi lasitehtaan nimeksi *Johannilund*, ilmeisesti oman ristimänimensä mukaan. Nimen jälkiosa on ruotsin 'lehtoa' merkitsevä sana → *lund*, joka on tavallinen ruotsinkielisissä talonnimissä. Tehtaan toiminnan käynnistyttyä alettiin kuitenkin käyttää alkuperäisestä poikkeavaa nimimuotoa *Johannislund*. Pienestä tehdasyhdyskunnasta on käytetty nimeä *Lasikylä* ja myöhemmin nimeä *Pruukki*. – PS

Annala, Vilho 1950; Herten, Erik von 1987: 176–177, 293–294, 516; Jutikkala, Eino – Nikander, Gabriel 1941: 276–277; NA: Paikannimikokoelmat.

johka 'joki', pohjoissaamenkielinen sana, jonka vastineita tunnetaan kaikista saamen kielistä, esim. inarinsaamen *juuhá*, koltansaamen *jokk*, eteläsaamen *johke*. Sana esiintyy tavallisena jälkiosana sekä pienten että suurten jokien nimissä. Tiettyistä pääjoista kuten → *Tenosta* puhuttaessa ei kuitenkaan perinteisesti käytetä sanaa *johka*. – AA

Jokihauta kyläkunta Purmossa Pedersören kunnassa Pohjanmaalla, ruotsiksi *Åvist*. *Åvist* 1884. – Paikallinen ruotsinkielinen nimi on *Ådalen*, joka koostuu sanoista *å* 'joki' (*Åvist å*) ja *dal* '(terva)hauta'. Tervanpolto oli pitkään tärkeä elinkeino Pohjanmaan ruotsalaisalueen sisämaapitäjien syrjäseuduilla. *Jokihauta*–*Åvist*-nimiparissa toinen nimistä on käännetty, mutta on mahdotonta päätellä, kummankokielinen nimi on alkuperäinen. Kylän virallisen ruotsinkielisen nimen *Åvist* jälkiosa on *vist* 'paikka jossa oleskellaan tervaa poltettaessa tai muita metsätöitä tehtäessä'. – PS

Åbo Tidningar 9.5.1884.

Jokijärvi järvi ja sen rannoilla oleva kylä Taivalkoskella Pohjois-Pohjanmaalla. – Nimi johtuu siitä, että Iijoki virtaa järven läpi. Nimi mainitaan lähteissä jo 1500-luvulla. Savolaisia asettui uudisasukkaina Jokijärven rannoille asumaan 1500-luvun lopulla. Taivalkosken ensimmäinen kirkko rakennettiin Jokijärvelle, ja Jokijärvestä tuli rukoushuonekunta 1843, kappeliseurakunta 1858, ja myös kunta oli ensin nimeltään *Jokijärvi*. Kirkko siirrettiin 1877–78 Taivalkoskelle, ja 1878 perustetusta seurakunnasta ja myös kunnasta tuli Taivalkosken seurakunta ja kunta. Jokijärven on Kalle Päätalo tehnyt

lujärvelle ja edelleen Pohjanlahdelle on ilmeisesti kulkenut Rehjänselän Kuluntalahdesta kannaksen poikki Jormuanlahteen. Nimeen sisältyy vanha karjalainen miehennimi *Jorma*. Vrt. → *Jormaskylä*. – AR

Räsänen, Alpo 2003: 172.

Joroinen kunta Etelä-Savossa, ruotsiksi *Jorois*. *Ioros* 1552, *Joros* 1555, *Joros* 1561, *Järäs Fierdungh* (neljänneskunta) 1562, *Jorois Sochn* 1666. – Joroisten seurakunnan perustamisajankohtana pidetään vuotta 1631. Sitä ennen se esiintyy Juvan pitäjän yhtenä neljänneskuntana ja kymmenkuntana. Nimi *Joroinen* sisältää ortodoksisen ristimänimen suomalais-karjalaisessa muodossa *Joro* tai *Joroi* (< venäjän *Jerofei* < kreikan *Hierotheos*). Etelä-Savoon kristinusko omaksuttiin ensin kreikkalaiskatolisen kirkon levittämänä, ja lisäksi ortodoksisen karjalaisten vaikutus näkyy Savon asutus- ja sukunimisissä. Nimen *Joroinen* on täytynyt syntyä jo varhaiskeskiajalla. – PM

Lappalainen, Pekka 1961: 163; Nissilä, Viljo 1976b: 76; Pirinen, Kauko 1954: 30; NA: Savon

asiakirjapöytäkirjat; www.genealogia.fi: seurakunnat.

Jorois → *Joroinen*

Jorv → *Jorvi*

Jorvas asuin- ja tehdasalue Kirkkonummella Uudellamaalla, myös ruotsiksi *Jorvas*. *Joruebacka* 1540, *Jorvebacka* 1541, *Jorfuebacka*, *Jerfwebacka* 1651, *Jårfbacka* 1805. – Lars Huldén otaksuu nimen sisältävän *Georgios*-nimen kansanomaisen asun **Jorve*. Samaa kehitystä Huldén näkee suomalaisessa → *Jurva*-nimessä. Alkuperäisen yhdysnimen jälkiosa *-backa* on hävinnyt ja nimi on muokattu *-ans* ja *-as*-loppuisen nimityypin mukaiseksi. Vrt. myös → *Jorvi*. Saulo Kepsu on tulkinut nimen toisin. Hän pitää nimeä suomalaisperäisenä ja kehitystä **Jurva* > *Jorv* todennäköisempänä. – *Jorvaksentie* on kantatien 51:n nimenä Espoonlahdelta länteen ohi Kirkkonummen keskustan, ja *Vanha Jorvaksentie* Espoonlahden vanhalta sillalta (aik. *Bastvik bro*) Kirkkonummelta Kaukalahdenväylälle Espooseen johtavan tien nimenä. Vanhan sillan katkaisi keskeltä aikoinaan Neuvostoliitolle vuokratun (1944–1956) Porkkalan alueen raja. Alkujaan *Jorvaksentie* on ollut vuonna 1935 rakennetun Helsingistä Lauttasaaren, Koivusaaren, Hanasaaren, Karhusaaren, Etelä-Espoon ja Jorvaksen kautta Kirkkonummelle johtavan tien nimenä. – KS

Huldén, Lars 2001: 267; Kepsu, Saulo 2005: 39.

Vuoden 1965 tiekartassa nykyisen Länsiväylän nimi on *Jorvaksentie*, ja tien läntiseksi määränpääksi on ilmoitettu *Jorvas*, jossa tie yhtyi vanhaan Espoon kirkolta tulevaan maantiehen.

Jorvi osa-alue ja sairaala Espossa Uudellamaalla, ruotsiksi *Jorv*. *Erich Jårf* 1625, *Jorf* 1687 (talo). – Suomenkielinen nimi on 1974 muodostettu mukaelma *Jorv*-nimestä. *Jorv* oli kantatalon nimenä Karvasbackan kylässä jo ainakin 1600-luvun alussa. Sairaala (vir. *Jorvin sairaala* – *Jorvs sjukhus*) on rakennettu tilan paikalle. Nimi *Jorv* on voinut tulla keskiajalla asukkaiden mukana Kirkkonummelta, jossa on → *Jorvas*-niminen kylä, tai se on voinut tulla henkilönnimestä asutusnimeksi vasta Espossa. Saulo Kepsun mukaan ruotsalaisalueen harvinaiset *Jorv*-paikat ovat mahdollisesti olleet alun perin **Jurva*-nimisiä. Siinä tapauksessa ne liittyisivät Länsi-Suomen vanhoihin suomenkielisiin *Jurva*-nimiin, jotka pohjautunevat *Georgios*-nimen kansanomaiseen asuun. – SBS

Huldén, Lars 2001: 267; Kepsu, Saulo 1999.

Joukio kylä Parikkalassa Etelä-Karjalassa. 1700-luvun loppupuolelle asti nimeä käytettiin koko Parikkalan pitäjistä. *Joucki Joki* (kylä) 1614, *Joukio by* (kylä) 1616, *Jougis Pogost* (pitäjä) 1618, *Jouki* (kylä) 1618, *Jåugio* (pitäjä) 1651. – Monista muista *-io*-loppuisista nimistä on esitetty (esim. Viljo Nissilä 1962), että niiden *-io*-loppu olisi tullut sanasta *joki*. Näin voi olla myös *Joukio*-nimen laita. Nimen alkuosan *Jouki* tausta on hämärä. → *Parikkala*. – LL

Juononen, Jaana 1996: 37; Nissilä, Viljo 1962: 94–95; NA: 1600-luvun poimintakokoelmat.

Jouppila

1. kylä ja talo Ilmajoella Etelä-Pohjanmaalla. Rinnakkaisnimi *Jouppilankylä*. Kylän vanhin talo on *Jouppila*. *Ioppila* 1570, *Nils Jopsonn* 1571. – Talon periytyy 1500-luvulta, ja kun se jakautui 1700-luvulla, syntyivät *Vähä-* ja *Yli-* eli *Iso-Jouppila*. Ilmajoen Jouppilan asukkaiden katsotaan tulleen Vöyriltä, missä on vastaava ruotsinkielinen talonnimi *Jåpers*.

2. kaupunginosa Seinäjoella Etelä-Pohjanmaalla, alkuaan kylä, jonka ensimmäinen talo oli *Jouppila*. – Talon jakautui ajan myötä niin, että kylässä oli *Herra-*, *Ala-*, *Keski-* ja *Yli-Jouppila*. Historian tutkijat ovat pitäneet Seinäjoen *Joupin* taloa seudun vanhimpiin kuuluvana ja sen perustajaa Ilmajoelta tulleena. Se jaettiin Erkki ja Jaakko Klemetinpoikien kesken 1570, jolloin Erkin puolikkaan nimeksi jäi *Jouppi* ja Jaakon puolikkaan nimeksi tuli *Jouppila*. Jouppilan alueella on laskettelukeskus *Jouppilanvuori*, joka on Seinäjoen korkein kohta.

Jouppi ja *Jouppila* ovat tyypillisesti eteläpohjalaisia talonnimiä, niitä esiintyy ainakin kymmenessä pitäjässä. Niihin sisältyy keskiaikaisen tai 1500-luvun isännän nimi *Jaakob*, joka oli noihin aikoihin suosituimpia ristimänimiämme. Sen vanha pohjoismainen muunnos on ruotsalaisseuduilla ollut *Jåp*, josta suomenkieliset ovat mukauttaneet muodon *Jouppi*. – PM

Alanen, Aulis J. 1970: 19, 21; Liakka, Niilo 1934: 49, 198–200, 397; Mikkonen, Pirjo – Paikkala,

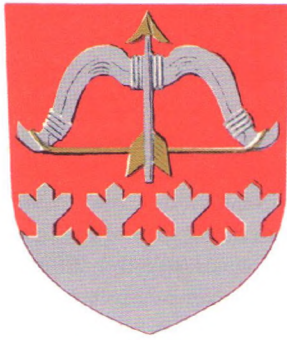
Sirkka 2000: sv. Jouppila.

Joutjärvi järvi ja kulmakunta Möysän kaupunginosassa Lahdessa Päijät-Hämeessä. *Jouhtjärfw* 1750 ja 1752. – Alkuaan Lahdenkylän kulmakunnan nimitys. Useimmat *Jout*-alkuiset nimet ovat järvien tai lampien nimiä, jotka perustuvat paikan muotoon, kaarevuuteen ja sisältävät sanan *jouts*, murteissa *jouhti*, *joutti*, yleiskielen *jousi*. Nämä nimet ovat syntyneet varhaisella eränkäyntikaudella. Järven nimi on sitten myöhemmin siirtynyt ympäröivän asutuksen nimeksi. Jouko Vahtolan mukaan nimimalli on erityisesti hämäläinen. Joidenkin järvien *Jout*-alkuinen nimi voi perustua joutsenten esiintymiseen, ja niihin voi sisältyä sanan murremuoto kuten *jouhten* tai *joutten*. – PM

Kepsu, Saulo 1981: 225; Laapotti, Marjukka 1994: 216, 222; Vahtola, Jouko 1980: 243, 245.

Jouts kunta ja kylä Keski-Suomessa, murteessa vanhastaan *Jousa*. Kylän nimi myös virallisesti *Jousa*. *Joussa* 1539, *Joussa* 1543, *Jousa* 1551. – Joutsan seurakunta itsenäistyi 1860

Hartolan kappelista. Aiemmin kunta kuului Sysmän suurpitäjään. Vuoden 2008 alusta Joutsaan liitetään Leivonmäki. – Kunnan nimi on usein liitetty jousi-sanaan, mikä näkyykunnan vaakunassa. Sana *jousa* merkityksessä 'jousi' on vanhastaan tunnettu lähiesudulla (Kangasniemi, Pertunmaa, Jyväskylä). Nimi voikin liittyä vanhaan jousipyyntiin esimerkiksi siten, että seudulta on saatu hyvää puuainesta jousiin. Myös maaston tai vesistön jouta muistuttava muoto on saattanut antaa aiheen nimeen: Joutsan kirkonkylä sijaitsee kapean, hieman kaartuvan *Joutsansalmen* rannalla. On mahdollista, että kylännimi on irronnut vanhasta salmennimestä **Joussalmi*. – Sanan *jousi* sijasta myös linnunnimitys *joutsen* voi olla nimen taustalla. Esimerkiksi Joutsansalmeen yhteydessä olevan Laiskaselän nimenä on vielä 1700-luvun kartassa *Iouhtenen Iärvi*. – TML

Joutsan kunnan vaakunassa on jousi.

Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 278; SMS s.v. jousa; Suomenmaa 2 (1968): 339–340; Vahtola, Jouko 1980: 245; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Joutseno kaupunki Ete-

lä-Karjalassa. Alkuaan kylä Jääskessä, itsenäinen pitjä vuodesta 1639 ja vuoden 2005 alusta kaupunki. *Jouswnby*, *Jousuanby*, *Jousenby* 1544, *Jouzenusby* 1546, *Jouzemisby* 1548, *Joutzenos* (kylä) 1555, *Joutzeno*, *Joutzenä* (kylä) 1551. Pitäjän nimestä käytettiin aluksi asua *Joutsenus* (esim. *Joutzenus Sochn* 1701, *Joutsenus* 1750). Myös asu *Joutseno* oli käytössä pitäjännimenä ainakin jo 1700-luvulla (esim. *Joutseno* 1739), mutta se vakiintui vasta 1800-luvulla. – Nimen *Joutseno* selitystä on lähdetty etsimään kahdelta taholta. Ensinnäkin nimen on katsottu johtuvan linnunnimityksestä *joutsen*. Paikannimet, joiden alkuna on sana *joutsen*, ovatkin Suomessa hyvin yleisiä: linnunnimityksellä alkavista paikannimistä *Joutsen*-alkuiset ovat kuudenneksi yleisimpiä (Kiviniemi 1990). Yleensä ne ovat järvien, lahtien, niemien ym. vesistöön liittyvien paikkojen nimiä. Joutsenossa ei nykyisin ole vesistöä, jonka nimeen sisältyisi sana *joutsen*, mutta alkuperäinen Joutsenon kylä oli Saimaan rannalla, ja mahdollisesti jossain lähistöllä on ollut paikka, jolla on ollut lähtökohdaksi sopiva nimi. – Toisaalta nimi *Joutseno* on yhdistetty sanaan *jousi*: *jousen*, josta aiemmin on mm. Etelä-Karjalassa tunnettu asu *jouts*: *joutsen*. Paitsi asetta se on varhemmin merkintyy myös metsästyskykyistä miestä, ja siitä on keski- ja uuden ajan taitteessa kehittynyt kirkollisen verotusyksikön nimitys. Mikäli Joutsenon nimi on yhdistettävissä *jousi*-sanaan, sen kehitys olisi voinut kulkea henkilönnimen tai -nimityksen kautta talonnimeksi ja siitä kylän ja pitäjän nimeksi; Joutsenosta ei kuitenkaan ole tietoja esim. *Jouts*- tai *Joutsimies*-nimisistä henkilöistä tai taloista. – LL

Joutsenon kaupungin vaakunassa on kuvattu joutsen.

HK 1701; Kiviniemi, Eero 1990: 137; Ropponen, Jari 1997: 17–20; Suomenmaa 2 (1968): 341–346; Ylönen, Aulikki 1957: 902–903; HisKi; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Juankoski kaupunki Pohjois-Savossa. *Juccas* 1751, *Juckas* ja *Juckasbruk* 1752; *Juvankoski* 1825, *Juankoski* 1841. – Nilsin alainen tehdasseurakunta (ruotsiksi → *Strömsdal*) aloitti toimintansa 1746, kun Juankosken partaalle oli perustettu Suomen ensimmäinen järvimalmimasuuni. Itsenäiseksi seurakunnaksi Juankoski erottautui Muuruvedestä 1923. Vuonna 1971 Juankoski, Muuruvesi ja Säyneinen yhdistettiin Juankosken kunnaksi. Kaupunki siitä tuli 1998. – Suomalaisena nimenä on aiemmin esiintynyt myös *Juvankoski*, *Juvantehdas* ja **Juka* ~ **Jukainen* (ruotsinkielisissä asiakirjoissa genetiivissä *Juccas* ~ *Juckas*). Ilmeisesti Juankosken keskustaajaman läpi virtaavaa koskijonoa Vuotjärven ja Akonveden välillä tai sen pohjoisinta osaa on kutsuttu aiemmin nimellä *Juka* > *Juankoski* ~ *Juvankoski*, *Jukakoski*, mistä on muodostettu tehdasseurakunnan nimi. Nimeen sisältyy sana *juka* 'koski, virta, putous'. – SP

Helsingfors Tidningar 31.7.1841; Åbo Underrättelser 19.10.1825; HisKi (Kuopion mlk.).

Judinsalo suuri saari ja kylä Päijänteessä Luhangalla Keski-Suomessa, paikallisessa murteessa *Juisalo*, *Juinsalo* ja *Jutinsalo*. *Judinsalo* 1566. – Kylän saarella oleva kantatalo on nimeltään *Vanha-Jutila*. Saaren eteläpuolella on laaja *Judinsalonselkä*, joka ulottuu Kuhmoisten ja Sysmän puolelle. Saaren nimen on katsottu kertovan sääksmäkeläisten muinaisista eräomistuksista ja heidän aloittamastaan uudisasutuksesta Päijänteen takana, Suur-Sysmässä; Judinsalo olisi kuulunut eräkautena Sääksmäen → *Jutikkalan* kylän omistukseen. Nimen taustalla on miehennimi *Juti* ~ *Jutikka*, yksi *Johanneksen* kansanomaisista muodoista. Jälkiosa → *salo* on tarkoittanut suurta metsäistä saarta. – SP

Jutikkala, Eino 1934: 70; Kulha, Keijo K. 1982: 12; Nissilä, Viljo 1965c: 68; KA:VA 4024: 39.

Juga → Juuka

Juhtimäki kyläkuunta Ikaalisissa Pirkanmaalla. *Juchtimäki* 1603. – Juhtimäki on verotettavana kylänä peräisin 1580-luvulta, jolloin se siirrettiin silloisesta Ruoveden pitjästä (Kurusta) silloiseen Kyrön pitjään (Ikaalisiin). Kylä on vanha viljakkalalaisten eräaluetta, mutta sen ensimmäiset asukkaat olivat nimistään päätellen ilmeisesti savolaisia. Kylän alueella olevan suon, *Juhtisuon*, läpi on kulkenut vanha talvitie, joka on toiminut myös hevosten lepopaikkana. Nimen alkuosa sisältää 'veto- ja kuormaeläintä' tarkoittavan sanan *juhta*, josta on muodostettu *i*-johdos. Tällaisia johdoksia käytetään murteissa usein yhdyssanan alkuosana. – PSj

Hakulinen, Lauri 1979: 122; Häkkinen, Kaisa 2004 s.v. juhta; Papunen, Pentti 1996: 239; KA:VA 2452: 46.

Jukojärvi järvi ja kylä Keuruulla Keski-Suomessa. *Juckojerfvj* 1650-luvulla. – Järven rannalla on ollut Jukolan talo (*Jucola* 1696), jonka isäntänä oli 1602–1604 Juho Utriainen. Talo on voinut saada nimensä isäntänsä etunimestä *Juho* ~ *Juko*, jolloin järven nimi perustuisi talonnimeen. Jos järven nimi on kuitenkin vanhempi, siihen voi sisältyä pientä koskea, virtaa tarkoittava sana *juka* → *Jukajärvi*; nimen alkuosan *o*-loppuisuudella on vastineensa yhdyssanoissa (*aitavieri* ~ *aitovieri*). – SP

Kankaanpää, Matti J. 1988: 41; Rainio, Jussi 1957: 45, 104; SKES s.v. juka; KA: Suvanto/ Kangasala s. 819; KA: MHA 14.

Jukola

1. kaupunginosa Hämeenlinnassa Kanta-Hämeessä.
  2. asuma-alue Kotkassa Kymenlaaksossa, aiemmin Kymin kuntaa.
- Nuori kaavanimi. Mallina on ollut Seitsemän veljeksien *Jukola*. – MV

Jyrävä putous Kitkajoessa Kuusamossa Pohjois-Pohjanmaalla. – Nimi perustuu epäilemättä verbiin *jyräjä* 'jyrisee' ja on lyhentymä muodosta *Jyräjävä. Putouksen korkeus on yhdeksän metriä, joten jyrinä kuuluu kauas. Putous lienee Vienan karjalaisten nimeämä, sillä verbityyppi *jyräjä*, *kitajaa* on Vienan karjalaismurteissa paljon tavallisempi kuin suomessa, jossa vastaavasti *jyrisee*, *kitisee*. Kitkajoki laskee Oulankajoen kautta Vienan Pääjärveen. – AR

Finlandia 8 (1986): 83; Kiviniemi, Eero 1971: 170.

Jyskä asuinalue Jyväskylän mlk:ssa Keski-Suomessa. – Syntynyt Valmetin Jyskän tehtaiden ympärille Jyväskylän kaupungin itäpuolelle. Postitoimipaikan nimenä *Jyskä* tuli käyttöön 1941 entisen *Äijälänsalmen* tilalle. Nimi perustuu sijaintiin: alueen eteläreunalla on korkea, kalliainen, jyrkkärinteinen *Jyskänvuori*, vrt. Kokemäellä on *Jyskäyskallio*. Vuoren nimi voi selittyä sanasta *jyskää* 'jytistä, paukkua, jymistä', jolla on kuvailtu vuorelta kuuluvaa jyminää. Nimi on voinut liittyä alkuaan koskenkin nimeen: jos Jyväsjärven ja Päijänteen pohjoispään välinen joki Jyskänvuoren juurella on ollut aikoinaan koskinen, kosken nimenä on voinut olla *Jyskäkoski. Jyväskylän pitäjän länsiosissa on tunnettu *Jyskä* lohkotilan nimenä (nyk. Heikkilä Kuohun kylässä). Sen eteläpuolista Neulalampea on kutsuttu myös *Jyskänlammeksi* ja läheistä kumpareta *Jyskänmöykyksi*; näitä nimiä on selitetty kummistustarinoilla. – SP

SMS s.v. *jyske*, *jyskä*; SSA s.v. *jyskää*; HisKi.

Jyväskylä kaupunki Keski-Suomessa. *Jyueskylä* 1575. – Kylän ja sittemmin kaupungin nimi liittyy läheisiin luontopaikkanimiin *Jyväsjärvi* (*Jyväsjärvi* *Sjö* 1775) ja *Jyväsjoki* (*iywesioki* 1506). Viljo Nissilä on arvellut, että aluetta on kutsuttu alkuun sijaintinsa mukaan *Jyväsjoksi*. 1570-luvulta lähtien kylän nimenä on asiakirjoissa *Jyväskylä* ja lyhyemmin vain *Jyväsjoki* (*Jyuxe* 1565, *Jyues* 1570). Nissilä on tulkinnut nimen sanasta *jyvä(nen)*, joka viittaisi järven rantojen eräikaisten kaskimaiden viljavuuteen. *Jyväsjoki*-nimien alkuosan *s*-loppuisuus voi olla mallinmukaista tai kehittynyt esim. seuraavasti: *Jyväsjoki > *Jyvänen > *Jyväsjoki*. – Kaupunki on perustettu 1837 osista Jyväskylän kappeliseurakuntaa. Jyväskylästä tuli Laukaan rukoushuonekunta 1676 ja kappeli vuoteen 1693 mennessä. – SP

Juvela, Ossi 1992: 35–38; Nissilä, Viljo 1965a: 225–228 ja 1977: 538.

Jyväskylä lk. → *Jyväskylän mlk.*

Jyväskylän mlk. kunta Keski-Suomessa, ruotsiksi *Jyväskylä lk.* – Jyväskylän maaseurakunta syntyi 1868, kun emäpitäjäs-tä erotettiin → *Jyväskylän* kaupunkiseurakunta. Kaupunki- ja maaseurakunta erotettiin toisistaan 1880. – SP

Jähdyspohja kylä Virroilla Pirkanmaalla, myös *Jähdyspohja*. *Jedyspähia* 1589. Kylästä ovat olleet käytössä myös nimet *Jä(ä)hdys* ja *Jä(ä)hdyskylä*. – Jähdyspohja sijaitsee *Jähdyslahden* pohjukassa. Alkuaan Jähdyspohja on tarkoittanut juuri itse lahtea (*Jähdyspohia* 1565), mihin myös nimen jälkiosa *pohja* viittaa. Lahdesta on kuljettu eräkaudella kolmen järven kautta Siekkisjärveen, joka vuoden 1766 kartassa esiintyy asussa *Jädys Järwi*. Siekkisjärvestä on edelleen *Jä(ä)hdysniemi*-niminen niemi. Nimeen sisältyvä verbi *jä(ä)htyä* 'kylmetä, viiletä' viittaa nimen syntyajankohtana Jähdyspohjan veden poikkeukselliseen viileyteen ja hallanarkaaseen seutuun. – HU

SMS s.v. *jäähtyä*; KA:VA 2400:50; NA: Paikannimikoelmat.

Jäkäläpää saP *Jeageloaiivi*, saI *Jäviluäivi*, tunturi Lemmenjoen länsipuolella Inarissa Lapissa. Idempänä on kullankaivajien suosima *Jäkälä-äytsi*. *Jegeloivek* 1820-luvulla. – Suomenkielinen nimi on käännös saamenkielisistä nimistä. *Jeagel* on yhdysnimitys pohjoissaamen sanasta *jeagil* ~ saI *jävil* 'jäkäle'.

Jälkiosa saP *oaiivi* ~ saI *uäivi* 'pyöreälakinen tunturinhuippu'; vanhassa nimimuodossa tämä on monikkomuodossa, saP *oaiivvit*. *Äytsi* on omaksuttu suomen pohjoisimpiin murteisiin saamen sanasta *ävzi* (saP) ~ saI *ävzi* 'kuru, jyrkännelaakso'. Nimi *Jeageloaiivi* ~ *Jäviluäivi* on yleinen: Inarissakin tämännimisiä tuntureita on lisäksi ainakin Hammastunturin alueella ja Muotkatuntureilla. Nimi viittaa hyvään porolaitumeen. – SA

NA:T.I. Itkosen poiminnot.

Jäkärä taajama Turussa, Varsinais-Suomessa, aiemmin Maariaa. Jäkärästä tuli Maarian kunnan keskus vanhan kunkeskuksen Rantämäen jäätyä alueliitoksessa Turun puolelle 1944. Koko Maarian kunta liitettiin Turkuun 1967. *Jäkärä* 1540, *Jækerlen* 1559, *Jäkärä* 1736. – Nimi pohjautuu Jäkärän yksinäistalon nimeen. Sen nimi palautuu mahdollisesti sanan *jäkälä* murremuotoon *jäkärä* tai lisänimeen *Jäkärä, jolla on kuvattu jääräpäistä tai kiharatukkaista. Kylä on muodostunut viimeistään 1200-luvulla. – SP

Alitalo, Raija 1996: 67–68; Montin-Tallgren, Jenny Maria – Tallgren, A. M. 1918: 18; SMS s.v. *jäkärä*, *jäkäräpää*.

Jälä kylä Siilinjärvellä Pohjois-Savossa. *Jälä* 1692. – Kylän eteläpuolella on *Iso-Jälä*-niminen järvi (*Jälä Järvi Träsk* 1777; aiemmin myös *Suuri-Jälä*) ja lähistöllä on myös *Honka-Jälä* (järvi); sen sijaan *Kumpu-Jälä* (*Kumpujala* ja *Kumbujalan Taiffwal maa* 1561, *Kumbujälänjärvi* 1782–1783) on kuivattu pelloksi. Järvien välimaastoon jäävä korkea mäki on *Jälänmäki*. Mm. Pohjanmaalta ja Kainuusta on tavattu sana *jälä* merkityksessä 'lima, nilja; sohjo'. Riitta Linkola on arvellut järven nimessä *jälän* tarkoittavan rantavesissä kelluvaa, limaista massaa; Kumpu-Jälän rannalla on ollut *Limalahti* ja Ison-Jälän rannalla *Levälahti*. – SP

Linkola, Riitta 1954: 61–62; HisKi (Kuopion maaseurakunta).

Jämijärvi kunta ja järvi Satakunnassa. *Jemijerffuj* 1540 (kylä). – *Jämijärven* rannalle syntynyt kylä sai nimen järven mukaan. Tienoo kuului ensin Ikaalisiin. Kun järven lähiseudun kylistä tehtiin oma kirkollinen alueensa (rukoushuonekunta 1852, kappeliseurakunta 1863, itsenäinen seurakunta 1908), sen nimeksi tuli *Jämijärvi*. Kunnan eteläosassa sijaitsevan matkailukeskuksen nimi *Jämi* on muodostettu kunnannimestä. – Nimenosa *Jämi* sisältyy Tampereen pohjoispuolella myös vanhoihin *Jäminki*-nimiin, joita on Ruovedellä Näsijärvellä ja sen rantamalla: mm. *Jäminki* eli → *Jäminkipohja* (kylä), *Jäminkiselkä* eli *Jämingselkä* (järvenselkä), *Jämingsvuolle* (salmi). Alpo Räisänen esittää kolme mahdollista selitystä: kadonnut henkilönnimi *Jämi, sana *jämeä* 'vahva, jäykkä' ja saamen sana *jämeš* 'vainaja'. Näistä hän pitää parhaiten sopivana adjektiviä *jämeä*, *jämiä*, jonka avulla olisi ehkä ensin nimetty voimakasvirtainen salmi. Jos sana *jämiä* sisältyy Jämijärven nimeen, järvi on voinut saada nimen *Jämiäjärvi virtaisien salmiensa tai jonkin yksittäisen salmen mukaan. Kysymykseen tulevia virtaisia kapeikkoja ovat lähellä laskujoen niskaa oleva Teevalansalmi, jonka rannalla on *Jämiä*-niminen talo, ja Kauppilanjoki, joka yhdistää järven kaksi puoliskoa kirkonkylän luona. – SBS

Kiviniemi, Eero 1984: 344; Ojansuu, Heikki 1920: 97; Räisänen, Alpo 2003: 40–41; KA 1920: 62.

Jäminkipohja taajama Ruovedellä Pirkanmaalla, Näsijärven *Jäminkiselästä* eli *Jämingselästä* kaakkoon pistävän lahden, *Jäminkipohjan*, pohjukassa. Jäminkiselän vedet purkautuvat lounaaseen virtavan *Jämingsvuolteen* kautta. *Jämingsiö* 1552, *Jämingsiö* 1560, *Jämingsiö* 1571, *Jämingsiö* 1573. – Ruoveden läntisessä naapuristossa on puolenkymmentä *Jämi*-alkuista paikannimeä, tärkein niistä järven ja kunnan nimi → *Jämijärvi*. *Jämi*-nimien kannaksi sopii noiden seutujen mur-

merkitsee kapeata. Suomessa on joukko muitakin *Kaita*-nimiä järviä ja saaria. – SP

Kaitainsalmi salmi ja sen lähellä oleva kyläkunta Sotkamosa Kainuussa. *Kiemaskaia* 1650. – Tämä Pienen-Kiimasen ja Ärväänlahden välissä oleva salmi on kapea ja pitkä. Nimen alkuosa on monikon genetiivimuoto sanasta *kaita* 'kapea'. Vuoden 1650 kartassa nimen jälkiosana on saman sanan yksikön genetiivimuoto. – AR

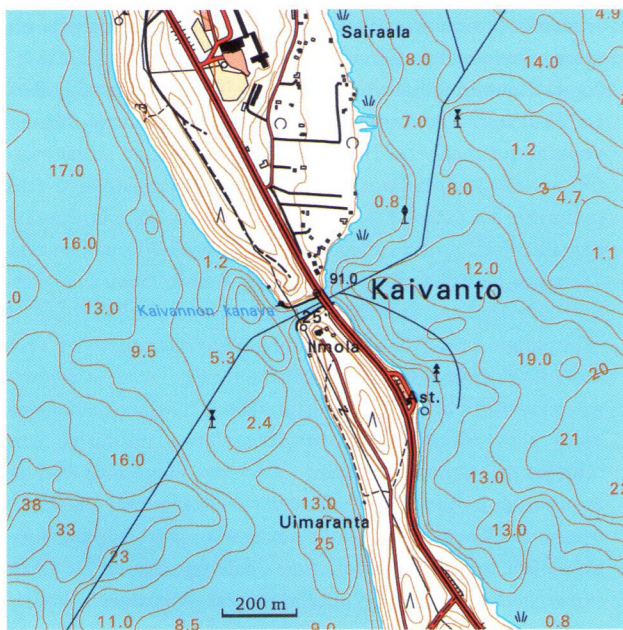
KA:MH 107/2D 3/1.

Kaitfors talo ja koski, jossa voimalaitos Alavetelissä Kruunupyyn kunnassa Pohjanmaalla. *Kajtfors* 1810. – Alkuaan nimi on ollut Perhonojoessa, lähellä taloa sijaitsevan kosken nimi. Nimen alussa on suomen sana *kaita* 'kapea' ja lopussa ruotsin *fors* 'koski'. Nimi näyttää kahden kielen sanoista kokoon pannulta, kuten monet muutkin lähialueen paikannimet: *Kaitbacka*, *-bäcken*, *-mossen*, *-sjön*, *-skogen*, *-åker*, *-åsen* jne. Tämänrakenteiset nimet ovat voineet syntyä kahdella tavalla: joko niin, että suomalaislähtöinen *kait* on lainattu ruotsalaismurteeseen 'kapeaa' merkitsevänä nimelementtinä, tai niin, että nimet ovat peräisin suomen *Kaita-alkuisesta nimestä, joka on ollut jonkin kapean ja pitkän kohteen, tässä tapauksessa kosken nimi. – Kaitforsin talon paikallinen nimi on *Buldans*, joka on peräisin sotilasnimestä *Buldan*. Kosken nimenä on vastaavasti *Buldans forsen*. – PS

Karsten, T. E. 1923: 230.

Kaivanto kanava ja kyläkunta Kangasalla Pirkanmaalla, Roinen ja Längelmäveden välillä. Käytetään myös nimeä *Kaivannonkanava*. Paikkakuntalaisten käytössä on ollut myös asu *Kaivanta*. – Ihmiskäsin suoritettuun työhön viittaava nimi *Kaivanto* (*kaivanto* 'pitkänomainen, kaivettu kuoppa, vesiuoma') on voinut tulla käyttöön kanavaa rakennettaessa 1820-luvulla mutta se voi olla vanhempikin. – TA

Suomenmaa 3 (1970): 48–49.

Kaivannon kanava on puhkaistu Längelmäveltä ja Roinetta erottavan harjun läpi.

Kaivoksela kaupunginosa Vantaalla Uudellamaalla, ruotsiksi *Gruvsta*. – Nimi *Gruvsta* on annettu jo 1750-luvulla toiminnassa olleen *Sillbölen* rautakaivoksen paikan (ruots. *gruva* 'kaivos') sekä *Gruvans*-nimisen tilan mukaan. Kaivostoiminta päättyi 1920-luvulla. Vielä 1950-luvulla alueesta on käytetty suomenkielisiä nimityksiä *Kaivokset*. Asuinalueen rakentami-

nen alkoi 1960-luvulla ja sen nimeksi vahvistettiin *Kaivoksela* 1968. – KS

Kaivola

1. taajama ja kirkonkylä Perttelissä Varsinais-Suomessa, vuodesta 2009 Salon kaupunkia. *Nichils Kaywolasta* 1407, *Kaijuolaby* 1642. – Kylä on arveltu asutetun 1200-luvulla.

2. kylä Laitilassa Varsinais-Suomessa. *Kaijuala* 1540. – Kaivolla on ulkomuseoalue.

3. kylä Uudessakaupungissa Varsinais-Suomessa, aiemmin Kalantia. *Kaiwåila* 1411, *Kaiyuola* 1413.

Ilmeisesti kylissä on ollut keskiajalla kyläkunnan yhteinen kaivo, jonka mukaan ensin samanniminen talo on nimetty. – SP

Meri, Arvo 1943: 49–50; NA.

Kaivopuisto huvilakaupunginosa ja puisto Helsingin eteläkärjessä Uudellamaalla, ruotsiksi *Brunnsparken*. – Suomenkielinen käännös nimi vahvistettiin virallisesti 1909. Kaupunginosan nimi siitä tuli 1959. Nimi *Brunnsparken* tuli käyttöön viimeistään 1840-luvulla, kun 1834 perustettu yhtiö Ulrikaborgs bad- och brunnsinrättning ”Ulriikaporin kylpylä- ja kaivoyhtiö” rakennutti sinne kylpyläpuiston. Suomenkielisissä lehdissä *kaivopuisto* esiintyi 1860-luvulla vielä yleisnimityksenä (”kaivopuisto on yhä tawallinen kokouspaikka” 1864, *Ulriikaporin kaivopuisto* 1864), mutta seuraavalla vuosikymmenellä selvästi nimenä (*Kaivopuistoa* 1870). Aiemmin käytössä oli myös nimi *Runnipuisto* (*Runnipuistossa* 1863; ruots. *brunn* 'kaivo'). Kylpylän ravintolarakennus *Brunnhuset* sai vuoden 1866 karttaliitteeseen suomenkielisen nimen *Wesilä*, koska siellä tarjottiin vieraille kivennäisvettä; ravintolan nykyinen nimi *Kaivohuone* tuli käyttöön 1800-luvun lopulla (kadunnimessä *Kaivohuone-tiellä* 1878, *Kaivohuoneessa* 1880, *Kaivohuoneella* 1881), aiemmin puhuttiin *Runnihuoneesta* (*Runnihuoneen puistoon* 1858, *Runnihuoneessa* 1872). – 1600-luvulla alue oli osa seutua, jota kutsuttiin nimellä *Helsingens* ”Helsinginniemi”. Koko alueen nimenä oli 1840-luvulta alkaen *Ulricaborgs* eli *Ulricasborgstrakten* ”Ulriikapori” eli ”Ulriikaporin seutu”. → *Ullanlinna*. – SP

Helsingin Uutiset 14.12.1863; Pesonen, Leo A. 1981: 106, 114; Päivätär 18.6.1864 ja 16.7.1864;

Suometar 9.7.1858; Uusi Suometar 19.12.1870, 21.6.1872, 17.6.1878, 3.4.1880 ja 7.6.1881.

Kajaani kaupunki Kainuussa. *Cajjane Socken* 1650. – Vuonna 1604 alettiin rakentaa Vuohenginjoen Ämmäkosken niskaan linnoitusta, joka sai nimen *Kajaanin linna*, ruotsiksi *Kajaneborg*. Nimen taustalla on → *Kainuu*-nimen venäjänkielinen muoto *Kajánij*. Ruotsin viranomaiset eivät tienneet Kajaanin seudulle muuta nimeä kuin venäläisistä lähteistä löytämänsä. Sama *Kajana* tuli linnan yhteyteen 1651 perustetun kaupungin ruotsinkieliseksi nimeksi. – AR

Mikkola, J. J. 1932: 109–110; Räisänen, Alpo 1982: 76–77; Viikuna, Kustaa 1957: 37.

Kajaanin mlk. entinen kunta Kainuussa, vuoden 1977 alusta osa → *Kajaanin* kaupunkia. Kajaanin emäseurakunta perustettiin 1786. Kajaanin kaupunki oli perustettu jo 1651. – SP

Kajana → *Kajaani*

Kajanaland → *Kainuu*

Kajsaniemi → *Kaisaniemi*

Kakolabacken → *Kakolanmäki*

Kakolanmäki entinen vankila-alue ja mäki Turussa Varsinais-Suomessa, ruotsiksi *Kakolabacken*. Nimiarkiston kokoomatiedossa vuodelta 1918 *Kakola* on Iso-Heikkilän taloon kuuluva asutus, ehkä torppa; siinä mainitaan myös mäennimi *Kakolanmäki* ja sille rinnakkaisnimi *Tallimäki*. Vuodelta 1553 peräisin olevassa asiakirjassa mainitaan *Kakolan* metsä, jonka puut talonpojat kaatoivat rakennustarpeiksi (Raimo Ranta). Hilkkä Junnilan kokoaman tiedon mukaan *Kakola* esiintyy kartoissa mäennimen alkuosana vasta 1800-luvulla.

maaston kauneudesta, mutta inarinsaamen *Čaabâ*- 'kaunis' on nimenalkuna silti harvinaista tyyppiä. "Kauneuteen" viitataan inarinsaamelaisissa nimissä myös alkuosalla *mučis-*, joka on attribuuttimuoto sanasta *muččäd* 'kaunis'. – SA

Aurén, P.W. 1894: 148; Fellman, Jacob 3 (1906): 328.

Kaunissaari saari ja kylä Pyhtäällä Kymenlaaksossa, ruotsiksi *Fagerö*. *Fagerö* 1551, *Pyttis Fager ö* 1576. – Suomenkielinen nimi on käännös ruotsinkielisestä. Erotukseksi muista samannimisistä saarista on käytetty myös nimeä *Pyhtään Kaunissaari*, ruotsiksi *Pyttis Fagerö*. Kylä on asutettu jo 1400-luvulla. Saarella on itäsuomalaisessa saaristossa ainutlaatuinen kasvisto ja maasto, eteläpäässä kaksi suojaista lahtea ja hiegot hiekkarannat. Maalauksellinen kalastajakylä on suosittu retkeilykohde ja lomanviettopaikka. – Nimen alkuosalla *fager* 'kaunis' on vastaavuus Ruotsissa esimerkiksi nimessä *Fagerhult*, jossa sana on aiemmin tarkoittanut 'sopivaa, hyödyllistä' (sellaista mikä on tuottanut esimerkiksi lehdeksiä ja vitsoja). Sanaa voi verrata lounaissaariston murteiden sanaan *fagerlöf* 'pihlajan, saarnin ja pajun lehdekset, joita koottiin karjan ruuaksi'. Saaret, joilla on *Fager*-alkuinen nimi, ovat kuuluneet kunkin saariston suurimpiin, niissä on esiintynyt hyödyllistä lehtimetsäkasvillisuutta tai ne ovat tuottaneet jotain muuta hyödykettä. Sen sijaan asutusnimissä *Fager*-sanalla on yleensä estetisoiva, kauneuteen viittaava sisältö. – On olemassa myös kaksi muuta *Fagerö*-nimistä saarta Suomenlahden vesiväylillä Uudenmaan rannikolla: *Sipoon Kaunissaari*, ruotsiksi *Sibbo Fagerö*, Helsingin kaupungin vuodesta 1959 omistama ulkoilu- ja retkeilysaari sekä *Fagerö* eli *Stora Fagerö* Inkoossa. – GHK

FO: FSO; Granlund, Åke 1956: 154; Hausen, Greta 1922: 593–594; Huldén, Lars 2001: 30, 350;

Svenskt ortnamnslexikon 2003: 70–71; Uppslagsverket Finland 1 (2003): 378; Zilliacus, Kurt 1989: 35, 171.

Kauppi ulkoilualue Tampereella Pirkanmaalla, aiemmin Messukylän kuntaa. Alueen läpi virtaa Näsijärveen laskeva *Kaupin-oja*-niminen luonnonoja (*Kaupinaja* 1826), ja aluettakin on nimetty sen mukaan, mutta käyttöön on vakiintunut siitä lyhentynyt nimi *Kauppi* tarkoittamaan samaa aluetta. Nimi saattaa juontua 1500-luvulla maakirjaan merkitystä *Kaupilan* talosta (*Peder Cauppilan* 1557). Yleisesti on hyväksytty selitys, että Suomen lukuisat *Kauppi*-nimet perustuvat varhaisen isännän ristimänimeen *Jakob*, josta kansa on käyttänyt muotoa *Kauppi*. Toinenkin selitys on mahdollinen, sillä keskiaikaisissa lähteissä on todisteita sanan *kauppi* merkityksestä 'kesti' eli keskiaikainen vierasmaalainen kauppias. – PM

Louhivaara, Maija 1999: 96, 103; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000: s.v. Kauppi.

Kauppilamäki

1. kylä Vieremällä Pohjois-Savossa. *Kaupilaby* 1666, *Kaupilanmäki* 1748. – Kauppisia on asunut paikalla vuodesta 1599.

2. Leppävirran kirkonkylän osa Pohjois-Savossa. *Mäki Caupin* 1561, *Kaupilamäki* 1765. – Savon ensimmäisen maakirjan 1541 mukaan paikalla asui Pekka Kauppinen.

Molemmat kylät on nimetty siellä asuneiden Kauppisten sukunimen mukaan. – SP

Ahlstrand, Jarmo 1988: 21, 30; Soininen, Arvo M. 1981 [1961]: 284; HisKi (Iisalmi, Leppävirta);

KA:VA 8652: 506.

Kauriala kaupunginosa (aiemmin kylä) Hämeenlinnassa Kanta-Hämeessä. *Henric Kauriala* 1440. – *Kauria*-nimiä esiintyy Hämeenlinnan lisäksi Varsinais-Suomessa ja Länsi-Uudellamaalla sekä Kouvolan, Lappeenrannan ja Viipurin ympäristössä. Itäsuomalaiset nimet on yhdistettävissä ortodoksiseen ristimänimeen *Gabriel*. Länsisuomalaisiin nimiin yhdistäminen sopii huonommin. Huomiota kiinnittää, että paljolti samalla alueella kuin *Kauria*-nimiä esiintyy myös *Kaulia*-

Kaulio-, *Kautia*-, *Kautio*-nimiä. Joukossa on sekä *-la*-päätteisiä kylien ja talojen nimiä että sellaisia luontonimiä kuin *Kautianniemi* (Viitasaari), *Kautiolampi* (Hattula), *Kaulionkorpi* (Luumäki). Jos *Kauri*-, *Kauti*-, *Kauli*-nimet kuuluvat yhteen, ne saattaisivat liittyä Lönnrotin sanakirjan (1874) tuntemaan sanaan *kaude*, *kaute* 'vaajan tai kiilan tapainen esine, jolla seinärakojia tilkitään; kiila, kaista'. Samaa alkuperää kuin se ovat myös *kauta* ja *kauto* 'sukan teräosa, jalkineen terän rintakappale; kirveellä kaadetun puun tyveen jäänyt kiilamainen kärki'. Paikannimiin sovellettuna olisi kyse kiilamaisesta maastonmuodostumasta: kielekkeestä tai lahdekkeestä. – MV

Alitalo, Raija 1990: 97–98; FMU 3: 207; Kepsu, Saulo 1968: 240, 382; Mikkonen, Pirjo – Paikkala,

Sirkka 2000 s.v. Kauria; Nissilä, Viljo 1976c: 16; SSA s.v. kauta.

Kaurojärvi ja *Pieni-Kauro*, kaksi järveä Kalliojoen vesistössä Kuhmossa Kainuussa. Järvien ympärillä olevaa asutusta on viime aikoina alettu kutsua *Kauronkyläksi* (virallisesti Lentuan kylää). *Kaura Jerfui* 1650, *Kaurojärvi* 1676. – Nimeer sisältyy karjalainen miehennimi *Kaura*, *Kauro* (< ven. *Gavrja Gavril*). – AR

Nissilä, Viljo 1976: 80; KA: MH 107/2D 3/1, TUOKKO.

Kausala Iitin kunnan keskustaajama ja rautatieasema Kymenlaaksossa. *Kausala* 1559, *Kausa* 1661. – Alueesta käytetään myös nimeä *Kausalankylä*. Asutus on peräisin mahdollisesti vuodelta 1500, ja ainakin jo 1539 Kausalassa on ollut yksi talo. 1860-luvulta lähtien Kausala muuttui rautatien takia suhteellisen vähäpätöisestä kylästä Iitin seudun taloudelliseksi ja lopulta hallinnolliseksi keskuksiksi. – Kylän varhempinen nimi ja vanha rinnakkaisnimi on ollut *Kausansaa* (*Kausansarij* 1550, *Kausansaari* 1571). Tämä nimi viittaa siihen, että Kausala olisi ollut saari. Saulo Kepsun mukaan kysymys ei kuitenkaan ole ollut minkään vesistön saaresta vaan kylä on sijainnut *Kausansaari*-nimisessä suosaarella. Nir *Kausala* on saatu *Kausansaari*-nimestä liittämällä *la*-johdusosaan nimen alkuosaan. – LL

Hallila, Aimo 1966: 81–82; Hallila, Aimo 1988: 112–113, 341; Kepsu, Saulo 1981: 47–50; Saxén

Ralf 1900: 105; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Kaustajärvi järvi ja kylä Tohmajärvellä Pohjois-Karjalassa aiemmin Värtsilää. *Kausta Järffui* 1631–38, *Kausta Järfwi* 1643. – Kylä on nimetty järven mukaan, sillä talot sijaitsivat alkuaan Kaustajärven niemessä. Se on perustettu Stolbov rauhan (1617) jälkeen ja mainitaan maakirjassa alkaen 1616. Sana *kausta* on harvinainen paikannimissä. Kansan muistiedossa *Kausta*-alkuiset paikannimet liittyvät *kaustapui* eli reessä tai kelkassa oleviin jalaksen suuntaisiin sivupuuihin jotka on kiinnitetty kaplaisiin. Nimetystä paikasta on esitetty sopivaa kaustapuuta. – PM

Saloheimo, Veijo 1976: 37; SMS s.v. kausta; NA: Käkisalmen pohjoisen läänin asiakirjapöytäkirjat.

Kaustar → *Kaustari*

Kaustari kylä Kokkolassa Keski-Pohjanmaalla, aiemmin *Kaustari* lela, ruotsiksi *Kaustar*. *Koustar*, *Kaustar* 1543. – Pentti Rankosken mukaan se on seudun vanhin kylä. Lounaissuomalaiset uudisasukkaat ovat ehkä perustaneet sen jo 1200-luvulla, ja heidän mukanaan nimi on voinut siirtyä Pohjanmaalle. Useat tutkijat ovat pitäneet nimeä suomalaisena muunnoksena jostakin alkuaan germaanisesta *Gaust*-alkuisesta henkilönnimestä. – PM

Huldén, Lars 2001: 411; Virrankoski, Pentti 1997: 21.

Kaustby → *Kaustinen*

Kaustinen kunta Keski-Pohjanmaalla, ruotsiksi *Kaustin* 1544, *Kaustar* 1548, *Kousten* 1552, *Kowtesby* 1591. – Nimi on alkuaan suomenkielinen *talo* -lisänimi, jonka taustalla on useiden tutkijoiden mukaan *Gaust*-alkuinen germaaninen henkilönnimi, kuten *Gaus*

Gaustrich, Gausthelm. Todennäköisesti Pohjanmaan *Kausta*- ja *Kausti*-nimet ovat siirrynnäisiä Varsinais-Suomesta, missä esim. Taivassalossa oli *Kaustio*-niminen kylä. Kaustisen pitäjän alueella on ollut 1540 neljä taloa, joista yksi oli *Kaustinen*, ja *Luomala*-nimisen talon asukkaat käyttivät lisänimeä *Kaustinen*, koska talo oli erotettu Kaustisesta. Näiden talojen kantatalo *Kausta* oli ensimmäinen Kaustisen vakinaisesti asuttu talo. Se on Kustaa Vilkunan päättelyn mukaan perustettu jo varhain 1400-luvulla, ja hän pitää nimen lähtökohtana muinaisskandinaavista henkilönnimeä *GautstafR* (ruotsin *Gösta*). – PM

Lopmeri, J.A. 1947: 57; Luukko, Armas 1950: 43; Saxén, Ralf 1905; Mikkonen, Pirjo – Paikkala,

Sirkka 2000: s. v. Kaustinen; Vilku, Kustaa 1965: 108; Virrankoski, Pentti 1997: 21.

Kautiala

1. kylä Kangasalla Pirkanmaalla. Kylän vanha nimi oli *Härtsiä* (*Herdzie* 1540). – Kylän toisen talon isäntänä mainitaan 1553 *Hen*. [Andersson] *Kautia*, jolle on merkitty lisänimeksi usein myös *Härtsiä* (*Hend. Härtsiä* 1557). Ilmeisesti *Kautia*-lisänimen pohjalta talosta tuli *Kautia* ja kylästä myöhemmin, ilmeisesti jo 1600-luvulla, *Kautiala* (*Gaudiala* 1722); G:llinen kirjoitusasu säilyi kirkonkirjoissa 1880-luvulle asti. Nimeen sisältynee muinaisskandinaavisesta *Gaut*-alkuisesta tai -loppuisesta miehennimestä suomalaistunut, kansanomaisen muoto, vrt. → *Kauttu*.

2. kylä Ristiinassa Etelä-Savossa. *Kautiala* 1727. – Kylä on saanut nimensä talonimestä, joka sisältää sukunimen *Kautiainen*. Sukunimeen sisältynee sama miehennimi kuin Kangasalan *Kautialan* nimeen. – SP

Nissilä, Viljo 1973: 34–35; Oja, Aulis 1971: 40; HisKi; KA; Suvanto/ Kangasala s. 831.

Kauttu kylä Ruovedellä Pirkanmaalla. *Kauchttu* 1565, *Cauttu* 1566. – Kylälle nimensä antanut Kautun talo oli jo 1680 jakautunut *Ala-* ja *Ylä-Kautuksi*. Asutus on keskittynyt Ruoveden Pöytäselän ja Paloveden Ruhanselän välisen Kautunvuolteen rannalle. Vuolteen ohittamiseksi on laivoja varten rakennettu Kautun kanava. – Jos kylän nimi on ensisijainen, sen taustalla voisi olla talonnimi, joka sisältäisi jonkin muinaisskandinaavisen *Gaut*-alkuisen miehennimen kansanomaistuneen muodon. Todennäköisemmin nimi liittyy suomen 'paikkaa, kulkuväylää, -aukkoa' ilmaisevaan sanaan *kautta*, jota vastaava sana *läpi* esiintyy yleisesti Suomen paikannimissä. Kylän kohdalla oleva *Kautunvuolle* on kapeikko, jonka kautta vesillä liikkujan on Näsijärveltä Ruovedelle edessä ollut pakko kulkea. Vrt. → *Kautiala* ja → *Kauttua*. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Kauttu, Kauttu; KA; Suvanto/ Ruovesi s. 2347.

Kauttua kylä Eurassa Satakunnassa. *Kawtis* 1466, *Kauffthua* 1571, *Ffilpus Kautuan* (gen.) eli "Kautuan Filpus" 1571. – Nimeä on yhdistetty *Gaut*-alkuisiin henkilönnimiin, joiden tulkitseminen goottia tarkoittavaksi on osoitettu perusteettomaksi (Koivulehto 1987, 2007). Sen sijaan kyseeseen voisi tulla skandinaavisesta *Gaut*-alkuisesta tai -*gaut*-loppuisesta miehennimestä omaksuttu kansanomaisen muunnos. Tällöin nimen olisi perustuttava talon nimeen, johon sisältyisi sen varhaisen haltijan nimi. Unto Salo on kuitenkin pitänyt *Kauttua* alkuaan kosken nimenä ja rinnastanut sen ruotsalaiseen joennimeen *Göta, jonka ensi tavun vokaalin *ö* palautuu diftongiin *-au-*, ja ruotsin verbiin *gjuta* 'valaa, vuodattaa'; kylä olisi siis saanut nimen sijainnin mukaan. *Kauttuankoski* on muodostunut pian sen jälkeen kun Pyhäjärvi neljännen vuosituhannen puolivälissä kuroutui merestä. Myös Jorma Koivulehto on yhdistänyt *Kauttu*an Eurajoen kosken nimeen: suomen ruotsalaismurteiden sana *göta* (äänn. *göuto*) 'notko, jonka läpi virtaa vesi-uoma' vastaa kantaskandinaavin asia **gautō[n]*-. Nimeä voisi verrata myös suomen paikkaa, kul-

kuväylää, -aukkoa ilmaisevaan sanaan *kautta*, jota vastaava sana *läpi* esiintyy yleisesti Suomen paikannimissä. Tällöin nimi pohjautuisi *Kauttu*an sijaintiin Pyhäjärven laskujen alkukohdassa, jonka kautta on kuljettu järveltä jokea merelle päin. Ks. myös → *Kauttu*. – SP

FMU 4: 261; Huldén, Lars 2001: 429; Klemetti, Heikki 1950: 218–219; Koivulehto, Jorma 1987:

39; Koivulehto, Jorma 2007; Lundgren, Magnus – Brate, Erik – Lind, E. H. 1892–1934: 86–88;

Nissilä, Viljo 1980: 136; Salo, Unto 1995: 39–40; Saxén, Ralf 1905: 133; Vahtola 1983: 260.

Kauvatsa entinen kunta, nykyisin osa Kokemäen kaupunkia Satakunnassa, *Kauvatsanjoen* varrella. *Kauaisbÿ* 1551, *Kawaisz* 1551, *Kauuatzsen* 1551, *Cauuatz* 1565. – Suur-Huittisten pitäjään kuulunut Kauvatsa on huittislaisten vanhaa eräaluetta, joka pääosiltaan lienee asutettukin Huittisista käsin. Kauvatsasta tuli saarnahuonekunta vuonna 1646, kappeli vuonna 1812 ja itsenäinen seurakunta vuonna 1918. Kokemäen kuntaan, nykyiseen kaupunkiin, Kauvatsa liitettiin vuonna 1969. – Pertti Virtarannan mukaan *Kauvatsa*-nimen lähtökohtana on sanan *kaukainen* (murteessa *kauvainen* > *kauvanen*) genetiivimuoto, joka yhdysnimessä Satakunnan murteille ominaiseen tapaan on määrittänyt luonnonpaikkaa, tässä tapauksessa jokea: *Kauvatsenjoki* 'kaukainen, kaukana sijaitseva joki'. Nimen ovat antaneet huittislaiset tätä kautta merelle suunnistaneet eränkävijät. Nimeämisen kohteena lienee ollut Sääksjärvestä Puurijärveen ja sen kautta Kokemäenjokeen laskeva joki. Yhdyspaikannimissä usein tapahtuvan lyhenemisen (ellipsin) mukaisesti *Kauvatsenjoki*-nimen alkuosa on lohjennut erilleen ja kehittynyt joen seutua tarkoittavaksi aluenimeksi: *Kauvaitse* > *Kauvatse* > *Kauvatsa* (murteessa *Kauvahta*, *Kavahta*). – AH

Hakulinen, Lauri 1979: 124–125; SVT 2: 76; Virtaranta, Pertti 1946: 191–199.

Kehvo kylä Siilinjärvellä Kallaveden pohjoisrannalla Pohjois-Savossa. *Kehvon randa*, *Kehosal* 1561. – Kylän edustalla on *Kehvonlahti* ja *Kehvonsalo*-niminen korkea saari, kylän pohjoispuolella korkea *Kehvonnäki*. Näyttää siltä, että Kehvon nimi on uudisasutuskautta vanhempi eli siis syntynyt keskiajalla eränimenä. Se saattaisi olla saamelaista perua. → *sal* – SP

Soininen, Arvo M. 1981 [1961]: 360, 369.

keidas noin 500 paikannimen jälkiosana Satakunnassa ja sen liepeillä sekä Päijät-Hämeessä. Satakunnan murteissa sanan *keidas* merkitys on 'suo', Satakunnan ympäristössä taas 'suosa oleva mätäs, suosaareke tai mättäiden muodostama jono'. Päijät-Hämeen tienoilla *keitaaksi* on kutsuttu 'vesien välistä kannasta'. *Keidas* on vanha germaaninen laina; lainalähdeä edustaa nykykielissä esimerkiksi ruotsin *skede* 'kausi, ajanjakso; (murteissa) tieosuus, matka, taival'. – KA

Itkonen, Terho 1962: 5–62; SMS s.v. keidas; SSA s.v. keidas; Paikannimirekisteri 2005.

Keihärinkoski koski ja kyläkunta Viitasaarella Keski-Suomessa. *Käyhärijirima* 1553 (padasjokelaisten erämaa); kylä: *Keyhari* 1566, *Keihäri* 1712, *Keihärinkoski* 1713. – Mikkelissä on lehmän terävistä sarvista käytetty nimitystä *keihäri*, ja Pielavedellä pitkä- ja suorasarvinen lehmä on ollut *keihäri*. Puolangalla sana *keihävä* on merkinnyt kaarevakarkista; nämä sanat ovat samaa sanaperhettä kuin *keihäs* ja *keihästää*. Ehkä kosken nimi kertoo kuitenkin keihäällä eli atraimella kalastamisesta. – SP

Nyman, Adolf Leonhard 1882: 216; SMS s.v. keihäri, keihäri, keihävä, keihäkeä, keihäs; HisKi; KA; VA 4017: 18v.

Keihäsjärvi järvi Kurussa Pirkanmaalla, vuodesta 2009 Ylöjärveä. *Kehäs träsk* 1552. – Keihäsjärvestä laskee vedet Vankoveden *Keihäslahteen*. 1500-luvulla Keihäsjärvellä ja Keihäslahdessa (*Keihäslaxi* 1562) oli etelän suunnalta tulleiden erämiesten eräsijojä. Mahdollisesti juuri Keihäslahdessa on ollut jonkinlaisia keihäsansoja, vaarallisia, kulkijoiden kartettavia

ta, joten nimen alkuosa on sana *kesä*. Lahdennimi on alkuaan ollut kai *Kesälaksi, sillä sana *lahti* on ollut murteessa muodossa *laksi*, tästä myös ruotsinkielisen nimen *lax*. Nimi voi perustua eräkaudella lahdelle tai lahden kautta tehtyihin kesäajan kalastusmatkoihin tai siihen, että kesä tulee lahden etelään laskeville rannoille aikaisin. – SBS

Nissilä, Viljo 1975: 67; www.ev.fi/srk/kesalahti/historia.html [23.6.2007].

Kesälax → *Kesälahti*

Kesäranta pääministerin virka-asunto Helsingissä Uudella maalla. – Rakennus valmistui Meilahteen Humallahden rannalle 1873 arkkitehti Frans Ludvig Caloniuksen kesähuvilaksi ja sai nimekseen → *Bjällbo*. Valtio hankki huvilan venäläisen kenraalikuvernöörin kesäasunnoksi vuonna 1904. Siitä ryhdyttiin käyttämään nimeä *Kesäranta* vasta kun sitä oli alettu käyttää valtiollisena *kesäasuntona*. Itsenäisyyden aikana Kesäranta on toiminut Suomen pääministereiden virka-asuntona. – SP

www.valtionuuvosto.fi/, 22.12.2005.

Ketteli kylä Uudessakaupungissa Varsinais-Suomessa, aiempaa Pyhämaata ja sen keskeisin kylä. *Kettelis* 1540, *Ketteliby* 1542. – Nimi on ilmeisesti peräisin talonnimestä, josta on tullut kylän nimi. Nimeen sisältyy samanasuinen miehen nimi, joka on lainaa muinaisruotsin nimestä *Kättil*, *Kettel* ja johon perustuvat myös Suomen *Kattelus*-nimet; nimestä on tietoja Etelä-Suomesta 1200-luvun lopulta lähtien. – SP

Meri, Arvo 1943: 68; Thors, Carl-Eric 1959: 67.

Kettujoki varhemmin *Keptujoki*, saI *Kiäptuvei*, joskus *Kiäptujuuhä*, Kaamasjoen vesistön laskujoki Muddusjärvestä Juutuan vesistön Matkatjokeen Inarissa Lapissa. *Kettowei* 1758, *Käptväi-jok* 1804. – Suomenkielinen nimi on mukaelma inarinsaamesta, jossa *vei* ja *juuhä* molemmat tarkoittavat 'jokea'. Alkuosa *kiäptu* jää selittämättömäksi, ja siten joen nimeämisperuste tuntemattomaksi. Suomessa nimi on kansanetymologisesti yhdistynyt *kettu*-sanaan. – SA

NA; T. I. Itkosen poiminnat.

Keuru → *Keuruu*

Keuruu kunta Keski-Suomessa, paikallisesti *Keuru* : *Keuruun*

Uudenkaupungin rauhansopimuksessa vuonna 1721 vedetty valtakunnanraja erotti Venäjään liitetyn Uukuniemen ja Ruotsiin jääneen Kesälahden toisistaan. Sama raja on edelleen Etelä- ja Pohjois-Karjalan rajana.

: *Keurutta* ~ *Keuruuta*. Ruotsiksi *Keuru*. – Nimi on tunnettu aluksi Sääksmäen pitäjään kuuluneen erämaan (*keuru* 1552) ja suurkylän (*Köyris* 1567, *Keurus* 1584, *Keuru* 1850–), sitten kappelin (*Keuru Cappelgeld* 1630), seurakunnan ja pitäjän nimenä (*Keuru Sochn* 1719). Asutus on saanut nimen sijainnistaan Keurusselän rantueilla. Järven aiempia nimiä on *Väärinkeuru* tai *Vääräkeuru* (*Värikäuru siöö*, *Veräkäyrä siöö* ja *Käuru siöö* 1551), jolla lienee tarkoitettu koko vesistöä Keuruun Lapinsalmesta Vääriskosken suuhun asti. Vielä n. vuoden 1840 kartassa on *Wärin Keurun Selkä*, n. 1650 *Keuruwessi Lacus*, 1689 *Kieuru Wässj*, 1751 *Keuruwesi*, jonka sen suurimman selän nimitys *Keurusselkä* on syrjäyttänyt (1800-luvun nimi-asuja ovat *Keurun Selkä*, *Keuru'-selän* ja *Keuruusselkä*). Nimeen *Keuruvesi* on katsottu sisältyvän sanan *keuru* 'väärä, käyrä, mutkainen, kiero'. Sillä on kuvattu osuvasti järveä, joka alkaa Lapinsalmesta, kääntyy Lietunniemen kautta Kolhoon ja kohti Vääriskoskea. *Keurus*-muoto selittynee alkuperäisestä ääntämyksestä *Keuruh*, josta on voinut tulla *Keurus* muiden *s*-loppuisten sanojen mallin mukaan. Suomen Akatemian kieli-lautakunta suositti kunnan viralliseksi nimeksi 1950 muotoa *Keuruu*, "johon kehitys epäilemättä vie, vaikka *Keuru*-asuakin vielä käytetään". – SP

Nissilä, Viljo 1960b: 11–18; Rainio, Jussi 1951: 129–137; SSA s.v. keuru; SMSA s.v. keuru.

Kevitsa myös *Keevitsa*, *Keivitsa*, vaara Sodankylän pohjoisosassa Lapissa. – Nimi on epäilemättä lainaa alueella aiemmin puhutusta ja 1800-luvulla sammuneesta keminsaamen kielestä, mutta sen tarkempi tausta jää epävarmaksi. Mikäli nimen asu *Kevitsa* tai *Keevitsa* on alkuperäinen, sen taustalla saattaisi olla 'peuravaadinta' tarkoittava sana, inarinsaamen *kiäväs* 'peuravaadin'. → *Keväjärvi*. – AA

Aikio, Samuli 1999: 118.

Kevo kylä Kustavissa Varsinais-Suomessa, ruotsiksi → *Stansholm*. *Standsholm elr Kepo* ja *Stansholm el. Keo* 1727–1735. – Aiemmin rekisterikylän nimenä oli vain *Stansholm* ja Kevo oli sen talo nro 1. Talonnimi *Kevo(i)* on voinut lyhentyä nimen *Kepo(i)* taivutusmuodosta *Kevoissa. Arvo Lopmeri on verrannut nimeä *Kepo*-alkuisiin paikan- ja henkilönnimiin ja sanaan *kepo*: *kevon*, jolle Ganander ja Lönnrot tuntevat merkitykset 'kätevä; näppärä, pieni ja nopea; viekas, kiero, ovela; nokkela'. Tällöin varhainen talo olisi saanut nimen isäntänsä liikanimestä. – SP

Ganander, Christfrid 1997 [1787] s.v. kepo; Lopmeri, Arvo 1947: 62–63; Lönnrot, Elias 1874.

Kevo saP *Geavvu*, Utsjoen suurin sivujoki (nytemmin myös *Kevojoki*) ja sen mukaan nimetty Turun yliopiston tutkimusasema lähellä joen suuta, Utsjoen *Kevojärven* (*Geavvojävi*) rannalla Lapissa. *Kievojok* 1742. – Joen alajuoksulla on pienempi järvi nimeltään *Uhca Geavvojävi* ja latvoilla puolestaan pari lampea nimeltä *Geavvoeäsläddot* "Kevonpäänlammet", mutta muutoin nimipesye on suppea ja ainutkertainen. Nimeä vastaavaa sanaa ei tunneta, eikä samanlaisia nimiäkään esiinny muualla Lapissa. Nimen alkuperä on siis tuntematon; todennäköisimmin se juontuu jostain alueen varhaisemmas-ta ei-saamelaisesta kielestä. – AA ja SA

NA; T. I. Itkosen poiminnat.

Keväjärvi saI *Kiävääjävi*, pieni järvi ja koltta-asutuspaikka Ivalon itäpuolella Inarissa Lapissa. – Suomenkielinen nimi on mukaelma saamesta. Inarinsaamen *kiävää* on genetiivi sanasta *kiäväs* 'peuravaami eli naaraspeura', jälkiosa *jävi* 'järvi'. Nimi on siis peräisin peuranpyyntikaudelta, mutta sen perusteesta ei ole tarkempaa tietoa. Vrt. → *Kevitsa*. – SA

Kevätön järvi Siilinjärven keskustan luoteispuolella Pohjois-Savossa. Paikallisesti myös *Kevättömänjärvi*. Myös entinen sairaala, nykyisin osa Harjamäen sairaalaa. *Kewättömen*

'kannasta' merkitsevä maastosana *ketvel(e)*, *ketven(ne)*, joka hämäläismurteiden alueella ja niiden tuntumassa esiintyy paikannimissä *lv*:llisenä: *Kelven(n)e*, *Kelventä*. Saari on useita kilometrejä pitkä ja erottaa Padasjoenselän muusta Päijänteestä. Nimiarkiston kokoelmätietojen mukaan saarella on kaksikin *Kelvenneenhoikaksi* kutsuttua matalaa kapeikkoa, joiden yli on vedetty veneitä Päijänteen poikki kuljettaessa. – ELS

Itkonen, Terho 1993: 165; Kepsu, Saulo 1990: 185; Seppänen, Kimmo 1997: 47–48; Stenhammar, Eeva-Liisa 1987: 56; Suomen karttakirja 1799; Virtaranta, Pertti 1958: 189.

Kelviä → Kälviä

Kemi kaupunki *Kemijoen* suussa Lapissa. Vanha kauppapaikka, johon alettiin 1873 rakentaa kaupunkia. Nimestä on tietoja vuodesta 1329 alkaen, vanhimmissa lähteissä nimen vokaali vaihtelee: *Kijm* 1386, *Kym* 1443, *Kemio socken j Norbotn* 1445, *Kem sokn* 1445, *Kimi sokn* 1490, *til Kim ok Iaa* 'Kemiin ja Iihin' 1490. Vanhoissa kartoissa nimen ensi tavuun on merkitty yleensä *i*: *Chim* 1579, 1595, *Kimi*, *Kimi flodt* n. 1662, *Kimi Lappmark* n. 1690, *Kimi*, *Kimi flod* 1772. Vasta Samuel G. Hermelinin kartassa vuodelta 1799 on nimet *Kemi* ja *Kemi Elf*. – Pääasiassa Hämeen ja Satakunnan murteista tunnetaan sana *kemi* (joskus myös *kemä*) merkityksessä 'kovapohjainen kenttä, keto, huonosti kasvava niitty'. On hyvin perustein esitetty, että tämä sana sisältyy myös Peräpohjolan *Kemi*-nimiin, sillä hämäläisten retket Tornionjoki- ja Kemijokilaaksoon ovat alkaneet todennäköisesti jo vuosina 600–800. → *Kemijoki*, → *Kemijärvi*, → *Kiminki*. – AR

FMU 1: 33, 404; FMU 3: 310, 363, 365; FMU 4: 257, 258; Nirvi, R. E. 1948: 243–250; Vanhoja

Suomen karttoja; Vahtola, Jouko 1980: 227–230, 514.

Kemie Tohmajärven kunnan keskuskylä Kemiennäellä Pohjois-Karjalassa. *Kemie* 1618, *Kemiä By* 1631. – Kylännimi *Kemie*, murteessa *Kemmii*, on lyhentymä monikon genetiivimuodosta samaan tapaan kuin Kontiolahden → *Selkie*; se on lohjennut mäennimestä *Kemiennmäki* (murteessa *Kemmiimmäki*). Sanalla *kemi* on merkitys 'kovapohjainen kenttä, keto'. Pohjois-Karjalan Juuassa on vaara ja kulmakunta nimeltä *Kemienvaara*. – AR

AKH 1: 365, 498; SSA.

Kemihaara erämaa-alue ja kyläkunta Savukoskella Lapissa. – Kylä sijaitsee Kemijoen latvuksilla, jossa joki haarautuu kolmia, *Kemihaaraksi*, *Keskihaaraksi* ja *Naltiohaaraksi*. Kemihaaran länsipuolella on 1991 perustettu suojeltu *Kemihaaran erämaa-alue*, joka rajoittuu pohjoisessa Urho Kekkosen kansallispuistoon. – SP

Kemijoki joki Lapissa, virtaa Savukoskelta Korvatunturin eteläpuolelta Kemijärven ja Rovaniemen kautta Perämereen. Suomen pisin joki, yli 500 km pitkä. *Kimi flodt* n. 1662. → *Kemi*. – AR

Kemijärven mlk. entinen kunta Lapissa, vuoden 1973 alusta osa → *Kemijärven* kaupunkia. – Syntyi, kun Kemijärven kunnan keskustaajamasta erotettiin 1957 Kemijärven kauppala. Kauppalasta tuli kaupunki 1973. – SP

Kemijärvi kaupunki ja järvi Lapissa. *Kemi ierui* 1554; *Kemiträsk* 1739 (kappeli). Suomen pohjoisin kaupunki, sijaitsee napapiirillä. Alkujaan Kemiin kuulunut kappeli sai oman kirkon 1639 ja kappalaisen 1648. Itsenäistyi omaksi seurakunnakseen 1776. Kirkonkylä lähialueineen erotettiin 1957 Kemijärven kauppalaksi. Kaupunki Kemijärvestä tuli 1973. – Asutus on saanut nimen sijainnistaan Kemijoen laajentuman Kemijärven rantamilla. Järvi on puolestaan saanut nimen Suomen pisimmän joen, → *Kemijoen*, mukaan. *Kemi*-nimiin on katsottu sisältyvän hämäläismurteiden sanan *kemi* 'kovapohjainen, huonokasvuinen kenttä' (→ *Kemi*). Kemijokea ja

Kemin pitäjää koskevat vanhat *Kim-* ja *Kym-*alkuiset asiakirja-asut herättävät kuitenkin ajatuksen, olisiko nimi sittenkin sisällöltään samaa perua kuin → *Kymi* ja → *Kymönkoski* ja merkinnyt 'isoa, runsasvetistä jokea tai virtaa'. – SP

SSA s.v. kemi, kymi; www.genealogia.fi.

Kemin Lappi

1. entinen seurakunta ja suuralue Lapissa. Seurakunta perustettiin 1673, mutta oli käsitteenä käytössä jo aiemmin (*Kimi doi se Lappmark* 1666). Aiemmin lähes koko nykyinen Suomen Lappi kuului Kemin seurakuntaan. Lapinmaan Suomen puoleinen osa jakautui *Tornion* ja *Kemin Lappiin* (voutikuntiin). Rovasti Johan Tuderuksen kuoltua 1699 seurakunta jaettiin siten, että länsipuoli Lapista jäi Kemin seurakuntaan ja itäosa Inarista Kuusamoon kuului Kemin Lapin seurakuntaan. Hallinnollisesti Kemin Lappi kuului Ruotsin Norrlantiin vuoteen 1809, ja molemmat Lapit Ruotsin Norrbottenin lääniin. Kirkollisesti Tornion Lappi kuului Härnösandin hiippakuntaan, Kemin Lappi Turun hiippakuntaan.

2. luonnontieteellinen maakunta, joka käsittää Lapista muut osat kuin Enontekiön ja Inarin Lapin. Jaetaan usein vielä *Läntiseen* ja *Itäiseen Kemin Lappiin*. – SP

<http://edu.kuusamo.fi/kuusamo/historia/seuper.html>, 5.6.2005; www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1994/,

5.6.2005; *Partiæ orientale de la Lapponie Suedoise* 1666; www4.rovaniemi.fi/lapinkavijat/

vanhatkartat/index.htm, 16.1.2006.

Kemin Lappi ulottui Kittilästä ja Sodankylästä Inariin; karttaote on S.G. Hermelinin Ruotsin valtakunnan kartasta vuodelta 1799.

Keminmaa kunta Lapissa Kemijoen suussa. Kemin pitäjä perustettiin n. 1250. Kun → *Kemin* kaupunki perustettiin 1869, syntyi jäljelle jääneestä Kemin pitäjästä *Kemin maaseurakunta* (ruotsiksi *Kemi landsförsamling*) ja *Kemin maalaiskunta* (ruotsiksi *Kemi landskommun*), joka on vuodesta 1979 käyttänyt nimeä *Keminmaa*. – SP

Kodisjoki entinen kunta Satakunnassa, vuoden 2007 alusta osa Raumaa. *Anders Kodixoen* 1504, *Kodisiokij* 1540. – Kun Kodisjoki erosi vuonna 1896 Varsinais-Suomen Laitilasta omaksi pitäjäkseen, se nimettiin pitäjän ainoan kylän *Kodisjoen* mukaan. Kylä on saanut nimensä joesta, jonka nimeen sisältyy lähinnä Varsinais-Suomesta ja Satakunnasta tavattu sana *kodis* ~ *kodiksin* ~ *kodiksan* 'kotitalo, aidattu talon piha, tonttima; tonttimaalla tai talon läheisyydessä oleva aitaus tai peltotilkku'. Liisa Nuutinen on katsonut joen nimen selittyvän siitä, että joki on virrannut lukuisten *Kodis-* tai *Kodiksin-*nimisten peltojen poikki. Vanhimman asiakirja-asun perusteella hän on katsonut nimen voineen kehittyä seuraavasti: **Kodiksen-* ~ *Kodiksinjoki > *Kodiksjoki* > *Kodisjoki*. Kirkonkylän liepeillä on ollut myös *Kodisjärvi*- eli *Kodiksamenjärvi*-niminen järvi, joka on soistunut. – SP

Lönnrot, Elias 1874 s.v. *kodis*; Meri, Arvo 1943: 71–72; Nuutinen, Liisa 1988: 84–104; SKES s.v. *kota*.

Kodjala kylä Laitilassa Varsinais-Suomessa, murteessa *Korila*, *Korjala*. *Kädhiala* 1411, *Kodialabo* 1512. – Heikki Ojansuu (1920) on yhdistänyt nimen sanaan *kotjo* ~ *kotju* 'kylmä, kolkko' ja Lönnrotin sanakirjan sanaan *kotju* 'outo'. Ritva Liisa Pitkänen on liittänyt nimen *Kodis-*nimiin, joihin sisältyy sana *kodismaa* 'talon läheisyydessä oleva aidattu pelto, kasvimaatms. alue', ks. → *Kodisjoki*. Sana esiintyy murteissa *Kolis-*, tai *Koris-*alkuisena. Esim. Janakkalan, entisen Vanajan kunnan alueella on vastaava kylän nimi *Koljala* (*Chodialum* 1374, *Laurens Kodialasta* 1383), jossa alkuperäisen *d:tä* vastaava äänne on hämäläismurteessa korvautunut *l:llä*. – SP

Meri, Arvo 1943: 72–73; Ojansuu, Heikki 1920: 120; Pitkänen, Ritva Liisa 2006: 26; SMS s.v. *kodiksin*, *kodismaa*.

Koijärvi entinen kunta ja järvi Forssassa Kanta-Hämeessä. *Koijärvi* 1920. – Vuonna 1923 perustettu kunta jaettiin 1969 Forssan ja Urjalan kesken. Järvi (*Koi-järvi* 1784) tuli 1980-luvun vaihteessa tunnetuksi lintujärvenä ja sen säilyttämistä puolustaneesta ns. Koijärvi-liikkeestä. Timo Alanen on katsonut järven nimen olleen alkuaan *Koivujärvi. Järvestä alkaa *Koijoki*, joka liittyy Alastarolla Loimijokeen. Alajuoksulla sen nimenä on myös *Koenjoki* ja *Kojonjoki* (< *Koijoenjoki). Niistä on saatu kyläkuntien nimet *Kojo* (Koijärven kirkonkylä; *Quoiuull* "Kojolla" tai "Koijoella" 1600, *Koij* 1614, *Koijo* 1686), *Koenkulma* Humppilassa ja → *Kojonkulma* Loimaalla. – SP

Alanen, Timo 2004b: 145; Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 214; Suomen karttakirja 1920: 10A; Hiiski (Tammela).

Koilliskaira erämaa-alue Lapissa Inarin, Sodankylän ja Savukosken kuntien alueella. – Alueeseen kuuluu tunturi-, metsä- ja suoluontoa. Suuri osa alueesta on suojeltu → *Urho Kekkonen kansallispuistoksi*. Sodankylässä toimii myös *Koilliskairan luontokeskus*. Nuoren nimen alkuosa kertoo erämaa-alueen sijainnista Metsä-Lapin koillisosissa, → *kaira* tarkoittaa Pohjois-Suomessa jokivarsien välistä, laajaa, asumatonta metsäseutua sekä salomaata, selkosta. – SP

Mäkinen, Vesa 1980: 56; SMS s.v. *kaira2*.

Koillismaa yhteisnimi Kuusamon, Posion, Taivalkosken ja Pudasjärven muodostamalle alueelle Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin rajalla. – Nimi on lyhentynyt aiemmasta nimestä *Koillis-Pohjanmaa*. Se alkoi nopeasti vakiintua 1960-luvulla, kun Kale Päätalo oli julkaissut *Koillismaa*-nimisen romaaninsa 1960 ja yhdessä Reino Rinteen kanssa teoksen *Koillismaa kuvina* 1964. Jo sitä ennen alue oli ollut Kuusamossa ilmestyvien *Koillissanomien* levikkialuetta. Uudelle nimelle oli muitakin syitä kuin lyhyys: Koillismaa eroaa luonnoltaan, kansankulttuuriltaan ja murteeltaan selvästi varsinaisesta Pohjois-Pohjanmaasta. – AR

Koirus selkä Kallavedessä Pohjois-Savossa Leppävirran pohjoisosassa, osin Kuopion puolella. *Koijros jerrffuen randa* 1561, *Koiruwes* 1620-luvulla, *Koirusvesi* 1655, *Koirusvesi* 1799. – Koiruksesta länteen on erillinen *Koirusjärvi* eli *Ylä-Koirus* (*Ylimeinen Koiras Jerrffwn Niemi* 1561; *Käirus Järfuen Sifw* 1620-luvulla). – Järven nimeen sisältyy ehkä kalastustermi: murteissa on Säamingistä tavattu *koirusin*, Vesannolta *koirusin*, jolla on tarkoitettu koukullista puu- tai luuesinettä, joka ripustetaan kudottaessa verkon alareunaan pitämään sitä paikallaan. Kohde, jonka nimen mukaisesti vesialue olisi nimetty, voisi olla nykyinen *Ylä-Koirus*, sillä sen pohjoispää on terävän koukun muotoinen. – SP

Alanen, Timo 2004a: 68, 69; SKES s.v. *koira*; Lappalainen, Pekka 1970: 294; Pirinen, Kauko 1954: 34; Soininen, Arvo M. 1981 [1961]: 440; Suomen karttakirja 1799: 111.

Koitelainen tunturi Sodankylän pohjoisosassa Lapissa. Sitä ympäröivää erämaata kutsutaan nimellä *Koitelaisenkaira* ~ *Koitelaiskaira*. – Nimi on varmasti saamelaisperäinen, mutta sen tarkempi tausta jää tuntemattomaksi; saamen kielten sanastosta ei tunneta nimelle sopivaa lähtökohtaa. – AA

Koitelinkoski koski Kiiminkijoessa Kiimingissä Pohjois-Pohjanmaalla. Joki virtaa Koitelin lähes luonnontilaisella koski-alueella kolmessa koskiväylässä kallioisten saarten lomassa. – Nimen alkuperä on hämärä; se voi hyvin olla saamelaisperäinen, vaikkei sopivaa vertauskohtaa saamen sanastosta tunneta. Sodankylässä on tätä muistuttava tunturinimi → *Koitelainen*, joka on lainaa keminsaamesta. Tämänkään nimen alkuperäistä merkitystä ei tunneta. Vrt. myös → *Koitere*, → *Koittjärvi*. – AA

Koitere suuri järvi Ilomantsissa Pohjois-Karjalassa, murteessa nykyisin *Koitere* (: *Koiterreessa*), järvestä laskee *Koitaajoki* Pielisjokeen. *Dr. Koidera* (= nykyinen Kivilahti) 1500, *Coideren by*, *Koideren* 1590, *Koideres kylä* 1618, *Koiterenjäk* 1683, *Koider*, *Koitaajoki* 1799, *Koier* 1885. – *Koitere* on nimenä ainutlaatuisen, mutta *Koita*-nimiä on muuallakin: *Koitaajärvi* Suojärvellä Laatokan Karjalassa, *Koitaasaari* Kyyjärvässä Keski-Suomessa ja *Koitamanniemi* eli *Koitamanniemi* Orivedessä Kiteellä Pohjois-Karjalassa. *Koitere*-nimen loppuosa *-re* on nykymuodossaan johdin, mutta se lienee syntynyt *järvi*-sanasta kuten monet karjalaisalueen *ri*-loppuiset nimet. Hyvän vertauskohdan tarjoaa Kuhmon → *Jonkeri*, josta murteessa on *Jonkeri*, *Jonkere*-muotojen rinnalla myös *Jonger* kuten *Koitere*-muodon rinnalla on ollut *Koijer* (SMSA 1927). *Koita*-kannan alkuperä ei ole varma. Kaikki *Koita*-nimet ovat kuitenkin vesistönimiä. Ehkä kantana on vartalo harvinaiseksi käyneestä verbistä *koitaa* 'häämöttää, näkyä heikosti (esim. suksen jälki lumisateen jälkeen)'. *Koitaako* vastaranta vai järven pohja veden läpi? – AR

AKH I: 271, 280, 357; Nissilä, Viljo 1962: 74; Ronimus, J.V. 1906: 52; SKES s.v. *koi*; Suomen karttakirja 1799: 114; Ilmantsin kihlakunnan kartta 1885; KA:TUOKKO.

Koittjärvi järvi Taivalkoskella Pohjois-Pohjanmaalla, järven rannalla *Koiti*-niminen kylä. – Nimi on mitä ilmeisimmin saamelaisperäinen, mutta varman lähtökohdan osoittaminen on kovin vaikeaa. – JV

Koitsanlahti kylä ja kartanomuseo (ent. hovi) Parikkalassa Etelä-Karjalassa. *Dr. Kotšelakštša* (Кочелакшта) 1500, *Koitzalax by* 1590, *Koitzalax hof* 1683. – Kartanomuseo avattu 1966, ollut vuodesta 1991 toistaiseksi suljettuna. Hovin rakennukset ja alueet ovat museoviraston hallinnassa. Hovin perusti kuningas Kustaa II Adolf 1618 valtion latokartanoksi. Vuonna 1652 Koitsanlahti lahjoitettiin sotamarsalkka ja kreivi Arvid Wittenbergille; se on ainoa nyky-Suomen alueella sijainnut lahjoitusmaakartano. Myös vuonna 1617 perustettua Parikkalan pitäjää kutsuttiin aluksi *Koitsanlahdeksi* (jo 1612

tu kehittyneen aiemmasta *Kokema-muodosta (vrt. → *Pieksämäki*, → *Längelmäki*). Sillä olisi määritetty paikkaa, jossa on jotain koettu eli pyydystetty. Sellaiseksi sopisi Kokemäenjoki (*Kokemäenjoen tykönä* 1827; alkuaan siis *Kokemajoki), jonka mukaan sen Porin seudulla ollut saarikin *Kokemäensaari* (< *Kokemsaari* < *Kokemasaari) olisi saanut nimensä (Nuutinen 1988). Joen mukaan rannan asutusta on alettu kutsua *Kokemaksi*, asukkaita *kokemalaisiksi* (vrt. *Oleff Kokemalaynen* 1494), ja viimeistään 1800-luvun alussa nimi on muotoutunut *Kokemäksi*. – Suomenkielisen nimen suhde ruotsinkieliseen nimeen → *Kumo* on kuitenkin ongelmallinen. – Ruotsinkielistä nimeä on tulkittu sanasta *kuhmo* 'kuhmu, kohouma, mäki' (Karsten 1935, Huldén 2001), ja sitä on verrattu Kokemäeltä tavattuihin *Kooma* (< *Kouma*) -nimiin; ruotsin *Kumo* olisi *Kouma*-nimen vastine. Esim. Kokemäen kartanon pellon nimi *Kogma eng* 1547, *Koghma* 1566 liittyy nykyisiin *Kooma*-nimiin, jolloin kehitys *Kooma* < *Kouma* < *Kogma* antaa mahdollisuuden yhdistää sen *Kokema*-alkuisiin nimiin (Nuutinen 1988). Jos nimet ovat samalähtöisiä, jää avoimeksi, onko pyytämistä vai maankohoumaa ilmaissut merkitys luonnehtinut pitäjälle nimen antanutta paikkaa. Toinen mahdollisuus on, että pitäjän suomenkielinen ja ruotsinkielinen nimi ovat eri lähtöä. Suomalaisien käyttämät *Kuumo*-nimet voivat olla takaisinlainaa ruotsinkielisistä muodoista, esim. "Kumolan kedolla" 1736 (runokatkelmä), "Kuumon kautta" ja "Kuumon perkaus" 1820. – SP

Grotenfelt, Kustavi 1912: 379; Jaakkola, Jalmari 1926: 64; Karsten, T.E. 1935: 23; Lindström, J.A. 1860: 174–175; Mikkola, Joos. J. 1907: 129–132; Morgonbladet 17.4.1845; Nuutinen, Liisa 1988: 104–113; Ojansuu, Heikki 1920: 121–123; Suomenmaa 3 (1921): 411–412; Turun Wiikko-Sanomien 23.9.1820 ja 25.2.1827; www.kokemaki.fi/telja/ [17.6.2005].

Kokkila kylä Hauholla Kanta-Hämeessä. *Kokkila* 1539, *Cockalan* 1597. – Kylän nimi perustuu talonnimeen *Kokki* tai *Kokkila*. Talonnimet sisältävät puolestaan tavallisesti isäntänsä nimen. Hauhon ja Tuuloksen käräjillä mainitaan 1431 maanluovutuksen vahvistajan nimenä *Mattis Kok* 1431. Viljo Nissilä on yhdistänyt *Kokki*-nimet ruotsin kielen 'keittäjä', *kokkia* tarkoittavaan sanaan *kock*; tällöin talonnimen taustalla olisi asukkaan liikanimi. – SP

BFH 1: 43, 52, 57, 63–65; Grotenfelt, Kustavi 1912: 34; Koskimies, Y.S. 1985: 423, 435; Nissilä 1962: 129; Säällä, Uuno 1930: 34.

Kokkola kaupunki Keski-Pohjanmaan rannikolla, ruotsiksi → *Karleby*. *Kächolaby Utij Gambla Karleby sochen* 1619, *Käckola by* 1620; *Kokkolassa* 1830, "Gamla Carleby. - - gamla Kokkola" 1854, *Gamlakarleby eller Kokkola socken* 1855, "skolan i Kokkola" 1861. – Kaupungin suomenkielinen nimi perustuu sijaintiin: kaupunki perustettiin 1620 Kokkolahden länsirannalle. Vielä vuoden 1763 kartassa on kapea lahti ja sen nimi *Kockon Lachti*, ja sen osana rannempaan *Stadsens Sund* "Kaupungin salmi". Maankohoamisen myötä lahti madaltui vähitellen pieneksi joeksi, josta käytetään nimiä → *Sunti* ja *Kaupunginsalmi*. Kansanselityksissä nimi on liitetty *koko*-sanan merkityksiin 'kotka' ja 'rovio, vartiotuli'. Nimen suomalaislähtöisyyteen viittaa sekin, että lähikylienkin nimet ovat alkuaan suomenkielisiä. Kaupungin suomenkielisen nimen käyttöönotosta ja vakiintumisesta ei ole tarkkaa tietoa. Gananderin sanakirja (1787) tuntee nimen *Kokkolan kaupunki l. Kokkolan kylä*, ja ennen vuotta 1750 kirjoitetussa runossa mainitaan "Cockolan kylässä". Harvoissa suomeksi kirjoitetuissa lähteissä nimenä on silti yleensä *Vanha Kaarlepyy* (*Wanhas Carlebyysä* 1668, *Wanhas Carlebys[sä]* 1705), mutta 1800-luvulla jo *Kokkola*. – SP

Ganander, Christfrid 1997 [1787] s.v. Kokkola; Grotenfelt, Kustavi 1912: 365, 366, 380; Huldén, Lars 2001: 312; Ilmarinen I 1.3.1854; Juvela, Ossi 1992: 51–52; Mickwitz, Axel – Möller, Sylv

1951: 1–2; Turun Wiikko-Sanomien 14.8.1830; Wasabladet 28.12.1861; Virrankoski, Pentti 1961: 723–724; Åbo Underrättelser 2.3.1855; Historiallinen sanomalehtikirjasto 1771–1890.

Kokkolanjoki eli *Hiitolanjoki*, joki Rautjärvellä Etelä-Karjalassa. fl. *Kukkolia* n. 1735; kylä: *Dr. Kokola* 1500, *Kockoila Joki by* 1590. – Joki lähtee Rautjärven Simpeleenjärvestä ja laskee Laatokkaan Hiitolan Kokkolan kylässä. Kylän nimi perustuu vanhaan karjalaiseen sukunimeen *Kokkonen*. Joen on arveltu olleen merkittävä muuttoreitti Saimaan eteläisten seutujen ja Laatokan rantamien välillä. Joen molemmat nimet perustuvat asutusnimiin joen alajuoksulla nykyisen Venäjän alueella. – SP

AKH 1: 265; Lappalainen, Pekka 1970: 146, 153, 155; Mingroot, Erik van – Ermen, Eduard van 1988: 119; Ronimus, J.V. 1906: 37.

Kokkolan mlk. entinen kunta Keski-Pohjanmaalla, ruotsiksi → *Karleby*, vuoteen 1927 *Gamlakarleby lk.* Suomeksi myöhemmin → *Kaarlela*. – SP

Kokon → *Kokonniemi*

Kokonniemi ulkoilualue Porvoossa Itä-Uudellamaalla, ruotsiksi *Kokon(udden)*. *Kouks uddan*, *Kouksberg* 1631, *Kuckoberg*, *Kokberg*, *Kok Torp* 1745, *Kokom torp*, *Kokom udde* 1780. – Niemi sijaitsee Porvoonjoen suiston länsirannalla ja on saanut nimensä Näsin kartanon (→ *Näsi*) torpan mukaan. Torpan nimen alkuperästä on esitetty erilaisia arveluita, eikä ole edes varmaa, onko nimi alkuaan suomen- vai ruotsinkielinen. Suomenkielistä alkuperää tukee se, että lähistöllä on muitakin vanhoja suomalaisnimiä (→ *Ruskis*). *Kokonniemi* tarkoittaa nykyään varsinaisen niemen lisäksi lähialuetta, missä on ulkoilureittejä ja laskettelurinne. Vanhastaan sekä ruotsin- että suomenkielisessä käytössä on ollut muoto *Kokon*, joka ääntyy ruotsiksi likipitään *kuukon* ja suomeksi *kuukkoo*. *Kokonniemi*-nimi on kuitenkin alettu lausua kirjoitusasun mukaan. – TS

Granlund, Åke 1956: 397–400.

Kolari kunta läntisessä Lapissa. *Kolare* 1791. – Kolari kuului vuoteen 1809 eli ennen Suomeen liittämistään Pajalan kappeliin. Vuonna 1812 siitä tuli Turtolan kappelin saarnahuonekunta, oma kappeliseurakunta 1856 ja seurakunta 1894. Kunnan nimi perustuu 1580-luvun alussa perustettuun uudistaloon, joka mainitaan ensi kerran Pellon kylän yhteydessä 1586. Uudisasukas Pekka Kolari (*Per Kolar* 1586) oli ilmeisesti tullut pohjoiseen Keski-Suomesta Konneveden (silloisen Rautalammin) *Kolarinsaaresta*, josta on lähtöisin myös Savoon siirtynyt Kolarin suku. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Kolari; Vahtola, Jouko 1991b: 227–228; HisKi (Enontekiö).

Kolho radanvarsi- ja teollisuustajama Vilppulassa Pirkanmaalla. – Nimi perustuu samannimisen talon nimeen (*Kolho* 1742). Talo on vuosisatoja sitten ollut saarella, joten nimi on alkuaan voinut tarkoittaa saarta ja kuvata sen *koko* (*kolho* 'iso, kömpelö'): saari on ollut suhteellisen *suuri* Ukonselän ja Kaijanselän väliseen pieneen salmeen, joka on kapeimmalta kohdaltaan nykyisin nimeltään *Kolhonsalmi*. – SP

SMS s.v. kolho; HisKi; MIHA uudistusluettelo.

Koli paljaslakinen kalliovaara, kylä ja kansallispuisto Pielisen länsirannalla Lieksassa Pohjois-Karjalassa. – Kolin huippuja ovat *Ukko-Koli*, joka on korkein, *Akka-Koli* ja jyrkkärinteinen *Paha-Koli*. Vaaran nimi pohjautuu sanaan *koli* 'kalju, paljas' (< venäjän *golyi* 'paljas, alaston'). Kolin nimenä on vuodelta 1650 olevassa kartassa *Mustarinta* (kuvastuu tummana Pieliseen). Kylännimenä *Koli* ja *Coli* alkavat esiintyä Pielisjärven *kirkonkirjoissa* vuodesta 1763 alkaen. – AR

Räsänen, Alpo 2003: 224; Salohelmo, Veijo 1976: 111; HisKi.

den laskusuunta muuttui eli ”kääntyi takaisin”. Juuri tuon tapahtuman yhteydessä 1604 vanha *Hykiänkoski*-nimi muutui *Kostianvirraksi*. Niin kiintoisa kuin Uotila-Falckin teoria onkin, täytynee uskoa, että asutuksen ja kosken nimi on ollut *Kostio* - *Kostia* jo ennen vuotta 1604, kuten Eino Jutikkala on osoittanut. – PM

Garander, Christfrid 1997 (alkuper. 1787) s.v. Kostia; Hakulinen, Lauri 1961: 256; Jutikkala, Eino 1939: 23; Lönnrot, Elias 1874, 1880 s. v. kostea eli kostia; Uotila-Falck, Kirsti 1971: 5, 99–105.

Kosulanniemi osa-alue Varkauden keskustassa Pohjois-Savossa. *Kåssoin* 1664. – Kosulanniemen seudulla asui viimeistään 1700-luvun ensipuoliskolla Kosusia. Niemen ja sittemmän kaupungin osa-alueen nimen taustalla on heidän asumansa talon nimi *Kosula*. Kosulanniemellä sijaitsevaa tehtaan johtajien huvila-aluetta pidetään rakennuskulttuurisesti merkittävänä. – SP

KIA:VA 8644: 113v.

Kotakennänsalmi salmi, silta Nelostiellä Äänekoskella Keski-Suomessa. – Salmi Kuhnamon kapean luoteisosan ja leveän kaakkoisosan välissä on nimetty salmen pohjoisrannalla olevan kumpareen *Kotakennä*-nimen mukaan. Nimen jälkiosa *kennä* on lohjennut keskisuomalaismurteille tyyppillisen *kennäs* ’töyry, kumpare’ -sanan taivutusmuodoista ja vakiintunut kumpareen nimeen. *Kota* ’vene-, verkko- tai nuottakatos’ -sana on yleinen paikannimistöissä ja voisi siten olla salmen vanhan ylikulkupaikan nimen osa. Paikallisen perimätiedon mukaan *Kotakennä* on kuitenkin saanut nimensä siitä, että aikoinaan saamelaiskalastajien asuma *kota*-alue on ollut *kennäällä*. Selitys pitää paikkansa, sillä seudulla on monia muitakin saamelaisasukkaisiin viittaavia nimiä. – EMN

Suomenmaa 7 (1978): 501; Vilmi, Jorma 1991: 20, 21; NA: Paikannimikokoelmat; SMSA.

Kotalahti kylä Leppävirralla Pohjois-Savossa, Sorsaveden pohjoisrannalla. *Kätalax* 1666. – Kylässä on myös *Kotajärvi* (*Kota Jerffwi* 1561) ja sen etelärannalla nousee *Kotamäki* (*Kotamäen Nenä* 1561). Kylän nimi perustuu lahdenimeen, joka ei ole enää käytössä; se lienee tarkoittanut nykyistä Sorsaveden pohjoisrannan Lahdenpohjaa tai Kotajärven Etelälahtea. Nimenosa *kota* viittaa joko saamelaisten asumuksiin tai varhaisten eränkävijöiden nuotta- tai verkkokotiin. Oravikosken taajaman tuntumaan perustettiin 1957 Kotalahden nikkeli-kaivos, jonka toiminta on jo loppunut; sen kuilut on täytetty vedellä ja siellä harrastetaan sukellusta. – SP

Soininen, Arvo M. 1981 [1961]: 272, 285; KIA:VA 8652: 605.

Kotka kaupunki Kymenlaakson rannikolla. Saari: *Kotkatzariv* 1557, *Kotkasarii* 1561, *Kätka* 1762 *Kotkasaari* 1859; linnoituskaupunki: *Kotka Stad* 1800-luvun vaihde. – Perustettu 1878 entisen Ruotsinsalmen linnoituksen alueelle *Kotkansaarelle*.

Venäläinen Ruotsinsalmen merilinnoituskaupunki syntyi 1790-luvulla, mutta Englannin laivasto hävitti sen lähes tyystin vuonna 1855. Kotkan kaupunki ei saanutkaan alkuaan tästä varuskunta-kaupungista vaan se syntyi 1870-luvulla saarelle paikalle perustettujen sahojen ympärille. – Saaren nimi kertonee merikotkan pesimisestä saaresta. – SP

Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 104; Hausen, Greta 1920: 317; Huldén, Lars 2001: 438; Juvela, Ossi 1992: 53–54; Rein 1859: liitekartta; Rosen, Ragnar 1953: 21.

Kotkan kaupungin vaakunassa on nimeen viittaavan kotkan lisäksi merenkuuluun viittaava ankkuri ja kaupankäyntiin viittaava Merkuriuksen sauva.

Kotkaniemi kotimuseo Luumäellä Etelä-Karjalassa. – Kotkaniemen päärakennuksen rakennutti Lappeen tuomiokunnan tuomari Alfred Thomén vuonna 1898. Kotkaniemi oli presidentti Pehr Evind Svinhufvudin kotina vuodesta 1908, jolloin Svinhufvud valittiin Lappeen kihlakunnantuomariksi, ja sieltä hän hoiti valtiollisia tehtäviään. Talon edustalla olevan Kivijärven niemen, *Koppolniemen*, vanha nimi on ollut *Kotkaniemi* (*Kotkanjemi* 1733). On mahdollista, että nimi on annettu tämän nimen mukaan. Niemen nimi perustuu sen kotkannokkaa muistuttavaan terävään muotoon. – SP

MHA 6 25:6–7; www.nba.fi/fi/kotkaniemi, 27.6.2005.

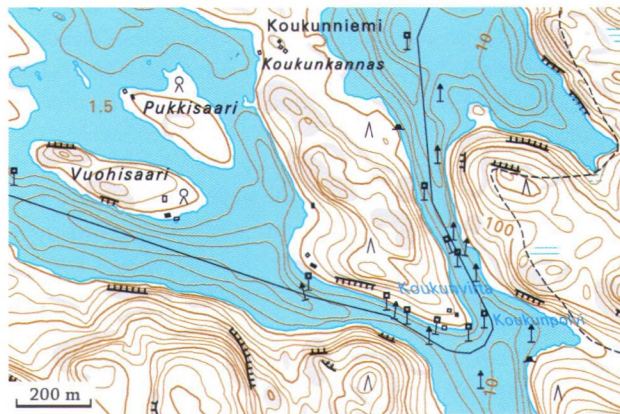
Kottby Helsingin → *Käpylän* kaupunginosan ruotsinkielinen nimi, alkuaan Helsingin pitäjään kuuluneen kylän nimi. *Katby* 1556, *Kätte böl* 1556, *Kättby* 1563. – Kylän on katsottu saaneen nimensä uudistalolta. Åke Granlundin mukaan talon nimeen sisältyisi liikanimi *Kotte*, jota on tavattu mm. Inkoossa. Lisänimi sisältää ruotsin sanan *kotte*, jolla on ollut merkitys ’lyhyt, paksu, kömpelö (henkilö tms.)’. Saulo Kepsu (2005) on tuonut esiin mahdollisuuden, että nimi on muodostettu niityn nimestä **Kottängen* (*Kätt ängen*, *Kotto äng*, *Kott ängen* 1699), joka voisi olla alkuaan hämäläisnimi **Kotoniittu*. Niitty oli Oulunkylän talojen yhteinen ja se, samoin kuin Käpylän kylän vanha tontti, sijaitsi nykyisen Oulunkylän keskustan tuntumassa. – SP

Granlund, Åke 1956: 234; Granlund, Åke 1981: 21; Hausen, Greta 1920: 192; Kepsu, Saulo 2005: 190; Pesonen, Leo A. 1981: 114.

Koukkela kylä Laitilassa Varsinais-Suomessa. *Koukelaby* 1413, *Kowkela* 1540, *Kouckiala* 1555. – Kylässä on ollut *Koukkelanjärvi* (*Koukela träsk* 1413), joka on kuivattu pelloksi ennen toista maailmansotaa. Nimeen sisältyneen sana *koukku*: kuivattu järvi on ollut mutkainen eli *koukkumainen*. Järven nimi on voinut olla alkuaan **Kouk(ku)järvi*. Sen rannalle noussut asutus olisi saanut nimen **Koukuila* ~ *Koukela* ~ *Koukkela*. – SP

FMU 2: 136; Kiviniemi, Eero 1977: 51–60; DF: 1395; SMSA s.v. koukku.

Koukunkolvi vesistönmutka Heinäveden reitillä Etelä-Savossa. Pohjoisesta päin tultaessa reitti kääntyy Koukunvirran jälkeen jyrkästi, noin 135 astetta, Koukunniemen eteläkärjestä kohti Loikansalmea. – Nimi kuvaa vesireitin mutkaista muotoa, jota näyttäisi kuvatun kahteen kertaan, sanoilla *koukku* ja *polvi*. Ilmeisesti koko niemi on saanut nimensä tästä mutkasta ja sanalla *polvi* on täsmennetty juuri vesistön mutkaa. – Paikka on kuulu luonnonkaudesta: kerrotaankin, että vastapäiseltä Pirunkalliolta on kiusaaja näyttänyt Jeesukselle maailman ihanuutta. – SP

Koukunkolven kohdalla laivareitissä on jyrkkä mutka.

Koulumaivo tunturi Sallassa Lapissa. – Nimi on lainaa Sallassa aiemmin puhutusta ja 1800-luvulla sammuneesta keminsaamesta. Nimenloppu *-oiva* on alueen lainanimistöissä

tyypillinen jälkiosa, jonka taustalla on saamelainen 'päätä' ja myös 'pyöreähköä vaaraa' merkitsevä sana (vrt. saP *oavi*, sal *uäivi*). Alkuosa *Kouluma-* on *ma-*lopun vuoksi selvästi verbistä muodostettu teonnimi, ja äänteellisesti se voisi palautua kahteenkin saamelaiseen verbiin: sal *kuovlām-* 'kurkkima-, kurkistama-' tai *kovlom-* 'yökkimä-, kakoma-'. Mahdotonta on ratkaista kumpi rinnastus on oikea, jos kumpikaan. Nimen taustalla on ilmeisesti jokin paikalla sattunut tapahtuma, josta ei ole säilynyt tietoja. – AA

Koura kylä Nurmossa Etelä-Pohjanmaalla, vuodesta 2009 Seinäjoen kaupunkia. – Kylän läpi virtaa Kuorasluoma, joka laskee Nurmonjoen laajentumaan Kuoraslammiin. Kylässä on myös *Kuoras*-niminen talo (*Kuora* 1828, *Kuoras* 1878). Kuorasluoma saa alkunsa Alavuden *Kuorasjärvestä*. Kouran nimi onkin väärinkäsitys nimestä **Kuora(s)*. Jo nimimerkki Pio valitti *Virittäjä*-lehdessä 1940, että Valtion rautatiet on antanut ilmeisesti jo 1880-luvulla seisakkeelle nimen *Koura*, vaikka seudun nimenä oli *Kuoras*, ja ”vaikka erehdyksestä ja mielivaltaisuudesta on puhuttu lukuisia kertoja, ei korjausta ole tullut”. Ilmeisesti seisakkeen nimi sittemmin vakiinnutti kyläkunnalle uuden nimen. Nimiryppään kantanimi on *Kuorasjärvi*, johon sisältynee kalannimityksen *kuore* muunnos. Tosin T. I. Itkonen on katsonut, että nimeen sisältyy saamen sana *guorra* 'reuna, vieri, ääri' tai *guorrat* 'seurata (otuksen jälkiä)'. – SP

Itkonen, T. I. 1920: 7; Ojansuu, Heikki 1920: 126; Pio 1940: 264.

Kourla kylä ja kartano Vihdissä Länsi-Uudellamaalla. Puheessa myös *Kourlaa*. *Kourala* 1539, *Kourola* 1549, *Kourela* 1551, *Kourila* 1552, *Kåurula* 1555 (kylä). – Nimi on alkuaan ollut *Kourala, josta r:n ja l:n välisen a:n heittymisen takia on tultu muotoon *Kourla*. *Kourala puolestaan perustunee henkilönimeseen *Koura ja talonnimijohtimeen *-la*. Timo Alasen mukaan kyseessä on mahdollisesti ollut henkilön lisänimi, esim. *Tulikoura, joka sitten on lyhentynyt. *Kourla*-niminen talo on myös Lopella ja Somerolla. – MV

Alanen, Timo 1997: 210–211; Hausen, Greta 1920–1924: 857.

Koutaniemi Oulujärven niemi ja kylä Kajaanissa Kainuussa. *Kouta niemi* 1555, *Koutaniemi* 1570. – Nimen alkuosa selittyy saamesta, vrt. pohjoissaamen *guovda-* 'keski-, keskellä oleva'. Nimenanto on voinut perustua siihen, että Koutaniemi on Paltaselän ja Ärjänselän välissä. – AR

Räisänen, Alpo 2003: 184.

Koutoiva vaara Sallassa Lapissa. – Vaaran pohjoispuolella virtaa *Koutoja*-niminen puro Aatsinginseudassa kulkevaan Aatsinginjokeen. Vaaran länsipuolella on *Koutalampi* eli *Koutovanlampi*. Nimi on saamelaisperäinen: sen alkuosa tarkoittaa 'keskellä olevaa' (vrt. pohjoissaamen *guovdu-* 'keski-, keskellä oleva') ja jälkiosa → *oiva* 'huippua, päätä'. Koutoiva sijaitsee keskellä Aatsingin vaaraseutua, ja siitä etelään on Välivaara. Muodoltaan nimi vastaa Utsjoen tunturinnimeä → *Guovdoavi* "Keskikipää". Samuli Aikio (kommentti 2007) on esittänyt paitsi tämän selityksen, myös vaihtoehdon: lähtökohtana voisi olla myös 'käärmettä' tarkoittava saamen sana, saP *guovdi*, sal *kyevdi*, saKo *ku'vdd*. – KA

Itkonen, T. I. 1920: 6; Räisänen, Alpo 2003: 184–185.

Kouvola kaupunki Kymenlaaksossa. *kouolaby* 1544, *Kowla* 1550, *Kouwoila by*, *Kovla* 1551. – Nimi mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1458 Erik Akselinpoika Tottin antaman tuomiokirjan jäljennöksessä, mutta seutu joka kuului alkuaan Suur-Hollolaan, oli ilmeisesti asutettu jo 1300-luvulla. 1539 Kouvola tuli Hollolasta eronneen Iitin osa, ja 1600-luvulta lähtien Kouvola kuului Valkealan pitäjään. Kouvola oli

Valkealan pitäjän suurimpia kyliä, jonka talot 1700-luvulla sijaitsivat lähellä Kymijokea kolmena ryhmänä: *Ala-Kouvola*, *Saari-Kouvola* ja *Mäki-Kouvola* (*Alakoufwola*, *SariKoufwola*, *Mäkikoufwola* 1754–1761). Kylän takamaille perustettiin rautatieasema 1875. Asemaseudusta tuli itsenäinen Kouvolan kaupunki vuonna 1923 ja kaupunki vuonna 1960. Kouvolan kauppalaan muodostumisen jälkeen Valkealaan jäänyttä maalaiskylää kutsuttiin nimellä *Kouvolankylä*. – Kylän nimi *Kouvola* pohjautuu todennäköisesti alkutalon nimeen *Kouvo* tai *Kouvola*. Talo taas on ilmeisesti saanut nimensä ensimmäisestä isännästä, jonka nimi on ollut *Kouvo* tai *Kouvonen*. Ei ole selvillä, mistä hän on seudulle saapunut, sillä *Kouvo*-henkilönnimiä ja paikannimiä on ollut sekä lännessä että idässä, erityisesti Varsinais-Suomessa ja Etelä-Karjalassa. Henkilönnimi *Kouvo* tai *Kouvonen* johtuu sanasta *kouko*, *koukoi*, *kouvo*. Sanalla on useita merkityksiä: 'aave, kummitus; karhu, susi, peto'. – LL

Kepsu 1981: 69; Kepsu 1990: 287; Suomenmaa 4 (1971): 86–94; Talvi, Veikko 1953: 29–31; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Kovalanmäki kylä ja mäki Hankasalmella Keski-Suomessa. Asuttamattoman mäen nimeksi on oletettu Hämeen ja Savon raja-asiakirjassa 1446 mainittu merkintä *Kwvvasmäki* (*Kuvasmäki*). – Nykynimensä mäki on saanut sinne Vesulahdelta, nykyiseltä Mikkelin Vuolingolta 1500-luvulla muuttaneiden Kovasten talon mukaan (*Peer Koffwainen* 1561). Kangasniemen kuuluessaan kylä oli nimeltään *Hankamäki*. Nimi muutettiin 1870-luvulla kylän siirtyessä Hankasalmen kuntaan *Kovalanmäeksi*, koska Hankasalmella oli ennestään *Hankamäki*-niminen kylä. – EMN

FMU 3: 389; Häkkinen, Veli-Matti 1996 ja 2006: 18, 19; Laitinen, Erkki 2004: 53, 535; Manninen, Antero 1953: 24, 147, 148.

Kovelahdi Kyrösjärven lahti ja sen perukassa oleva kyläkunta Ikaalisissa Pirkanmaalla. *Kouelax* 1571 (kylä). – Kovelahden kylä on Kyrösjärven rantojen kantakylästä nuorin. Ensimmäinen uudisasukas Mikko Pukki Haapimaan kylästä määrättiin näille erämaille v. 1552. Kyrösjärven Kovelahden länsirannalla olevaa kyläkuntaa kutsutaan *Koverannaksi* ja lahden perään

Vuoden 1920 kartassa Kouvolan kylän asutus sijoittuu Kymijoen rannalle, aseman seutu on vielä lähes asumaton metsää.

kitsevä saamen sana *godd*i kuin *Konta*-nimiinkin, joita ovat esimerkiksi *Kontainen* (järvi) Suomussalmella, *Konttaneva* Ylivieskassa ja *Konttainen* (vaara) Kuusamossa. – AR

Räisänen, Alpo 2005: 340–341.

Kuohijoki joki ja kylä sen varrella Pälkäneellä Pirkanmaalla, aiemmin Luopioista. *Kuahiäki* 1433, *Kohioki* by 1539. – Nimi on yhdistetty sanaan *kuoha*, *kuohu* 'kuohu, vaahto, kohina'. Joesa onkin voimakas virta, joka synnyttää pinnalle pyörteitä ja kuohua. Joki on ollut keskeinen, sillä se yhdistää kaksi suurta järveä, Kukkian ja *Kuohijärven*, joka on suurimmaksi osaksi Lammin puolella. Järven rannalla Lammilla on *Kuohijärven* kylä. – SP

Koskimies, Y. S. 1985: 498; Säynäjärvi, Leila 1937: 48.

Kuohunkijoki joki Rovaniemellä Lapissa, laskee *Yli-Kuohungista* (järvi) *Ala-Kuohungin* kautta Kemijokeen. Kuohunkijoen suussa Kemijoessa on *Kuohunkisaari* ja joen latvoilla *Kuohunkisuo* ja *-vaara*. – *Kuohu*-nimiä on verraten paljon. Osaksi kyse on kosken *kuohuista*, mutta useimmiten *kuohu* merkitsee 'uottavaa kosteikkoa, hyllyvää savikkoa tai sammalikkoo'. Kuohunkijoen varressa on "saviperäiset maat että kevhälä aivan kuohuu". *-nki* on nimistönjohdin. – AR

Räisänen, Alpo 2003: 59.

Kuokkala

1. kylä Lempäälässä Pirkanmaalla. *Kuokkala* by 1540–43, *Kuokkala* 1546, *per olss Kuokkalan* 1566. – Kylä on Lempäälän pitäjän vanhinta asutusta.

2. asutusalue ja kartano Jyväskylässä Keski-Suomessa. Asutusalue on rakennettu *Kuokkala*-nimisen kantatalon maille. Kuninkaan kartastossa 1700-luvun lopulla *Kuokkala* By. – Päijänteen rannalla on ollut jo 1539 Kuokkalan talo. 1500-luvulla perustettujen talojen nimistä Viljo Nissilä pitää *Kuokkalaa* vanhimpana, sillä silloin erään isännän lisänimi oli *Kuokka*. Hän pitää mahdollisena, että Päijänteen pohjoispään Kuokkalan juuret ovat hämäläiset ja vertaa sitä Sääksmäen Kuokkalaan. – Nykyisessä, vuonna 1904 Wivi Lönnin suunnittelemassa Kuokkalan kartanossa toimii mm. muinaistaidekeskus. Kartano sijaitsee vanhan Kuokkalan talon päärakennuksen paikalla.

3. kulkumakunta Joroisissa Etelä-Savossa, vuoteen 1953 osa Leppävirtaa. Joroisissa on esiintynyt Pirisen mukaan jo 1541 sukunimi *Kuokkainen*. Joroisten käräjillä on tuomittu *hen[rik] Kockan* 1563, Juvalla *Lau[rens] Kockan* 1563. – Kuokkasia on asunut samoihin aikoihin myös Säämingissä ja Tavinsalmella. Nimi on sittemmin hävinnyt Savosta. On voinut käydä, kuten Säämingissä, missä 1589 sota hävitti kokonaan Kuokkasten arviokunnan.

Kuokkala-nimisiä taloja ja kyläkuntia on kymmenittäin eri puolilla Suomea. Usein varsinkin Itä-Suomessa asutusnimellä on yhteys sukunimeen *Kuokka* tai *Kuokkanen*. *Kuokka* ja *Kuokkanen* ovat henkilön lisä- ja sukuniminä olleet ammattinimityksen luontoisia ja ne on annettu työvälineen käyttäjälle tai valmistajalle. Vanhimpien nimien taustaa ei voi varmasti sanoa, mutta ainakin nuoremmissa *Kuokkala*-nimissä on usein aiheena kuokkimalla tehty pelto, joka on ollut asutuksen alkuvaihe. Viljelysnimissä onkin paljon *Kuokka*-alkuista nimestä. Joka tapauksessa vanhimpiinkin *Kuokka*-lisänimiin sisältyy sana *kuokka*. – PM

Alanen, Timo – Kepsu, Saulo (toim.) 1989: 306; Arajärvi, Kirsti 1959: 39; Milkkonen, Pirjo –

Paikkala, Sirkka 2000: s.v. Kuokkanen; Nissilä, Viljo 1965a: 225, 226, 229; Nissilä, Viljo 1975b: 46,

153; Pirinen, Kauko 1982: 228, 754; Savon tuomiokirjat 1559 ja 1561–1565: 63, 111; NA:

Satakunnan asiakirjapöytäkirjat.

Kuolajoki joki Sallassa Lapissa. *KolaJock* 1642. – Kuolajoki saa alkunsa Venäjän puolelta, toiseen maailmansotaan asti

Sallaan kuuluneista Aapa- ja Kuolajärvistä. Kuolajoki laskee Suomen puolella Saijan kylän kohdalla Tenniojokeen. Nimen alkuosa on palautettavissa saamen kielen kalaa tarkoittavaan sanaan (vrt. pohjoissaamen *guolli* 'kala'), eikä sillä ole mitään tekemistä suomen kielen *kuola*-sanan kanssa. Samaa saamelaista alkuperää on myös → *Sallan* kunnan vanha nimi *Kuolajärvi*. → *Kuolimo*, → *Kolima*. – KA

Itkonen, T. I. 1961: 5; Tresk, Olof 1928: 26.

Kuolajärvi → *Salla*, *Kuolajoki*

Kuolimo järvi Savitaipaleella ja Suomenniemellä Etelä-Karjalassa. – Nimi on lainattu saamesta. Siihen sisältyy sana *guolli* (saP), *kyeli* (saI) 'kala', tai todennäköisemmin tämän sanan johdos, joka kantasaamessa olisi kuulunut *kuolejēmē 'kalastaminen, kalastama-': vrt. saP *gullet* 'kalastaa', *gullen-* 'kalastama-'. Järvi on tunnettu rikkaasta kalakannastaan. Kansanomaisesti nimeä on selitetty myös *kuolla*-verbin johdokseksi, mutta yhtäläisyys tähän sanaan on satunnainen. Vrt. → *Kolima*, → *Kuolajärvi*, → *Kuolajoki*. – AA

Aikio, Ante 2003: 100–101.

Kuolio kylä Kuusamossa Pohjois-Pohjanmaalla. *Kuolio* n. 1770. Kylän talot ovat *Kuoliovaaralla* ja Kuoliojärven (*Kuolio* 1798) ympärillä. – Voisi ajatella, että *Kuoliojärvi*-nimeen sisältyisi saamen 'kalaa' merkitsevä *guolli* (vrt. esim. Sotkamon *Kuola-salmi* ja Sallan *Kuolajärvi*). Suomessa on kuitenkin kymmenittäin *Kuolio*-nimiä, ja ainakin valtaosa niistä johtuu *kuolla*-verbistä johdetusta sanasta *kuolija*. Useimmiten nimen synnyn aiheena näyttää olleen kuolemantapaus. – AR

Kortesalmi, J. Juhani 1975: 27; Räisänen, Alpo 2005: 352; Suomen karttakirja 1799: 131.

Kuona kylä Haapajärvellä Pohjois-Pohjanmaalla. *Kuona* 1778. – Nimiryppään kantanimi on Kuonanjärvi, jonka länsirannalla on *Kuonanniemi* lähellä Kuonan taloa. Useimmat maamme *Kuona*-alkuiset paikannimet ovat vesistönimisiä: niemien, lahtien, järvien ja ojien nimiä, joskus myös soiden nimiä. Niitä on yhtenäisellä alueella Lapin ja Oulun läänien itäosista Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan pohjoisosiin. Nimiä on selitetty sanasta *kuono* 'turpa', mutta myös 'järvikuona' eli 'järvimalmi'. Tietävästi Haapajärven Kuonanjärvestäkin on nostettu rautamalmia. – SP

Jokelainen, Irma 1988: 125, 170–171; Paikkala, Sirkka ja Jarmo 1986: Hiski.

Kuopio kaupunki Pohjois-Savossa. *Coopianiemi* 1549, *Koopia* 1564, *Cääpia* 1564, *Copia kyrka och kyrksocken* 1572, *Copianemen kylä* 1570, *Copia eller Tavisalmi kyrka* 1589. – Nimi on lyhentymä pidemmästä nimestä *Kuopionniemi*. Kuopion pitäjä ja seurakunta perustettiin 1548 nimellä → *Tavinsalmi*. Kirkko rakennettiin Kuopionniemelle (nykyistä → *Väinölänniemeä*), ja *Kuopionniemi* oli myös Tavisalmen pitäjän yhden kymmenenskunnan nimi (*Copianiemis Tyendtt* 1589). Iisalmen itsenäistymisen (1627) jälkeen alkoi *Kuopio* vakiintua myös hallintopitäjän nimeksi: ensimmäiseen myllytulliluetteloon 1625 on merkitty vielä Tavisalmen pitäjä (*Taffwisalmi sochn*), mutta jo saman vuoden autio- ja kymmenensluettelossa Kuopion pitäjä (*Copio sochn*). Pietari Brahe perusti kaupungin ensimmäisen kerran Kuopion kirkonkylään 1652, mutta se kuihtui. Toisen kerran kaupunki perustettiin 1775 Savo-Karjalan läänin pääkaupungiksi Kuopion pitäjän keskusta. *Kuopio*-nimeä käytettiin jo ennen maaherran residenssin ja kaupungin perustamista myös kylännimen tapaan *Kuopionniemen* rinnakkaisasuna, vaikka se ei ollut virallinen kylä. – Arvi Ilmoniemi (1936) on liittänyt nimen karjalais-ortodoksiiseen miehennimeen *Prokopij* (kreikan *Prokopios*); käsitykseen ovat yhtyneet Kustaa Vilkuna (1965) ja Viljo Nissilä (1975). Vilkuna on katsonut henkilönimen *Kuopio* sisältyvän ruokolahtelaiseen kylännimeen *Kuopiola* ja sukunimiin *Kuopio*, *Kuo-*

1500- ja 1600-luvun asiakirjoissa lisänimenä *Kyrre*, *Körri* tai *Körre*. Tämä viittaa siihen, että tilanimi on saattanut alun perin olla *Kyrö*, ja *-lä* liitetty nimeen vasta myöhemmin. Tilannimen taustalla lienee joko jonkin henkilönnimen (esim. *Gregorius*) kansanomaisen muunnos tai sitten sana *kytö* 'suosta polttamalla tehty viljelysmaa', joka paikallisessa murteessa taipuu *kytö*: *kyrön*. On esitetty myös arvelu, että nimi saattaisi olla kytköksissä Nurmijärven (entisen Lopen ja vielä varhemmin Janakkalan) nimeen *Kytäjärvi* ja kertoisi Tuusulan ja Janakkalan vanhoista asutusyhteyksistä. – KM

KA: SAY: Sarkamo, Jaakko 1983: 57, 59.

Kyrönjoki joki Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla, ruotsiksi *Kyro älv*. *Kyro ån* 1477. – Joen latvahaarat ovat Kauhajoen pitäjän alueella, mistä joki laskee kohti Pohjanlahtea Kurikan, Ilmajoen, Seinäjoen, Nurmon, Ylistaron, Isonkyrön, Vähänkyrön ja Mustasaaren kautta. Nimensä joki on saanut Kyrön (→ *Isokyrö*) pitäjän mukaan, johon varhemmin kuului koko jokivarsi Mustasaarta lukuun ottamatta. Jos Kyrönjoen nimi on pitäjän nimeä vanhempi, nimen taustalla on Satakunnan *Kyrö* ja sen asukkaiden kulkeminen joella. – *Kyrö*-alkuisia nimiä on runsaimmin hämäläis-satakuntalaisella alueella ja Etelä-Pohjanmaalla, ja jonkin verran myös Savossa ja Laatokan Karjalassa, jokunen Pohjois-Suomessakin. Kielen- ja historiantutkijat ovat käsitelleet nimeä *Kyrö* useaan otteeseen. Väinö Voionmaa yhdisti *kyrön* sanaan *kytö* 'korpi, korpiviljelys, uudismaa'. Ajatusta on kritisoitu äännehistoriallisin perustein (Lopmeri 1947). Ville Luho (1954) mukaan *kyrö* merkitsee 'korkeaa, jyrkkärinteistä kalliota, kivikkoista mäkeä tai someroista, kivistä harjua' ja eräelämässä 'laajaa takamaata, jolle on ominaista kankaat, harjut, vuoret, järvet ja joet'. Kustaa Vilkuna (1965) on puolestaan pitänyt *Kyröä* alkuaan henkilönnimenä. Jouko Vahtola (1980) on katsonut *kyrön* alkuaan hämäläisellä taholla käytettyksi maastosanaksi merkityksessä 'louhikkoinen, kallioinen, rotkoinen, ryteikkoinen, vaikeakulkuinen maastonkohta, johon oli helppo esim. piiloutua'. – SP

FMU 4: 482; Grotenfelt, Kustavi 1912: 369; Lahti-Mononen, Ritva 1968a: 197–198; Lopmeri,

Arvo 1947: 36; Luho, Ville 1954: 114–128, 139; Vahtola, Jouko 1980: 309–313; Vilkuna, Kustaa 1965: 115.

Kyrönlahti lahti Näsijärvessä Ylöjärvellä Pirkanmaalla ja kulmakunta lahden rannoilla. – Paikkakunnan asukkaat selittävät nimen johtuvan siitä, että hämeenkyröläiset ovat käyneet aikoinaan kalastamassa lahdella tai siitä, että *Kyrösjärvi* on joskus laskenut Näsijärven Kyrönlahteen. Kulmakunnan nimenä nimi on tullut käyttöön vasta 1900-luvun alkupuolella. *Kyrönlahti*-nimiä on parikymmentä, enimmäkseen Länsi-Suomessa, mutta nimiä esiintyy idempänäkin Kiteetä myöten. Jo keskiaikaisessa Pirkkalan hallintopitäjässä (johon Ylöjärvin kuului) esiintyi *Kyrö*-nimiä kuten Kyrölän talosta isäntä *Olaff Kyrolaynyn* 1442. – Sanasta *kyrö* → *Kyrö*. – PM

Suvanto, Seppo 1987: 309.

Kyrönmaa seutukunta Pohjanmaalla. Siihen kuuluvat → *Isokyrö*, → *Vähäkyrö* ja *Laihia*. Varhemmin tunnettu suomenkielisen *Etelä-Pohjanmaan* nimityksenä. – Saanut nimensä → *Kyrönjoesta*, jonka varrella on ollut vanhaa asutusta 800-luvulta lähtien ja jossa on sijainnut vanhan Kyrön keskiaikaisen muinaispitäjän keskus. *Kyrö*-kantaisia nimiä on Suomessa laajalla alueella sekä lännessä että idässä. Lännessä suuri osa niistä sisältää *kytö*-sanan heikkoasteisen muodon *kyrön*, eivätkä nämä nimet liity muihin *kyrö*-nimiin. Suuri osa muista *kyrö*-nimistä taas sisältää henkilönnimen, joista suurin osa lienee tarkoittanut Kyrönjoen seudulta tullutta ihmistä. Toisiin samakantaisiin itäisiin henkilönnimiin saattaa sisältyä jokin *Kyrillos*-nimen kansanomaisen muoto. – Suuren Kyrönjoen

ja Kyrönmaan nimi on melko varmasti muuta alkuperää, samoin kuin mm. → *Hämeenkyrön* nimi. Vastaavia *kyrö(s)*-kantaisia luontonimiä on laajalti sekä Länsi- että Itä-Suomessa ja niitä on myös Suomen rajojen ulkopuolella venäläistyneillä alueilla. Voi arvella, että *kyrö* on alkuaan ollut maastotermi. Mm. Ville Luho ja Jouko Vahtola ovat arvelleet termin merkinneen louhikkoista ja kallioista maastonkohtaa, josta jäänteinä olisi Ylitorniolta tunnettu muresana *kyrö* 'piilo, kätkö'. Kun *kyrö*-sana näyttää esiintyvän lukuisten virtapaikkojen nimissä, näyttää mahdolliselta sekkin, että muista *kyrö*-nimistä olisi erotettava jokin aikoinaan virtapaikkojen nimissä esiintynyt sana. – JS

Luho, Ville 1954: 113–140; Mikkonen, Pirjo & Paikkala, Sirkka 2000 s.v. *Kyrö*; Pöyhönen, Juhani 1998; Vahtola, Jouko 1980: 309–313.

Kyrönsalmi voimakasvirtainen salmi Pihlajavedessä Savonlinnassa Etelä-Savossa. *Kyrön Sallmi Ström* 1783. Salmi erottaa Savonlinnan keskustan ja *Kyrönniemi*-nimisen Pihlajaveden niemen (*Kyreniemj* 1644) toisistaan. Kyrönniemessä on samanniminen Savonlinnan kaupunginosa. Kyrönsalmen keskellä on pieni kalliosaari *Kyrönsaari*. – Savonlinnan kaupungin historian kirjoittaja Mikko Saarenheimo arvelee näiden *Kyrö*-alkuisten nimien voivan viitata siihen, että seudulla on joskus ollut *Kyrö*- tai *Kyröinen*-sukuisia asukkaita. Ei kuitenkaan ole todisteita siitä, että tämänsukuisia olisi Savonlinnan tienoilla joskus asunut. Toisaalta *Kyrö* voi olla alkuaan ortodoksinen etunimi, jonka taustalla on kreikan nimi *Kyros*, *Kyrillos*. Ville Luho taas on selittänyt, että *Kyrö*-nimiin sisältyisi vanha, nyt jo hävinnyt mutta alkuaan ilmeisesti hämäläinen maastosana *kyrö*, jonka merkitys olisi ollut 'louhikkoinen, kallioinen maastokohta, rotko'. Usein tämän sanan sisältävän nimen ovat saaneet kallioiset virtapaikat, jollainen Savonlinnan Kyrönsalmikin on. – LL

Lahti-Mononen, Ritva 1968: 197–198; Luho, Ville 1954: 113–140; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. *Kyröläinen*; Saarenheimo, Mikko 1939: 33; Suomenmaa 7 (1978): 67–76; Vahtola, Jouko 1980: 309–313; Vilkuna, Kustaa 1965: 115.

Kyrösjärvi järvi Ikaalisissa Pirkanmaalla. *Kyro Jerfui* 1650. – Noin 40 km pitkä Kyrösjärvi halkaisee Ikaalisten kunnan ja ulottuu osittain myös → *Hämeenkyrön* ja Viljakkalan (nykyisin Ylöjärveä) puolelle. Järven suurin selkä on nimeltään *Kyrösselkä*. Järven eteläpäässä sijaitsee koski ja Hämeenkyrön taajama → *Kyröskoski*. Varhaiskeskiaikainen Kyrön muinaispitäjä ulottui nykyisestä Hämeenkyröstä laajimmillaan aina Etelä-Pohjanmaalle Vöyrin ja Lappajärven korkeudelle asti, ja keskiajallakin Kihniön pohjoisrajalle saakka. *Kyrö*-, *Kyrön*- ja *Kyrös*-nimiä onkin eniten Hämeessä, Satakunnassa ja Etelä-Pohjanmaalla. Nimien taustalla on Jouko Vahtolan mukaan aikoinaan tunnettu sana *kyrö*, joka nimettyjen kohteiden luonteesta päätellen on tarkoittanut 'louhikkoista, kallioista maastonkohtaa'. Monet näistä vanhoista *Kyrö*-nimistä viittaavat vesistöön, joten nimet saattaisivat liittyä myös esimerkiksi louhikkoihin veden virtapaikkoihin. – PSj

Alhonen, Pentti & al. 1983: sisäkansi; Jokipii, Mauno 1971: 37; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. *Kyrö*, *Kyröläinen*; Papunen, Pentti 1983: 128–130; Suvanto, Seppo 1973: 68; Vahtola, Jouko 1980: 309–313.

Kyröskoski taajama ja koski Hämeenkyrössä Pirkanmaalla, ruotsiksi *Kyrofors*. – Kyröskoski sijaitsee aivan → *Kyrösjärven* eteläpäässä. Kyrösjärvestä Kirkkojärveen laskeva *Pappilanjoki* muodostaa tällä kohdalla putouskorkeudeltaan noin 20-metrinen kosken. Tätä koskea pidetään Kalevalassa mainittuna Hämeen Halläpyöränä. Koskessa oli myllyjä jo keskiajalla, ja 1800-luvulta lähtien Kyröskoskella on toiminut puuhiomo- ja paperitehdas. – PSj

www.kyroskoski.net [6.7.2007].

la on alkuaan talonnimi, joka on otettu myös saarennimeksi. Nimi kuuluu Suomen lukuisiin *Lappi*-nimiin. – RLP

Ehrensverd, Ulla – Ziliacus, Kurt 1997: kartat 28, 33; Savanto, Seppo 1976: 21–22.

Lapinjärvi kunta Itä-Uudellamaalla samannimisen järven rannalla; ruotsiksi *Lappträsk*. *Lappträsk* 1414, *Lappetresk* 1541; *Lapträskin pitäjässä* 1884, *Lappträskissä* 1920. – Vuonna 1414 ensi kerran mainittu Pernajan alainen Pyhän Laurin kappeli on kertoman mukaan sijainnut Ingermanninkylässä (ruotsiksi *Ingermansby*) eli entisessä Lapinjärven kylässä. Ilmeisesti 1400-luvun aikana kappeli siirrettiin kylään, jota sittemmin alettiin kutsua *Kirkonkyläksi*. Pyhän Matiaksen kappeli mainitaan Kirkonkylässä ensi kerran 1556; tuolloin se mainitaan Pernajan alaiseksi kappeliksi nimellä *Kappelby*. Vuonna 1575 Lapinjärven kappelista (*Lapptreske cappel gslg*) tuli oma seurakunta. – Kirjoitusasujen (esim. *Lapeuettresk* 1545) perusteella on arveltu, että järven ja sen rannan kylä olisi alkuaan suomenkielinen **Lapinvesi* (> **Lapvesi*), johon ruotsinkielisissä asiakirjoissa on lisätty selventävä jälkiosa *träsk* 'järvi'. Nimi kertoisi lappalaisten varhaisesta oleskelusta alueella. Vielä 1913 tietosanakirjassa kunnan suomalaisena nimenä oli *Lapträski*, mutta 1934 jo *Lapinjärvi*. Vuonna 1935 seurakunta päätettiin jakaa ruotsalaiseksi ja suomalaiseksi seurakunnaksi. – SP

Harling-Kranck, Gunilla 1995: 61–62; Hausen, Greta 1922: 397; Huldén, Lars 2001: 338;

Korhonen, Mikael 1995: 432, 592, 785; Kuvaja, Christer 1995: 99; Leinberg, K. G. 1886: 68;

Tietosanakirja 1913 s.v. Lapträski; Tietosanakirja 1934 s.v. Lapinjärvi.

Lapinlahti kunta, lahti ja rautatieasema Pohjois-Savossa. *Lapin lahen Sallmen kärfaa* 1620-luvulla. – Irtautui Iisalimesta omaksi kappeliseurakunnakseen vuonna 1853; itsenäisestä seurakunnasta tehtiin päätös jo 1858, mutta se toteutui vasta 1881. *Lapinlahti* ei ole ollut koskaan kylännimi, vaan tämä nimi on otettu käyttöön kirkon sijainnin perusteella. Kirkko rakennettiin lähelle Porovedestä itään työntyvää Lapinlahtea. Lahden nimen alkuosa kertoo lappalaisten oleskelusta. Lappalaisia tiedetään asuneen Iisalmen seudulla vielä 1600-luvulla. Lappalaisilla on tarkoitettu mm. verokirjoissa paitsi saamelaisia, myös muita samankaltaisessa erä- ja pyyntikulttuurissa eläneitä. – SP

Alanen, Timo 2004a: 97; Pirinen, Kauko 1982: 329.

Lapinlahti osa-alue ja lahti Helsingissä Uudellamaalla, ruotsiksi *Lappviken*. *Lappwijken* 1696; *Lapinlahti* 1881. – Suomenkielinen nimi on vahvistettu 1909. Sitä ennen 1800-luvun jälkipuoliskolla paikasta käytettiin nimeä *Lapviiki* (*huvilat Gräsviikin ja Lapviikin lähellä* 1878). Läheisen kadun suomalaisnimenä oli vielä 1866 *Lappviikinkatu*, mutta jo 1890-luvun kartassa *Lapinlahdenkatu*. Sanaa *lappi* ja *lappalainen* on käytetty saamelaisten lisäksi myös suomenkielisistä, ”lappalaisten tapaan” eläneistä henkilöistä. – SP

Granlund, Åke 1981: 19–20; Pesonen, Leo A. 1981: 116; Uusi Suometar 28.8.1878, 16.9.1881.

Lapio laaja suoalue Kivijoen itäpuolella Ranualla Lapissa; Kivijoen *Lapiokosket*, kaksi koskea, ja idästä laskee Kivijokeen *Lapio-oja*. Kivijoen ja Lapio-ojan yhtymäpaikkaa kutsutaan *Lapiohaaraksi*. – Nimien alkuosana on sana *lappio*, mutta nimen syntytausta ei ole enää tiedossa. – AR

Lappajärvi kunta ja järvi Etelä-Pohjanmaalla. *Lappeierffwaby* 1530 (kylä). – Lappajärven kuntaan kuuluvat järven pohjois- ja länsipuolet, mutta kun Pietarsaaren emäseurakuntaan kuulunut kappeli perustettiin 1637, se käsitti koko järven ympäristöineen. Itsenäinen seurakunta siitä tuli 1816. – Vielä keskiajalla Etelä-Pohjanmaallakin oli lappalaisiksi sanottua, ehkä saamelaista kieltä puhunutta väestöä. Sanalla *lappi* on ollut myös yleisempi merkitys 'syryäinen seutu; sen asukas'. Lappajärven on sanottu saaneen nimensä siitä, että sen ran-

noilla asui lappalaisia, jotka harjoittivat kalastusta järven ja joita tarinan mukaan ”pirkat” eli etelästä tulleet eränkävijät kohtasivat. Järven nimi voi todella viitata lappalaiseen ja olla hämäläisten tai satakuntalaisten erämiesten antama. Järvi-seudulle, johon Lappajärvi kuuluu, levisi keskiajalla rannikon suunnasta ruotsinkielistäkin asutusta, mutta alue suomalais-tui 1500-luvulta lähtien. – SBS

Itkonen, T. I. 1948: 110; Junnila, Heikki 1983: 183–187, 191–192, 201, 209, 218; Mikkonen, Pirjo

– Paikkala, Sirkka 2000, s.v. Lappi, Lappalainen; Sinisalo, Hannu 1990: 687.

Lappalanjärvi järvi Valkealassa Kymenlaaksossa. *lappela Jerfwi* 1659, *Lappala sjö* 1834. Järven rinnakkaisnimi on *Lappala*. – Saulo Kepsu arvelee, että järven vanha nimi on ehkä ollut **Lappajärvi*. Kun järven rantaan perustettiin talo ja sen ympärille kehittyi kylä, ne kumpikin saivat järven mukaan nimen *Lappala*, ts. järven nimen alkuosaan liitettiin johdin *-la*. Myöhemmin järven nimi taas kehittyi kylännimen pohjalta asuun *Lappalanjärvi*, joka myöhemmin lyheni asuun *Lappala*. Nimi kertoo saamelaisten oleskelleen Valkealan seudulla. – LL

Kepsu, Saulo 1990: 114, 351.

Lappee entinen kunta Etelä-Karjalassa Saimaan rannalla, liitetty Lappeenrannan kaupunkiin 1967. – Nykyinen nimiasu *Lappee* on kehittynyt nimen *Lapvesi* taivutusmuodoista, jotka seudun murteessa ovat olleet *d:ttömiä*, esim. **Lapveen* > *Lappeen*, **Lapveelle* > *Lappeelle*. Alkuaan nimi *Lapvesi* on ollut vesistö nimi: sillä on tarkoitettu Saimaan eteläistä osaa. Pitäjän ja kihlakunnan nimenä nimi esiintyy ilmeisesti ensimmäisen kerran Turun tuomiokirkon mustassakirjassa 1415 asussa *Lappawesi* ja 1420 *Lappewaesij*. Nimiasu *Lappee* on voinut esiintyä puheessa jo keskiajan lopulla; tähän viittaavat sellaiset vanhat kirjoitusasut kuin esim. *Lappevesi* (1416), *Lappewaesij* (1420), *Lappewes* (1443), jotka on mahdollista lukea ”Lappeenvesi”. Myös Lappeenrannan kaupungin nimestä on sen perustamisvuonna 1652 merkitty asun *Lapwestrandh* ”Lapvedenranta” ohella asu *Lappestrandh* ”Lappeenranta”. Kirkon historiikirjoissa nimiasu *Lappee* alkoi esiintyä nimiasujen *Lapvesi* ja *Lappvesi* rinnalla 1880-luvun lopulla, mutta toisaalta myös nimiasua *Lapvesi* tai *Lappvesi* käytettiin niissä vielä 1900-luvun puolellakin. 1800-luvun lopulta on tieto, että kihlakunnasta käytetään yleensä nimeä *Lappee* mutta pitäjältä nimeä *Lapvesi*, ja mainitaan myös, että nimiasu *Lappee* on vastustettu kielenvastaisena. Nimi *Lapvesi* elää edelleenkin: se säilyi yhdellä Lappeen pitäjän kylistä, josta Lappeen ja Lappeenrannan yhdistyessä tuli Lappeenrannan kaupunginosa. – Nimenosat *Lap* ja *Lappa* on yleensä yhdistetty sanoihin *Lappi* ja *lappalainen*, ja myös Lappeen pitäjän nimen on katsottu viittaavan seudulla muinoin olleeseen saamelaisasutukseen. – LL

FMU 2: 171; FMU 3: 293; Lehtikoinen, Laila 1982: 7, 93; REA: 262, 400; Toivanen, Pekka 1979: 65.

Vähtöla, Jouko 1999: 109–113; Wallin, Väinö 1897: 31; Ylönen, Aulikki 1976: 65–66; HSK.

Lappeenranta kaupunki Etelä-Karjalassa Saimaan rannalla, perustettu 1652. *Lapwestrandh*, *Lappestrandz Stad* 1652, *Lappeenrannan* 1844. – Nimeä oli jo aiemmin käytetty Lappeen pitäjässä Saimaan rannalla olleesta markkinapaikasta, joka nyt siis sai kaupunkioikeudet. Nimi on syntynyt kaupungin emäpitäjän Lappeen nimen pohjalta → *Lappee*. Suomenkielinen nimiasu *Lappeenranta* esiintyi kaupungin asemakaavassa ensi kerran vuonna 1892; kirkon historiikirjoissa sitä alettiin käyttää 1870-luvulla. Kaupungin ruotsinkielinen nimi on → *Villmanstrand*. – LL

Lehtikoinen, Laila 1982: 11; Maamiehen Ystävä 24.8.1884; Toivanen, Pekka 1979: 61–66; HSK.

Lappfjärd → *Lappväärtti*

Lappfors kylä Ähtävällä Pedersören kunnassa Pohjanmaalla. *Lappfärsby* 1608. – Nimen alussa on kansanryhmän nimi:

Nimen loppuosa on *nibba* 'nipukka; jyrkkä tunturinhuippu', mutta alkuosan *Loasso-* merkitys ja alkuperä on tuntematon. Järven nimi *Lossujärvi* on lainattu saamesta. – AA

NA:T.I. Itkosen poiminnot.

Lochteä → *Lohtaja*

Lockvattnet → *Lokvesi*

Lohja kaupunki Länsi-Uudellamaalla *Lohjanjärven* rannalla, ruotsiksi *Lojo*. Alkuaan suurpitäjä, johon kuuluivat nykyisen Lohjan lisäksi Karjalohja, Karkkila (Pyhäjärvi), Nummi, Pusula, Sammatti, Siuntio ja Vihti. Kirkonkylästä muodostettiin *Lohjannummen* taajaväkinen yhdyskunta 1911, Lohjan kauppala 1926 ja kaupunki 1969. – Ruotsinkielinen nimi *Lojo* perustuu suomenkieliseen. *Lohja*-nimeä on ainakin Karjalohjalla käytetty myös Lohjanjärvestä ("Kyl Lohjas kalaa piräisis oleman"). Järven isoin selkä on Isoselkä eli *Iso-Lohja*. *Lohia* 1382, *Lohio* 1382, *Loijo* 1382?, *Lojo* 1384. – Heikki Ylikankaan mukaan seudun ensimmäiset pysyvät asukkaat olivat hämäläisiä erätalonpoikia. Jo tätä ennen alueen kautta on kulkenut hämäläisten meritie. *Lohja*-nimestä on esitetty lukuisia tulkintoja. Sen on yhdistetty mm. sanaan *lohi*; Jouko Vahtolan mukaan *Lohja* < *Lohjää < *Lohijärvi. Selityksen heikkoutena on, että sitä ei voi soveltaa sellaisiin *Lohja*-nimiin, jotka eivät liity vesistöön. *Lohja*-nimiä on etenkin Kaakkois-Suomessa ja varsinkin luovutetulla alueella Laatokan pohjoisrannalla (esimerkiksi *Lohja*-niminen talo Impilahdella ja kylänosa Suistamalla). – Tähänastinen tutkimus on lähes kokonaan jättänyt huomiotta murteiden sanat *lohja*, *lohjo*, samoin johdokset *lohjake* ja *lohjakka*. Ne merkitsevät mm. 'hidasta, vetelää, saamatonta', 'isoa, lihavaa, kankealiikkeistä' tai 'huonosti pukeutunutta, kevytmielistä, säädyttöntä' ihmistä, etenkin naista. Sanoja (samoin kuin sanaa *loha*) on mm. Hämeessä käytetty myös suurikokoisesta tai loppuun kuluneesta välineestä, etenkin veneestä. Talon nimi *Lohja* voisi näin ollen perustua isokokoisen tai saamattoman henkilön lisänimeen, järven nimi *Lohja* taas yhtä hyvin järven suureen kokoon kuin jossakin rantamatalikossa lojuvaan veneeseen, *veneën lohjaan*. – MV

Eränkö, Timo 2000: 50–51; Hausen, Greta 1920–1924: 410; Huldén, Lars 2001: 230; Kilpiö,

Jaakko 2001 s.v. loha, lohjakka; Ojansuu, Heikki 1920: 145–146, 267; Saxén, Ralf 1910: 59–62;

Suutari, Toni 2001: 160; Vahtola, Jouko 2005: 483; Ylikangas, Heikki 1973: 72, 82; SMSA.

Lohjan kunta → *Lohjan mlk.*

Lohjan mlk. entinen kunta Uudellamaalla. Ruotsiksi *Lojo lk.* Yhdistettiin 1.1.1997 → *Lohjan* kaupungin kanssa. – Lohja mainitaan seurakuntana viimeistään 1382. Kun Lohjan kunnan keskusta erotettiin 1926 kauppalaksi, syntyi samalla Lohjan maalaiskunta. Vuoden 1978 alussa sen nimeksi tuli *Lohjan kunta*, ruotsiksi *Lojo kommun*. – SP

Lohtaja ruotsiksi *Lochteä*, kylä ja kunta Keski-Pohjanmaalla. Lohtajasta muodostettiin kappeliseurakunta 1517 ja itsenäinen seurakunta 1578. Kylän kohdalla Pohjanlahteen laskee *Lohtajanjoki*, ja sen edustalla olevaa merialuetta kutsutaan *Lohtajanseläksi*. *Loctabyn* 1591, *Lochtebyn* 1592, *Lochteäbyy* 1695. – Nimi on saamelaisperäinen. Sen taustalla on 'lahtea' merkitsevää saamen sana, vrt. saP *luokta*, saL *luohtä*, saKo *luohtt*. Nimen aiheena on ollut kylän pohjoispuolella oleva suurehko merenlahti. Johdinaineksen *-ja* tausta on kuitenkin epäselvä. – AA

Lohttu → *Lutto*

Loikansaari

1. saari ja kylä saarella Haapavedessä Savonlinnassa Etelä-Savossa, aiemmin Sääminkä. *Loijkan sari* 1562 (omistus), *Läikansari* 1664 (kylä), *m[a]g[nu]s loycka[n]* 1541, *E[ri]ck Loickaine[n]* 1551. – Säämingissä on asunut viimeistään

1500-luvulta alkaen Loikkasia, joiden mukaan saari ja kylä ovat saaneet nimensä.

2. saari Heinävedellä Etelä-Savossa. Muistitiedon mukaan saarella on asunut Loikkasia usean sukupolven ajan. Heinäveden kirkonkirjaan sukunimi *Loikkanen* ilmestyy vasta 1844. Saaresta on käytetty myös nimeä *Loikka*.

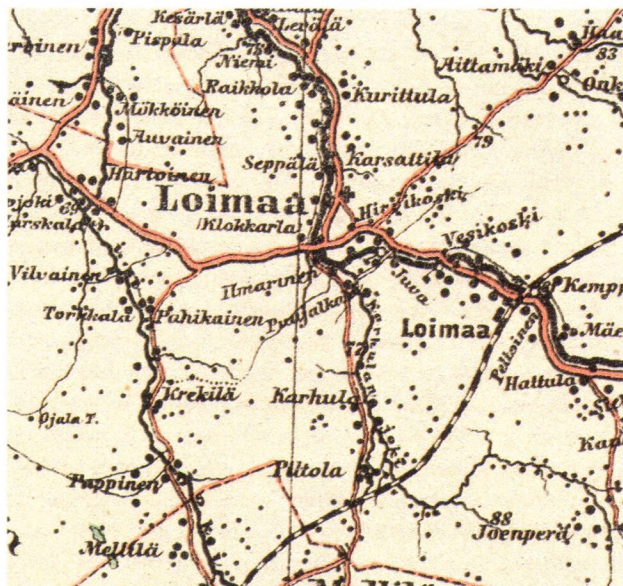
Sukunimi *Loikka* ~ *Loikkanen* ~ *Loikas* on selitetty alkuaan nimenkantajan liikkumista kuvaavaksi liikanimeksi (vrt. verbiä *loikata*, *loikkia*). Toinen mahdollinen, joskin epävarma, selitys on se, että ristimänimen *Ludvig* muunnoksista on johdettu edelleen suomessa yleinen *kka*-loppuinen muoto (vrt. että sukunimenä Kaakkois-Suomessa myös *Loisa*). Nimeä *Loikkanen* tai *Loikka* on esiintynyt vanhastaan Karjalankannaksella ja Kaakkois-Suomessa, mutta Savossa se ei ole levinnyt laajalle. – PM

Alanen, Timo 2006: 42; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Loikkanen, Loisa; Nissilä, Viljo

1970b: 12; Nissilä, Viljo 1975b: 145; Pirinen, Kauko 1982: 756; Saloheimo, Veijo 1990: 274; Hiski

(Heinävesi, Juva, Sääminki); NA: Savon asiakirjapöimintö.

Loimaa kaupunki Loimijoen keskijuoksun varrella Varsinais-Suomessa. *Loymeiojk kirkio* 1439, *Lodmaioki sokn* 1439, *Loijmijoki sn* 1540, *Loimi-Joki* 1776–1805. – Loimaalle rakennettiin rautatieasema 1876, ja sen ympärille alkoi muodostua taajama-asutusta. Asemanseutu erotettiin kauppalaksi vuonna 1922 ja kaupungiksi se tuli vuonna 1969. – Ala-Satakuntaan kuulunut ja pääasiassa Kokemäenjoen suunnasta asutettu nykyisen kaupungin vanha emäpitäjä Loimaa mainitaan usein 1400- ja 1500-luvun asiakirjoissa, joissa sen nimenä esiintyvät jokseenkin säännöllisesti hiukan eri tavoin kirjoitetut muodot *Loimajoki* ja *Loimijoki*. Kyseessä on selvästi alkuaan joelle annettu nimi (→ *Loimijoki*), joka jo varhain on siirtynyt myös joen varteen syntyneen asutuksen nimeksi. Samaan nimiryppäeseen kuuluvat joen alkulahteenäkin mainittu Tammelan **Loimajärvi* ja Portaan (Tammelan) pitäjstä käytetty vanha nimi *Loimo* (*Loimo* 1512, *Loymo* 1516, *Loijme* 1530) sekä joen alajuoksulla olevan Huittisten yhden kylän nimi *Loima* (*Hintza Loimast* 1450, *Jop i Loima* 1456), jonka rinnakkaismuotona vanhoissa asiakirjoissa esiintyy myös *Loimaja* (*Loijmaja* 1573). *Loima*-nimet on yhdistetty 'notkoa, alavaa, vesiperäistä maata' tarkoittavaan kielen omaperäiseen

Loimaan pitäjän kirkonkylä sijaitsi Hirvikoskella, mutta Toijalan–Turun radan Loimaan asema sijoittui noin viisi kilometriä idemmäs. Asemanseudusta muodostettiin Loimaan kauppala 1922. Vuoden 1920 kartassa kirkonkylä on kuvattu vielä asemanseutua merkittävämpänä asutuskeskuksena.

sanaan *loima*, joka palautuu varhaisempaan asuun *lođma. Nimet luonnehtivat osuvasti ainakin Huittisten Loiman kylän ja Loimaan pitäjän, nykyisen kaupungin, alavia savitasankoja. Nimien eriyttämiseksi *Loimijokena* tunnetulle pitäjälle on myöhemmin omaksuttu uusi nimi *Loimaa*, joka on samannäköinen kuin Loiman kylän rinnakkaisnimestä *Loimaja* saatu satakuntalaismurteille ominaisen tapaan supistunut muoto (vrt. → *Tyrvää*). Selvärajaista aluetta tarkoitavaksi pitäjän nimeksi vakiinnutettaessa *Loimaa* lienee saanut tukea myös seudun lukuisista *-maa*-loppuisista yhdyksistä. Mahdollonta ei ole sekään, että joskus käytössä olisi ollut yhdyksimi **Loimamaa* tai **Loimimaa*, joka sitten olisi lyhentynyt *Loimaaksi*. → *maa*. – AH

Alanen, Timo 1994: 40; Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 180, 211; FMU 3: 496; FMU 4: 101; Hakanen, Aimo 2007; Hakulinen, Lauri 1979: 126–127; Ikola, Niilo 1929: 61–67; Laakso, Veikko 1986: 92–96; Laakso, Veikko 1989: 15–26; REA: 375, 376; SSA s.v. *loima*; Tunkelo, E.A. 1933: 20–27.

Loimaan kunta → *Loimaan mlk.*

Loimaan mlk. entinen kunta Varsinais-Suomessa. – Vuoden 1978 alussa sen nimeksi tuli *Loimaan kunta*. Yhdistettiin 1.1.2005 → *Loimaan* kaupungin kanssa. Maalaiskunta syntyi, kun emäpitäjästä erotettiin 1922 Loimaan kauppala. Loimaan seurakunta on perustettu ilmeisesti 1420-luvulla. – SP

Loimijoki joki Lounais-Suomessa. *Loijmioki* ää 1552, *Loijmaioki* 1554, *Loijmeiokij* 1555, *Loiman-ioki* 1776–1805. – Loimijoki on Kokemäenjoen suurin sivujoki. Se saa alkunsa Tammelan Pyhäjärvestä ja virtaa Forssan, Jokioisten, Ypäjän, Loimaan, Alastaron ja Vampulan kautta Huittisiin, jossa se yhtyy Kokemäenjokeen. *Loimijoki*-nimen alkuosa on yhdistetty 'notkoa, alavaa, vesiperäistä maata' tarkoittavaan sanaan *loima* (→ *Loimaa*). Yhdyssanan alkuosana *loima*-muodon rinnalle on kehittynyt *-i*-loppuinen muoto *loimi-* (*Loima(joki)* ~ *Loimijoki*; vrt. *huhta* ~ *huhtikuu*), joka on vakiintunut nimen myöhempiin esiintymiin. *Loimijoki*-nimen merkityssisältö 'alavan, vesiperäisen maan halki virtaava joki' sopii hyvin kuvaamaan vielä nykyisinkin tulvien aika ajojen vaivaamien tasankojen läpi virtaavaa jokea. Varhemmin *Loimijoki*-nimi tarkoitti myös joen varrelle syntyneitä asutusta, *Loimaan* pitäjää. – AH

Alanen, Timo 1994: 40; Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 211; Hakanen, Aimo 2007; Ikola, Niilo 1929: 61–67; Laakso, Veikko 1986: 92–96; Laakso, Veikko 1989: 15–26; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Loitimo suuri järvi Joensuussa Pohjois-Karjalassa, entisten Tuupovaaran ja Kiihtelysvaaran kuntien alueilla. *Dr. Loitomskoj Navolok* 1500 (= nykyinen Konnunniemi Loitimon pohjoisrannalla), *Loitimojärvi* 1799. – Parikkalan ja Ruokolahden rajan kahta puolta Etelä-Karjalassa on *Loitumajärvi* eli *Loitimojärvi* (*Loitimajärfwi* 1683). T. I. Itkonen on liittänyt nimet saamesta Peräpohjolan suomeen lainautuneeseen sanaan *loito* 'makuusija kodassa'. Sana on kuitenkin sopimaton vesistönimien lähtökohdaksi. Nimet pohjautuvat ilmeisesti suomen murteissa esiintyvään verbiin *loittoa*, *loidota*, *loiduta* 'sataa rankasti; purkaa, työntää vettä (lähde, järvi); kaataa vettä runsaasti'. Nimet ovat alkuaan *ma*-loppuisia partisiippimuotoja. – AR

Itkonen, T.I. 1920: 9; Ronimus, J.V. 1906: 53; Suomen karttakirja 1799: I 14; KA: TUOKKO; SMSA.

Lojo → *Lohja*

Lojo kommun → *Lohjan mlk.*

Lojo lk. → *Lohjan mlk.*

Lokalahti entinen kunta Varsinais-Suomessa, vuodesta 1981 Uuttakaupunkia; paikallisesti käytetään myös nimeä *Lokala*, ruotsiksi *Lokalax*. *Lokelax* 1469, *Lockalax* 1475, *Lokalaks* 1490, *Lokalax* 1507. – Nimen alkuperäinen tarkoite on ollut Kuutniemenaukolta Ahmasveden kautta pohjoiseen kirkon-

Lokalahden kunta liitettiin vuonna 1981 Uuteenkaupunkiin. Tiekarttaote on vuodelta 1965.

kylän tienoille ulottunut pitkä ja avara lahti. Lahden nimi on ensin otettu kylännimeksi ja se edelleen pitäjännimeksi. Nimen alussa on ilmeisesti likaa ja kuraa merkitsevä sana *loka*. Monia muita *Lokalahdia* luonnehditaan nimitiedoissa liejuisiksi tai mutapohjaisiksi. – RLP

Lopmeri, J.A. 1947: 95–96.

Lokalax → *Lokalahti*

Lokka kylä Luiron varrella, nyk. *Lokan tekojärven* rannalla Sodankylässä Lapissa. *Lokka* 1766, *Neblos Lokka* 1790, *Niblaslock* 1796, *Lokka* eli *Nebloslokka* n. 1850. – Nimi on mukailtu kadonneen sompionsaamen muodosta, jonka taustalla on tuntematon sana. 1960-luvulla *lokka* tarkoitti paikallisten suomalaisten mukaan 'laajaa jokimukkaa' ja seudulla oli kymmenkunta paikannimeä, joissa tämä sana oli jälkiosana. Vanhojen nimimuotojen *Neblos-* palautuu niin ikään tuntemattomaan saamen sanaan, ellei siihen ole yhteydessä joko koltansaamen *nje 'bll'* 'kosteaa, märkä; velto' tai turjansaamen *njebbl'* 'kalanpoikanen'. – SA

NA: T. I. Itkonen poiminnat.

Lokvesi eli *Lopaukko* laaja merenselkä Iniön, Korppoon ja Rymättylän kunnissa, vuodesta 2009 ehdotetun Länsi-Turunmaan ja Naantalinnon kaupunkien rajalla Varsinais-Suomessa, ruotsiksi *Lockvattnet*. *Luckvattnet* 1855, *Saltsjö Lopp Vatnet* 1859. – Nykyiset nimimuodot ja vanhat kirjoitusmuodot ovat ristiriidassa keskenään, minkä Kurt Zilliacus selittää nimien lainautumisella ja takaisin lainautumisella kieliryhmältä toiselle. Zilliacus on kuvannut tapahtumasarjan seuraavanlaisiksi: Alkuperäinen nimi on ollut ruotsinkielinen **Gloppet*. (*Glopp* on juuri Lokveden kaltaisen avoimen meriväylän nimitys; Vaasan saaristossa on esim. → *Gloppet* ja *Norra gloppet*, Hiittisissä *Hamnholms gloppet*.) Kun alueen itäpuolisessa saaristossa asuneet suomenkieliset ovat lainanneet oletetun alkuperäisnimen **Gloppet*, nimen alun konsonanttityhtymä on yksinkertaistunut ja nimen loppuun on lisätty paikan lajia selvittävä suomenkielinen jälkiosa, jolloin on päästy nimeen **(G)lopaukko* tai **(G)lopvesi*. Nimessä **Lopvesi* on *-pv*-muuttunut *-kv*-ksi, tuloksena muoto *Lokvesi*. Lännen puolen ruotsinkieliset ovat puolestaan lainanneet suomenkielisen nimimuodon, jonka jälkiosan he ovat kääntäneet: *Lokvesi* > *Lockvattnet*. Zilliacus luonnehtii keskellä merialuetta olevien

Lotlax kylä Vöyri-Maksamaalla Pohjanmaalla, aiemmin Vöyriä. *Lotelax* 1543, *Lotlax* 1546, *Lätelaxby* 1547, *Lootlax* 1571. – Nimi *Lotlax* kuuluu niihin moniin suomalaisperäisiin luontonimiin, joita ruotsalaiset uudisasukkaat Etelä-Pohjanmaan rannikolla keskiajalla lainasivat ja jotka aikaa myöten siirtyivät talon-, kylän- tai pitäjännimiksi. Tämän nimen alkuosana oleva sana *lot* esiintyy tavallisemmin jälkiosana, se on laina suomen sanasta *luoto*. Jälkiosa *lax* on laina suomen *lahti*-sanan vanhasta muodosta → *laksi*. – MB

Huldén, Lars 2001: 391; Karsten, T.E. 1921: 559, 566; Åkerblom, Bror K. 1937: 48.

Loue kylä Tervolassa Lapissa. – Kylän kohdalla Kemijoen sivu-uoman *Loueputaan* ja joen pääuoman väliin jää Kurvilansaari eli *Louesaari*. Asutuksen vanha nimi onkin ollut *Louepudas* (*Louewepudas* 1698). Tässä nimessä sanalla → *puudas* on merkitys 'joen päähaaran rinnakkainen, pienempi uoma', *loue* on 'riukujen varaan asetettu, sateen ja tuulensuojana toimiva kangas tms., laavu'. Kylän kohdalla Kemijokeen yhtyy Louejoki, joka alkaa Rovaniemen puolelta Louejärvestä. Järven rannalla on samanniminen kyläkunta. Ilmeisesti joko järven tai putaan nimi on nimiryppään vanhin ja viittaa rannalla kalastaneiden säännöllisesti käyttämään yöpymispaikkaan. – SP

HisKi.

Louhi kyläkunta Kerimäellä Etelä-Savossa. – Nimi perustuu paikalla vuodesta 1938 harjoitettuun kalkkikiven louhintaan maan alla ja avolouhoksessa. Kaivosyrittäjänä toimi aluksi Ruskealan Marmorin Oy, nykyisin Nordkalk. – SP

www.nordkalk.com, 5.12.2006.

Louhisaari kylä ja kartano Askaisissa Varsinais-Suomessa, ruotsiksi → *Villnäs*. *Lounazari* 1557, *Lounessari* 1559, *Lounassari* 1561, *Lous Saari* 1741, *Louhisaari* 1849. – Kartano oli 1400-luvulta alkaen Fleming-suvun hallussa ja vuodesta 1795 Mannerheim-suvulla; kartanolinnan päärakennus valmistui 1655. Kartano on alkuaan ollut saarella, jonka nimi näyttää olleen *Lounasaari tai *Lounassaari. Kylä on muodostunut nykyisen Louhisaarenlahden rannalle, saaren eteläiselle puolelle. Kylän nimeen sisältyy sana *louna* ~ *lounas* 'etelä'. Nimi *Louhisaari* on uudelleentulkinta 1700- ja 1800-luvulla käytetystä nimestä *Lou(s)saari*. Askaisten eli Loukinaisten kappelia kutsuttiin aikoinaan myös *Lou(hi)saareksi*. – SP

Anthoni, Eric 1970: 227; Ilmarinen 18.8.1849; Koski, Mauno 1957: 80–81; Sanomia Turusta 12.2.1869.

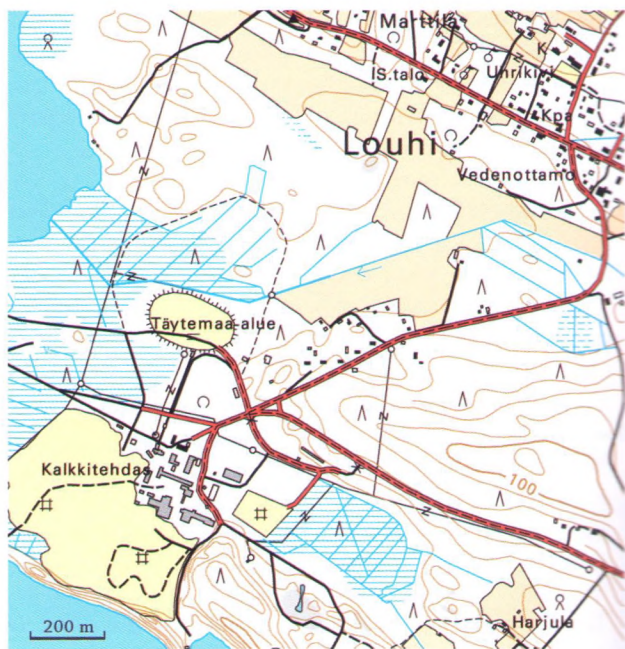
Louhivesi Saimaan selkä Ristiinan ja Mikkelin (entisen Anttolan) alueella Etelä-Savossa. *Loo wesj* 1645, *Louhu wesi*, *Louhuvesi* 1799. – Etenkin Itä-Suomessa on runsaasti *louhi*- ja *louhu*-alkuisia ja -loppuisia paikannimiä, joihin sisältyvä sana *louhi* ~ *louhu* tarkoittaa kivikkoa, kivilouhikkoa, joskus myös kivilohkareiden välissä olevaa luolaa. Ehkä vesialueen nimeämiseen ovat vaikuttaneet sen paikoin louhikkoiset rannat. – SP

KA: MHA, paikalliskartta 51; NA: SMSA.

Loukinainen kylä Liedossa Varsinais-Suomessa. *Lokanes* 1325, *Lokenes* 1378, *Lokanesby* 1430, *Loukenäs* 1472, *Loukinais* 1880. – Rajaja Alitalo on pitänyt mahdollisena, että nimi on alkuaan suomea ja sisältää pientä peltoa merkitsevän lounaissuomalaisen murren *loukas* ~ *louki* ~ *loukkaa* ~ *lo(u)kke* ~ *loukko*. Kylännimi perustuisi siis viljelysnimeen. Ruotsinkielinen kirjuri on tulkinnut nimen perusmuodon *näs*-loppuiseksi sen paikallisesta suomenkielisestä taivutusmuodosta *Loukinaisis*. – SP

Alitalo, Rajaja 1996: 130–133; FMU 1: 372; FMU 4: 368; REA: 26, 332.

Loviisa kaupunki Itä-Uudenmaan rannikolla, ruotsiksi *Lovisa*. *Lovisa stad* 1752. – Kaupungin perusti 1745 kuningas Fredrik I (kuninkaana 1720–1751) Pernajan pitäjään Deger-

Louhen kaivosyhdyskunta on syntynyt kalkkilouhoksen ja -tehtaan ansiosta.

byn ratsutilan maille. Siksi kaupungin nimenä oli aluksi → *Degerby*. Kun seuraava kuningas Adolf Fredrik (1751–1771) kävi tarkastusmatkalla kaupungissa 1752, kaupunki nimettiin uudelleen kuningatar Lovisa Ulrikan kunniaksi. Nimen suomenkielisestä asusta käytiin 1890-luvun lopussa keskustelua, jossa lopulta voitti pitkän *i:n* kanta. Suomenmaan tiilastollinen vuosikirja oli käyttänyt muotoa *Lowiisa* ~ *Loviisa* ilmestymisensä alusta vuodesta 1870, Suomenmaan valtiokalenteri vuodesta 1874. – SP

Juvela, Ossi 1992: 69–70; Vasenius, Valfrid 1890: 6; HisKi.

Lovisa → Loviisa

Luhalahti Kyrösjärven lahti sekä sen ympärillä oleva kyläkunta Ikaalisissa Pirkanmaalla. *Luhalax* 1544. – Kylä on vanha ja se on rakennettu tiiviisti silloisen, nykyistä pidempään mutkitelleen lahden rannalle. Viljo Nissilä on pitänyt nimen alkuosaa sanan *luhta* genetiivimuotona, jolloin *t:n* katoaminen viittaisi savolaiseen alkuperään. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä nimen vanhimmatkin kirjoitusasut, jotka ovat ajalta ennen savolaisasutusta, viittaavat *Luha*-alkusuteen. Sen sijaan nimen alku sisältäneen Satakunnassa, Hämeessä ja Keski-Suomessa tunnetun murren *luha*, jolla on merkitys 'riihen yhteydessä oleva puimahuone'. Lahden nimi sisältäisi siis lahden rannalla sijainneen rakennuksen nimityksen samaan tapaan kuin vaikkapa nimi *Riihilahti*. – PSj

Nissilä, Viljo 1962: 63, 77; NS s.v. luha, luuva; Papunen, Pentti 1996: 236; SSA s.v. luuva, Wirtanen, Pentti 1951: 107; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat; SMSA.

Luhango → Luhanka

Luhanka kunta Keski-Suomessa, ruotsiksi *Luhango*; *System* kappeliksi 1767, itsenäistyi 1864. Mainitaan Suur-System kylänä ensi kerran 1462 ja 1500-luvun lähteissä seuraavan tapaan: *Luhango by* 1539, *Luhanga by* 1558. – Kuntakeskuksen länsipuolella on *Luhankajärvi*, josta laskee *Luhankajoki* Päijänteen *Luhanganlahteen*. Rypään kantanimi lienee *Luhankajärvi*, jonka alkuosaan sisältyy sana *luha*, joka on *luhtasan* rinnakkaismuoto laajalti itämurteissa. Nimen muoto kielii itämurteiden keskiaikaisesta vaikutuksesta Päijänteen itäranalla. Nimen lopun *-nka* on nimistönjohdin. – AR

Juvelius, E.W. 1925: 67; OIT 1963 s.v. Luhanka; Räisänen, Alpo 2003: 72–73; SMSA.

Maarian kunta ulottui ennen vuoden 1944 alueliitosta Turun pohjois-puolisesta Jäkärälästä eteläpuoliseen Hirvensaloon. Alueliitoksessa kunnan keskus Räntämäki jäi Turun puolelle. Ote tiekartasta on vuodelta 1932.

Mjoissa käytetään nimeä → Räntämäki. Se on kunnan nimenä vielä 1897 Väinö Wallinin laatimassa kunnannimien luettelossa; nimi Maaria mainitaan Räntämäki-nimen yhteydessä: ”Räntämäki on vanhempi kuin kristitty Maaria”. Asiakirjoissa käytetään myös nimeä *Vårfrukyrke socken*. Vuonna 1393 viitataan Neitsyt Marialle pyhitettyyn Räntämäen kirkkoon mainitsematta nimeä Maria: apud ecclesiam beate virginis jn Rænthamæki ’Pyhän Neitsyen kirkon luona Räntämäessä’ (REA). Maaria-nimi perustuu kirkon suojeluspyhimyksen nimeen. Varsinais-Suomessa on kolme muuta samoin perustein annettua pitäjännimeä → Kaarina, → Marttila ja → Pertteli. Suuri osa Maarian kunnasta liitettiin Turkuun 1944 ja jäljelle jäänyt pohjoisosa 1967. – RLP

Jaakkola, Jalmar – Roos, John E. 1936: 20; Oja, Aulis 1944: 43–44; REA 206, 118; Wallin, Väinö 1897: 43.

Maarianhamina kaupunki Ahvenanmaalla, ruotsiksi *Mariehamn*. – Kaupungin suomenkielinen nimi on luotu (ehkä epävirallisesti) samanaikaisesti ruotsinkielisen nimen kanssa, kuten Suomettaresta 18.2.1859 voimme lukea: ”Uusi meri- ja kauppa-kaupunki on - - tämän helmikuun 4 p:ltä määrätty M a a r i a n h a m i n a n (*Mariehamn*) nimisenä perustettavaksi Ahvenanmaan mantereen keski-eteläiselle rannalle Jomalan pitäjän Öwerneesin kylän maille”. Perustamispäätös tehtiin siis 1859, ja kaupunginoikeudet myönnettiin 1861. Kaupunki nimettiin Aleksanteri II:n puolison Maria Alexandrovnan (1824–1880) mukaan. Nimen jälkiosa on *hamina* (< ruots. *hamn*) ’satama’. – PS

Huldén, Lars 2001: 57; Suometar 18.2.1859; Thors, Carl-Eric 1949: 26.

Maarianvaara kylä Kaavilla Pohjois-Savossa. *Marjonwara* 1682, *Marjanwara* 1686, *Mariawara* 1727–1743, *Mariavaara* 1801, *Marianvaara* 1821–1833, *Maarianvaara* 1867–1869. – Kylän Rauvanvaaran rinteillä on Maarianvaaran laskette-

luokeskus. Kylän vakituinen asutus alkoi muodostua 1660-luvulla. Ensimmäiset asumukset sijaitsivat Rauvanvaaran laella. Kylän nimen sanotaan syntyneen 1500- tai 1600-luvulla, jolloin alueen väestö oli enimmäkseen ortodokseista. J. Maukonen kertoo muistiinpanoissaan 1878 kylän saaneen nimensä *Maria*- eli *Maaria*-nimisen nuoren naisen mukaan, joka on haudattu kylään, toisten kertoman mukaan jollekin läheiselle Tuppuralan rinteelle, Mäkärämälle tai Mariansärkälle. Vaaran juurella on myös *Maarianlampi*. Toisen tarinan mukaan kylän varhaiset asuttajat olisivat olleet ortodokseja, jotka olisivat nimenneet paikan Neitsyt Marian mukaan. Varmaa selitystä nimelle ei ole. – SP

Maarianvaara 2000: 83; Saloheimo, Veijo 1971: 205, 256; HisKi; Tuokko/Käksälmi; www.pohjois-savonkylat.info/maarianvaara/fi/Historia/index.php [7.11.2006].

Maarjärvi järvi ja kartano Vehmaalla Varsinais-Suomessa. *Mariaerue* 1380, *Mareierff* 1512, *Marierrfui* 1549, *Maria Jerffui* 1540, *Marjärffuij* 1616. Vuodesta 1549 alkaen nimi on asiakirjoissa tavallisesti *Mar*-alkuinen. – Järvennimen pohjalta on muodostettu kylän- ja sitten kartanon nimi. Varhaisten asiakirjamuotojen perusteella on Heikki Ojansuu tulkinut nimen olleen alkuaan *Marjajärvi*; tällöin nimen olisi perustettava läheisen *Marja*-alkuisen maastokohteen nimeen. Sakari Hinneri on yhdistänyt nimen skandinaavista perua olevaan lainasanaan *maari* ’vetinen notkelma, maatumä’. Järven rannat ovat kuitenkin enimmäkseen kovarantaisia. – SP

Hinneri, Sakari 2003: 111, 121; Lopmeri, Arvo 1947: 97; Ojansuu, Heikki 1901: 190.

Maatiala kaupunginosa ja kylä Nokialla Pirkanmaalla, aiemmin Pirkkalan kylä. *Mätiala* 1453, *Matelaby* 1544, *Matialaby* 1544. – Kylän maat olivat jo keskiajalla Viikin kartanon alaisista rälssiä. Maatiala on Pyhäjärven ja Vihnusjärven välisellä kannaksella, jonka korkeimman osan muodostaa Maatialanharju. *Maatia*-nimiä on lähinnä satakuntalais-hämäläisellä alueella (esim. *Maatiala*-niminen kylä entisen Sääksmäen alueella, *Lasse Olefsson Matiala* 1508) ja ne liittyvät usein joko

Venäjän keisarinna Maria Alexandrovna (1824–1880) oli keisari Aleksanteri II:n puoliso ja Hessenin suurherttuan Ludvig II:n tytär.

Mieluskylä kylä Haapavedellä Pohjois-Pohjanmaalla, aiemmin *Mieluskoski* Siikajoessa olevan kosken mukaan. Kylän asutus on syntynyt noin vuodesta 1570 alkaen. – *Mieluskoski*-nimen alkuosaan sisältyy ilmeisesti itäsuomalainen henkilönnimi, sama kuin sukunimessä *Mielonen*. Ristiinassa on *Mielunmäki* (murteessa *Mielummäk* ~ *Mielommäk*) ja Savonlinnan luoteisrajalla (ent. Säämingissä) järvet nimeltä *Suuri-Mieloo* ja *Pieni-Mieloo*, jotka on Nimarkiston kokoelmiin saatu myös muodossa *Iso-* ja *Pien-Mieluu*. – AR

Ojanperä, Martti (toim.) 1973: 33; Luukko, Armas 1954: 325.

Mieraslompola (varhemmin *-lompola*), saP *Mierasluoppal*, saI *Mierasluobäl*, asutus samannimisen Utsjoen jokijärven tuntumassa Utsjoen kunnassa Lapissa. *Mierasjärvi* (saP *Mierasjävri*, saI *Mierasjävri*), järvi Utsjoen latvoilla. *Merisjaure* 1742, *Merisjerfwi* 1789, *Mieraslompel*, *Mierasjaure* 1804. – Suomeen nimet on omaksuttu saamesta, mutta saamessa alkuosaa *Mieras-* ei tunneta sanana, eikä aivan samanasuisia paikannimiä tavata muualta Lapista. Sen alkuperä jää siksi hämäräksi. Loppuosaa → *luoppal* ~ *luobäl* ja → *jävri* ~ *jävri*. – AA ja SA

Hülphers, Abraham Abrahamsson 1922: liitekartta 1789: NA:T.I. Itkosen poiminnat.

Mierasluoppal → *Mieraslompola*

Mieskonmäki kylä Joutsassa Keski-Suomessa. *Meskamäki* 1567, *Meskonmäki* 1571. – Mieskonmäki mainitaan rajapaikkana Hämeen ja Savon välillä (*Meeskomäki* 1446, *Meskamäki* 1452). Mäen nimenä *Mieskonmäki* ei enää ole käytössä. Nimi on ehkä alkuaan tarkoittanut *Tilsalanmäkenä* nykyisin tunnettu korkeaa mäkeä. *Mieskonmäki*-nimen asiasisältö on hämärä. Nimi on yhdistetty keskiaikaiseen hämäläiseen Mäskälän veropitäjään, jolla on ollut omistuksia Mieskonmäen alueella. Äänneellisesti nimien yhteyttä on kuitenkin vaikea perustella. Nimeen voisikin sisältyä ortodoksinen ristimänimi *Meska* (< venäjän *Demeška*). – TML

FMU 3: 389; FMU 4: 29; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Meskanen; SHL 3: 189;

Suuronen, Väinö 1937: 99, 103; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Mieslahti Oulujärven lahti ja kylä Paltamossa Kainuussa. *Meslahden randa* 1555, *Meslaxby* 1650. – Mieslahteen laskeva *Miesjoki* saa alkunsa Härmänmäen eteläpuolelta *Miesjärvis-tä* (*miesierffui* 1555). Vuoden 1650 maakirjassa on nykyisen Härmänmäen nimenä *Miesmäckj*. Nimeen sisältyy suomen kielen sana *mies*, mutta nimen synty ei ole tarkemmin tiedossa. – AR

KA: FR 312, VA 4972, 4720.

Miessaari saari Espoon edustalla Suomenlahdella Uudella maalla, puolustusvoimien hallussa, ruotsiksi *Karlö*. *Carllön* 1600-luvun lopulla, *Karlöö Landet* 1695. – Saarella on asuttu pysyvästi jo noin vuoden 1800 tienoilla. Ensimmäisen maailmansodan puhjettua 1914 saari liitettiin Helsinkiä ympäröivään linnoitusketjuun. *Karl*-alkuisten nimien on arveltu viittaneen Ruotsin kruununsoitilaisiin (ruots. "karlar") tai Ruotsin laivaston vierailuihin (vrt. Kirkkonummen *Karlhamn*). Espoon saaren sijainnin on katsottu tukevan laivastotielitystä. Suomenkielinen käännösnimi *Miessaari* on ollut käytössä ainakin 1930-luvun alusta. – SP

Zilliacus, Kurt 1989: 216; Zilliacus, Kurt – Pitkänen, Ritva Liisa 1996: 95.

Mietaankylä eli *Mietaa*, kylä Kurikassa Etelä-Pohjanmaalla, virallisesti *Mieto*. *Miedhoijby* 1571, *Mieta* 1732. – Kylännimi perustuu kantatalon nimeen *Mieto* ~ *Mieta*. Talonnimeen sisältyy talon varhaisen isännän nimi *Mieto*, lyhentymä joko nimestä *Klemetti* > *Mietti* tai muinaissuomalaisesta nimestä *Mielitty* ~ *Mielittu* > *Miettu*. Nimi on saanut muodon *Mietoo* ~ *Mietaa* samaan tapaan kun Etelä-Pohjanmaalla *Jaakosta* on tullut *Jaakkoo* ja *Aaposta* *Aappoo*. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Miettinen; Walta, Matti 1985: 80; Hiski.

Mietinsaari saari Saimaassa Joutsenon alueella Etelä-Karjalassa. *Miettinsari* 1602. – Saarella on *Mietinkylä*, ja kylän kantatalo on *Miettinen* (*Mietinen* 1743). Saari ja kylä ovat saaneet nimensä varhaisista asukkaistaan: 1553 sieltä mainitaan *Martti miettin* ja 1562 peräti 15 *Miettinen*-nimistä isäntää. Savossa *nen*-loppuinen sukunimi on paikannimen alkuosana tavallisesti lyhentyneenä (*Miettisensaari > *Mietinsaari*). Jos saaren nimeen sisältyisi jo suvun kantaisän yksilönnimi *Mietti*, saari voisi olla koko Miettisten suvun lähtöpaikka; saaren sijainti antaisi siihen tukea. – SP

Kepsu, Saulo 1981: 98; KA: VA 5815: 50.

Mietoinen entinen kunta Varsinais-Suomessa, vuoden 2007 alusta osa Mynämäkeä, ruotsiksi *Mietois*. *Methos* 1373, *Metosby* 1431, *Mietois* 1501, *Mietoisten Cappelicunda* 1765. – Erotettu Mynämäestä kappeliksi 1643 ja kirkkoherrakunnaksi 1865. Pitäjä on saanut nimensä samannimisestä kylästä ja se talonnimestä. Talonnimeen voi sisältyä muinaissuomalainen miehennimi, esim. *Miel(i)ttu* ~ *Miel(i)tty*. Vanhoja tietoja nimestä on sekä Itä- että Länsi-Suomesta, esim. *Melita de Hyrfala* 1340 Sääksmäellä ja *Meeltu Molre* 1427 Turussa, ja esim. Paimion *Miittula* on aiemmin ollut *Mieltula* ~ *Mielttula* (Saulo Kepsu 1981). *Miitti* ~ *Miittu*-nimiä on tulkittu myös *Klemetin* lyhentymäksi ja yhdistetty muinaissaksalaiseen miehennimeen *Mede*, *Medo*, *Mety* (Stoebeke, Nissilä, Vilkkuna). *Nen*-loppuinen asutusnimityyppi on varhainen; Saulo Kepsu on katsonut etunimen + *la*-lopun sisältävän kylännimityypin syntyneen vasta 1100-luvun jälkeen kristillisperäisten etunimien tultua käyttöön ristiretkijällä. – SP

Kepsu, Saulo 1981: 100 ja 1987: 68; Nissilä, Viljo 1980: 173; REA: 148, 334; Stoebeke, Detlef-

Eckhard 1964: 155; Vilkkuna, Kustaa 1969: 305; KKT:n vanhan kirjasuomen korpus (Lizelius).

Mietois → *Mietoinen*

Mietylä kylä Rautjärvellä Etelä-Karjalassa. *Meetilä* 1561; *Pouall Olofson miettin* 1562. – Kylä on saanut nimen asukkaistaan: 1562 siellä asui 14 Miettisten ruokakuntaa. – SP

Kepsu, Saulo 1981: 98.

Mikitänjärvi järvi Hyrynsalmen itäpäässä Kainuussa, kansanomaisesti yleensä *Mikitanjärvi*. *Mikito Jerfui* 1650, *Mickitän Träsk* 1746. – Nimen alkuosa on karjalainen miehennimi *Mikittä*, *Mikitta* (< ven. *Nikita*, pohjoisvenäläisissä murteissa myös *Mikita*). Nimi liittyy ilmeisesti karjalaisten eränkäväntiin ja aikaan ennen Hyrynsalmen nykyasutuksen syntyä 1600-luvun alussa. – AR

Nissilä, Viljo 1976: 98; KA: MH 107/2D 3/I, MH 123/2D 1/2, TUOKKO.

Mikkeli kaupunki Etelä-Savossa, ruotsiksi *S:t Michel*. *Mikkelis* 1822, *Mikkelin pitäjä* 1837, *Mikkelin kihlakunnan, Mikkelin läänin, Mikkelin kaupungissa* 1840. – Mikkelin seutua pidentään Savon kanta-alueena, jonka Novgorod luovutti Ruotsille Pähkinäsaaren rauhassa 1323 Savilahden eli Savolahden pogostana. Kirkkopitäjän nimenä oli aluksi *Savilahti*. Kirkko oli pyhitetty arkkiengeliksi Mikaelille (kansanomaisesti *Mikkeli*). – Vasta 1600-luvun alun asiakirjoissa alkaa esiintyä *Mikkelin* kirkko ja seurakunta – siis ruotsinkielisissä asuissa. *Mikkelin* nimi mainitaan ensimmäisen kerran aiemmin → *Suur-Savon* sijaan Ruotsin kuninkaallisessa registratuurassa 1604: "vthi Store Saulax i S: Michills Kyrck Sochn". Myös Andreas Bureuksen Pohjoismaiden kartassa 1622 mainitaan S. *Michaelis*. – Kun Savilahden pitäjä 1500-luvun alussa jaettiin kahdeksi hallintopitäjäksi, syntyivät → *Pellosniemi* ja *Vesulahti* (ks. → *Visulahti*), joka säilyi hallintopitäjän nimenä pitkään ja vaihtui *Mikkeli*ksi vasta 1664. Satunnaisesti *Mikkeli*-nimeä oli käytetty hallintopitäjästä aiemminkin (*St Michells* 1649), ja vasta 1680-luvulla siitä tuli yksinomainen nimi. Sen jälkeen kirkko- ja hallintopitäjällä oli sama nimi. – Mikkelin kehitty-

mistä uudestaan maakunnalliseksi keskuksiksi edesauttoivat Turun rauhan (1743) rajamuutokset. Jo seuraavana vuonna se sai aiemmin Lappeenrannalle kuuluneet markkinaoikeudet. 1838 Mikkelin pitäjän kirkonkylästä tuli *St. Michel*-niminen kaupunki, jota suomalaisittain kutsuttiin *Mikkeliiksi*. 1843 Mikkelistä tuli läänin pääkaupunki Heinolan sijaan, nykyisin se on Itä-Suomen läänin pääkaupunki. – SP

Myyryläinen, Heikki: Oulun Wiikko-Sanomia 19.8.1837; Pirinen, Kauko 1982: 113, 535; Pirinen, Kauko 1988: 269, 289, 292, 294; Sanan Saattaja Wiipurista 25.1.1840; Turun Wiikko-Sanomien 9.3.1822; Westerholm, Martti 1926: III; Viikki, Raimo 1987: 9–11; Wirilander, Hannele 1982: 76; Wirilander, Hannele 1989: 82, 83.

Mikkelin mlk. entinen kunta Etelä-Savossa, vuoden 2001 alusta osa → *Mikkelin* kaupunkia. Ruotsiksi *St Michels lk*. – Mikkelin kaupunki erotettiin Mikkelin emäseurakunnasta 1838. Kunnallisen itsehallinnon myötä kaupunki ja maalaiskunta saivat oman hallinnon 1860-luvulla. – SP

Minkiö kylä ja taajama Jokioisissa Kanta-Hämeessä. *Olli Mingiö* 1457. – Kylän vanha tonttimaa on 1800-luvulla suoksi kuivatun *Minkiönjärven* (*Mingiö Jerfvi* 1709) rannalla. Timo Alanen on olettanut järven nimen **Minkiöjärvi* tai **Minkiö* olevan vanhempi kuin kylän nimi, mutta ei ole selittänyt sen sisältöä. – Amerikasta Eurooppaan kotiutettua minkkiä eli Amerikan vesikkoä tarkoittava germaanisiperäinen lainasana on tullut käyttöön suomen kielessä vasta 1930-luvulla. Nykyruotsin 'vesikkoä' merkitsevä sana *mänk* on etymologisesti samaa juurta kuin *mink*. Kun voudintileissä 1500-luvulla verona maksettavista turkiksista on käytetty sanaa *mink*, on oletettavaa, että sillä olisi voitu tarkoittaa keskiajalla ja uuden ajan alussa vesikkoä. *Minkiönjärvi* voisi näin olla "Vesikkojärvi". – SP

Alanen, Timo 2004b: 81; Häkkinen, Kaisa 2004b s.v. minkki; SAOB s.v. mink, mänk; SSA s.v. minkki.

Misi rautatieasema Rovaniemellä, lähellä Kemijärven rajaa, Lapissa. – Misi tuli tunnetuksi jatkosodan aikana saksalaisten käyttämäksi asemana ja suurena varuskuntana. Nimi johtuu suuren *Misijärven* nimestä. Järven nimi on ehkä saamelaisperäinen, vrt. pohjoissaamen (saP) *miessi* 'vasa'. – JV

Mjölbolsta kylä Karjaalla Uudellamaalla. *Myklebolstad* 1427, *Mögelbolstad* 1540, *Miölbolstad* 1541, *Mölbolsta* 1547, *Mölnebolsta* 1557. – Nimen jälkiosa on Etelä-Suomessa keskiajalla käytetty 'asuipaikkaa, taloa, tilusta' tarkoittava sana *bolstad* (vrt. → *stad*). Varhaisin säilynyt kirjoitusmuoto paljastaa, että nimen alkuosa sisältää muinaisruotsin adjektiivin *mykil* 'suuri' (nykyruots. *mycket*). *Mjölbolsta* oli siis "Isotalo". Nimen äänneasu muuttui kuitenkin säännönmukaisesti aikaa myöten: *-k-* pehmentyi *g:*ksi ja hävisi tyystin vokaalien välissä, vokaali *i* kehittyi *y:*ksi ja edelleen *ö:*ksi. Sen jälkeen käyttäjät ilmeisesti unohtivat nimen alkuperäisen sisällön ja muodon ja tulkitsivat sen joko nimeksi *Mölnebolsta* 'Myllykylä' (muinaisruots. *mylna*, *mölna* 'mylly'), tai nimeksi *Miölbolstad* > *Mjölbolsta* 'Jauhokylä'. Näitä tulkintoja lienee tukenut se, että pitäjässä oli toinen kylä nimeltään *Mölnareby* (1540), nykyään *Mjölmarby* 'Mylärinkylä'. Suomenkielinen mukaelmanimi Meltola otettiin käyttöön rautatielaiturin ruotsinkielisen nimen rinnalle 1928. – MB

Huldén, Lars 2001: 226; Solstrand, Wäinö 1940: 27; Thors, Carl-Eric 1950: 15–17.

Mjölö Helsingin edustalla olevan → *Isonsaaren* ruotsinkielinen nimi. *Miölöö* 1530, *Mölöö* 1578, *Mjölö* 1581. – Nimeä on selitetty mm. muinaisruotsin sanasta *mykil* 'iso', joka sisältyy nimiin → *Mjölbolsta* (suom. *Meltola*), → *Mickelskären* ja → *Möckelö*. Saari on isoin Helsingin edustan ulkoluodoista. – SP

Granlund, Åke 1981: 22–23; Hausen, Greta 1920: 210; Westman, Ivar 1935: 253.

Mjösund kylä ja tehdasalue Kemiössä Varsinais-Suomessa, vuodesta 2009 Kemiön saaren kuntaa. *Myösunda* 1373, *Miösundh* 1550. – Hiekan ja saven saanti sekä hyvä satamapaikka ovat

luoneet edellytykset tiilenvalmistukselle ja keraamiselle teollisuudelle, joka on tehnyt *Mjösund*-nimen tunnetuksi. Nimi on alkuaan luontonimi, jonka alussa on ruotsin adjektiivi *mjö* 'kapea' (vastine muinaisruotsin adjektiiville *mior*). Jälkiosa on alkuaan ollut ruotsin sana → *sund* 'salmi' monikkomuodossa. Samanlainen nimi on myös Ahvenanmaan Föglössä ja Koivulahdella Mustasaaren kunnassa. Öjassa Kokkolan kaupungissa olevan entisen salmen nimi *Mjosund* on muotoutunut erillaisen äännekehityksen kautta muinaisruotsin *mior*-sanasta. Itä-Uudenmaan paikannimissä sana on muodossa *Mjä-*, esim. nimessä *Mjäsundet* Pernajassa. – PS

Huldén, Lars 2001: 136; Suistoranta, Kari – Asplund, Henrik 1997: 116–117; RKO:FOreg.

Mogenpört → *Munapirtti*

Moikipää kylä Korsnäisissä Pohjanmaalla, ruotsiksi *Molpe*. *Moikepä* 1491, *Moickopä* 1546, *Moijckijpä* 1553, *Moickepä* 1571. – Kylän nimi perustuu niemennimeen. Nimen jälkiosa *pää* on merkityksessä 'kärki, niemi', alkuosan alkuperä on epäselvä. Ahlbäck on johtanut sen suomen verbistä *moikua* 'pitää ääntä, (varsinkin suuren kellon) kumeasta äänestä', *moike* 'moikuva ääni'. – LM

Ahlbäck, Olav 1965: 202; Huldén, Lars 2001: 372.

Moikoinen kaupunginosa Turussa Varsinais-Suomessa, vuodesta 1944 Maarian kuntaa, Hirvensalon suurimpia asutuskeskittymiä, ruotsiksi *Moikois*. *Moijkoij* 1542. – Nimi perustuu vastaavaan kylännimeen. Kylän asutus on saanut alkunsa Hirvensalon Taipaleesta, ja se on asutettu ennen 1200-luvun loppua. Nimi voitaneen yhdistää *moitta-*, *moitti-*, *mojo-*alkuiseen sanaryhmään, johon kuuluvat myös verbit *moikata*, *moikia*, *moikoa* ja *moikottaa* 'moittaa; meluta, pitää kovaa ääntä; kolottaa kivistää'. Lauri Hakulinen on rinnastanut sanaryhmän alkumerkitykseltään sääsanoihin *mojottaa*, *mojajaka*, *mojo* ja *mojoa*, joilla on ilmaistu kylmän pohjoistuulen tai viiman puhaltamista, koleaa tuulta ja ilmaa. Saaren koillisrannalle rakentunut kylä olisi voinut saada nimensä sinne osuvien tuulten mukaan. – SP

Hakulinen, Lauri 1941: 160, 180; Oja, Aulis 1944: 42, 51; Pitkänen, Ritva Liisa 1985: 301.

Moikois → *Moikoinen*

Moinsalmi myös *Moijinsalmi*, salmi joka yhdistää Pihlajaveden *Moi(ji)nselän* Jänneveteen Savonlinnassa Etelä-Savossa, aiemmin Sääminkä. Salmen pohjoispuolella *Moi(ji)nniemi*. *Moi(ji)nniemi* ja *Moi(ji)nsalmi* ovat myös salmen lähellä sijaitsevien kylien nimiä; kylistä käytetään kansanomaisesti myös nimitystä *Moiji*. *Moija nemi* 1562–63, *Moinemiby* 1666. – Nimen alkuosan alkuperäinen muoto on kaksitavuinen *Moijin-*, josta muoto *Moin-* on syntynyt lyhentymällä. Nimi vastaisi itse asiassa kirjakielen asua **Moidin-*, ja äänneasussa on itämurteille tyypillinen *t:n* heikon asteen kato. Nimet ovat saamelaisperäisiä, vrt. saP *myejdi* 'peuranpyynti talvella'. Sama saamen sana on myös myöhemmin lainautunut suomen pohjoisimpiin murteisiin asussa *moita*, ja tätä sanaa tavataan myös Lapin suomalaisessa paikannimistössä (ks. → *Moitakuru*). – AA

Moisio kylä Elimäellä Kymenlaaksossa. *Moijisjo* 1552. – Härmäläismurteissa on *moisioksi* kutsuttu pienehköä, muista viljelyksistä erillistä, takamaille raivattua ja usein aidattua viljelystä. Etelä-Suomessa *moisioksi* on nimitetty myös herraskartanoita. Elimäellekin syntyi Moision kartano, mutta vasta 1600-luvun alussa, joten kylän nimeä ei voi siitä selittää. Moisio sijaitsee vanhojen keskuskylien Rahikkalan ja Peippolan välissä; ehkä se oli ennen kartanokautta vanhan päällikön tai suurtalonpojan tila. Ks. → *Moitakuru*. – SP

Hausen, Greta 1920: 130; Milkkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Moisio.

Moisiovaara murteessa *Moisseenvaara*, vaara ja kylä Hyrynsalmella Kainuussa. *Mäisenwara* 1682. – Nimen todellisenä

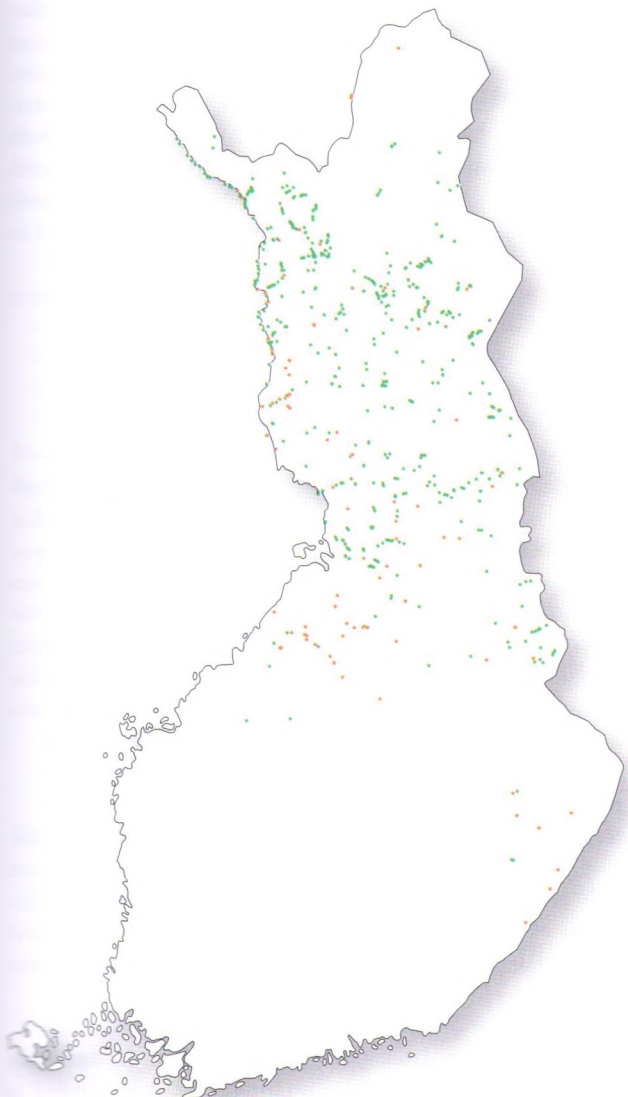
M

Niuvanniemi kaupunginosa ja sairaala Kuopiossa Pohjois-Savossa, ruotsiksi → *Fagernäs*. *Niuan Niemi* 1561, *Nijwän nittijaker* (= Niuvanniitynpelto) 1620-luvulla. – Arvo M. Soininen on otaksunut Niuvanniemen niemen ja talon saaneen nimensä varhaisesta asukkaastaan Suni Niutasta eli Niutasesta, joka mainitaan paikalla vuodesta 1546. – SP

Alanen, Timo 2004a: 37; Soininen, Arvo M. 1981 [1961]: 85, 363.

niva on yleensä pientä koskea tai virtapaikkaa tarkoittava paikannimen jälkiosa. Lähes kaikki peruskarttojen vajaat 700 *niva*-loppuista nimeä sijaitsevat Lapissa, Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa Joensuun tienoilla. Suurin osa on vesistönimiä. Lisäksi on vajaat 90 talonnimeä sekä viitisentoista kylän ja kulmakunnan nimeä. Yleisimmät nimet ovat *Niva* (54), *Alaniva* (10), *Kutuniva* (9), *Saariniva* (7), *Lohiniva* (7), *Yliniva* (6) ja *Väliniva* (6). Pelkkä *Niva* on käytössä erityisesti talonnimenä (39); nimeäminen perustuu talon sijaintiin virtapaikan lähellä. Joensuun seudun *niva*-loppuiset nimet eivät ole niinkään virtapaikkojen kuin ojien ja kapeikkojen sekä niiden lähellä sijaitsevien tilojen ja kylien nimiä. Suomen karjalaismurteissa *niva* on merkinnyt 'vesiperäistä, alavaa maastonkohtaa' ja 'pientä ojaa'. Arvellaan, että karjalaismurteissa tunnettu sana on lainautunut saameen (mm. pohjoissaamessa *njavvi*), mistä se on puolestaan lainautunut hieman uudessa merkityksessä takaisin suomen pohjoisiin murteisiin. – TS

Närhi, Eeva Maria 1962: 385–390; SKES s.v. *niva*; SSA s.v. *niva*; Paikkannimirekisteri 2005.

Paikkannimet, joiden loppuosana on *niva*. Punaisella on kuvattu kulttuuri-, vihreällä luontonimet.

Nivala kaupunki Pohjois-Pohjanmaalla. *Anders Nifwala* 1668, *Nivala* 1837. – Alkuaan nimenä → *Pidisjärvi*. Vuodesta 1682 Kalajoen alainen saarnahuonekunta, sitten Haapajärven, tuli kappeliseurakunnaksi 1838. Pidisjärven seurakunta aloitti toimintansa 1876. Kun pitäjää alettiin kutsua 1870-luvun lopulla *Nivalaksi*, nimet esiintyivät alkuun rinnan, mutta vähitellen *Pidisjärvi* harvinaistui. Nimi *Nivala* lienee vakiintunut siksi, että Pidisjärven Nuutti-Nivalan talo oli keskeinen aloittelevan kappeliseurakunnan ja pitäjän hallintoasioissa. Kaupunki Nivalasta tuli 1992. – Talonnimi perustuu kylän läpi virtaavassa Malisjoessa oleviin *nivoihin* eli pieniin koskiin. Perimätiedon mukaan Nivalan alueen ensimmäinen asukas oli Ylivieskasta muuttanut Niva-Kaija, joka poikiensa kanssa perusti talon Malisjoen rannalle, jossa oli joessa *niva* eli pieni koski, virtapaikka. Asiakirjojen mukaan seudun ensimmäinen asukas oli 1547 mainittu Lauri (Juhon poika) Niva. Vuonna 1592 Nivalan kantatalo jakautui Jaakolaksi ja Knuutiksi, josta 1625 erosi uusi *Nivala*-niminen talo, kansanomaisesti *Nuutti-Nivala*, vuodesta 1895 *Heikkilä*. – SP

Hissa, Kai 1988: 23, 53; Historiallinen sanomalehtikirjasto 1771–1890; Forsman, A.V. 1902: 7–8; Närhi, Eeva Maria 1962: 385–387; Pyy, Pentti 1970: 413–415.

Njäimmitjävrri → *Naimakkajärvi*

Njammijävrri → *Nammijärvi*

njarga 'niemi', pohjoissaamenkielinen sana, jonka vastineita ovat mm. inarinsaamen *njargä* ja koltansaamen *njargg*. Sana esiintyy jälkiosana kaikenlaisten nienten nimissä. Ks. → *Narkaus* ja → *Nerkoo*, jotka sisältävät saman sanan lainavastineen. – AA

Njeavdán → *Näätämo*

Njellen → *Nellim*

Njunnás → *Nunnanen*

Njuohttejohka → *Nuortijoki*

Njuohtti → *Nuorti*

Njuorggán → *Nuorgam*

Nojanmaa kaupunginosa ja kartano Savonlinnassa Etelä-Savossa, aiemmin Sääminkiä. *Noioxma* 1794. – Nimi perustuu varhaisen asuttajan sukunimeen *Nojonen* (*olli noan* 1541). Savolaiset *nen*-loppuiset sukunimet on usein otettu lyhemmissä muodossa, ilman *nen*-johdinta, paikannimen alkuosaksi. "Nojosenumaa tai Nojostenmaa" eli *Nojosmaa t. *Nojonmaa* > *Nojanmaa* on alkuaan tarkoittanut Nojoselle tai Nojosten suvulle kuulunutta maa-aluetta. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. *Nojonen*; HisKi.

Nojoskylä kyläkunta Virroilla Pirkanmaalla. *Nojois* 1761. – Kylän nimi perustuu talonnimeen *Nojonen* ja se samansuolaisen savolaisen uudisasutuksen mukana tulleeeseen sukunimeen, joka on kylässä esiintynyt viimeistään 1602. Talon isäntänä oli Sipi (Heikin poika) Nojonen vuosina 1592–1635. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. *Nojonen*; Orkamo, Irma – Kankaanpää, Matti J. 1990: 212; HisKi.

Nokia kaupunki Pirkanmaalla, vuoteen 1938 → *Pohjois-Pirkkala*. Nokia oli alkuaan Pirkkalaa, joka jaettiin 1922 Etelä- ja Pohjois-Pirkkalan kunniksi. Pohjois-Pirkkalasta tuli kaupala 1937, ja nimi muutettiin *Nokiaksi* seuraavana vuonna. Nokiasta tuli kaupunki 1977. Nimi *Nokia* mainitaan ensi kerran kahden tilan myynnin yhteydessä 1505: *Stoora och Lilla*

Nokian kaupungin vaakunan on kuvattu näätä.

nen kuin siitä ja lähikylistä muodostettiin kappeliseurakunta 1682. Itsenäiseksi seurakunnaksi se tuli 1870. Oulaisten kunnasta tuli kauppa 1967 ja kaupunki 1977. – Talonnimi oli ilmeisesti alkuaan *Oulahainen*. Taustalla voi olla vanhempi vesistö nimi, esim. Oulaisten kirkon kohdalla Pyhäjoessa olevan kosken nimi. Nykyisin sen nimi on *Oulaistenkoski*. Toinen *Oulais*-nimien ryväs on Siikajoen vesistöön kuuluvan Lamujoen latvoilla, mm. lampi nimeltä *Iso-Oulainen* Pyhännällä ja siitä lähtevässä *Oulaistenojassa* koski nimeltä *Oulaskoski* Piippolassa. *Oulu-* ja *Oula*-alkuiset paikannimet perustuvat useimmiten sanaan *oulu* 'tulviva vesi'. Monet niistä liittyvät hämäläisten levittäytymiseen keskiajalla laajoille alueille mm. Keski-Suomeen ja Pohjois-Pohjanmaalle, mutta Alpo Räisänen mukaan niitä ovat voineet antaa myös savolaiset ja karjalaiset. – SBS

Kiviniemi, Eero 1984: 341; Ojansuu, Heikki 1920: 112, 164–165; Räisänen, Alpo 2003: 99–100; Räisänen, Niilo 1921: 10; Turunen, Harri 1986: 5.

Oulankajoki joki virtaa Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan rajoilla Sallasta Kuusamon kautta Venäjälle Paanajärveen. Joen mahdollisia putouksia ovat mm. → *Kiutaköngäs* ja → *Taivalköngäs*. Oulankajoen varressa Kuusamon ja Sallan rajan kahta puolta on vuonna 1956 perustettu *Oulangan kansallispuisto*. Puiston kautta kulkee tunnettu vaellusreitti *Karhunkierros*. – *Oulanka*-nimi kuuluu *Oula-*, *Oulu*-nimiin, *-nka* on nimistöjohdin. → *Oulujärvi*. – AR

Oulu kaupunki Oulujoen suussa Pohjois-Pohjanmaalla, perustettu 1605, ruotsiksi → *Uleåborg*. Oulujoen suu mainitaan kauppapaikkana jo 1300-luvulla. *vlu* 1327, *Wlv* 1328. – Kaupunki on saanut nimensä *Oulujoesta*. → *Oulujärvi*. – AR

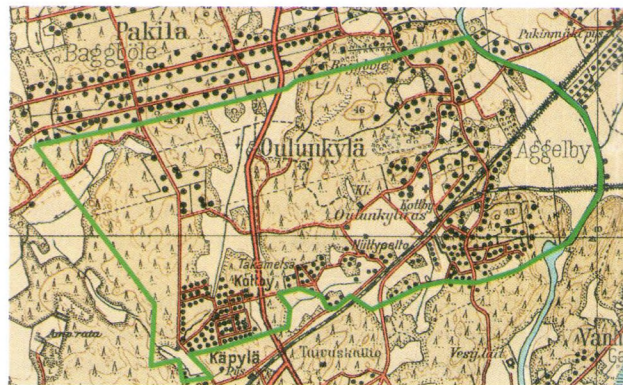
FMU 1: 141, 145, 350; Vahtola, Jouko 1991: 210–214; Vasari, Yrjö 1977: 980–986.

Oulujoki entinen kunta Oulujoen alajuoksun ja siihen laskevan Sanginjoen varsilla Pohjois-Pohjanmaalla, liitetty Ouluun 1965. → *Oulujärvi*, → *Oulun mlk*. – AR

Oulujärvi järvi Kainuussa. Ruotsiksi *Ule träsk*. Järvestä laskee *Oulujoki* (ruots. *Ule älv*) Pohjanlahteen. *vlu* 1327, *Wlvtraesk* 1328, *Vlaioki* 1374. – *Oula-* ja *Oulu*-nimiä on Suomessa puolisen sataa, niistä suurin osa Oulujärven, Päijänteen, Saimaan ja Pielisen rajaamalla alueella. Sana *oulu* 'tulvavesi' on tavattu Mäntyharjun ja Miehikkälän murteista ja sen 'lumisohjoa' merkitsevä vastine luulajansaamesta. Koska *Oulu*-nimet tarkoittavat yleensä vesistöjä, 'tulvavettä' merkitsevä sana sopii hyvin niiden kannaksi. Oulujärvi onkin matalarantaisena tulville altis. Erimielisyyttä on siitä, onko sana alkuaan suomea vai saamea. Koska jotkut *Oulu*-nimet tarkoittavat pieniä lampia, *oulu*-sanan on täytynyt Sisä-Suomen järviolueella olla joka tapauksessa suomalaisillekin laajalti tuttu. – AR

Vahtola, Jouko 1980: 174–176, 229; Räisänen, Alpo 2003: 99–100.

Oulunkylä kaupunginosa ja rautatieasema Helsingissä Uudellamaalla, ruotsiksi *Åggelby*. *auelbuw* 1516, *Ogleby* 1543, *Ågelby* 1563; *Oulunkylän pysäkin lähellä* 1882. Oulunkylä oli itsenäinen kunta vuosina 1921–1945, minkä jälkeen se liitettiin Helsinkiin. Jo ennen itsenäistymistä Oulunkylä oli suuri huvilayhdyskunta. Sitä ennen se oli yksi Helsingin pitäjän kylistä. – Kylännimen sisältö on epäselvä; ei tiedetä, onko nimi alkuaan suomea vai ruotsia. Åke Granlund on esittänyt nimen sisällöksi seuraavia vaihtoehtoja: *Å 'joki' + *glo* 'soinen paikka; suurehko seisova vesilammikko; matala merenlahti' + *by* 'kylä'; *Å + *göl* 'joen tai järvenpohjan syväne' (vrt. 1789 mainittu "gölen vid Lillfors" 'syväne Pikkukoskessa') + *by*; *Å + *gårdho* ~ *gårdha* 'aidattu alue' + *by*; Å + *kulla* 'kukkula' + *by*. Nimen taustan yhdistäminen jokeen on perusteltua, koska Åggelbyn vanha kylätontti sijaitsi aivan Vantaanjoen varrella. Kukkula olisi ilmeisesti ollut nykyinen *Töllinmäki*, jonka

Vuoden 1945 karttaan on lisätty Oulunkylän kunnan silloiset rajat. Kuntaan kuuluivat mm. nykyiset Veräjämäki, Patola ja Maunula.

luona kylä sijaitsi. Saulo Kepsu on pitänyt mahdollisena myös nimen suomalaisperäisyyttä: kylän ensimmäinen talo olisi voinut olla *Okkola tai *Ohkola, jolla olisi asutushistoriallinen yhteys Mäntsälän → *Ohkolan* kylään. Hän pitää äänteellistä kehitystä näistä nimistä *Åggelbyksi* kuitenkin ongelmallisena. Hän esittää myös hypoteesin, että nimi olisi voinut tulla siirtolaisten mukana esim. Ruotsin Gästriklandin *Ockelbosta*. – Suomenkielinen nimi *Oulunkylä* on ollut käytössä jo 1880-luvulla. Kotikielen Seura esitti sitä 1903 *Åggelbyn* viralliseksi suomenkieliseksi nimeksi. Oulunkylän kunta sai perustettaessa vain ruotsinkielisen nimen, mutta vuoden 1922 alusta lähtien myös suomenkielinen nimi oli virallinen. Rautatieaseman suomenkielinen nimi oli Oulunkylä jo ennen vuotta 1897 ja uudelleen vuodesta 1925.– SP

Granlund, Åke 1956: 174–; Granlund, Åke 1981: 29; Harma, Maunu 1987; Hausen 1920: 209; Kepsu, Saulo 2005: 190; Uusi Suometar 26.9.1882; Kotikielen Seura 4.4.1903.

Oulun mlk. entinen kunta. *Oulun pitäjää* 1880. Nimi tarkoitti Oulun maaseurakunnan aluetta 1800-luvulla. Kun seurakunta itsenäistyi 1908, vakiintui nimeksi jo aiemminkin käytetty → *Oulujoki*, joka tuli myös kunnan nimeksi. – SP

Suomalainen Virallinen Lehti 14.12.1880.

Oulunsalo kunta ja niemi aivan Oulun eteläpuolella Pohjois-Pohjanmaalla; Oulun kappeliksi 1803, itsenäistyi 1904. *Owlasala* 1443, *Wlosalo by* 1557, *Owlsalä by* 1564. – Nimen jälkiosa → *salo* merkitsee vanhastaan 'suurta saarta', ja Oulunsalo on ollut vielä 1790-luvulla saarena, jonka *Salonsalmi* erotti mantereesta. Saareksi se on selvästi merkitty esimerkiksi Andreas Bureuksen kartassa vuodelta 1622. → *Oulujärvi*. – AR

FMU 3: 302; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Georg Bjurmanin Ruotsin kartassa vuodelta 1747 Oulunsalo on vielä kuvattu erilliseksi saareksi Hailuodon ja mantereen välille.

1700-luvun lopun kartassa Petäjälämven alue muodosti Kuivasmäen rukoushuonekunnan. Sen pohjoisosaa oli samannimistä kylää, eteläosa Petäjälämven kylää.

3. vaara Sodankylässä Lapissa, toiselta nimeltään *Kotipatselma*. Nimet on käännetty saamesta, mutta Sodankylän nimen alkuperäinen saamelainen asu ei ole säilynyt; rinnakkaisnimi *Kotipatselma* näyttäisi vastaavan nykysaamen asuja saP *Goddebáhčalan-*, saI *Koddepačälim-* "Peuranammuskelema". Kyseessä on alueelle tunnusomainen saamelainen nimimalli, joka on siirtynyt suomeen sekä käännoksinä että mukaelmina. Lisäksi saamessa on lukuisia muitakin sanan *godd*, *kodde* 'peura' sisältäviä paikannimiä. – AA ja SA

Peurunka kyläkunta, järvi, kuntoutuskeskus Laukaassa Keski-Suomessa. *perungha*, *Pärungha vesy* 1553, *hapawade i perunga* 1559, *Peurunga Mäki*, *Peurunga Wesi* 1752. – Alpo Räisänen (2003) tutkimuksen mukaan järvennimi on muodostettu esihistoriallisella *nka-* paikannimijohtimella *peura*-sanasta. Nimi näyttää kuuluvan hämäläisten eränkävijäin antamiin Laukaan nimiin kuten → *Vatia* ja → *Vehniä*. – EMN

Nyman, A. L. 1882: 256; Räisänen, Alpo 2003: 104; KA: MH 32; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Pickala → *Pikkala*

Pidisjärvi järvi Nivalassa Pohjois-Pohjanmaalla. Kylä: *Pihisierffuj* 1566, *Pidisjärvi* 1721. → *Nivalan* seurakunta kulki aikaisemmin *Pidisjärven* nimellä, koska myös Nivalan kylän nimenä oli aiemmin *Pidisjärvi*, asiakirjamerkitöjen mukaan kansanomaisesti aiemmin **Pihisjärvi* (*Pihiserfui by* 1567), nykyään yleensä *Pitisjärvi*. Järvi on Kalajoen laajentuma. Nimeen voisi sisältyä ansaa tarkoittava sana *pihti*: *pihdin*, savolaismurteessa *pihin*, mikä viittaisi siihen, että nimen olisivat antaneet varhaiset savolaiset asuttajat. – SP

Hissa, Kai 1988: 24; HisKi (Ylivieska); NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Pieguáivááh → *Tuulispäät*

Piehinki kylä *Piehinginjoen* eli *Piehinkijoen* suussa Raahessa Pohjois-Pohjanmaalla, aiemmin Saloisten kuntaa. Kylän

edustalla Pohjanlahdessa *Piehinginkari*. *pehinge* 1548, *Pihinghi* 1553, *pehinge by* 1558, *Pehingi* 1567. – Tornionjokilaaksossa on vanhoja *Piehi-* ~ *Pieji-*nimiä, joihin *Piehinki* on rinnastettavissa, sillä *-nki* on paikannimijohdin. Vaihtelu *piehi* ~ *pieji* on samanlainen kuin esimerkiksi sanassa *puohi* ~ *puoji* 'puoti; aitta, varastohuone' (< muinaisruotsin *bodh*) Oulun seudun murteissa. Vastaavasti ruotsalaisesta *Peder* ~ *Peter* -nimestä on voinut syntyä niin *Pieti* kuin myös *Piehi*. – AR

Räisänen, Alpo 2003: 105–106; SSA s.v. puoti; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Pieksämäen mlk. entinen kunta Etelä-Savossa. Maalaiskunta syntyi, kun Pieksämäen kunnan alueelle perustettiin *Pieksämäen* kauppa 1930. Pieksämäen mlk:sta tuli osa → *Pieksänmaan* kuntaa 2004 ja → *Pieksämäen* kaupunkia 2007. – JI

Pieksämäki kaupunki ja risteysasema Etelä-Savossa. *Peexämä By* 1561, *Piexeme* 1575, *Piexemäki* 1650, *Pexmäki* 1690. – Perustettiin kirkkopitäjänä vuonna 1575 osista Mikkelin (*Vesulahden*) ja *Juvan* kylä. Alkuvuosina sitä kutsuttiin myös nimellä *Haukivuori*, mutta seurakunnan keskuksen vakiinnuttua vuoteen 1577 mennessä *Pieksänjärven* rannalle seurakunnan nimeksi tuli *Pieksämä*. Kirkko rakennettiin *Pieksänharjulle*. Noihin aikoihin ei vielä puhuttu *Pieksämäestä*, vaan nimet olivat *Pieksemä-* tai *Pieksämä-*, joskus *Pieksäjä-* alkuisia (*Peexajan rannan kangas* 1561). Vielä 1800-luvun lopulla kansa käytti nimityksiä *Pieksäme*, *Pieksämellä*, *Pieksämällä*, *Pieksämmällä*. Asiakirjoissa nimi alkoi 1600-luvulla muuttua *Pieksämäeksi*, jonka vakiintumiseen ilmeisesti vaikutti se, että kirkko oli mäellä. – *Pieksänjärven* alkuperäinen nimi lienee ollut **Pieksämäjärvi* tai **Pieksämäjärvi*, jonka nimen on oletettu kuvanneen sitä, kuinka laineet lyövät eli *pieksevät* järven rantoja: *Pieksänjärvi* on harvinaisen saareton ja suuriselkäinen järvi. – Myös *Juankoskella* (entisen *Muuruveden* alueella) on *Pieksä-*niminen kylä (*Piexe* 1561). Sen nimi pohjautuu *Nilsin* rajalla olevien kahden järven (*Suur-Pieksä* ja *Ylä-Pieksä*) nimeen; *Suur-Pieksän* luoteispäässä on *Pieksänkosken* kylä. – 1930 *Pieksämäen* kunnasta erotettiin kauppa, joka sai nimekseen *Pieksämä*; maalaiskunnan ja aseman nimenä säilyi kuitenkin *Pieksämäki*. Kauppalaan nimi muutettiin 1948 *Pieksämäeksi*. Kauppalaan tuli kaupunki vuonna 1962. Kaupunki ja → *Pieksänmaaksi* muuttunut entinen *Pieksämäen* maalaiskunta yhtyivät vuoden 2007 alussa uudeksi *Pieksämäen* kaupungiksi. – SP

Lappalainen, Pekka 1961a: 100–129; Pinomaa, Lennart 1953: 46; Pirinen, Kauko 1954: 36; *Urbes Finlandiae* 2004: 137; Wallin, Väinö 1896: 39; KA:VA 6331a: 58.

Vuoden 1939 kartassa on *Pieksämäen* kauppa, vaikka ympäröivä maalaiskunta ja asema olivat nimeltään *Pieksämäki*.

Pieksämäki lk. → *Pieksänmaa*

Pieksänmaa entinen kunta Etelä-Savossa, muodostettiin 1.1.2004 yhdistämällä aiemmat kunnat *Jäppilä*, *Pieksämäen*

maalaiskunta ja Virtasalmi. Liitetty vuoden 2007 alusta → *Pieksämäen* kaupunkiin. Nimi on valittu yhdistettävissä kunnissa järjestetyn nimikilpailun aineistosta, jossa eniten oli ehdotettu nimeä *Pieksämäen maalaiskunta*, seuraavaksi nimiä *Maaselkä* ja *Naarajärvi*; myös *maa*-alkuisia ja -loppuisia ehdotuksia oli runsaasti. Nimen jälkiosaan nimien suunnittelijat saivat mallia → *Keminmaan* nimestä. – SP

KKTK: nimistölausunnot.

Pielavesi kunta ja järvi Pohjois-Savossa. *Pielaierffui* 1552, *Pielavesi* 1566, *Pielawesziby* 1666. – Mainitaan kylänä (*Pelawesij*) vuonna 1557 Tavinsalmen pitäjän (Kuopion) Savilahden neljänneksessä. Kappeliseurakunta Pielavedestä tuli 1683, ja se itsenäistyi seurakunnaksi 1814. Nimeen on oletettu sisältyvän *pieli*-sanana varhemman muodon *piela* vanhassa merkityksessä 'vieri, vierus'. Nimellä on ehkä haluttu ilmaista, että järvi on Pähkinäsaaren rauhan rajan vieressä tai se on koko vesistöalueen kauimmaisın järvi, jollainen on myös → *Pielisjärvi*. Järven nimi siirtyi ajan myötä tarkoittamaan myös kylää ja sitä kautta pitäjää. – SP

Hakulinen, Lauri 1979: 82, 138; Räsänen, Tauno 1981: 30, 34–35, 58–59, 61, 236–239, 298–303;

KA:VA 4017: 15v ja 8652: 579.

Pielinen eli *Pielisjärvi*, noin 100 km pitkä järvi Lieksan (aiemmin Pielisjärven), Nurmeksen, Juuan sekä Enon alueella Pohjois-Karjalassa, laskee *Pielisjoen* kautta Pyhäselkään Joensuussa; → *Pielisjärvi* myös entinen kunta. *Derevnja Pelememi na retse na Pelettskoi* 'Pieliniemi-kylä Pielisjoella', *na Pelettskom ozere* 'Pielisjärvellä' 1500, *Peles Joki by*, *Pelis Joki* 1590. – Nisilä on arvellut, että *Pielinen* pohjautuisi sanaan *pieli* ja nimen synnyn taustana olisi se, että *Pielinen* on ollut Laatokan vanhoista karjalaiskeskuksista katsoen syrjässä, pielessä. Nimen kantana onkin ilmeisesti sana *pieli*, mutta nimeämisperuste on konkreettisempi ja löytyy Laatokkaa lähempää. Vatjan viidenneksen verokirjassa 1500 mainittu *Pelenemi* on luettava *Pieliniemi* ja on sama kuin nykyinen neljän kilometrin pituinen *Pielniemi* Pielisjoen itäkupeessa Rukaveden pohjoispäässä. Pielniemen itäpuolella on *Piellahti* (*Pielilahti* isojakokartassa 1830). Pielniemen kohdalla on Pielisjoessa viitisen kilometriä pitkä Laukkalansaari, joka erottaa Rukaveden ja Pielisjärven. *Pieliniemen* nimeen sisältyvä *pieli* merkitsee 'heinähaasian tai pieleksen pystysalkoa, oven tai ikkunan reunapuuta ym.' ja kuvaannollisesti myös 'reunaa, äärtä'. Pielniemen seudulla on ollut jo keskiajalla kylä, koko Enon kunnan alueen vanhin keskus. Siten *Pieliniemi* voi olla *Pielis*-rypään kantanimi. Nimeämisperusteena voi olla konkreettinen *pieli* (salko), mutta todennäköisemmin kuitenkin sanan kuvaannollinen käyttö, koska Pielniemi on Pielisjoen itärannan suuntainen pitkä joen reunassa oleva niemi. → *Pielisensuu*. – AR

AKH 1: 274, 281; Nissilä, Viljo 1975: 40; Ronimus, J.V. 1906: 40, 53; Saloheimo, Veijo 1976: 59;

PKAR: isojakokartat.

Pielisensuu entinen kunta Pohjois-Karjalassa. *Pelis Joki by* 1544. – Vuoden 1500 vatjalaisen viidenneksen verokirjan mukaan *Dr. Kildima na Pelettskoj reke* 'Kaltimon kylä Pielisjoen luona' kuului Kurkijoen pogostan Sorolan perevaaraan. Myöhemmin kylä mainitaan eri kirkonkirjoissa ja muissa lähteissä vaihtelevin nimin: *Pielisjäckjby* 1698, *Joensu by* 1722, *Joki* 1724, *Pielisjoki* 1729, *Pielisensuu* 1771 ja *Pielisensuun kylä* 1848, vuonna 1695 luontopaikan nimenä *Pielisenjoensuu*. Kylän nimi perustuu siis Pielisjoen (*Pelis Jäki* 1618) nimeen. Kunta perustettiin 1922 ikään kuin Joensuun maalaiskunnaksi Liperin seurakunnan Kontiolahden kappelin Pielisensuun kylään ja liitettiin → *Joensuun* kaupunkiin 1954. → *Pielisjärvi*. – SP

Ahonen, Kalevi 1985: 59; AKH 1: 352; Juvela, Ossi 1992: 34; Ronimus, J.V. 1906: 53; HisKi; Tuokko/ Käkisalmi.

Pielisjärvi entinen kunta Pielisen eli Pielisjärven kahta puolta Pohjois-Karjalassa. Itsenäistynyt Liperistä 1639, jolloin myös Juuka, Nurmes ja Valtimo tulivat Pielisjärven emäpitäjään. Pielisjärvestä erotettiin Lieksan kauppa 1936, ja 1973 Lieksan kauppa ja Pielisjärven kunta yhdistettiin → *Lieksan* kaupungiksi. *Pelis Järffwi Pogost* 1618, *Peliserfwi Pogost* 1631, *Peelis Pägosth*, *Peelis Järwi* 1637. → *Pielinen*. – AR

AKH 1: 352, 502; AKH 2: 138, 288; OIT s.v. Pielisjärvi.

Pielpajarvi myös *Pielppajarvi*, sal *Piälbääjärvi* ~ *Piälppääjärvi*, järvi Inarijärven Juutuanvuonon pohjoispuolella Inarissa Lapissa. Sen rannalla on *Pielpajarven kirkko*, sal *Puäriskirkko* "Vanhakirkko", Inarin vanha puukirkko 1700-luvulta. Järviä on oikeastaan kaksi ja sen vuoksi Pielpajarven rinnakkaisnimi on joskus *Iso Pielpajarvi*, sal *Stuárráb Piälbääjärvi*, kun taas pienemmän nimi on *Pikku Pielpajarvi*, sal *Ucceeb Piälbääjärvi*. Ne laskevat *Pielpavuonoon*, sal *Piälbäävuonä*, joka on Juutuanvuonon pohjoiseen työntyvä lahti. *Pelbajarfwi* 1739, *Bielbajaure* 1744. – Suomenkieliset nimimuodot ovat mukaelmia inarinsaamesta. Alkuosan *piälbää* on genetiivimuoto 'teräväkärkistä puunuohta' tarkoittavan inarinsaamen sanan *pelbi* deminutiivista *piälbäs*. Sanan harvinaistuminen kielessä on johtanut siihen, että suomenkieliset nimimuodot ovat heijastuneet takaisin inarinsaameen ja tuottaneet *Piälppää*-alkuiset muodot. – SA

Korpjääkko-Labba, Kaisa 2000: 56; Schmitler, Peter I (1962): 319.

Pien-Savo Savon uudisasutusalue. *Lille Safwolax* 1561, *Wähän Sawonmaan* 1830, *Pienen Sawon maan* 1837, *Pien-Sawolahden Alapuolimaissessa kihlakunnassa* 1840. – Nimi tuli käyttöön vuonna 1537, kun Savon linnalääni jaettiin kahteen maavoutikuntaan, jotka olivat → *Suur-Savo* ja *Pien-Savo* (*Lill-Savolax*). Aluksi toista voutikuntaa kutsuttiin nimellä *Norrebotn* ("Pohja", *Norbothen* 1562), ja siihen kuuluivat Sääminki, Rantasalmi ja puolet Juvaa. Pien-Savoon kuuluivat vuoden 1548 hallintopitäjäjoen mukaan Sääminki, Rantasalmi ja Tavinsalmi. Pien-Savo oli jo tuolloin maantieteellisesti suurempi kuin Suur-Savo. Pien-Savoa on kutsuttu joskus myös *Vähä-Savoksi*. Nimi eli pisimpään kihlakunnan nimenä. – SP

Myyryläinen, Heikki; Oulun Wiikko-Sanomia 19.8.1837; Pinnen, Kauko 1954: 42; Pinnen, Kauko 1988: 353–355; Sanan Saattaja Wiipurista 25.1.1840; Turun Wiikko-Sanomien 14.8.1830; KA:VA 6331a: 129.

Pien-Toijola talomuseo Ristiinassa Etelä-Savossa. – Talo sijaitsee Toijolan kylässä (*Toijola* 1666). Talon nimi perustuu sukunimeen *Toijonen*, jota esiintyi seudulla jo 1541 (*Hanus toijan*). Pien-Toijola on vuonna 1672 perustettu talonpoikaistila, jota viljellään edelleen ja joka muodostaa merkittävän kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden. Tilan vanha talouskeskus on toiminut talomuseona jo 1960-luvulta saakka. Talouskeskus on suojeltu rakennussuojelulailta vuonna 1980. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Toijonen; KA:VA 8652: 893; www.ymparisto.fi/ 26.5.2005

Piesjoki saP *Biesjohka*, paikallisen ääntämyksen mukaan *Besjohka*. Tenonrannan asutus ja sen kohdalla Tenoon laskeva lisäjoki Länsi-Utsjoella. Joki lähtee *Piesjängällä*, saP *Biesjeaggi*, sijaitsevista järvistä, saP *Biesjávrrit*, Karigasniemen Ailikkaan itäpuolelta. – Suomenkielinen nimi on lainattu saamesta, jossa jälkiosa *johka* 'joki'. Alkuosa on lyhentymä jostakin kaksitavuisesta sanasta, jonka alkumuotoa on vaikeata päätellä. Norjassa on Varangin niemimaan itäosassa vuono *Biesavuonna*, norjaksi *Persfjord*, sekä Porsanginvuonon itärannalla lahti *Biesaidgohppi*, norjaksi *Ytre Leirpollen*. Näiden nimien alkuosa edellyttää perusmuotoa *biessa, jonka genetiivin lyhentymäksi sopisi *bies-*, mutta sellaista sanaa ei tunneta pohjoissaamesta. – SA

maalaiskunta ja Virtasalmi. Liitetty vuoden 2007 alusta → *Pieksämäen* kaupunkiin. Nimi on valittu yhdistettävissä kunnissa järjestetyn nimikilpailun aineistosta, jossa eniten oli ehdotettu nimeä *Pieksämäen maalaiskunta*, seuraavaksi nimiiä *Maaselkä* ja *Naarajärvi*; myös *maa*-alkuisia ja -loppuisia ehdotuksia oli runsaasti. Nimen jälkiosaan nimien suunnittelijat saivat mallia → *Keminmaan* nimestä. – SP

KKTK: nimityslausunnot.

Pielavesi kunta ja järvi Pohjois-Savossa. *Pielaierrffui* 1552, *Pielavesi* 1566, *Pielawesziby* 1666. – Mainitaan kylänä (*Pelawesij*) vuonna 1557 Tavinsalmen pitäjän (Kuopion) Savilahden neljänneksessä. Kappeliseurakunta Pielavedestä tuli 1683, ja se itsenäistyi seurakunnaksi 1814. Nimeen on oletettu sisältyvän *pieli*-sanana varhemman muodon *piela* vanhassa merkityksessä 'vieri, vierus'. Nimellä on ehkä haluttu ilmaista, että järvi on Pähkinäsaaren rauhan rajan vieressä tai se on koko vesistöalueen kauimmaisina järvi, jollainen on myös → *Pielisjärvi*. Järven nimi siirtyi ajan myötä tarkoittamaan myös kylää ja sitä kautta pitäjää. – SP

Hakulinen, Lauri 1979: 82, 138; Räisänen, Tauno 1981: 30, 34–35, 58–59, 61, 236–239, 298–303;

KA:VA 4017: 15v ja 8652: 579.

Pielinen eli *Pielisjärvi*, noin 100 km pitkä järvi Lieksan (aiemmin Pielisjärven), Nurmeksen, Juuan sekä Enon alueella Pohjois-Karjalassa, laskee *Pielisjoen* kautta Pyhäselkään Joensuussa; → *Pielisjärvi* myös entinen kunta. *Derevnja Pelememi na retse na Pelettskoi* 'Pieliniemi-kylä Pielisjoella', *na Pelettskom ozere* 'Pielisjärvellä' 1500, *Peles Joki by, Pelis Joki* 1590. – Nisilä on arvellut, että *Pielinen* pohjautuisi sanaan *pieli* ja nimen synnyn taustana olisi se, että *Pielinen* on ollut Laatokan vanhoista karjalaiskeskuksista katsoen syrjässä, pielessä. Nimen kantana onkin ilmeisesti sana *pieli*, mutta nimeämisperuste on konkreettisempi ja löytyy Laatokkaa lähempää. Vatjan viidenneksen verokirjassa 1500 mainittu *Pelenemi* on luettava *Pieliniemi* ja on sama kuin nykyinen neljän kilometrin pituinen *Pielniemi* Pielisjoen itäkupeessa Rukaveden pohjoispäässä. Pielniemen itäpuolella on *Piellahti* (*Pielilahti* isojakokartassa 1830). Pielniemen kohdalla on Pielisjoessa viittisen kilometriä pitkä Laukkalansaari, joka erottaa Rukaveden ja Pielisjärven. *Pieliniemen* nimeen sisältyvä *pieli* merkitsee 'heinähaasian tai pieleksen pystysalkoa, oven tai ikkunan reunapuuta ym.' ja kuvaannollisesti myös 'reunaa, äärtä'. Pielniemen seudulla on ollut jo keskiajalla kylä, koko Enon kunnan alueen vanhin keskus. Siten *Pieliniemi* voi olla *Pielis*-rypään kantanimi. Nimeämisperusteena voi olla konkreettinen pieli (salko), mutta todennäköisemmin kuitenkin sanan kuvaannollinen käyttö, koska Pielniemi on Pielisjoen itärannan suuntainen pitkä joen reunassa oleva niemi. → *Pielisensuu*. – AR

AKH I: 274, 281; Nissilä, Viljo 1975: 40; Ronimus, J.V. 1906: 40, 53; Saloheimo, Veijo 1976: 59;

PKAR: isojakokartat.

Pielisensuu entinen kunta Pohjois-Karjalassa. *Pelis Joki by* 1544. – Vuoden 1500 vatjalaisen viidenneksen verokirjan mukaan *Dr. Kildima na Pelettskoj reke* 'Kaltimon kylä Pielisjoen luona' kuului Kurkijoen pogostan Sorolan perevaaraan. Myöhemmin kylä mainitaan eri kirkonkirjoissa ja muissa lähteissä vaihtelevin nimin: *Pielisjäckjby* 1698, *Joensu by* 1722, *Joki* 1724, *Pielisjoki* 1729, *Pielisensuu* 1771 ja *Pielisensuun kylä* 1848, vuonna 1695 luontopaikan nimenä *Pielisenjoensuu*. Kylän nimi perustuu siis Pielisjoen (*Pelis Jäki* 1618) nimeen. Kunta perustettiin 1922 ikään kuin Joensuun maalaiskunnaksi Liperin seurakunnan Kontiolahden kappelin Pielisensuun kylään ja liitettiin → *Joensuun* kaupunkiin 1954. → *Pielisjärvi*. – SP

Ahonen, Kalevi 1985: 59; AKH I: 352; Juvela, Ossi 1992: 34; Ronimus, J.V. 1906: 53; Hiski, Tuokko/Käksäsalmi.

Pielisjärvi entinen kunta Pielisen eli Pielisjärven kahta puolta Pohjois-Karjalassa. Itsenäistynyt Liperistä 1639, jolloin myös Juuka, Nurmes ja Valtimo tulivat Pielisjärven emäpitäjään. Pielisjärvestä erotettiin Lieksan kauppa 1936, ja 1973 Lieksan kauppa ja Pielisjärven kunta yhdistettiin → *Lieksan* kaupungiksi. *Pelis Järffwi Pogost* 1618, *Peliserfwi Pogost* 1631, *Peelis Pägosth, Peelis Järwi* 1637. → *Pielinen*. – AR

AKH I: 352, 502, AKH 2: 138, 288; OIT sv. Pielisjärvi.

Pielpajarvi myös *Pielppajarvi*, sa *Piälbääjärvi* ~ *Piälppääjärvi*, järvi Inarijärven Juutuanvuonon pohjoispuolella Inarissa Lapissa. Sen rannalla on *Pielpajarven kirkko*, sa *Puäriskirkko* "Vanhakirkko", Inarin vanha puukirkko 1700-luvulta. Järviä on oikeastaan kaksi ja sen vuoksi Pielpajarven rinnakkaisnimi on joskus *Iso Pielpajarvi*, sa *Stuárráb Piälbääjärvi*, kun taas pienemmän nimi on *Pikku Pielpajarvi*, sa *Ucceed Piälbääjärvi*. Ne laskevat *Pielpavuonoon*, sa *Piälbäävuonon*, joka on Juutuanvuonon pohjoiseen työntyvä lahti. *Pelbajärffi* 1739, *Bielbajure* 1744. – Suomenkieliset nimimuodot ovat mukaelmia inarinsaamesta. Alkuosan *piälbää* on genetiivimuoto 'teräväkärkistä puunuolta' tarkoittavan inarinsaamen sanan *pelbi* deminutiivista *piälbás*. Sanan harvinaistuminen kielessä on johtanut siihen, että suomenkieliset nimimuodot ovat heijastuneet takaisin inarinsaameen ja tuottaneet *Piälppää*-alkuiset muodot. – SA

Korpjaakko-Labba, Kaisa 2000: 56; Schnitler, Peter I (1962): 319.

Pien-Savo Savon uudisasutusalue. *Lille Safwolax* 1561, *Wähän Sawonmaan* 1830, *Pienen Sawon maan* 1837, *Pien-Sawolahden Alapuolimaissessa kihlakunnassa* 1840. – Nimi tuli käyttöön vuonna 1537, kun Savon linnalääni jaettiin kahteen maavoutikuntaan, jotka olivat → *Suur-Savo* ja *Pien-Savo* (*Lill-Savolax*). Aluksi toista voutikuntaa kutsuttiin nimellä *Norrebotn* ("Pohja", *Norbothen* 1562), ja siihen kuuluivat Sääminki, Rantasalmi ja puolet Juvaa. Pien-Savoon kuuluivat vuoden 1548 hallintopitäjäjoen mukaan Sääminki, Rantasalmi ja Tavinsalmi. Pien-Savo oli jo tuolloin maantieteellisesti suurempi kuin Suur-Savo. Pien-Savo on kutsuttu joskus myös *Vähä-Savoksi*. Nimi eli pisimpään kihlakunnan nimenä. – SP

Myyryläinen, Heikki; Oulun Wiikko-Sanomia 19.8.1837; Pirinen, Kauko 1954: 42; Pirinen, Kauko 1988: 353–355; Sanan Saattaja Wiipurista 25.1.1840; Turun Wiikko-Sanomien 14.8.1830; KA:VA 6331a: 129.

Pien-Toijola talomuseo Ristiinassa Etelä-Savossa. – Talo sijaitsee Toijolan kylässä (*Toijola* 1666). Talon nimi perustuu sukunimeen *Toijonen*, jota esiintyi seudulla jo 1541 (*Hanus toijan*). Pien-Toijola on vuonna 1672 perustettu talonpoikaistila, jota viljellään edelleen ja joka muodostaa merkittävän kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden. Tilan vanha talouskeskus on toiminut talomuseona jo 1960-luvulta saakka. Talouskeskus on suojeltu rakennussuojelulalla vuonna 1980. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 sv. Toijonen; KA:VA 8652: 893; www.ymparisto.fi/26.5.2005

Piesjoki sa *Biesjohka*, paikallisen ääntämyksen mukaan *Besjohka*. Tenonrannan asutus ja sen kohdalla Tenoon laskeva lisäjoki Länsi-Utsjoella. Joki lähtee *Piesjängällä*, sa *Biesjeaggi*, sijaitsevista järvistä, sa *Biesjärreit*, Karigasniemen Ailikkaan itäpuolelta. – Suomenkielinen nimi on lainattu saamesta, jossa jälkiosa *johka* 'joki'. Alkuosa on lyhentymä jostakin kaksitavuisesta sanasta, jonka alkumuotoa on vaikeata päätellä. Norjassa on Varangin niemimaan itäosassa vuono *Biesavuonna*, norjaksi *Persfjord*, sekä Porsanginvuonon itärannalla lahti *Biesaidgohppi*, norjaksi *Ytre Leirpollen*. Näiden nimien alkuosa edellyttää perusmuotoa *biessa, jonka genetiivin lyhentymäksi sopisi *bies-*, mutta sellaista sanaa ei tunneta pohjoissaamesta. – SA

Polvijärvi, kartassa vuodelta 1799 virheellisesti ”Polnijärvi”. – *Polvijärviä* on paljon Laatokan koillisrannalta Pohjois-Karjalan ja Itä-Savon kautta Kainuuseen ulottuvalla alueella. Tavallisimmin nimeämisperusteena on ollut muoto: järvi muodostaa mutkan, polvekkeen. Osa nimistä kuvaa sijaintia: paikka on jossakin mutkassa, polvessa. Polvijärven Polvijärvi on Viinijoen mutkassa: idästä tuleva entinen Höytiäisen las-kujoki kääntyy järven kohdalla etelään. – AR

Kiviniemi, Eero 1977: 111–116; OIT s.v. Polvijärvi; Suomen karttakirja 1799: 113.

Pomarkku kunta Satakunnassa, ruotsiksi *Påmark*. *Pomarck* 1540 (kylä); *Poomarkku* 1850; *Pomarkun* (gen.) 1868. – Muodostettiin 1802 Ulvilan alaiseksi saarnahuonekunnaksi, 1834 kappeliseurakunnaksi ja 1899 itsenäiseksi seurakunnaksi. Pitäjä on saanut nimensä kirkonkylän mukaan. Ruotsinkielisen nimen jälkiosa → *mark* merkitsee ’takamaata’. Alkuosan on Lars Huldén arvellut sisältävän miehennimen *Påve (< *Paulus*). Kiintoisaa on, että Pomarkusta vesitse merelle mentäessä on *Poosjärvi*-niminen järvi (*Podasjärvi* 1799). – Suomenkielinen nimi *Pomarkku* on mukaelma ruotsinkielisestä. – SP

Huldén, Lars 2001: 433; Sanomia Turusta 24, 12, 1850 ja 4, 12, 1868; Suomen karttakirja 1799: 37.

Pomokaira laaja erämaa-alue Sodankylässä Lapissa Kitisen länsipuolella. Sen läpi virtaa *Pomojoki*, jonka latvoilla on *Pomovaara* sekä laaja suoalue *Pomoaapa*. – Nimet ovat epäilemättä saamelaista lainaa jo pohjoisen sijaintinsa ja saamelaisperäisten jälkiosiansa vuoksi. Nimenosa *Pomo-* on silti ainutkertainen, eikä sille tunneta lähtömuotoa saamen sanastosta; nimen täsmällinen tausta jää siksi tuntemattomaksi. Loppuosista ks. → *kaira* ja → *aapa*. – AA

Pontus asuinalue Lappeenrannassa Mälkiän ja Laihian kaupunginosien rajamailla Etelä-Karjalassa, aiemmin Lappeen kuntaa. – Nimi liittyy alueella oleviin kaivannon jäänteisiin. Vuonna 1607 kuningas Kaarle IX määräsi amiraali Pentti Juustenin ja Viipurin pormestarin Klemetti Sigfridinpojan kaivattamaan näiltä tienoin alkavan kanavan Saimaasta Suomenlahteen. Työ keskeytyi jo seuraavana vuonna, mutta kanavoimisyhtiön jäljet ovat vielä nähtävissä, ja ne kantavat nimeä *Pontuksenkaivanto*. Aikojen kuluessa kaivanto on nimittäin jostain syystä yhdistetty sotapäällikkö Pontus de la Gardiehen (1520–1585), vaikka hänellä ei ole ollut sen kanssa mitään tekemistä. – LL

Lehikoinen, Laila 1982: 100; Ylönen, Aulikki 1976: 255–258.

Pookivaara Rokuan vaara-alueen korkein laki Utajärvellä Pohjois-Pohjanmaalla. – Nimeämisessä vaaraa on verrattu pookiin: rannikon murteessa esiintyvä sana *pooki* tarkoittaa ’tornimaista merimerkkiä tai majakkaa’ (< ruotsin *båk* ’kiinteä merimerkki’). – JV

Pooskeri kylä, kartano, maatunut saari, luonnonsuojelualue Merikarvialla Satakunnassa, ruots. *Bågaskär*. *Bogaskär* 1675, *Boasker* 1695, *Boasskier* 1710–12, *Booskiär* 1755, *Bogaskär* 1764, 1767, *Booskär* 1795, *Boaskär* 1799, 1801, 1853, *Pooskari* 1893, *Boaskär* eli *Bogaskär* 1906, maininta uutena kylänä ja torppana 1671. – Pooskerin saari sijaitsee Pohjanlahdessa Köörttilän edustalla ja on maatunut niemeksi Köörttilän mantereeseen. Köörttilän puoleinen merialue tunnetaan nimellä *Pooskerinlahti*. Saaren ympärillä on runsaasti pieniä saaria ja kareja, ja kirjallisessa käytössä, mm. luonnonsuojelualueena, alue tunnetaan nimellä *Pooskerin saaristo*. Kartassa 1684 Pooskeri on vielä erillisinä saarina, joiden välissä on lahti *Bogaskiars Wiken*, ja se osa saarta, jossa sijaitsee Pooskerin rälsstitalon torppa, on merkitty nimellä *Iso Pooskeri*. Pooskerin entisestä rälsstitalosta käytetään nimeä *Pooskerin kartano*. – Nimi *Pooskeri* on paikallisen ruotsalaismurteen mukainen mukaelma nimestä *Bågaskär*. Ruotsinkielisen nimen alkuosa-

na oleva sana *båge* ’kaari’ viittaa saaren käyrään muotoon, joka on korkeuskäyrin todettavissa. On myös oletettu, että saaren nimen alkuosaan voisi kätkeytyä henkilönnimi *Boghi*. Nimen loppuosassa on ’luotoa, kalliokaria’ tarkoittava sana *skär*, joka Merikarvialla on suomen kieleen mukautuneissa nimissä yleisesti asussa *skerri*, esimerkiksi *Hynskerri* (*Hönsskär* 1895), *Höyskerri* (*Högskär* 1760–95), *Pärskerri* (*Bergskär* 1908, 1926). – RM

Jokipii, Mauno 1974: 217–218; Santavuori, Martti 1961: 154, 155, 160, 162, 165; Valtavuo-Pfeifer Ritva 1975: 64, 118, 121–122, 125, 167.

Pori kaupunki Satakunnan rannikolla Kokemäenjoen suussa, ruotsiksi → *Björneborg*. – Suomenkielinen nimi on mukailtu ruotsinkielisen nimen jälkiosasta. Suomenkielisessä tekstissä *Biörnboris*[sa] vielä 1750, mutta *Pori* oli käytössä ainakin jo 1700-luvun lopulla: Gananderin sanakirjassa 1787 mainitaan nimi *Borin kaupungi*; sen sijaan *Bori* ja *Porin kaupunki* tarkoittivat hänellä *Porvoota*. Porin kaupunki- ja maaseurakunta erotettiin → *Ulvilasta* 1558, kun kaupunkioikeudet siirrettiin Poriin. Pori oli tuolloin Suomen pohjoisin kaupunki. – SP

Ganander, Christfrid 1997 [1787] s.v. Bori, Borin kaupungi, Pori; Grotenfelt, Kustavi 1912: 384;

Juvela, Ossi 1992: 82–83.

Porin mlk. entinen kunta Satakunnassa, vuoden 1968 alusta osa → *Porin* kaupunkia. Ruotsiksi *Björneborgs lk*. Syntyi 1869, kun Porin maaseurakunnan alue järjestäytyi kunnaksi. – SP

Porkkala → *Porkkala*

Porkkala niemimaa, kylä ja merivartioasema Kirkkonummella Uudellamaalla, ruotsiksi *Porkala*. *Purkal* n. 1250, *Porkall* 1429, *Porkala* 1540. – Nimeä on tulkittu sekä *-la*-loppuiseksi asutusnimeksi *Porkkala että alkuaan lahdennimeksi *Porkkalaksi. Sen on katsottu osoittavan, että suomalainen asutus ulottui 1200-luvulla avomeren ääreen saakka. Nimeen sisältyvälle sanalle *porkka* on annettu erilaisia merkityksiä, mm. ’tarvoin, jolla vettä polskuttamalla ajetaan kaloja pyydykseen’, ’sauvoim’ ja ’tietyntyypinen lautta’. Porkkalia vastapäätä Virossa on *Purku*-niminen (*Purkelo* 1333, *Purkele* 1341, *Porkal* 1690) kylä, jonka nimi on voinut vaikuttaa *Porkkala*-nimeen. – Porkkalan alue oli vuokrattuna Neuvostoliiton sotilastukikohdaksi vuosina 1944–1956. Porkkalanniemen kärjen kohdalla Suomenlahti on kapeimmillaan, minkä vuoksi se oli aikanaan merenkulun ja sotilasstrategian kannalta tärkeä. – SP

Huldén, Lars 2001: 272; Kepsu, Saulo 2005: 15; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v.

Porkka; Ojansuu, Heikki 1920: 178–179; Ziliacus, Kurt 1994: 88–89; RKT s.v. Porkala (Ritva Liisa Pitkänen).

Porlammi kylä Lapinjärvellä Itä-Uudellamaalla, ruotsiksi *Porlom*. *Porolampi* 1445, *Porlamby* 1540, *Porlam* 1547. – Kylä lienee asutettu 1300-luvulla. Asutus on ollut aina suomenkielistä. Nimen taustalla on lammennimi *Porolammi, jonka alkuosana on sana *poro* ’roska’. Nykyiseltä nimeltään lampi on *Valkeapäänlampi* läheisen *Valkeapään* talon mukaan. Kylä on *Porlaminjoen* eli Koskenkylänjoen varressa, ja lampi on joen laajentuma kylän keskustan lähellä. Ehkä lammennimi johtuu siitä, että joki tuo roskaa lampeen. Kylännimen loppuosa *-lammi* on murteen mukainen. Seudun ruotsinkielisten käytössä se on lyhentynyt muotoon *-lam* ja muuttunut sitten muotoon *-lom* Itä-Uudellamaalla tavallisten *om*-päätteisten kylännimien mallin mukaan. – SBS

Hausen, Greta 1920–1924: 404; Harling-Kranck, Gunilla 1995: 83; Huldén, Lars 2001: 340;

Kuvaja, Christer 1995: 97.

Porlom → *Porlammi*

Pormestarinluoto kaupunginosa, entinen saari Kokemäenjoen suistossa Porissa Satakunnassa, ruotsiksi *Borgmästarholmen*. *Borgmästar holmen*, *Pormestari luoto* 1895, *Pormestarin luoto* 1928. – Pormestarinluoto on alkuaan ollut yksi lukui-

Port Arthurin (nykyisin Lüshun) kaupungin mukaan. Alueen rakentamisen aikaan Port Arthurin nimi oli ajankohtainen: Venäjä hävisi tämän tärkeän laivastotukikohdan Japanille maiden välisessä sodassa. Samantapaisin perustein on nimetty mm. Tampereen → Amuri. – RLP

OIT 6:1442; fi.wikipedia.org/wiki/VIII_kaupunginosa_(Turku) [2.5.2007].

Portimojärvi

1. järvi ja kyläkunta Ranualla Lapissa. *Portimojärvi* 1799, *Portimo* 1802. Kylästä käytetään myös nimiasua *Portimo*.

2. järvi ja kylä Ylitorniolla Lapissa. *portome tresk* 1554. – Järven luusuassa on *Portimokoski*. Järven pohjoisrannalla on *Portimojärvi*-niminen kulmakunta ja Tengeliönjoen varrella *Portimo*-niminen asuinalue.

Järvennimiin sisältyy sana *portimo* 'kärppä'. – SP

Suomen karttakirja 1799: 129–130; Vahtola, Jouko 1980: 353; HisKi (Simo).

Portinsalo erämaa ja 1982 perustettu kansallispuisto Sotkamossa Kainuussa. – Alueen läpi virtaa rotkossa *Porttijoki*. Nimet liittyvät Porttijoel → *Hiidenporttiin*, jonka kohdalla jokiuoman kallioseinät ovat yli 20 metriä korkeat. → *portti*, → *salo*. – AR

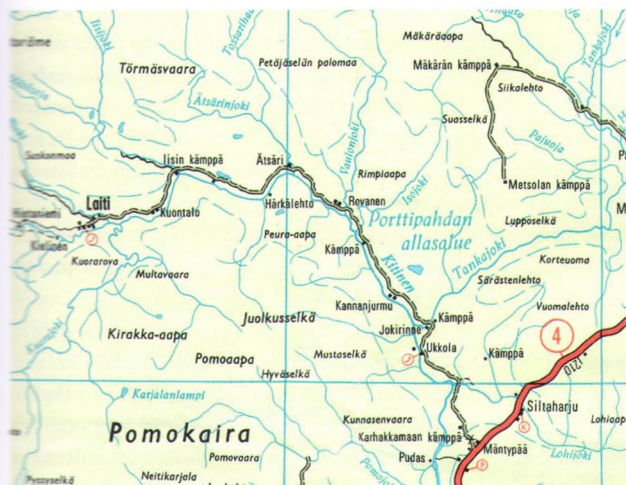
Komulainen, Alpo & al. 1998: 15–36.

portti on karttanimissä melko harvinainen paikannimien jälkiosa. Suurin osa *portti*-nimistä on annettu kulkureittien veräjille, jotka ovat hävinneet aikoja sitten, mutta nimi on voinut säilyä veräjänpaikan nimenä. Osa nimistä on annettu porttia muistuttavien jyrkänteiden tai muiden kohoumien välisten solien nimiksi, kuten *Pirunportti* ja *Helvetinportti*. Peruskartoissa on 170 *portti*-loppuista nimeä. Yleisimmät nimet ovat *Rajaportti* (15), *Hiidenportti* (12), *Portti* (7), *Kallioportti* (7), *Pirunportti* (6), *Helvetinportti* (6), *Rautaportti* (5) ja *Kiviportti* (5). Talonnimenä yleisin on *Rajaportti* ja luontonimenä *Hiidenportti*. Samantyyppisissä *helvetti*-, *hiisi*- ja *perkele*-alkuisissa uskomuksiin perustuvissa nimissä käytettyjä perusosia ovat myös → *kirkko* ja → *linna*. – TS

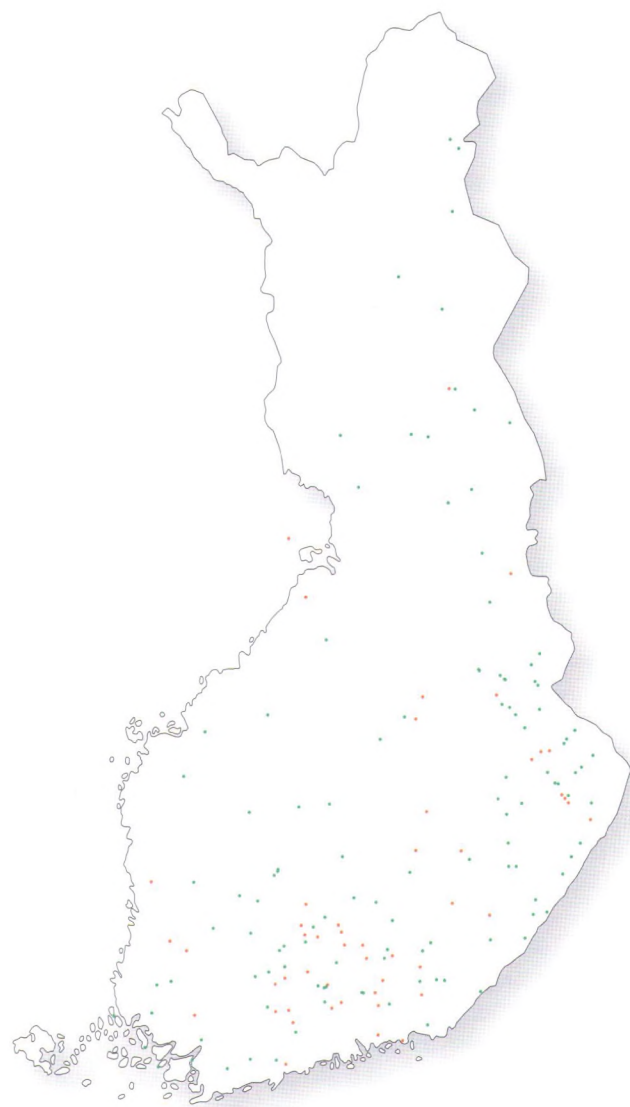
Paikannimirekisteri 2005.

Porttipahta tekojärvi Sodankylässä Lapissa. – Tekoallas valmistui Kitisen yläjuoksulle vuonna 1970. Se on Suomen 32. suurin järvi. Säätöstelypadon yhteydessä on vesivoimala. Nimensä allas on saanut Kitisen varrella olleen korkean ja jyrkän rantakallion, *Porttipahdan*, mukaan. Joki oli sen kohdalla kapea ja sitä reunustivat molemmin puolin jyrkät rantatörmät; paikka muodosti ikään kuin → *portin*. Nimen jälkiosa → *pahta* merkitsee pystysuoraa kalliota. Paikan rinnakkaisnimenä oli *Porttikallio*. – SP

NA.

Vuoden 1966 tiekarttaotteessa Porttipahdan tekojärven alue näkyy vasta sinisellä katkoviivalla rajattuna.

Paikannimet, joiden loppuosa on **portti**. Punaisella on kuvattu kulttuuri-, vihreällä luontonimet.

Porvola

1. kylä Hämeenkoskella Päijät-Hämeessä. *Knutt Porwolast* 1468, *Porfwola* 1746.

2. kylä Juupajoella Pirkanmaalla. *Poruarila* 1557, *Borguala* 1571. Kylää on kutsuttu myös nimillä *Porkola*, *Porvoonkylä* ja *Perä-Porkola*.

Kylien nimet ovat alkuaan tarkoittaneet vain yhtä taloa. Talonniemiin sisältynee omistajan liikanimi *Porvari* ~ *Borgare* (Juupajoella *Larss Borgar* 1466; *Lasse Porvari* 1546). Hämeenkoskella voisi tulla kyseeseen skandinaavisen miehennimen *Borghe* kansanomainen muoto. – SP

BFH 1:107; Thors, Carl-Erik 1959: 19; HisKi (Hämeenkoski); KA: Savunto/ Kangasala s. 923–924; NA.

Porvoo kaupunki Itä-Uudellamaalla, ruotsiksi *Borgå*. *Borga* 1327, *Borgha* 1335, *Borgå* 1408. – *Porvoo* on ikivanha äänneellinen muokaus ruotsinkielisestä vastineesta *Borgå* (*borg* 'linna' ja *å* 'joki'). On todennäköistä, että kaupunki on saanut nimensä *Porvoonjoen* rannalla kohoavan linnoitusvuoren mukaan. *Linnanmäellä* (ruotsiksi *Borgbacken*) näkyvät vallitusten jäänteet ovat *Borgå*-nimeä nuorempia, mutta mäellä on ollut asutusta jo paljon aiemminkin. Porvoo on Turun jälkeen Suomen toiseksi vanhin kaupunki. Porvoon kaupunki ja maalaiskunta yhdistyivät vuonna 1997. – TS

Hausen, Greta 1920: 29; Granlund, Åke 1956: 66; Huldén, Lars 2001: 309.

Raadelma kylä ja kartano Piikkiössä Varsinais-Suomessa. *Raadelma* (kylä) 1552, *Radelmo* (piispantila) 1564. – Alkuaan yksinäistalo ja keskiaikainen kirkontila; nykyinen kartano on rakennettu vasta 1790-luvulla. Kuusjoella on *Raadelma*-niminen talo (*Raadelma* 1696), ja Kiikalassa on ollut saman niminen torppa. Raisiossa on tunnettu *Raadelma* (*Radelma* 1801) torpannimenä, Somerolla ja Kuusistossa talonnimenä. Piikkiön toisen kylännimen *Andelmaan* vanha asiakirja-asu *Andamala* (1540) viittaa siihen, että nimissä *Andelmaa* ja *Raadelma* kyseessä voi olla alkuaan *-malo*-loppuinen nimi: *Raadelma* ~ *Raadelmaa* olisi alkuaan *Raatemalo > *Raatemala, jonka alkuaan sisältyisi kosteilla paikoilla kasvavan kasvin nimitys *raade* ~ *raate* 'vehka'; Raadelman kartano on Piikkiönlahden rannalla ja Kuusjoen Raadelmaa jokivarressa. Jälkiosassa kuultanee sana *malo*, jonka ydinmerkitys 'ranta, rannanääri' on kadonnut suurimmasta osasta suomen kielialuetta, mutta jäänyt elämään mm. merkityksissä 'rako, halkeama; lahti; matala(vesi)' ja nuottatermeissä (*malo* ~ *maloapaja* 'lyhyt ranta-apaja'). *Malo*-nimiä selvittäneen Olli Nuutisen mukaan *malo*-nimiä on sanan merkityksen hämähäyryttyä yhdistetty nimityksessä hallitseviin *-la*-loppuisiin nimiin, jolloin niistä on tullut *-mala*-nimiä. – Kun **Raate/malan l*-aines on heittänyt alkuosan loppuun, on nimestä tullut *Raadelmaa* > *Raadelma*. – SP

Nuutinen, Olli 1987: 514–528; SKES s.v. raataa, raate; Varsinais-Suomen vanhin maakirja; Hiski (Kuusjoki, Raisio); NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Raahen kaupunki Pohjois-Pohjanmaalla, ruotsiksi *Brahestad*. *Brahestad* 1661; *Brahen-Caupungis*[sa] 1750, *Raahen* (gen.) 1844, *Raahen* ja *Raahen kaupunki* 1865. – Raahen kaupungin perusti Suomen kenraalikuvernööri, kreivi Pietari Brahe vuonna 1649. Alkuaan kaupunki oli Salon eli → *Saloisten* emäpitäjän mukaan nimeltään *Salo*, mutta ostettuaan Salon pitäjän ja liitettään sen osaksi vapaaherrakuntaansa vuonna 1652 kenraalikuvernööri nimesi kaupungin sukunimensä mukaan *Brahestadiksi*; silti vielä 1668 markkinat pidettiin *Salosstadis*[sa]. Gananderin sanakirjassa (1787) suomenkielisinä niminä ovat ”Brahe l. Brahen kaupungi l. Salo & Salosten kaupungi”. Suomenkielinen asu vakiintui 1890-luvun lopulla: vielä 1890 Valfrid Vasenius kannatti muotoja *Braahe* ja *Praahe*. Suomen Maantieteellinen Seura käytti luettelossaan 1893 muotoa *Raahen*, ja 1897 sitä suosittelivat niin Väinö Wallin kuin Ralf Saxénkin. Suomenmaan valtiokalenterissa kirjoitusasu eli seuraavasti: 1874 *Praahe*, 1876 *Praahen kaupunki*,

1880 *Raahen*, 1882 *Raahen*, 1884 *Brahe* ja *Braahe*, 1886 *Braahe*, 1891 *Raahen*. Suomen tilastollisessa vuosikirjassa *Braahe* vaihtui *Raaheksi* 1882. – Saloisten kunta liitettiin Raahen vuonna 1973, ja uusi Raahen syntyi Raahen kaupungin ja Pattijoen kunnan yhdistymisen myötä vuonna 2003. – SP

Ahlman, Ferdinand 1865: 975; Ganander, Christfrid 1977 [1787]: s.v. Brahe; Grotenfelt, Kustavi 1912: 364, 383; Juvela, Ossi 1992: 87–88; Maamiehen Ystävä 24.8.1844; Rosberg, Harri – Jäppinen, Jussi 1984: 36; Saxén, Ralf 1897: 12; Vallenius, Väinö 1897: 41; Vasenius, Valfrid 1890: 6; <http://raahen.fi>, 6.6.2005.

Suomen kenraalikuvernööri Pietari (Per) Brahe (1602–1680) perusti mm. yhdeksän kaupunkia ja ensimmäisen yliopiston Suomeen.

Raajärvi järvi ja entinen rautamalmikaivos Kemijärvellä Lapis-
sa. – Raajärvi sijaitsee pitäjän länsiosassa. Raajärven malmio
löydettiin vuonna 1958, ja alueella toimi kaivos 1961–1975.
Järvestä on vanhastaan käytetty nimeä *Raa'anjärvi*, mutta
kaivoksen toiminta-aikaan nimi vakiintui *Raajärveksi*. Järven
lounaispuolella on laaja *Raa'anvaara* (joidenkin tietojen mu-
kaan *Raanvaara*), josta alettiin myös samoihin aikoihin käyt-
tää nimeä *Raavaara*. Kaivosalueen pohjoispuolella ja Misijär-
ven kaakkoispuolella on ylänköinen metsäalue *Misi-Raaka* ja
sen pohjoispuolella on *Raa'analustalampi*. – Nimien alkuperä
on epäselvä. Jos nimet liittyvät sanaan *raaka*, niin silloin lä-
himpänä lienee Pohjois-Suomessa tunnettu sanan merkitys
'viljelemätön, luonnontilassa oleva'. – Samanalkuisia nimiä
on myös naapuripitäjän Rovaniemen itäosassa (esimerkiksi
jyrkkä vaaranhuippu *Raanjuppo*, laaja ylänkö *Raanselkä* ja suo
Raanuoma). Rovaniemen länsiosassa Sinettäjärven länsipuolella
on niin ikään samantapaisia nimiä: pitkänomainen vaa-
ra *Raa'anselkä*, sen itäpuolella suuri suo *Raa'anuoma* ja siitä
pohjoiseen *Raa'anlammit*; lampien pohjoispuolella levittäytyy
metsäalue *Ranta-Raaka*. – KA

Kuosmanen, Risto 1978: 293–294; SMSA.

Raala kylä ja kartano Nurmijärvellä Uudellamaalla, ruotsiksi
Råskog. *Rödskogghby* 1540, *Roskogby* 1543, *Radila* 1566 (kylä).
– 1500-luvun asiakirjaesityksissä nimen alkuosa on melkein
aina *Råd-*, *Röd-* tms., joten kyse ei ole kirjurin erehdyksestä,
vaan ruotsinkielisessä nimessä on todella ollut *d*. Siihen viit-
taa vanhin suomenkielinenkin *Röd*-alkuiset kirjoitusasut
voivat selittyä lähiseudulla olevan Espoon *Rödskogin* kylän
nimen aiheuttamiksi, joten ruotsinkielistä nimeä on käytetty
muodossa *Rådskog*. Myöhemmin se on vakiintunut muotoon
Råskog (*rå* 'raja'). Uudenmaan *skog*-loppuisissa asutusnimissä
loppuosana on sana → *skog* merkityksessä 'metsäkylä, met-
sätaalo'. Suomenkielinen nimi on voinut olla ensin **Raatila*
tms. ja lyhentyä siitä *Raalaksi*. Kylä on alueella, jonne ruot-
sinkielisten levittäytyminen ulottui 1400-luvulla. Kielirajalla
joidenkin *skog*-nimien (mm. *Tackskog*, *Vällskog*) pohjana on
vanhempi suomenkielinen nimi, ja niin lienee *Råskoginkin* lai-
ta. **Raatila* voi liittyä johonkin hävinneeseen luontonimeen
tai ehkä Nummen kylännimeen *Raati*. – *Raalan* eli *Råskogin*
kartano perustettiin kylään 1643. Kartano on Seitsemän vel-
jeksen Viertolan esikuva. – SBS

Hausen, Greta 1920–1924: 499–500; Kepsu, Saulo 1999; Tommila, Päiviö 1958: 56–57, 95;

Voionmaa, Väinö 1947: 74–75.

Raanujärvi järvi Tengeliöjoen vesistöissä ja kylä sen rannalla
Ylitorniolla Lapissa. *Ranojerf* 1796. – Nimi on oletettavasti
lähtöisin saamen kielestä, ehkä ei kuitenkaan sanasta *raanu*,
saP *rätnu*, joka on skandinaavista perua. Eläinten nimistä,
jotka ovat usein lähtökohtina paikannimille, olisi kiintoisa
ehdoka luulajansaamen jo käytöstä jäänyt sana *rána* tai
rånja 'ensimmäisenä vasova *vaami* eli porolehmä' sekä joiku-
tekstien sana *ránanlädde* 'käki' (*lädde* 'lintu'). Termi saattaa
olla yhteydessä muinaisen keväänjumalattaren *Ranan* ni-
meen; tätä "Raanan neitoa" palvottiin erityisesti sellaisilla
paikoilla, jotka keväällä ensimmäisinä paljastuivat lumen
alta. – SA

Fellman, Jacob 2 (1906): 146; Suomen karttakirja 1799.

Raasakka talo ja voimalaitos Iissä Pohjois-Pohjanmaalla Iijoen
Raasakkakosken rannalla. – *Raasakka* mainitaan Iissä sukuni-
menä jo 1445: *Caupi Raesaekae*. Nimi pohjautuu vanhaan
alasaksalaiseen henkilönnimeen *Rasecke*, *Raseke*. Nimi liittyi-
si tällöin saksalaiskaupan ulottumiseen pohjoisten lohijokien
suille keskiajalla (→ *Vojakkala*, → *Liedakkala*). Iissä tavataan
koko joukko alasaksalaisia nimiä: *Kurtti* < *Kurt*, *Kortti* < *Cort*,

Pajari < *Bayare*, *Bayar*, *Bayer*, *Valtari* < *Walther*, *Sassi* < *Sachse*
ym. – JV

Vahtola, Jouko 1988c: 60–61.

Raasepori kylä ja rauniolinna Tammisaarella Uudellamaalla,
aiemmin Snappertunaa, sekä vuodesta 2009 kaupunki Uu-
dellamaalla. Ruotsiksi *Raseborg*. *Rasaborge* 1378, *Rasseborgh*
1379, *Raseborg* 1396; *Borghon ja Rasburin läneis* 1548 (Agrid-
cola). – Nimi *Raseborg* on Suomen varhaisimpia – ilmeisesti
1370-luvulta – suoria paikannimilainoja Keski-Euroopasta.
Linnan nimen esikuvana on pidetty Holsteinin linnan nimeä
Ratzenburg. Holsteinilaisten vaikutus Pohjolassa oli linnan
perustamisen aikaan vahva. Keskiaikainen linnalääni *Raase-
porin lääni* (*Rasaborgs län* 1405) nimettiin aikanaan tämän
hallinnollisen keskuslinnansa mukaan. – Tammisaaren ja
Karjaan kaupungit ja Pohjan kunta yhdistyivät vuoden 2009
alussa uudeksi *Raaseporin kaupungiksi*. – SP

Grotenfelt, Kustavi 1912: 4; Hausen, Greta 1924: 722–723; Huldén, Lars 2001: 209; Karsten, T.E.

1933: 74; Nissilä, Viljo 1980: 186; Slotte, Peter 1999: 18.

Yhdessä vanhimmista Suomen aluetta esittäivistä kartoista, *Carta Mari-
nassa* vuodelta 1539, on kuvattu Raasepori, "*Rasseborg*". Lähettyviltä
löytyy muitakin nykypäivänä tuttuja nimiä, kuten *Hanko*, *Karjaa*, *Es-
poo* ja *Helsingin pitäjä*.

Raate kyläkunta Kainuussa Suomussalmen itärajalla, *Raatejär-
ven* ja *Raatevaaran* seudulla. Raatevaaralta länteen johtavan
Raateentien varressa käytiin vuodenvaihteessa 1939–40 yksi
talvisodan suurista taisteluista. – Nimi on lyhentymä *Raate-*

Raate (*Menyanthes trifoliata*) kasvaa koko Suomessa soilla ja rannoilla.

tunnettiin → *Jynkän* uudistalona. Raimo Kajanne on arvellut nimen perustuvan siihen, että läheisen järven lahti, *Rauha-lahti*, on matala ja lähes tuulilta suojassa. Kartanon nimi on voitu antaa myös toivenimenä Suomen sodan jälkeisinä aikoina; lahti olisi sitten saanut nimen kartanon mukaan. – SP

Kajanne, Raimo 1968: 174; www.pohjois-savonmuisti.fi/verkko_nayttelyt/napoleon_ja_kuopio/tisit.htm, 3.7.2007.

Rauhalinna huvila ja matkailukohde Savonlinnassa Etelä-Savossa. – Kenraali Nils Weckman rakennutti Rauhalinnan ”pitsihuvilan” vaimolleen Almalle 1900 hopeahääpäivälahjaksi. Juhlat olivat loistavimpia, mitä Savonlinnassa oli koskaan vietetty. Kutsuvieraiden joukossa oli Suomen ja Venäjän korkeinta upseeristoa. Laiturissa odotti kenraalin oma laiva, sekin nimeltään *Rauhalinna*. Nimeäminen noudatti aikakauden romanttista perinnettä. – SP

www.savonlinna.fi/museo/opas/rauhalinna.htm, 15.12.2006.

Raulio kylä Uudessakaupungissa Varsinais-Suomessa, aiempaa Pyhämäata. *Raurio* 1411; *Raurion maan* ennen vuotta 1750, *Raurio öö*, *Raurio torp* 1778, *Raulio* 1843. – Raulio oli vielä 1650-luvulla saari Manner- ja Velhoveden välissä. Arvo Meri on tulkinnut nimeen sisältyvän sanan *raura*, *rauru* ’sora, karkea hiekka, pienet mukulakivet, kivinen järvenpohja’; *-io*-loppuisuus ilmaisee paikkaa. Reino Ajo on kritisoinut selitystä, koska soraisuus ei ole tyypillistä tälle entiselle saarelle. – SP

Ajo, Reino 1968: 52–53; FMU 2: 119; Grotenfelt, Kustavi 1912: 382; Hormia, Yrjö 1939: 8–9;

Meri, Arvo 1943: 137–138; SKES s.v. *raura*, *rauru*; HisKi.

Rauma kaupunki Satakunnan rannikolla, ruotsiksi *Raumo*. *Raumo* 1442, *Rawma* 1449; suomenkielisessä tekstissä 1705 *Raumal* ja 1750 *Raumalle*. – Rauman kylä, jossa sijaitsi luostari ja josta kaupunki sai alkunsa, oli Äyhönjoen varrella. Eri seurakunnaksi Rauma lienee erotettu Eurajoesta silloin, kun Raumalle perustettiin fransiskaani luostari ja kaupunki 1442. Aiemmin Rauman pitäjän alueella oli Unajan kylässä kaupapaikka (mahdollisesti kirkkokin), joka mainitaan 1413. Nimeen sisältyy sana *rauma* (<kantaskandinaavin *strauma), joka tunnetaan Varsinais-Suomen rannikolla merkityksessä ’kapea salmi’. Kylä on saanut nimensä sijainnistaan *rauman eli salmen* rannalla. – SP

Grotenfelt, Kustavi 1912: 366, 383; Huldén, Lars 2001: 433; Juvela, Ossi 1992: 88–90; Lähteenoja,

Aina 1946: 82; Meri, Arvo 1943: 138; Pitkänen, Ritva Liisa 1985: 125.

Raumanmeri merenselkä Rauman edustalla Satakunnassa, osin Varsinais-Suomessa. Ruotsiksi *Raumosjön*. *Raumanmeri* 1853. – Nimellä tarkoitetaan nykyisin tavallisesti Rauman edustan merialuetta. Rovasti Berndt Leonard Frosterus julkaisi 27.5.1736 tiedon, että Pohjanlahden eteläpuolta noin 60 meripeninkulman laajuudelta kutsutaan *Raumanmereksi*. 1800-luvulla julkaistuissa kirjoissa puhutaan → *Selkämeren* sijasta *Raumanmerestä*, joka sijaitsee Ahvenanmaan saarien ja Pohjoisen Merenkurkun välillä. Yrjö Koskinen mainitsi *Raumanmeren* 1857 määriteltessään luonnollisia rajoja Ruotsia vastaan, ja Z. Topeliuksen (1876) mukaan ”*Rauman-mereksi* kutsutaan sitä osaa Pohjanlahdesta, joka aalloillaan wiruttaa Satakunnan rannikkoa”. Kartoissa *Selkämeri* merkittiin alkuun *Raumanmeren* jälkeen sulkuihin. Lopulta *Selkämeri* syrjäytti lähes kokonaan *Raumanmeren* *Selkämeren* rinnakkaisnimenä: *Raumanmeri* esiintyy tietosanakirjoissa yhä *Selkämeren* rinnakkaisnimenä, mutta kartoissa *Selkämeri* on vallitsevana. *Selkämeren* palauttamista *Raumanmereksi* on toistuvasti esitetty, mutta laaja-alaisen merialueen yleisesti vakiintuneen nimen vaihtamista ei ole pidetty ongelmattomana. – SP

Koskinen, Yrjö 1857: 17; Palosuo, Erkki 1973; Suomenmaan korkokartta 1853; Topelius, Z. 1876:

44; NA; www.raumasivut.fi/meri/raumanmeri, 4.10.2007.

Rauman mlk. entinen kunta Satakunnassa, vuoden 1993 alusta osa → *Rauman* kaupunkia. Ruotsiksi *Raumo lk.* – SP

Raumo → *Rauma*

Raumo kylä, nykyinen Tornion kaupunginosa Raumonjoen varrella Lapissa, aiemmin Alatorniota. *Raume* 1539, *Raumo* 1543, 1560 jne. – Nimi perustuu Pohjanlahden rantamurteiden sanaan *rauma* ’virtava salmi, virta’. Raumonjoen suusaaristossa oli runsaasti salmia maan noustessa merestä. Sana *rauma* on vanha skandinaavinen lainasana; vrt. kantaskandinaavin *strauma*, nykyruotsin *ström* ’virta’. – JV

Vahtola, Jouko 1980: 293.

Raumo lk. → *Rauman mlk.*

Raumosjön → *Raumanmeri*

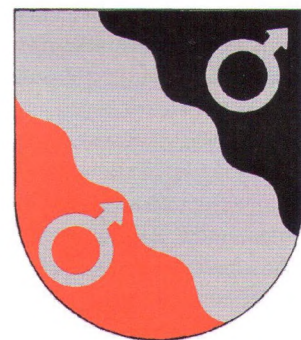
Raunistula kaupunginosa Turussa Varsinais-Suomessa, vuoteen 1944 taajaväkinen yhdyskunta Maariassa. *Ericus aff Ragnastaby* 1359, *Rawastaby*, *Raguastila* 1405, *Raghnastala* 1414, *Rawnestela* 1439, *Raunastala* 1447, *Rawnistula* 1547. – Raunistula on saanut asutuksensa jo rautakaudella. Vanhat tutkijat (mm. Ralf Saxén 1905) ovat tulkinneet nimen sisältävän muinaisruotsalaisen henkilönnimen *Ragna* ja skandinaavisen *sta(d)*-loppuelementin. Lars Huldén on Carl-Eric Thorsiin tukeutuen olettanut nimen sisältävän skandinaavisen miehennimen *Ragnvast(er)*. Tulkinta tuntuu perustellulta, koska Thors pystyy osoittamaan joidenkin tämännimisten henkilöiden eläneen Turun seuduilla, esim. *Peder Raguastason* Kaarinassa 1437. Rajja Alitalo puolestaan on lähtenyt selittämään nimeä suomen kielen pohjalta. Hän liittää *Raunistula*-nimen *Rauna-*, *Rauni(sto)-*, *Raunistu*-nimiin, joita on ennen kaikkea Satakunnassa, Hämeessä ja Varsinais-Suomessa. Ne ovat jokseenkin aina kulttuuripaikkojen, esimerkiksi tilojen nimiä. Monet nimet näyttävät liittyvän kivikkoiseen maastoon tai kiviraunioihin, ja paikallisesti ne on yhdistetty ’suurta kivikasaa’ merkitsevään *raunio*-sanaan. Alitalo päätyy liittämään myös *Raunistula*-nimen paikan kivikkoisuuteen viittaavaan *raunisto-*, *raunistu*-sanaan, josta ei kuitenkaan ole tietoja. – RLP

Alitalo, Rajja 1996: 182–186; Huldén, Lars 2001: 158.

Rautalampi kunta Pohjois-Savossa. *Rawtalampi* ja *Rautalampi* 1549. – Suurpitäjä perustettiin vuonna 1561, jolloin se erotettiin Sysmästä. Rautalampi on vanha emäpitäjä, johon aikanaan kuului suurin osa nykyistä Keski-Suomea ja läntinen osa Pohjois-Savoa. Entisen emäpitäjän alueella on enimmillään ollut 27 kuntaa. Nykyinen Rautalampi sijaitsee entisen suurpitäjän itälaidalla Jyväskylän ja Kuopion puolivälissä. Pitäjälle nimensä antanut järvi, *Rautalampi*, sijaitsee kirkonkylän pohjoispuolella. Nimi voi kertoa maaperän ruoste- tai rautapitoisuudesta, joka voi näkyä myös järven veden värissä. Eero Kiviniemi on arvellut lammen nimen juontuvan siellä muinoin olleesta hämäläisten eränkävijöiden raudansulattamosta. – SP

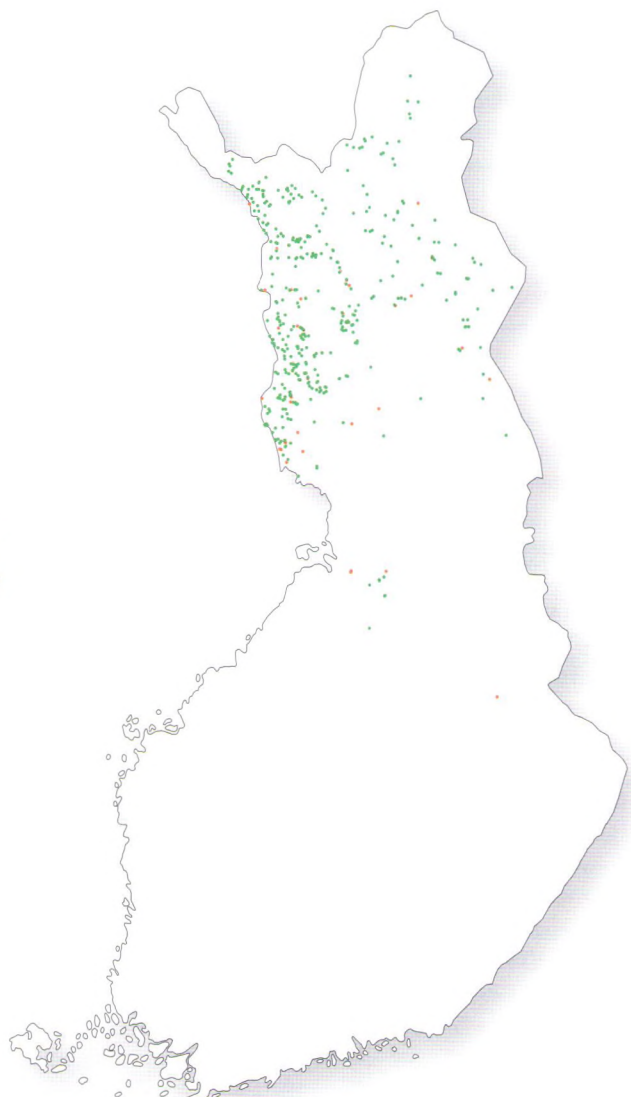
Kiviniemi, Eero 1985: 99–100; Saloheimo, Veijo 1980: 39; Suvanto, Seppo 1995: 79.

Rautavaara kunta Pohjois-Savossa. *Rautavara* 1729, *Rautavara by* 1732, ”*Rautavaaran - - perukat*” 1789. – Kunta on perustettu osin Iisalmeen, osin Nurmekseen kuuluneista kylistä. Rautavaarasta tuli 1816 Nurmeksen rukoushuonekunta,

Rautalampin kunnan vaakunassa ovat raudan symbolit ja aaltokuvio.

rova on perä- ja länsipohjalaisissa murteissa 'metsäinen harju t. mäki, harvametsäinen (usein kivikkoinen) ylänkö, vaara t. kangasmaa; vanha paloalue'. Tämä on vanhastaan tulkittu lainaksi saamen sanasta *roavvi*. Joidenkin nimien alkuosana sana esiintyy muodossa *Rovi-* ja vastaa tällöin saamen genetiiviasua *roavi* (saP). Muualta Pohjois-Suomesta tavatut *rova*-sanat merkityksessä 'kivikkoinen vaara, kivikkokangas, kiviröykkiö' sopivat niin ikään 'paloalueen' merkityskenttään, sillä metsäpalo paljastaa usein ylävän maan kivikkoisen maaperän. Siten maastotermi *rova* on Etelä-Lappia myöten aukottomasti lainaa saamen sanasta *roavvi*, jota se vastaa merkitykseltäänkin. Pohjanlahden rannikon *rovat* mm. merkityksessä 'jääröykkiö' saattavat olla yhteydessä eri sanueisiin, kuten *rovikko* 'karkea jää', mutta niidenkin suhde Wiedemannin mainitsemaan viron sanaan *rava* 'vedenalainen kivi' on äänteellisesti heikko. – Peruskartassa *rova*-loppuisia nimiä on Lapissa ja Oulun ympäristössä yhteensä noin 440. Noin 270 on tulkittu maanmittauksen ohessa kohoumannimiksi, noin 120 metsäalueiden nimiksi ja 45 talonnimiksi. Lisäksi on muutama kylännimi ja muu luontonimi. Yleisimmät nimet ovat *Rova* (22), *Palorova* (8), *Kotarova* (8), *Särkirova* (5), *Raaterova* (5) ja *Muotkarova* (5). Useat *rova*-loppuisista nimistä ovat moniosaisia, kuten Kolarin *Alinen Nuottalompolonrova*. Osa Pohjois-Suomen nimistä on mukailtu saamesta, esimerkiksi

Paikannimet, joiden loppuosa on *rova*. Punaisella on kuvattu kulttuuri-, vihreällä luontonimet.

Inarin *Sestrova*a vastaa inarinsaamen *Sestjuvruávi* ja Enontekiön *Pasmarovaa* pohjoissaamen *Basmaroavvi*. – SA ja TS

SSA s.v. rova; Paikannimirekisteri 2005.

Rovaniemen mlk. entinen kunta Lapissa, vuoden 2006 alusta osa → *Rovaniemen* kaupunkia. Ruotsiksi *Rovaniemi lk.* – Kun Rovaniemen kunnasta erotettiin 1929 Rovaniemen kauppa-

la, sitä ympäröivästä alueesta syntyi Rovaniemen mlk. – SP
Rovaniemi kaupunki Lapissa Kemijoen ja Ounasjoen yhtymäkohdassa. *Ruanim* 1490, *Roanemi by* 1559, *Roanemi* 1564. Rovaniemestä muodostettiin 1600-luvun alussa Kemian kappeliseurakunta, 1785 itsenäinen seurakunta ja 1867 kunta. Kirkonkylästä tuli taajaväkinen yhdyskunta 1901, kauppa 1929 ja kaupunki 1960. – Nimi on alkuaan luontonimi. Pohjois-Suomessa Kuusamosta alkaen on paljon paikannimiä, joihin sisältyy saamesta lainautunut sana → *rova* 'metsäinen mäki; vanha paloalue' (pohjoissaamen *roavvi* 'vanha palo'). Tieteenkin osa *Rova*-nimistä voi olla jo alkuaan saamelaisia. – AR

SSA s.v. rova; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Rovaniemi lk. → *Rovaniemen mlk.*

Rovisuvanto saP *Roavesavvon*, Tenon suvanto ja pieni kylä sen rannalla Utsjoella Lapissa. Kylästä on käytetty varhemmin myös nimitystä *Heikoraš* tai *Heikkoraš*. – Suomenkielinen nimi on mukailtu saamenkielisestä, niin että sanan *roavvi* genetiivimuoto *roavi*, yhdyssanamuotona *roave-*, on korvattu harvinaisella *Rovi*-muodolla. Normaali mukaelma sanasta *roavvi* on suomen peräpohjalaismurteissa *rova*, ja sillä tarkoitetaan tällä alueella, samoin kuin saamen sanalla yleensäkin, vanhaa palomaata, johon on kasvanut puustoa. Nimen merkitys "rovan suvanto" viittaa johonkin tiettyyn rovaan, mutta sellaista ei ole kuitenkaan nimetty. Hieman pohjoisempaan sijaitsee *Erkkeroavvi* "Erkinrova". – AA ja SA

Rudanko kylä Kokemäellä Satakunnassa. *Rodango* 1455, *Rudange fors* (koski, nykyinen Niskakoski) 1456. – Nimeen sisältyy sana *ruta* 'muta, lieju; vetinen maa', *-nko* on paikkaa tarkoittava johdin. Nimellä olisi alkuaan kuvattu Kokemäenjoen rantojen suoperäistä maata kylän ja kosken seudulla. – SP

Koskipää, Ritva 1971: 139; Nissilä, Viljo 1968a: 320; Ojansuu, Heikki 1920: 195; Räisänen, Alpo 2003: 115.

Rudom → *Rutumi*

Ruha kylä ja rautatieliikennepaikka Lapualla Etelä-Pohjanmaalla. – Ennen *Ruha*-nimisen rautatiepysäkin perustamista 1880-luvulla kylän nimi oli *Ruhka* (*Ruhca* 1751–1753) ja *Ruhaankylä*, mutta virallinen pysäkin nimi muutti ajan mittaan nimikäytännön; tosin nimi näyttää olleen käytössä jo aiemminkin (*Ruha* 1850). Nimeen sisältyy sana *ruha* ~ *ruhka* 'roju, ryttö, röykkiö; kasaantuma, tukkisuma'. Nurmonjoessa on Ruhan kylän kohdalla lahdekeinen laajentuma, johon ovat virran mukana voineet ruuhkautua niin tukit kuin jäälautat. – SP

Laurosela, Jussi 1909: 164; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Ruha; Pio 1940: 264; HisKi; MHA E 24 60:26.

Ruhade kylä Nakkilassa Satakunnassa. *Ruhattu* 1542, *Ruhacoski tulqvarn* 1590, *Ruhade* 1625, *Ruhattu* 1725–1731, *Ruhade* 1723, *Ruhaten* (gen.) 1800, *Ruhade fors* 1844, *Ruhatteen* 1881, *Ruhareen* 1906. – Ritva Koskipään laskelmien mukaan 1500-luvun lähteiden nimimaininnoista suurin osa on tyyppiä *Ruhattu, joka seitsemäs muotoa *Ruhaja ja vain pieni osa muotoa *Ruhade; 1600-luvulla yli puolet muotoa *Ruhade ja jonkin verran vähemmän muotoa *Ruhattu. Nimellä on voitu tarkoittaa alkuaan koskea tai sen läheistä suvantopaikkaa. Nimeen sisältyy sana *ruha* ~ *ruhka* 'roska; lika, loska; heinien tai olkien tähteet' tai sanaa vastaava verbi. *Ruhattu* eli *Ruhaja* olisi voinut kuvata paikkaa, johon joessa kulkevat

riitaisa, kelvoton'. Eräät lähisukukielet ja vanhat sanakirjat tuntevat myös merkityksen 'lika, kura, loka, muta'. Sen pohjalta lienevät syntyneet eri puolilla maata olevat *Retulahdet*, *-lammet*, *-korvet* ja *-suot*. Myös *Retula*-nimi voi välillisesti perustua siihen tai muihin mainittuihin merkityksiin *Retu* on saattanut olla henkilön lisänimi, joka on viittannut kantajansa likaisuuteen, repaleisuuteen tai kelvottomuuteen. Lisänimestä on *-lä*-johtimella muodostettu talon nimi, josta sitten on tullut myös kylän nimi. Timo Alasen mukaan *Retula*-nimen taustalla on vanha henkilönnimi *Retu*, joka sisältyy myös noin 10 kilometrin päässä Lepaalla Vanajaveden rannassa olevien paikkojen nimiin *Redunalusta* ja *Redunsuo*. – MV

Alanen, Timo 1996: 6; Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 248; FMU 5: 77; SKES s.v. retu; SSA s.v. retu; SMSA; www.tyrvanto.net/jana.htm [26.6.2007].

Revolax → Revonlahti

Revonlahti entinen kunta Siikajoella Pohjois-Pohjanmaalla, ruotsiksi *Revolax*. Paavola ja Revonlahti yhdistyivät Ruukiksi 1973 ja 2007 Ruukki liitettiin Siikajokeen. *Revolax*bij 1619 (kylä). – Kunnannimi tulee kylännimestä. *Revonlahden* kylään rakennettiin kirkko 1775, ja ympäröivästä Siikajokivarren asutuksesta muodostettiin rukoushuonekunta. Revonlahti tuli kappeliseurakunnaksi 1845 ja erosi Siikajoesta itsenäiseksi seurakunnaksi 1930. – Kylän, kirkon ja pitäjän nimeä on kirjoitettu 1700-luvulla ja 1800-luvun puoleenväliin ilman *n:*ää (*Revolax* ym.) ja vielä 1800-luvun lopussa *Revolahdi*. Nimen alkuperäinen muoto lienee kuitenkin *Revon*-alkuinen. Kylän kohdalla Siikajoen pääuoman ja sivu-uoman väliin jää yli 5 km pitkä saari, Huhansaari. Sivuuoma on vähäinen, mutta sen alapäässä on 2 km:n mittainen lahti. Se lienee ollut **Revonlahti*, josta kylä on saanut nimensä. *Repo-* ja *Revon-*alkuisia paikannimiä on eniten Itä-Suomessa. Niihin voi sisältyä sana *repo* 'kettu' tai sukunimi *Repo* (tai myös nimi *Reponen*) tai sukunimeen perustuva talonnimi. Sukunimi *Repo* on ollut yleinen Karjalassa, ja sitä on levinnyt muuallekin maahan. Varsinkin *Revon*-alkuisten paikannimien taustalla on usein sukunimi tai talonnimi. Tietoa esimerkiksi sukunimen *Repo* liittymisestä *Revonlahteen* ei kuitenkaan ole. Nimen on paikakunnalla selitetty liittyvän ketunpesiin ja ketunpyyntiin, eli nimen alkuosa sisältäisi sanan *repo*. Tällä nimeämisperusteella olisi kuitenkin todennäköisemmin syntynyt *Repo-* eikä

Revon-alkuinen nimi. – Jotkin muodoltaan pitkien paikkojen *Revonperä-*, *Revonniemi-* ym. nimet ovat voineet syntyä nimestä *Revonhäntä* tai *Revonhännän*-alkuisesta nimestä. Revonlahdella Huhansaaren kapea, suippo luoteispää on joella liikuttaessa erottuva paikka. Se olisi voinut saada nimen **Revonhäntä* tai **Revonhännänniemi*, joka olisi *Revonlahden* kantanimi. Pohjoisempaan on suo nimeltä *Revonneva*, joka lienee saanut nimensä *Revonlahden* mukaan. – SBS

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000, s.v. Repo; Nissilä, Viljo 1939: 351–352; Nissilä, Viljo 1962a: 58–59.

Ridasjärvi kylä (virallisesti *Ritasjärvi*) ja järvi Hyvinkäällä Uudellamaalla, aiemmin Hausjärveä. Kylän nimenä: *Riasierfui* 1539, *Rijdasierffuij* 1558, *Ridas bij* 1562, *Riddais* 1687, *Riidasjärvi* 1786. – Nimi liittyy loukkupyydystä tarkoittavaan *rita*-sanaan. Erikoista kuitenkin on, että muodon *Ridas-*, *Ritas-* rinnalla esiintyy paikalliselle murteelle outo *d:tön* tai *t:tön* *Rias-*, *Ries-*muoto. Tämä tulee näkyviin jo vanhimmasa asiakirjanimessä *Riasierfui* 1539. Myöhempiä esiintymiä ovat *Riesjärvi* 1792 (Tuneld), *Riesten* kylä 1888 (Palander), *Riäsi* : *Riäsissä*, *Riästenkylä* 1912 (NA), *Riasten* kylä, *Riasissa* 'Ridasjärvellä' 1919 (Ojansuu). Samantapaisia "tivistyneitä" nimiä, jotka todennäköisesti perustuvat *rita*-sanain taivutusmuotoon, on muualtakin Länsi-Suomesta, esim. *Rianalho* Kii-kassa, *Riankallio* Askolassa, *Riankorpi* Laihialla. – Vaikuttaa siltä, että Ridasjärven kylän tai järven nimenä on joskus ollut **Rita(i)nen*. Se on taipunut **Rita(i)sten* : **Rita(i)ssissa*. Vielä nykyäänkin voi kuulla mentävän *Ritasiiin*. Nimien **Rita(i)nen* ja *Ritasjärvi* suhde on siis sama kuin esim. sanojen *kukkanen* ja *kukkastervehdys*. – *Riestenkylä*-nimeen rinnastuu Hailuodossa oleva lammen nimi *Riestenkuju*. Jouko Vahtola on esittänyt hailuotolaiselle nimelle kaksi selitysvaihtoehtoa: toisen mukaan nimen takana on lounaismurteiden sana *rieste* 'ohut puun pirstale, sälö', toisen mukaan nimi palautuisi muotoon **Ridastenkulju* ja perustuisi näin ollen *rita*-sanaan. – MV

Ojansuu, Heikki 1919: 92 alaviite; Palander, W.F. 1888: 8; Tuneld, Eric 1792: 134; Vahtola, Jouko 1988: 112; HisKi; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Rihmakuru metsäinen laakso Pallastunturin pohjoisosassa Kittilässä Lapissa. – Sana *rihma* merkitsee tässä 'ansaa, ansalankaa', joten kurusta on ilmeisesti pyydetty ansoilla kanalintuja. – AR

Rihtniemi niemi ja kylä Pyhärannassa Varsinais-Suomessa, ruotsiksi → *Verknäs*. *Wärknäsudd olim Rictanemi* 1650, *Rictamäcki* (talo) 1693–1701, *Rihtniemi* 1734, *Rihtimäki by* 1796, *Rihtiniemi* 1810. – Nimen sisältö on epäselvä. Alkuperäinen nimi on voinut olla **Rihtämäki* tai **Rihtaniemi*. Paimiossa on tavattu sana *rihtalauta* merkityksessä 'lovetut laudat, joilla määrättiin kattopäreiden paikat', Kalannissa verbi *rihtata* 'sovittaa paikalleen (esim. hevosenkenkää)'. Karttamerkintä vuodelta 1810 *Korsnäs Udde eller Richtnjemi Nocka* viittaa siihen, että nimi on tulkittu "Ristiniemeksi". – SP

Hormia, Yrjö 1939: 8–9; Meri, Arvo 1943: 140–141; SMSA; KA: MHA 1810 A 88 18:1.

Riihikoski keskustaajama, kylä ja koski Pöytyällä Varsinais-Suomessa. *Riihikoski* 1540, *Riihikosken Siffrid* 1549. – Kylä sijaitsee Aurajoen länsirannalla. Koskessa kylän kohdalla, alkuperäisessä Riihikoskessa, on ollut yksi Pöytyän vanhimmista myllyistä. Kosken nimi on ilmeisesti kuitenkin myllyn olemassaoloa vanhempi ja viittaa kosken rannalle pystytettyyn riiehen. – RLP

Holm, Vesa 2003: 106.

Riihimäki kaupunki Kanta-Hämeessä. *Riihimäki* 1856. – Kun Helsingin ja Hämeenlinnan välisen rautatien linjaa suunniteltiin 1850-luvulla, rata piirrettiin kulkemaan Hausjärven

Revonlahdella Siikajoen uomien väliin jää muodoltaan ketunhäntää muistuttava niemi.

länsiosan läpi, ja Karan kylän maille päätettiin sijoittaa asema. Nimeksi ei tullut *Kara* eikä pitäjännimi *Hausjärvi*, vaan pienemmän paikan nimi *Riihimäki*. Nimi esiintyy 1856 töiden valmistelua koskevassa asiakirjassa. Asemiksi tulivat Tikkurila, Järvenpää, Hyvinkää, Riihimäki ja Turenki. Riihimäki valittiin asemapaikaksi, koska se sijaitsi sopivan matkan päässä naapuriasemista ja lähellä kyläasutusta. Jo silloin sitä kaavailtiin myös itään haarautuvan radan lähtöpaikaksi. Liikenne Hämeenlinnan-radalla alkoi 1862, ja jo 1865 aloitettiin työt Riihimäki-Lahti-radalla, joka valmistui 1869. Aseman ympärille syntyi yhdyskunta, josta käytettiin nimeä *Riihimäki* aseman mukaan. 1800-luvun lopulla Riihimäki kasvoi Hausjärven tärkeimmäksi keskuksesi. 1899 Riihimäestä päätettiin muodostaa oma rukoushuoneseurakuntansa, ja kirkko valmistui 1903. Riihimäestä tuli taajaväkinen yhdyskunta 1919, kauppa 1922 ja kaupunki 1960. – Alue kuului ennen Hausjärveen. Nimi oli olemassa jo ennen rautatieasemaa ja aseman ympärille syntyneitä taajamaa. Nykyisen aseman lähellä mäellä ollutta kartanon voutintilaa kutsuttiin tiettävästi nimellä *Riihimäki*. Nimi on voinut olla käytössä mäennimenäkin, mutta se on voitu antaa myös suoraan asumuksennimeksi. Nimi perustui siihen, että mäellä oli Anttilan tilalle kuulunut riihi, joka purettiin sittemmin soranoton tieltä. – SBS

Hoffrén, Jouko – Penttilä, Kalevi 1979: 78–79, 100, 112, 158, 215–216, 223, 248–249, 760, 774.

Riihivalkama kylä Tammelassa Kanta-Hämeessä. Puheessa myös *Riihivalkama*, *Rihivalkama* ja *Valkama*. *nielis laurisson riihivalkama* 1506, *Valkama* 1570. – Timo Alasen mukaan Tammelan Pyhäjärven etelärannalla on ollut *Riihivalkama*-niminen veneiden säilytyspaikka. Kun rannalle perustettiin pysyviä asumuksia, *Riihivalkama*-nimi siirtyi kylän nimeksi. Ennen kylän perustamista venepaikan lähellä on ollut kaskitai peltoviljelyksiä, joiden tuottama sato on puitu järven rannalla sijainneessa riihessä. Vilja on luultavasti kuljetettu talvella jäätä pitkin järven pohjoisrannalla oleviin kyliin. – MV

Alanen, Timo 2004b: 134–135; BFH I: 133; KA: 4061: 45v.

Riilahti kylä ja kartano Tammisaaren Bromarvissa Uudella maalla, vuodesta 2009 Raaseporin kaupunkia, ruotsiksi *Rilax*. *Ryelagx* 1437, *Rilaxby* 1549, *Rihilax* 1559. – Kyseessä on alkuaan suomenkielinen lahden nimi *Riihilaksi. Sen lopussa on nykykielen *lahti*-sanana vanhempi muoto *laksi*. Alkuperäisestä nimestä on päästy ruotsalaiseen lainamuotoon *Riilaks*, kun kummankin nimenosan loppuvokaali on kadonnut ja ruotsin kielessä vieras ensi tavun pitkän vokaalin jälkeinen *h* on kadonnut. Nimen alun *riihi*-sana liittyy varhaiseen viljelykulttuuriin. Varhaisina aikoina riihet eivät kuuluneet vain kyläasukkeen piiriin, vaan riihi oli ensimmäinen rakennus, joka pystytettiin asunnoksi kaukaisille kaskimaille, millainen Riilahden tienookin on epäilemättä ollut. Riilahden kartanon edustalla käytiin 1714 meritaistelu, jossa venäläinen kaleerilaivasto voitti ruotsalaisen laivasto-osaston. Paikalle on pystytetty muistokivi. – RLP

Huldén, Lars 2001: 197; OIT 7 (1964) s.v. Riilahti; Pitkänen, Ritva Liisa 1985: 254.

Riipi kylä ja talo *Riipijärven* rannalla Sodankylässä Lapissa. Järvestä lähtee *Riipijoki*, jonka varrella on *Riipivuoma*. *Riipi* 1760. – Kylä on nimetty järven mukaan. Luontonimien pohjana on pohjoissuomalainen murren sana *riipi*, joka merkitsee 'suolampea, suonsilmää'. Tämä sana taas on lainaa saamesta, vrt. pohjoissaamen *rihpa* 'rikka, roska', jonka kiltinäsaamelainen vastine *riib* merkitsee myös 'mutaa'. Saman sanan hämärtyneet johdos on myös pohjoissaamen *rivot* 'mutainen paikka suossa, suonsilmä'. Nimet voivat olla myös suoraa käännöslainaa saamesta. – AA

Riippa kyläkunta Kruunupyysä Pohjanmaalla, aiempaa Alaveteliä. *Rippa* 1650, *Rijppa* 1699; *Riippa* 1759. – Nimi on lähtöisin talonnimestä *Riippa*. T. E. Karsten on verrannut sitä Kaarlelan pitäjässä 1551 mainittuun nimeen *Oluff Riip*, jonka Lars Back on arvellut tarkoittaneen Kaarlelan Peltokorven Riipassa 1544–85 isäntänä ollutta Olof Perssonia. Peltokorven ja Alavetelin välisille metsämaille asettuneet uudisasukkaat luettiin vuoteen 1608 Korpilahden, sitten Peltokorven kylään. – SP

Back, Lars 1969: 442; Karsten, T. E. 1923: 230; HisKi (Alaveteli).

Riippa kylä Kälviällä Keski-Pohjanmaalla. *Oleff Ripp* 1571; *Rippa* 1650, *Rijppala* 1693, *Rijpa* 1696. – Nimi voi olla siirrynnäisnimi Satakunnasta, esim. Akaan Kylmäkoskelta, jossa on yhä *Riippa*-niminen talo ja josta mainitaan 1469 *Claus Rippa*. Alkuperäiseen *Riippa*-talonnimeen sisältynee miehennimi *Riippa*, joka lienee kansanomaisen muoto vanhasta saksalaisesta lainanimestä (esim. *Ribbe*, *Ribe*, *Ribo*, *Ribold*). – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Riippa; Wälta, Matti 1985: 107; HisKi; NA.

Riippi kylä Teuvalla Etelä-Pohjanmaalla, ruotsiksi *Rip*. *Rijppilä* 1746, *Rijp* 1763, *Rippis* 1766. – Jo 1546 sieltä mainitaan Lauri Riipi ja 1678 Matti Riippi. On mahdollista, että taustalla olisi ruotsinkielinen lisänimi *Grip*. Toisaalta nimi saattaisi perustua maastotermin: Länsipohjasta tunnetaan murren sana *riipi*, 'suonsilmäke, lampi' (→ *Riipi*); vrt. lammennimeä *Riippilampi* Lapualta. Teuvalla lampea ei ainakaan enää ole. – SP

Huldén, Lars 2001: 417; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Riippi; SSA s.v. riippi; HisKi.

Riisikkala kylä Kylmäkoskella Pirkanmaalla. *per laurisson riisikala* 1506, *Riisikkala* 1539. – Kylän nimi perustuu talonniemeen, johon sisältyy varhaisen isännän nimi *Riisikka*, kansanmuunnos friisiläistä tarkoitaneesta lisänimestä *Frisika*, *Frisico*, *Fries*. – SP

BFH I: 151; Nissilä, Viljo 1951: 359; Nissilä, Viljo 1980: 133; SAY.

Riisitunturi tunturi Kitkajärven luoteispuolella Posiolla Lapissa. Sen ympärille on muodostettu vaaramaastoon *Riisitunturin kansallispuisto*. – Nimen alkuperä ei ole selvä, mutta sen voi olettaa saamelaisperäiseksi senkin perusteella, että paikka on muinaisen Kitkajärven lapinkylän välittömässä tuntumassa. Mahdollinen lähtökohta on esim. saamen sana *rissi* (saP), saI *risse*, saKo *re 'ss 'risu'*, mutta nimen motivaatio jää epäselväksi. – SA

Riispyy kylä Merikarvialla Satakunnassa Kasalan itä- ja kaakoispuolella, ruotsiksi *Risby*. *Risby* 1564, 1795. – Riispyyn ja Kasalan edustalla Pohjanlahdessa on merialue *Riispyynlahti*. Riispyy on Merikarvian vanhimpia kyliä, kuten Kasala ja Köörttilä. Siellä on 1550-luvulla ollut verotettavana kaksi asukasta. – Nimi *Riispyy* on äännekuolemalla ruotsinkielisestä nimestä *Risby*, jonka alkuosana on pohjoismaisessa paikannimistöissä yleinen sana *ris* 'lehto, metsikkö; varpu' ja loppuosana sana *by* 'kylä'. Porin seudun rantanimistöissä on toinenkin *ris*-nimi: Ahlaisten *Riisee* (*Risö* 1805), joka on maaton saari. – RM

Huldén, Lars 2001: 434; Santavuori, Martti 1961: 39, 586; Valtavuo-Pfeifer, Ritva 1975: 52.

Riistavesi entinen kunta, kylä ja järvi Kuopiossa Pohjois-Savossa. *Rijsta Järfwij Byij* ja *Rijsta iärfuen maa* 1620-luvulla; *Riistavesi* (kylä) 1687. – Kunta perustettiin 1925 osista Kuopion maalaiskuntaa ja Tuusniemeä. Kuulunut vuodesta 1973 Kuopion kaupunkiin. Riistavettä tarkoittava *Riistajärvi* mainitaan kylänä ensimmäisen kerran 1557. Kylä on saanut nimen sijainnistaan runsassaarisen ja pitkälahtisen Riistaveden rannalla. Nimi viittaa runsasriistaisiin erämaihin: sanalla *riista* on tarkoitettu ensisijaisesti metsän ja veden antimia. Riistavesi laski 1800-luvun puoliväliin asti etelään, Riistakosken kautta Eukonselkään ja siitä Suvasveteen. Sen jälkeen puhkesi kapea kannas, joko erotti Riistaveden Melavedestä,

samanasuinen myös genetiivissä ja nimen merkitys siis ”Saaranvuoma”. *Vuoma* on suomen pohjoismurteiden laina saamen sanasta *vuopmi* ’laaja alava suoalue tai jokilaakso’. – SA

Saarenkylä kylä Rovaniemellä Lapissa. *Sarenkylä* 1738. – Kylä sijaitsee saarella Kemi- ja Ounasjoen haaran pohjoisrannalla. Saarenkylä oli entisen Rovaniemen mlk:n suurin taajama.

– SP HisKi.

Saaresmäki kylä Kajaanissa Kainuussa, aiemmin Vuolijokea. Sen länsipuolella järvi, josta paikkakuntalaiset käyttävät nimeä *Saarisjärvi* eli *Saarinen*. *Sarisen randa*, *Sarisen ma* 1555, *Sarismäki* (kylä) 1605, *Saaresmäckiby* 1641, *Saresmäkiby* 1673. – Nimi on vakiintunut viralliseen käyttöön virheellisenä, sillä vanhat paikkakuntalaiset käyttivät vielä 1960-luvulla kylästäkin järven nimen mukaisesti toisinaan muotoa *Saarismäki*. Järven nimi johtuu siitä, että järvestä on yksi iso saari ja joku-nen pienempi. – AR

KA:VA 4972: 10–11, VA 4844: 67, VA 91 10, VA 9160.

Saari entinen kunta Etelä-Karjalassa. Itsenäisenä kuntana alue oli vuosina 1929–2004. Ennen itsenäistymistä ja sen jälkeen Parikkalan kylä. Tällöin nimi on tavallisesti ollut *Saarenkylä*. *Saaris by* 1589, *Sarixen* (genetiivi), *Sarixell*, *Sarexell* (adessiiveja) 1618, *Saariks* 1631. – Saarenkylä, josta tuli Saaren pitäjän kirkonkylä ja joka antoi pitäjälle nimensä, sijaitsee Suuren ja Pienen Rautjärven välissä. Molemmat järvet on laskettu ja niiden välinen maa-alue on tällöin laajentunut. Ennen järvien laskua niiden välinen kannas oli niin kapea ja alue niin vähäinen, että se on voitu hahmottaa saareksi. Toisaalta 1600-luvulla merkityt taivutusmuodot *Sarixen*, *Sarixell*, *Sarexell* viittaavat Kepsun mukaan (suullisesti 2006) siihen, että nimen alkuperäinen asu olisi ollut *Saares. Sana *saares* on harvinainen maastoterminä, jonka merkitys on ’metsäsaareke’. – LL

Kepsu, Saulo 1990: 199; Ronimus, J.V. 1906–198: 43; Suomenmaa 7 (1978): 26–28; NA: 1500-luvun ja 1600-luvun poimintakokoelmat.

Saari kylä ja kartano Tammelassa Kanta-Hämeessä. Sekä kylän että kartanon nimenä puheessa myös *Saarenkartano* ja kylän nimenä *Saarenlääni*. *hans nauli saris* 1506, *Morten henrickson Sarelt* (= Saarelta) 1547. – Kylä on syntynyt Kuivajärven ja Pyhäjärven välisessä salmessa olevaan saareen. Saari on antanut nimen kylälle, ja nimi on säilynyt senkin jälkeen, kun kylä on levittäytynyt myös mantereen puolelle. Kylän nimestä eräissä vanhoissa asiakirjoissa esiintyvät kirjoitusasut (*Erich person Sariois* 1554, *Sardis* 1629) viittavat siihen, että kylästä olisi joskus ollut käytössä nimi *Saarioinen, *Saari-nen tai *Saartenkylä. Niidenkin pohjana on ollut sana *saari*. – MV

Alanen, Timo 2004b: 155; BFH 1: 265; KA:VA 3697:18, VA 3770: 55v.

Saarijärvi kaupunki ja järvi Keski-Suomessa. *Sarijierffui* 1552 (eräomistus), *SariJärffwj* 1589 (kylä). – *Saarijärven* kylä on ollut olemassa jo 1500-luvun puolessavälissä. Saarijärven järven ja Lumperoisen välisen Palvasalmen rannalle rakennettiin kirkko viimeistään 1628, mutta epävarmojen tietojen mukaan siellä oli kirkko jo aikaisemmin, ja alue oli rukoushuonekuntana jo 1500-luvun loppupuolella. Se oli ensin osa Rautalammin ja sitten Laukaan seurakuntaa. 1628 Saarijärven seudusta muodostettiin kappeliseurakunta, johon kuuluivat myös mm. Karstula, Kivijärvi ja Kyyjärvi. Kirkon ja pitäjän nimeksi tuli *Palvasalmi*, ja sennimisenä seurakunta itsenäistyi 1639. Se oli tosin toiminut käytännössä itsenäisenä jo aiemmin 1630-luvulla. Nimi vaihtui *Saarijärveksi* vuoden 1690 jälkeen. Saarijärvestä tuli kaupunki 1986. – Asutusnimi tulee järvennimestä. Nimi *Saarijärvi* on tavallinen järvennimenä. Se voi perustua siihen, että järvestä ylipäänsä on saari tai saaria, jos naapurijärvet ovat saarettomia. Nimi voi viitata myös

saarten runsauteen, jos järveä verrataan vähäsaarisempiin. Monisaarinenkin järvi voidaan nimetä *Saarijärveksi* myös yksittäisen, merkittävänä pidetyn saaren mukaan. Saarijärven keskustassa oleva *Saarijärvi* ei ole erityisen runsassaarinen, mutta nimi on ehkä annettu suurimman saaren, *Elosaaren*, mukaan. – SBS

Jokipi, Mauno 1963: 51; Kallio, Reino 1972: 65, 102–103, 222–227; Nissilä, Viljo 1963c: 307;

Voionmaa, Väinö 1947: 193; KA 2400: 52.

Saarioinen kylä Kangasalla Pirkanmaalla. *Saaris-*, *Kärkis-* och *Kallio bor* 1469, *Saris* 1687, *Sariois* 1836. – Entisen Sahalahden kunnan keskus. Saarioinen on tunnettu elintarviketeollisuudestaan, joka alkoi 1957 Saarioisten kartanossa, 1639 perustetulla rälsstillalla. Kylän tonttimaa on mahdollisesti aiemmin sijainnut nykyisin niemenä olevassa *Kalliosaarella* Längelmäveden Saksalonselän ja Keljonjärven välissä. Tämän niemen nimestä on kehittynyt kartanon ja sen kautta kylän nimi. – SP

DF: 3403; HisKi.

Saarioispuoli kylä Valkeakoskella Pirkanmaalla, aiempaa Sääksmäkeä. *Saris* 1390, *Saris* 1687, *Saaris* 1690, *Saari* 1915; *Saarioispuolella pitäjää* 1860, *Saarioispuolilaisilla* 1867. – Kylän keskellä on pieni, soistuva *Saarioisjärvi*. Sen lasku-uoman länsipuolella ollut kylä oli aiemmin saarella; vielä 1640-luvulla kylän tonttimaata ympäröivät suot. Vedenpinnan ollessa aiemmin korkeammalla on järvi nimetty saaren mukaan *Saarijärveksi, joka mainitaan rajapaikan nimenä 1432 (*Sariärffui*). Järven nimi on sittemmin saanut muodon *Saarioinen, joka on voinut siirtyä tarkoittamaan myös kylää. Kylän mukaan on nimetty Vanajaveden eteläpuoleinen hallintopitäjä *Saarioinen* tai *Saari* (*Saaris socken* 1527). Kärjäkuntana se tunnettiin jo 1390. Kun hallintopitäjä lakkasi olemasta, säilyi nimi muodossa *Saarioispuoli* tarkoittamassa niitä Sääksmäen osia, jotka olivat Vanajaveden eteläpuolella vastakohtana kirkon seudulle. Nykykartoissa *Saarioispuoleksi* on merkitty lähinnä järven seutu eli vanhan Saaren eli Saarioisen kylän seutu. 1800-luvun lehdet kertovat senaikaisesta käytännöstä: ”Tästä näyttäs ja myöskin outo luulis että kaikki Saarioispuoli on

Saaren kartanon (*Sarisgård*) sijainti saarella näkyy hyvin rekognosointikartasta vuoden 1800 tienoilta.

kirkonkylän eteläpuolella ovat *Sallatunturit*, joiden korkein laki on Rohmoiva. Sen koillispuolella kohoaa varsinainen Sallatunturi ja itäpuolella Välitunturi. Tuntureiden itäpuolella virtaa *Sallajoki* ensin *Sallajärven* läpi ja yhtyy sitten Kuolajokeen entisen kirkonkylän tienoilla. Sallajoen latvoilla on *Sallanlatvatunturi*. – Nimi *Salla* on saamelaista alkuperää. Sitä on verrattu esimerkiksi luulajansaamen sanaan *sälla* 'halkeama, rotko, uoma', mutta yhdenkokoisuus nimiin voi olla pelkkää sattumaa. – KA

Heinänen, Hannu 1993: 116, 217, 351; Itkonen, T. I. 1920: 52; Peräniitty, Anneli 1985: 87;

Suomenmaa 9, 2 (1931): 106; HisKi.

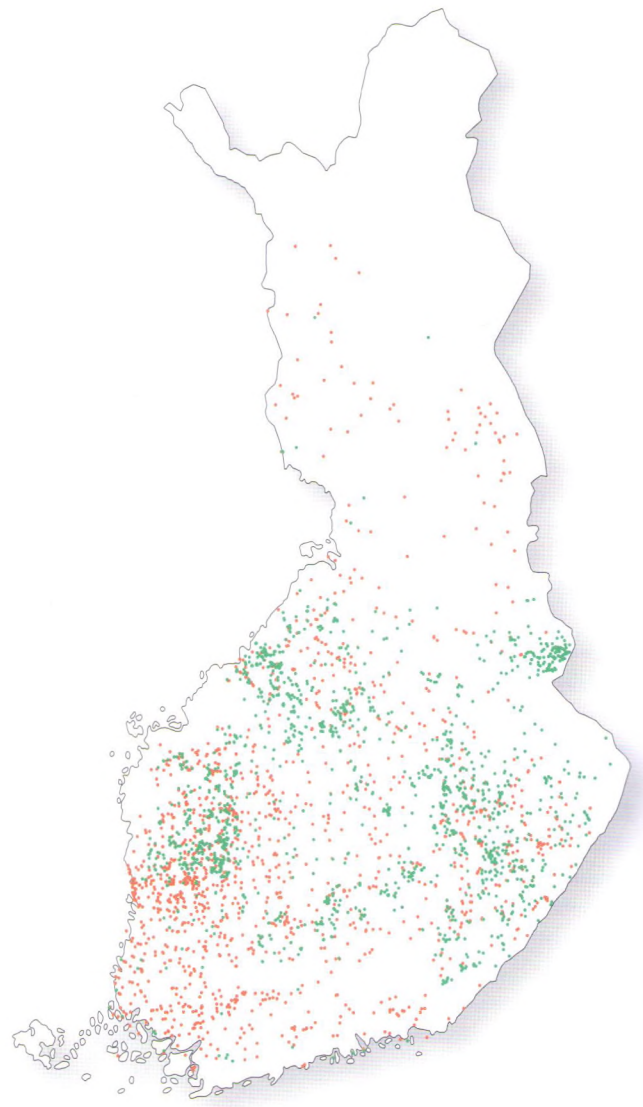
Sallatunturi lomakeskus ja tunturi Sallassa Lapissa. – Sallatunturi kohoaa kirkonkylästä etelään Kuusamoon johtavan tien varrella. Tuntureita on kaksi, ja aikaisemmin ne tunnettiin *Pienenä ja Isona Pyhätunturina*. Toisen maailmansodan rauhanteossa Sallan kunta menetti Neuvostoliitolle varsinaiset Sallatunturit (→ *Salla*), jotka olivat 1930-luvun lopulla ennättäneet tulla tunnetuksi talviurheilukeskukseksi. Vanhan Sallatunturin matkailuperinteitä ryhtyivät jatkamaan 1960-luvulla Pyhätunturit, joita ruvettiin kutsumaan myös *Sallatunturiksi*. Näin tehtiin ero Pelkosenniemen Pyhätunturiin, joka niin ikään alkoi samoihin aikoihin tulla suosituksi matkailukohteeksi. – KA

Heinänen, Hannu 1993: 313-314, 362.

Sallivaara saP *Vuovde-Sällevärri*, 1940-luvulla *Sallovärri*, saI *Sällävääri*, vaara Inarin länsiosassa Lapissa. Vaaroja on itse asiassa kaksi, toinen niistä on nimeltään *Sallitunturi*, saP *Duottar-Sällevärri*. Nimiryvä on laaja, siihen kuuluvat mm. *Sallivaaran poroerotusaita* ja vaaran länsipuolitse Repojokeen laskeva *Sallijoki*, saP *Sällejohka*, saI *Sälläjjuhá*, sekä vaaran pohjoispuolella jatkuva *Salliselkä*, saP *Sällečielgi*, saI *Sälläčielgi*. – Nimet on todennäköisesti mukautettu suomeen ja pohjoissaameen inarinsaamesta, mutta nykyisin nimiryvä on laajimmillaan pohjoissaamessa. Alkuosa on saamessa sanana tuntematon; sen vanhempi asu on heijastunut varhempisiin karttoihin suomeksikin asussa *Salluvaara*. Nimestä ei ole merkitty muistiin selitysyhteyksiä, mutta T. I. Itkonen on verrannut sitä → *Sallan* nimeen. Alkuosan *Vuovde-* on yhdysosanuoto sanasta *vuovdi* 'outa eli metsä' ja *Duottar-* tarkoittaa 'tunturia'. – SA

Itkonen, T. I. 1961: 9.

salo on Suomen keski- ja eteläosissa melko yleinen asutus- ja luontonimien jälkiosa. Sana *salo* tarkoittaa isoa metsäaluetta ja vanhastaan myös suurta metsäistä saarta, esim. Suomen suurin saari on nimeltään *Soisalo*. Turun edustan suuria saaria ovat → *Hirvensalo* ja → *Ruissalo*. Sana *salo* lienee balttilainen laina, jonka alkuperäinen merkitys on ollut '(suuri) saari' (esim. liettuassa *salá* 'saari'). Peruskartoissa *salo*-loppuisia nimiä on reilut 3 100. Talonnimiä on yli 1 400 ja muita asutusnimiä noin 160. Metsäalueen nimiä on noin 850, saarien nimiä noin 340, kohoumannimiä noin 180 ja muita maastonimiä liki 170, lähinnä soiden ja niemien nimiä. Yleisimmät nimet ovat *Salo* (280), *Koivusal* (109), *Mäntysalo* (65), *Haapasalo* (61), *Lehtisalo* (51), *Honkasalo* (46), *Jokisalo* (44), *Välisalo* (41), *Viitasalo* (41) ja *Isoisalo* (40). Monet näistä ovat käytössä nimenomaan talonniminä. Metsäalueiden nimistä yleisimpiä ovat *Isoisalo* (15), *Pitkäsalo* (14), *Mustasalo* (13), *Kotasalo* (12) ja *Tuohisalo* (10) sekä saarten nimistä *Honkasalo* (6), *Hietasalo* (6), *Mustasalo* (4) ja *Hevossalo* (4). Merenrannikoiden ruotsinkielisillä alueilla on *salo-*, *salö-*, *sal(a)-* ja *säl-*loppuisia nimiä, jotka ovat keskiajalla ruotsiin lainautuneita ikivanhoja suomenkielisiä *salo*-nimiä, esim. lounaissaaristossa *Tövsala* (→ *Taivassalo*) ja *Mossala* (→ *Mussalo*) sekä

Paikannimet, joiden loppuosa on *salo*. Punaisella on kuvattu kulttuuri-, vihreällä luontonimet.

Porvoon edustalla *Emsalö* (→ *Emäsalo*). – TS

Pitkänen, Ritva Liisa 1985: 77–80, 101–103; SSA s.v. *salo*; Vahtola, Jouko 1980: 137–141;

Paikannimirekisteri 2005.

Salo kaupunki Varsinais-Suomessa. *Salw* 1325, *Salo* 1401 (kylä). – *Salo* on vanha kauppapaikka ja kylä Halikonlahden perukassa, *Salonjoen* eli *Uskelanjoen* suulla. Ei ole aivan varmaa, tarkoittaako vuoden 1325 tieto tätä Uskelaan kuulunutta kylää vai jotakin muuta Saloa. Uskelan kirkko oli pohjoisempaan Isoisakylässä. Saloon rakennettiin oma kirkko 1400-luvulla, joidenkin tietojen mukaan jo 1300-luvulla, ja Salosta tuli kappeliseurakunta. 1830-luvulla Uskelan uusi kirkko rakennettiin Saloon, josta oli tullut pitäjän keskeisin paikka. Saloon syntynyt taajama erotettiin Uskelan kunnasta kauppalaksi 1891. Salosta tuli kaupunki 1960, ja Uskela liitettiin siihen 1967. – Kaupunginimen taustalla oleva kylänimi *Salo* sisältää sanan → *salo* 'saari'. Aivan Salon keskustan lähellä ei nykyisin ole saaria, mutta Kirkonmäki eli Uskelan vanhan kirkon paikka on ennen ollut saari. Vuoden 1000 aikoihin se oli jo yhdistynyt mantereeseen, mutta saattoi hyvin vielä näyttää saarelta. Tällä saarella on ollut *salo*-loppuinen nimi. Saarenimi tai siitä saatu asutusnimi on lyhentynyt pelkäksi *Saloksi*. – SBS

FMU 2: 11; Kallio, V. J. 1940: 48, 55–57, 70, 481; Meri, Arvo 1943: 150; www.verkkoviestin.fi/salo-uskela/salo-uskela_ennen_ja_nyt/historiaa/ [23.6.2007].

Savolax 1452. – Suomenlahden pohjoispuolella erottuivat jo viikinkiajalla n. 800–1050 (Varsinais-)Suomen, Hämeen ja Karjalan heimot. Hallinnollisesti Savon ja savolaisten synty liittyy Ruotsin ja Novgorodin Venäjän valtapyrkimyksiin ja sitä kautta hämäläisten ja karjalaisten rajariitoihin. Historian lehdille Savo kirjautuu ensimmäisen kerran Pähkinäsaamen rauhan rajakirjassa 1323, jossa Novgorod luovutti Ruotsille ”kolme karjalaista pogostaa”, joista muut olivat Jääski ja Äyräpää. Karjala jaettiin näin virallisesti kahtia. – Nimi *Savolaksi tai *Savilaksi on alkuaan tarkoittanut Mikkelin seudulle ulottuvaa Saimaan lahden pohjukkaa (*laksi* ’lahti’, sitten Savilahden roomalaiskatolista kirkkopitäjää (mainitaan ensimmäisen kerran 1337). Nimi on lyhentynyt muotoon *Savo* ensin voutikuntaa ja sitten koko maakuntaa tarkoittavaksi nimeksi. Kun koko maakunta oli saanut saman nimen kuin pitäjä, ruvettiin keskusteutua kutsumaan 1500-luvun alussa → *Suur-Savoksi* ja pohjoisempaa uudisasutusalueetta → *Pien-Savoksi*. – Lahtea tarkoittanut lähtönimi on luonnollisesti rajakirjaa vanhempi. Lahden nimeen sisältynee maaperää kuvaava sana *savi*. Muista nimen selityksistä ks. teosta Suomen sanojen alkuperä 3. – SP

Kallio, O.A. 1916: 879; Nissilä, Viljo 1965b: 260; Pirinen, Kauko 1988: 269–272; SSA s.v. Savo.

Savolax → Savo

Savonlinna kaupunki Etelä-Savossa Saimaan vesien ympäröimänä, ruotsiksi → *Nyslott. wten linnan* 1657, *Uusi linna* 1787, *Uudenlinnan ja Kexholman kaupungissa* 1808, *Uudesta Linnasta* 1822, *Savonlinna kaupungissa* 1840. – Kaupunki perustettiin 1639 *Nyslott*-nimisenä keskelle *Säämingin* pitäjää. Kaupungin toiminta loppui 1680-luvulla isoon reduktioon, kun Viipurin maaherra peruutti kaupungin maatilat kruunulle. Venäjän vallan aikana, 1784, kaupunki perustettiin uudelleen. Nimi *Nyslott* (*Nyslotts Malm*) säilyi kuitenkin väliajankin kaupungin vanhalla paikalla. Vielä 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa kaupungin suomalaisena nimenä oli vallitsevasti *Uusilinna*. Lönnrotin sanakirjassa (1880) on kaupungin nimenä *Savonlinna*. ”Savonlinna” esiintyy myös *Olavinlinnan* nimenä venäjästä käännettyssä asiakirjassa 1556: *Saffuoi slätt*. Palmskiöldin koelmiin Upsalaan on talletettu linnan nimet *Castellum novum*, *Savolaxiae arx*, *Nyslott* ja *Uuslinna*. Vuonna 1973 kaupunkiin liitettiin suuri osa vanhasta *Säämingin* emäpitäjästä – SP

Ganander, Christfrid 1997 [1787] s.v. Uusi linna; Grotenfelt, Kustavi 1912: 105, 330; Lönnrot,

Elias 1880; Pirinen, Kauko 1988: 332; Saarenheimo, Mikko 1939: 54–55; Sanan Saattaja

Wipurista 25.1.1840; Turun Wiikko-Sanomien

9.3.1822.

Savonranta kunta Etelä-Savossa. *Savonranta* 1833, *Sawonranta* 1862. – Muodostettiin 1861 Kerimäen alaiseksi rukoushuonekunnaksi ja 1870 kappeliksi. Itsenäiseksi seurakunnaksi 1882. Nimi annettiin rukoushuonekunnan perustamisen yhteydessä. Perusteena lienee ollut se, että se on Savon itärajalla Oriveden länsirannalla, järven toinen ranta on jo Karjalaa. Alkuvai-

Savonlinnan kaupungin vaakunassa on kuvattu Olavinlinna sekä Savon vaakunan tunnus, jousipyssy.

Savonrannan kunnan vaakunassa jousipyssy on Savon vaakunan tunnus, aaltokuvio kertoo sijainnista rannalla.

heessa rukoushuonekunnasta käytettiin joskus kirkonkylän mukaan nimeä *Vuokala*. Jo ennen rukoushuonekunta-aikaa *Savonranta* tunnettiin jonkinlaisena kulmakunnannimenä, ja se esiintyy myös Kerimäen seurakunnan kirkonkirjoissa (*Savonranta* 1829). – SP

Helsingfors Tidningar 31.7.1862; Mielonen, Asko: 586; HisKi (Kerimäki, Rääkkylä).

Savukoski kunta Lapissa. – Savukosken pitäjää perustettiin vuonna 1916, jolloin se ja Pelkosenniemi erotettiin Sodankylästä omiksi kunnikseen. Sodankylän osana ollessaan Savukoski tunnettiin *Kemikylänä* eli *Keminkylänä*. Niillä seuduilla oli sijainnut yksi vanhoista Kemin Lapin siidoista eli lapinkylistä. *Savukoski* (1855) eli *Sauvakoski* (1845) oli yksi Kemikylän kantataloista. *Savukoski* (ja *Saukoski*) on pitäjässä käytössä myös sukunimenä. Nimen alkuperä on epäselvä. Toisaalta se vaikuttaisi selvältä suomenkieliseltä luontonimeltä, johon sisältyvä *savu* tarkoittaa yleisimmän merkityksensä lisäksi ’ihmiskasumusta, taloa’ tai ’perhettä’. Kyseessä voi kuitenkin olla myös alkuaan saamenkielisen, mutta sittemmin unohduksiin jääneen nimen muunnos. – KA

Aikio, Samuli 2001: 33; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000: 594–595; Onnela, Samuli 2006:

583; Suomenmaa 9.2 (1931): 323; KA: MMA maakirja.

Saxby → Saksala

Seesta kartano Nastolassa Päijät-Hämeessä, ruotsiksi *Sesta*. *Sesta gård* 1744. – Kartanon kantatila on Vanhalan tila, joka lahjoitettiin 1662 palkkioksi sodassa kunnostautumisesta Didrik von Essenille. Myöhemmin siihen liitettiin *Siesta(a)n* tila, josta kartano sai nimensä. Vuosina 1782–1790 kartanossa asui Yrjö Maunu Sprengtporten, minkä perua kartanon mailla on *Sprengtporteninmäki*. Seestan kartanon toinen kuulu asukas oli Casimir Ehrnrooth, joka kunnostautui Kaukasiassa käydyissä taisteluissa ja Turkin–Venäjän sodassa. – Seestan eli Siestaan tilan nimenä on kirkonkirjoissa mm. 1692 *Seestäjä* ja 1703 *Sestiä*. Kartano sijaitsee Kivijärven rannalla, järvestä lähtee *Seestaanjoki* kohti Salajärveä, alajuoksulla joen nimenä on Luhtaanjoki. Kohta kartanolta lähdettyä joessa on soistunut laajentuma, jonka nimenä on *Siestajainen* (*Siöstäin* 1778, *Sestain* 1845). Tämän kohteen nimi on voinut kiinnittyä talon nimeen. Nimeä *Seestäjä* ~ *Siestajainen* voisi verrata sanaan *seestyä* ’kirkastua, selvitä, selkeytyä’ (Lammilla *siestää*). Nimellä olisi voitu kuvata virtaavan joen pysähtymistä, seestymistä, seisautumista, mikä on sittemmin johtanut lammen soistumiseen. Virtauksen väheneminen johtuu jokiuoman ahtaasta aukosta nykyisen Sompastensillan kohdalla, missä ei ole riittävästi kallistumaa joen kulkusuuntaan. – SP

Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 222; SKES s.v. sees, seisoa, sesta; KA: MHA H 24 1:2;

www.nastola.fi/historia.htm [13.3.2006].

Seglinge kylä Kumlingessa Ahvenanmaalla. *Seeglinge* 1537, *Seglingh* 1549, *Seijglinng* 1568, *Seijlinge* 1569. – Greta Hausenin teoksessa Ålands ortnamn on vuosien 1537–67 asiakirjamerkinnoissa pelkästään muotoja, joissa nimen alkuaikana on yksinäisvokaali. Vuosina 1568–97 vain kolmasosa kirjoitusmuodoista on diftongillisia. Lars Huldén pitää kuitenkin diftongia alkuperäisenä ja viittaa Ruotsin Almungesta Uppsalan itäpuolelta löytyvään samanlaiseen paikannimeen, johon arvellaan sisältyvän sana *seg* ’kostea, märkä’. Hänestä on mahdollista, että Ahvenanmaan Seglinge olisi nimetty juuri tämän Almungen paikan mukaan. Huldén esittää myös toisen tulkinnan, jonka mukaan nimi saattaisi liittyä johonkin suomenkieliseen asutusnimeen, kuten esim. *Seilonen, *Seikelä tai nimeen → *Seili*. Nimen paikallisen asun -*inga*-loppu osoittaa, että nimi perustuu monikolliseen asukkaannimitykseen, samoin kuin esim. *Enklinge*. – PS Huldén, Lars 2001: 87.

Seili kylä ja saari Nauvossa Varsinais-Suomessa, vuodesta 2009 ehdotettua Länsi-Turunmaan kaupunkia, ruotsiksi *Själö. Seliö, Seijliö* 1540. – Saari ja nimi on tullut tunnetuksi spitaalilairaala, joka toimi Seilissä 1622–1785. Myöhemmin saareen sijoitettiin maan ensimmäinen valtion mielisairaala, jota varten rakennettiin komeat uusklassilliset rakennukset. Sairaala lakkautettiin 1962 ja rakennuksiin siirtyi Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitos. Saaren kirkko on rakennettu 1733 sairaalan kirkoksi. – Nimi on alkuaan luonnonpaikan nimi, mutta sen alkuperä on hämärä. Ruotsinkielisen nimen alkuosa tuskin on peräisin yleiskielen *säl* 'hylje' -sanan kansanomaisesta muodosta *själ*; vrt. → *Sälgrund*. Monet saarennimet tässä osassa Nauvoa ovat suomalaisperäisiä; niin voi olla myös *Seili – Själö*. Lars Huldén toteaa, ettei nimen alkuperää pohdittaessa voi sivuuttaa "sen kielellistä ja asia-yhteyttä nimeen *Söglö* [ensi tavu ääntyy -öi-diftongillisena] ja suomen 'säilytyspaikkaa' merkitsevään sanaan *säylö*". – PS

Huldén, Lars 2001: 114, 146; Sjöström, Lasse 2003: 40–42;

fi.wikipedia.org/wiki/Seili.

Seinäjoen mlk. entinen kunta Etelä-Pohjanmaalla. Liitettiin vuoden 1959 alussa → *Seinäjoen* kauppalaan, joka oli erotettu Seinäjoen kunnasta 1931. Seinäjoesta oli tullut Ilmajoen alainen kappeli 1863 ja itsenäinen seurakunta 1895. – SP

Seinäjoki kaupunki ja joki Etelä-Pohjanmaalla. *Seineiokij* 1571 (kylä); *Seinäjäkij* 1620 (kylä). – Joki virtaa kaupungin keskustan läpi ja yhtyy sen luoteispuolella Kyrönjokeen. Seinäjoki on ollut kylännimenä nykyisen keskustan alueella jo 1500-luvulla, jolloin kylä kuului Ilmajokeen. Kylää on kutsuttu myös *Ala-Seinäjoeksi* ja *Koskenalustaksi*. Ylempänä joen varressa on entinen → *Peräseinäjoen* kunta, joka yhdistettiin Seinäjokeen 2005. Myös Peräseinäjoen pitäjästä on käytetty ennen puheessa nimeä *Seinäjoki*. Seinäjoen kylään perustettiin 1798 rautaruukki, joka sai nimen *Östermyra*. Ruukin ympärille muodostui teollisuusyhdyskunta. Seinäjoen kappeliseurakunta perustettiin 1863. Kun Seinäjoelle oli tehty 1882 rautatieasema, asutus alkoi lisääntyä nopeammin. Seinäjoesta tuli itsenäinen seurakunta 1895. Nimeä → *Östermyra* käytettiin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella myös Seinäjoen kunnan ja vielä kauppalankin ruotsinkielisenä nimenä. Asemansuodusta muodostettiin 1920 taajaväkinen yhdyskunta ja 1931 kauppa. Seinäjoesta tuli kaupunki 1960. – Seinäjoen yksi latvaahaara, Sulkuenjoki, tulee Virroilla sijaitsevasta järvestä nimeltä *Seinäjärvi*. Esko Koivusalon mukaan

joennimi on järvennimen kantanimi, ja nimi *Seinäjoki* johtuu joen poikkeuksellisen jyrkistä rannoista nykyisen kaupungin keskustan kohdalla. – SBS

Alanen, Aulis J. 1970: 22, 124; Huldén, Lars 2001: 418; Koivusalo, Esko 1972: 274–282; Turunen, Harri 1985: 63; KA 4933: 23; VA 4727a; www.seinajoki.fi/kaupunkitieto/historia.html [23.6.2007]; www.sfo.fi/2.html [23.6.2007].

Seipäjärvi järvi ja kyläkunta sen rannalla Sodankylässä Lapissa. *Seipäjärvi* 1845. – Järven nimeen sisältynee särjensukuista kalaa tarkoittava sana *seipi*. Seipiä esiintyy sisämaassa vain Pohjois-Suomessa. *Seipi*-alkuisia, vesistöihin liittyviä paikannimiä on paikoin rannikoillamme ja erityisesti Oulujärveltä pohjoiseen sijaitsevilla vesillä Muonion – Sodankylän korkeudelle saakka. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Seippi; KA: MHA maakirja.

Seitakorva voimalaitos Kemijoessa Kemijärvellä Lapissa. – Voimalaitos rakennettiin vuosina 1959–1963 Kemijärven altaan säännöstelyvoimalaitokseksi. Se sijaitsee kaupungin keskustasta 35 km etelään Juukosken itäpuolella. Nimensä voimalaitos sai Juukosken pohjoispuolella Kemijoessa olleesta Seitakorvan koskesta (*Seijtta korua* 1598). Sana *korva* tarkoittaa Pohjois-Suomen murteissa 'joessa olevaa voimakasta virtapaikkaa, vuolletta'. Sana on lainaa saamelaiskielistä, vrt. pohjoissaamen *goarvi* '(ulkoneva) seinämä, kieleke (kalliossa, töyräässä)'. Alkuperäisen Seitakorvan itäpuolella on *Seitavaara* ja länsipuolella *Seitakangas*. Saamelaiskielistä lainattu sana *seita* on saamelaisten palvoma poikkeuksellisen muotoinen tai värinen kivi tai kallio. *Seita*-nimet viittaavat siihen, että paikalla on aikoinaan ollut saamelaisten seita. – KA

Fellman, Isak 1910: 306; SSA s.v. koura, s.v. seita; ST 1993 7: 213; SMSA.

Seitala saP *Sieiddejohka*, myös *Sieidal*, talo Tenon rannalla Utsjoen länsiosassa Lapissa, lähellä *Sieiddejohka*-nimisen joen suuta. Sen naapurissa on *Seitaoja*-niminen talo, saP *Sieiddäja*, jonka kohdalla Tenoon laskee tämänniminen puro. Laajaan nimirypäeseen kuuluu edelleen mm. *Sieiddenjunni*, tunturintalvi, ja sen alla oleva *Sieiddegeadgi*, seitakivi, sekä joenlatvan kaksi järveä, saP *Sieiddejävrrit*, ja niistä kaakkoon sijaitsevat *Sieiddenjunnásat*, kolme vaaranlakea. – Talon suomenkielisen nimen ovat kehittäneet virkamiehet, ilmeisesti läheisten luonnonkohteiden nimien pohjalta. *Seita* on saamen sanasta *sieidi* lainautunut sana, jolla tarkoitetaan palvoskiveä tai luonnonjumalaa; saP *sieidde-* on saman sanan genetiivin yhdysosamuoto. Jälkiosista ks. saP → *ája*, → *johka*, → *jávri*; *ája* 'puro', *njunni* 'nokka' (myös maastonmuotona) sekä sen johdos *njunis*, mon. *njunnásat*; *geadgi* 'kivi'. – SA

Seitapahta muinainen palvoskivi Muonion Pakasaivon itäpuolella Lapissa. – *Seita* on saamen sanasta *sieidi* (saP) lainattu luonnonjumaluuden nimitys, jota edustaa useimmiten juuri erikoinen luonnonkivi, kuten siirtolohkare, jossa on aukkoja sivussa tai alla. Tämä seita on yksinään tasaisella mäntykanakaalla, joka on muuten jokseenkin kivetön. Jälkiosan *pahta* tulee saamen sanasta *bákti* (saP) 'pystykallio; suuri kalliolohkare'. Seitapahtaksi on kutsuttu välillä muitakin seitakiviä, esim. Muonion Äkässaivon luona, mutta palvospaikkana on voinut olla myös tämänniminen pystykallio. – SA

Paulaharju, Samuli 1932: 47–49.

Seitenoikea koski ja voimalaitos Emäjoessa Ristijärvellä Kainuussa, Hyrynsalmen rajalla. *Seiten oikian kaski* 1746. – Luonnontilaisena Seitenoikea oli yli kolme kilometriä pitkä, mutkikas koski, jossa sanottiin olevan seitsemän suoraa. Sana *oikian* merkitsee tässä 'suoraa, oikoista, mutkatonta'. Seitenoikean voimalaitoksen yläpuolelle Hyrynsalmelle on muodostunut 1960-luvulla laaja Seitenjärvi. – AR

KA: MH 123/2D 1/2.

Seitniemi niemi ja sillä sijaitseva asutus Päijänteen länsirannalla Padasjoella Päijät-Hämeessä. Niemen päätä kutsutaan

Vuoden 1799 kartassa nykyisen Seinäjoen keskustan kohdalla, Ilmajoen pitäjän pohjoisosassa sijaitsee Ala-Seinäjoen kylä.

niemellä. Näistä lounaaseen sijaitsevat *Suprujärvet*, saP *Supru-* tai *Suppärjäävrih*, saP *Sohpparjärvrit* sekä *Supruvaara*, saP *Supru-* tai *Suppärvääri*, saP *Sohpparvärri*. Vuonna 1901 inarinsaamesta on kirjattu myös pitkävokaalisia *Supruu*-asuisia muotoja. – Nimiryppään alkuosa muistuttaa koltansaamen sanaa *sääbbar* 'kokous', joka on lainattu venäjältä ja jota on käytetty etenkin lapinkylän kokoontumisten nimenä; tähän koltan sanaan pohjautuvia nimiä tunnetaankin Norjan puolelta vanhan Näättämön kolttakylän alueelta pohjoissaamelaisuneessa asussa *Soppar-* (eikä *Sohppar-* kuten *Suprun* pohjoissaamelaisessa asussa). *Supru*-nimien yhdistämistä näihin vaikeuttaa se, ettei inarinsaamesta todettujen *Suppär-* ja *Supru(u)*-nimimuotojen suhde koltan *sääbbar*-sanaan ole äänneellisesti odotuksenmukainen. Sitä paitsi pohjoissaamelaisella alueella on kaksikin *Sohppar*-nimistä kylää Ruotsin Lapissa asti (suomeksi *Soppero*) sekä Ylä-Tenoon Norjan puolelta laskeva *Sohpparjohka*, eikä kumpaakaan nimiryppästä voi selittää venäläisperäisellä *sääbbar*-sanalla, vaan pohjaksi olisi oletettava erillistä sanaa *sohppar* ja sen inarinsaamelaisista vastinetta *suppär*. Tällaisia ei kuitenkaan tunneta, joten *Suprun* alkuperä jää epävarmaksi. – AA ja SA

Surnujärvi saP *Čurnäjävi*, varsinkin aiemmin *Curnäjävi*. Järvi Inarijärven koillispuolella Inarissa Lapissa, laskee Inarijärven *Surnuvuonoon*, saP *Čurnävuonä*. Järven kaakkoispuolella, Suomen ja Norjan rajalla, on tunturi *Surnupää*, saP *Čurnuäivi*, saP *Čordnoaivi*. *Tiornoifwi* 1740, *Sorneoive* 1741. – Suomalainen ja kaiketi myös pohjoissaamelainen nimi on mukaelma inarinsaamesta. Nimen alkuosana on tuntematon sana *Curnä*, jota on sanottu muinaiseksi miehennimeksi, mutta selvää nimeen liittyvää perimätietoa ei ole tavattu. – SA

NA:T.I. Itkosen poiminnot.

Susiluola luola Lapväärtissä Kristiinankaupungissa, lähellä Karijoen kunnan rajaa Pohjanmaalla, ruotsiksi *Varggrottan*. – Luola on vaakasuora aukko korkeassa Susivuoreessa, joka on Pyhävuoren pohjoisosa. Luolan olemassaolo on ollut tiedossa vuosisatoja ja se on ollut paikallinen nähtävyys. Eri aikojen geologisissa mullistuksissa maamassat ovat täyttäneet luolan 2,6 miljoonan vuoden aikana. Vuonna 1995 luola alettiin tyhjentää, koska siitä aiottiin tehdä matkailunähtävyys. Tyhjennyksen yhteydessä luonnonkivien seasta löydettiin ihmisen muovaamiksi oletettuja kiviä. Löydöt sijoittuvat maakerrostumaan, joka on peräisin jääkausien väliseltä lämpimältä kaudelta ennen 120 000 vuotta sitten alkanutta viimeisintä jääkautta. Löydettyjen esineiden perusteella on arveltu ihmisten oleskelleen luolassa tuohon aikaan. Luola on siten vanhin Suomesta tunnettu asuinpaikka, josta on löydetty Pohjoismaiden vanhimmat merkit neandertalinihmisten olosta paikalla. – Luolan nimi liittyy luolavuoren nimeen *Susivuori* – *Vargberget*, jolla on paljon vastineita ympäri Suomea. – PS

www.susiluola.fi/; www.nba.fi/fi/susiluola.

Suu on koko Suomessa tunnettu luonto- ja asutusnimien jälkiosa. *Suu* merkitsee nimissä 'aukkoa; (alku)päättä', esimerkiksi joen, salmen tai solan alku- tai loppukohtaa. Peruskartoissa *suu*-loppuisia nimiä on lähes 1 000. Yli puolet on talonimiä ja muita asutusnimiä. Vesistönimiä on pari sataa ja maastonimiä vajaa sata. Yleisimmät nimet ovat *Joensuu* (162), *Kujansuu* (125), *Tiensuu* (94), *Tuulensuu* (75), *Ojansuu* (54), *Puronsuu* (27), *Salmensuu* (26), *Jokisuu* (23) ja *Solansuu* (11). – TS

Paikannimirekisteri 2005.

Suullisniemi kaupunginosa ja niemi Kotkassa Kymenlaaksoissa, aiemmin Karhulaa, puheessa myös *Suullisniemi*, *Suuliska*. *Solis Njemi* 1789. Niemen ja Popinniemen välinen lahti: *Suullislahti* eli *Suulliskanlahti*. – *Suullinen-*, *Suullis-*nimistä useim-

mat ovat Hämeestä. Yhteistä niille on, että ne liittyvät paikkoihin, joissa joko saari tai niemi ikään kuin sulkee lahden suun: *Suullisensaari* Virroilla ja *Suullissaari* Luopioisissa ovat lahden suulla olevia saaria. Hollolan *Suullistenpohja* on lahti ja *Suullistenkärki* sen suulla oleva niemi. Samanlainen lahden suulle työntyvä niemi on myös Kotkan *Suullisniemi*. Hämäläismurteissa, joihin Kymenlaakson murrekin kuuluu, sanalla *suullinen* on merkitys 'astian korkki, tulppa; tynnyrin tai leilin suuaukko'. – MV

Ulvinen, Arvi & al. 1960: 592: SMSA.

Suupohja Etelä-Pohjanmaan eteläosasta käytetty nimitys, ruotsiksi *Sydösterbotten Suupohjassa* 1859. Vaasan läänin seutukaavaliitossa 1971 Suupohjan määriteltiin tarkoittavan aluetta, joka sijaitsee Pohjanmaan eteläosassa, osittain rannikolla, ja rajoittuu Satakuntaan. Ruotsinkieliseltä alueelta siihen kuulusivat Ylimarkun, Närpiön ja Siipyyn välillä olevat kunnat ja suomenkieliseltä alueelta ainakin Teuva, Kauhajoki, Kurikka, Karijoki ja Isojoki sekä Ilmajoki ja Jalasjärvin, kaupungeista Kristiinankaupunki ja Kaskinen. Nykyisin Suupohjan seutukuntaan luetaan Isojoki, Jurva, Karijoki, Kauhajoki ja Teuva. – 1870-luvulla nimen oikeellisuudesta kiistelivät kielentutkija August Ahlqvist ja Yrjö Koskinen. Ahlqvist väitti nimeä Koskisen (1830–1903) keksimäksi. Koskinen puolestaan selitti kuulleensa sen jossain päin Satakuntaa. Ahlqvist ehdotti tilalle nimeä *Rintapohja*. Sanomalehdissä nimi *Suupohja* esiintyy usein 1860-luvun vaihteesta alkaen. Kustaa Vilkkunan mukaan varsinkin Pohjois-Suomessa ja Keski-Pohjanmaalla oli pitkään epäselvää, minkä alueen *Suupohja* ja Etelä-Pohjanmaa kattavat. Hän oletti nimen taustaksi → Merenkurkun: "seuraahan kurkkua suu". Jos nimi on annettu Satakunnasta päin, sillä olisi voitu tarkoittaa aluetta, joka toimii Pohjanmaan porttina eli suuna vastakohtana "Peräpohjalalle" eli "Pohjanperälle". – SP

Ahlqvist, August 1871: 40–41; Ahlqvist, August 1871: 63; Koskinen, Yrjö 1871: 306; Satakunnan Kansan 7.3.1871; Suometar 9.12.1859.

Suuri Jänkäsalo saari Saimaalla Taipalsaaren kunnassa Etelä-Karjalassa. Myös: *Iso Jänkäsalo*, *Jänkäsalo*. Saaren eteläpuolella on pienempi *Pieni Jänkäsalo* niminen saari. *Jangas Salo* 1545, *Står Jankasalo* 1567, *Jangasalo* Ö 1632. – Nimeen sisältynee maastosana *jänkä*, jonka merkitys on 'kuivahka, matalia puita kasvava suo, suoniitty, neva'. Sana on lainattu saamen kielestä, ja se tunnetaan pääasiassa Pohjois-Suomen murteissa. Paikannimissä sana esiintyy kuitenkin myös Saimaan alueella; näiden nimien on katsottu viittaavan siihen että seudulla on muinoin elänyt saamelaisia (Vahtola 1999). Suuressa Jänkäsaloissa ei nykyisin ole suota, mutta koska nimi on varsin vanha, maasto on saattanut muuttua. Suottomuus on joka tapauksessa saanut Taipalsaaren nimien tutkijan ja kerääjän Marja Tiaisen arvelemaan, että nimeen sisältyisikin toinen sana → *jänkä*, *jänkkä*, jota käytetään kuvailemaan jotain suurta tai möhkälämäistä. Nimenosalla → *salo* on tässä nimessä merkitys '(suuri) saari'. – LL

Itkonen, T. I. 1920: 4; SMS s.v. jänkä; Tiainen, Marja 1965: 28–31; Vahtola, Jouko 1999: 113–114.

Ylönen, Aulikki 1976: 151; KA: TUOKKO; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Suurikkala kylä Uudessakaupungissa Varsinais-Suomessa, aiemmin Kalantia ja Pyhämaata. *Surikala* 1411, *Surikala* 1540. – Kylä on arveltu asutetun 1000- tai 1100-luvulla. Nimi perustuu ilmeisesti talonnimeen, johon Arvo Meri on otaksunut sisältyvän henkilönimen *Suurikka* (< *suuri* 'iso'). Se voi olla johdos jostain *suuri*-alkuisesta lisänimestä, kuten *Suuripää* (esim. *Michel Swripæ* 1455 Turussa) tai *Suurivatsa* (ent. asutusnimi *Suurvatzala* 1776 Loimaalla). – SP

Meri, Arvo 1943: 166–167; REA: 458; Salo, Unto 2003: 83; HisKi (Loimaa).

vilan rakennutti tanskalainen tehtailija 1904 kaupunksi. Jo 1800-luvun lopulla puuhuvilaa ja sitten 1904 ettua kivihuvilaa kutsuttiin nimellä *Ekudden (willan n 1890)*. Sen osti 1920-luvulla vuorineuvos ja taide-aatti Amos Anderson, joka lahjoitti sen 1939 valtiollavallan presidentin asunnoksi. Seuraavana vuonna sen nkieliseksi nimeksi tuli *Tamminiemi*. Siihen saakka ntit olivat asuneet Helsingissä ollessaan Presiden-assa. Tamminiemen päärakennus on vuodesta 1987 ut Urho Kekkosen museona. Kun presidentti Kekko-vakavasti sairastuttuaan ja virasta erottuaan asumaan niemeen, ryhtyi valtio valmistelemaan tasavallan prelle utta virka-asuntoa. Sellaiseksi valmistui vuonna → *Mäntyniemi*. – SP

n 2.1.2890; Pesonen, Leo A. 1981: 140; www.nba.fi/fi/ukk_historia. 22.12.2005; www. /, 22.12.2005.

kylä (*Stampöö* 1547) ja Suomenlahden saari (*Stampnöö* Haminassa Kymenlaaksossa, aiemmin Vehkalahtea. tetaan, että nimi perustuu saaren ruotsinkieliseen a *Stamö*, joka on yhdistetty muinaisruotsin sanaan i, *staffn* ja muinaisnorjan sanaan *stafn* 'runko, keula, n etu- tai takapää'. Nimeämisperustetta ei tunneta; vasti kyse on jonkinlaisesta vertailusta. – MV

reta 1920–1924: 837, 841; Huldén, Lars 2001: 442; Nissilä, Viljo 1968: 70; Westman, 101–102.

aaaren mlk. entinen kunta Uudellamaalla. Liitettiin a 1977 alussa pääosin → *Tammisaaren* kaupunkiin sta 2009 Raaseporin kaupunkia), osaksi Hankoon. ksi *Ekenäs lk.* – Pohjan pitäjästä erotettiin 1695 erillimmissaaren maaseurakunta. Tammisaaren mlk. syntyi uvulla kunnallisen itsehallinnon toteutuessa. – SP

saari kaupunki Uudenmaan rannikolla Hankoniemen ä, ruotsiksi *Ekenäs*. Vuoden 2009 alusta osa Raasepo-tta kaupunkia. – Perustettiin n. 1530 *Ekenäs*-nimiseen , sai kaupunkioikeudet 1546. 1900-luvulla perustettu skunta liitettiin kaupunkiin 1977. Vielä 1800-luvun e suomenkieliset käyttivät kaupungista ruotsin kielestä ltua nimeä *Eknäasi* [*Eknäs*is[sä] 1750), vaikka *Tammi*-imikin oli käytössä: *Eknäs*issä I. *Tammisa*aessa 1849, *isa*aessa 1852. Suomenmaan valtiokalenterin kaupun-elossa 1880 mainitaan *Tammisaari*-nimen perässä su-suomalaisena rinnakkaisnimenä *Eikneesi*. Näyttää siltä, *ammisaari* on Suometar-lehden keksintö. Tammisaari ttainen käännös ruotsinkielisestä nimestä: ruotsin *eke* nmi(metsikkö)', mutta *näs* 'niemi'. – SP

reta 1920: 110, 125; Huldén, Lars 2001: 198; Juvela, Ossi 1992: 95; Grotenfelt, Kustavi ; Suometar 28.12.1849 ja 14.7.1852; Wallin, Väinö 1897: 49.

1 antanut aiheen kahdelle vaakunalle: Tammisaaren kaupungin assa on tammii, maalaiskunnan vaakunassa tammenlehti. Maata liitettiin kaupunkiin vuonna 1977. Kaupungin vaakunan aihe tuu 1500-luvun sinettiin.

Tampere kaupunki Pirkanmaalla, ruotsiksi *Tammerfors*. Suomenkielisessä tekstissä *Tammere* 1666, *Tamberella* 1668, *Tamberin* 1790. – Kaupunki perustettiin 1779 Näsijärven ja Pyhäjärven väliselle kannakselle → *Tammerkosken* partaalle, Tammerkosken kartanon maille. Jo 1600-luvulle tultaessa oli Tammerkosken kupeeseen syntynyt merkittävä markkina-paikka. Kaupunki sai nimensä koskesta ja sen ympärille kehittyneestä samannimisestä kylästä. Kaupungin ruotsinkielinen nimi *Tammerfors* viittaa suoraan kosken nimeen. – SP

Grotenfelt, Kustavi 1912: 274, 363; Nissilä, Viljo 1959b: 191–197, 200, 205–206.

Tampinmylly kyläkunta, talo ja leirintäalue Joutsassa Keski-Suomessa. – Nimi viittaa läheisessä *Tampinjoes*sa olleeseen *tamppiin* eli *tamppimyllyyn*. Se oli vesivoimalla toimiva laite, jolla villakangasta vanutettiin, jotta siitä tulisi tiheämpää ja paksumpaa. – MV

Talve, Ilmar 1979: 141.

Tanhua kylä Savukoskella Lapissa. *Abram Tanhua* 1789. – Laajalti murteisammalle tunnettu *tanhua* merkitsee mm. 'molemmiin puolin aidattua tietä, karjakujaa; pihamaata, tannerta' ja paikoin myös 'karjapihaa'. Jälkikäteen on vaikea päätellä, mikä näistä merkityksistä oli kyseessä, kun Savukosken Tanhuan talo nimettiin. Sittemmin *Tanhua* laajeni tarkoittamaan talon lähiasutusta ja vakiintui talon nimestä myös sukunimeksi. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Tanhua.

Tankar saari Kokkolassa Keski-Pohjanmaalla, aiemmin Öjan kuntaa. Saareissa on majakka ja luotsiasema. Tankar on aiemmin ollut kalastusyhdyiskunta. *Tanckar Klippo* 1559 ja *Tanckar grund* 1562. – Nimi on alkuaan suomenkielinen ja se koostuu sanoista *tanko* ja *kari*. Tangolla on varmaankin tarkoitettu merimerkkiä. Kappeli rakennettiin kalastajien tarpeisiin 1754, ja nykyinen majakka valmistui 1889. – PS

Hovilainen, Erla 1948: 623–639; www.tankar.fi.

Tankavaara tunturilakinen vaara Sodankylän pohjoisosassa Lapissa. Sen pohjois- ja länsipuolitse virtaa *Tankajoki*, joka laskee Kitiseen. *Tanga Jock* 1642, *Tanajock* (!) 1796. – Nimi on epäilemättä lainattu alueella aiemmin puhutusta, 1800-luvulla sammuneesta keminsaamen kielestä. Alkuosalle *Tanka*-ei silti löydy nykysaamesta selvää vastinetta, joten taustalla olevan saamelaisen nimen merkitys ja alkuperä jäävät tuntemattomiksi. – AA ja SA

Tresk, Olof 1928; Suomen karttakirja 1979.

Tankolampi lampi, kyläkunta sekä kurssi- ja leirikeskus Konnevedellä Keski-Suomessa. – Nimi liittyy seudun vanhoihin *Tanko*-nimiin. Vedenjakajaylänteellä oleva Tankolampi laskee puoliksi soistuneeseen lampiketjuun, joiden osilla isojaon asiakirjoissa 1779–1787 on nimet *Ylinen tangonen*, *Keskinen tangonen* ja *Alanen tangonen*. Tämän viisikilometrisen kapean lampiketjun länsipuolella nousee 210 metrin korkeuteen *Tankovuori*, 1541-vuoden asiakirjoissa Kärkkäälän kylän rajapiteenä mainittu *Tankosyrjänpörkeä*, myöhemmin Suur-Rautalammin ja Vanhan-Laukaan rajavuori, 1751-vuoden kartan selityksissä *Stångå el*. *Tango syrjen corkia*, *Tangovuoren Corkia*. Nimien syntyhistoria ei ole selvä. Mahdollisesti kyseessä on sanan *tanko* 'salko, kanki' vanha erityiskäyttö maanmittausalan terminä: *tanko* on ollut sekä pituus- että pinta-alayksikön nimitys, mutta myös rajalinjojen merkkipaalun nimitys, mikä lienee kyseessä tässä nimirypäessä. – EMN

Saloheimo, Veijo A. 1959: 31; Suvanto, Seppo 1999: 93; KA: D8 1/49, D8 1/4c; SMSA.

Tannila

1. kylä Yli-Iissä Pohjois-Pohjanmaalla. *Tannila* 1681. – Mainitaan omana kylänään 1700-luvun alkupuolella, kuulunut sitä ennen Karjalankylään. Nimi tulee ilmeisesti talonnimien vä-

Toppila kaupunginosa Oulussa Pohjois-Pohjanmaalla. *Erich Nilsson Toppila* 1670. – Nimi on ollut alkuaan talonnimi. Siihen sisältyy 1500-luvulla talossa asuneen Kristoffer Ollinpojan etunimi: kansanomaisesti on *Kristofferista* käytetty muotoja *Kristoppi* ja *Toppi*. Kaupunginosan nimeksi *Toppila* tuli 1950-luvulla. – SP

Toropainen, Ritva 2005: 67, 93; Vahtola, Jouko 2003c.

Torasjärvi järvi Muoniossa Lapissa, Jerisjoen varrella. Sen yläpuolella on pienempi järvi, jota kutsutaan nimellä *Toras-Sieppi*, kuten myös sen rannalla olevaa kylää. – Nimi on varmasti saamelaisperäinen, vrt. saP *doaris* 'poikittainen'. Järvet ovat pitkulaisia ja sijaitsevat Muoniosta katsoen ja Jerisjoen kulkusuuntaan nähden poikittain. Nimen *Toras-Sieppi* jälkiosa voi olla lyhentymä nimestä *Sieppijärvi*, ja on sekin saamelaislähtöinen. Se saattaa perustua nuorehkona lainana pohjoissaamen kollektiivisanaan *siehppa* 'häpykarvat', jolla tarkoitetaan halventavassa mielessä myös jänkämäaston vaikeakulkuista vaivaiskoivikkoa ja pajukkoa; mm. Utsjoella on *Sorresiehppa*-alkuinen vesistönimien ryvä (*Sorre-*, sanasta *sorri* 'sotku'). Paikallinen selitys, jonka mukaan *Sieppi* tarkoittaisi 'kylää', perustuu ilmeisesti siihen, että läheisessä Norjan puolen Koutokeinon pitäjässä on *Sieppi*-niminen kylä, saP *Siebe*. – SA

Torhola kylä, talo ja luola Lohjalla Uudellamaalla. *Torrola* 1540, *Thorrola* 1541, *Torhola* 1549 (kylä). – *Torhola*-nimet keskittyvät Länsi-Uudellemaalle ja sen länsi- ja pohjoispuolella oleviin pitäjiin. Kylän nimenä *Torhola* esiintyy Lohjan lisäksi Vihdissä ja Hausjärvellä. *Torho*-nimien levinneisyys on hajanaisempi: *Torho* järvi Lopella, *Torhonnittu* Vihdissä, *Torhonojanniemi* Iitissä, *Torho(n)järvi* Karjalankannaksella (mm. Räisälässä). Länsi-Suomen *Torho(la)*-nimet saattavat pohjautua skandinaaviseen henkilönnimeen *Thor* (< *Thordher*), Kannaksen *Torho*-nimet venäläiseen henkilönnimeen *Dorofei* (< *Dorotheos*). On myös arveltu, että *Torho(la)* perustuisi henkilön liikanimeen *Torho* ja se puolestaan sanaan *torho* 'hidasjärkinen, tyhmä, hullu'. Arvelua tukee se, että *torho* 'hidasjärkinen, tyhmä' on tunnettu mm. Länsi-Uudellamaalla – alueella, jolle *Torho(la)*-nimetkin keskittyvät. – MV

Alanen, Timo 2004b: 195; Hausen, Greta 1920–1924: 441; Nissilä, Viljo 1962a: 90; Nissilä, Viljo 1976b: 94; Walldén, Ulla 1972: 231–233; Virolainen, Jouni 1986: 13–15.

Torisen saP *Doareseatnu*, joki Enontekiöllä Käsivarren Lapisissa. *Toras T[räsk]* 1642–43 (tarkoittaa ehkä Vuontisjärveä, saP *Vudnesjärvi*, joka sijaitsee joen latvoilla?). *Toris Eno* 1796. – Suomeen nimi on tullut saamesta, jossa *doares-* tarkoittaa 'poikittaista, sivusuunnassa olevaa'. Nimensä joki on saanut siitä, että se laskee Lätäsenoon poikittaisesta suunnasta. Useilla muillakin tämänkaltaisilla joilla on saamessa *doares-*alkuinen nimi. Jälkiosa → *eno* eli → *eatnu* merkitsee 'suurta jokea'. – AA ja SA

NA: T. I. Itkosen poiminnot.

Torisevat kolme järveä Virroilla Pirkanmaalla: *Yläinen-*, *Keskinen-* ja *Alainen-Toriseva*. *Torrisewa-Järvi* 1776. – Peräkkäin luode-kaakko-suunnassa sijaitsevat kapeat metsäjärvet ovat itäisivuoltaan äkkijyrkkien kallioiden reunustamia. Yläisen-Torisevan rannalla on *Torisevanvuori*. Virroilla on toinenkin *Toriseva*-nimiryvä: Hirvijärvessä oleva *Torisevansaari* ja saman järven rannalla *Torisevanniitty*. *Toriseva*-nimet ovat todennäköisesti mallin mukaan syntyneet ja niiden taustalla on veden ääntä kuvaileva *torista*-verbin partisiippimuoto. *Toriseva*-alkuisten nimien ydinaluetta on Kokemäenjoen vesistöön alajuoksu. – HU

Kiviniemi, Eero 1971: 60–65, 264–267.

Torkelsbacken → **Torkkelinmäki**

Torkkelinmäki osa-alue Kalliossa Helsingissä Uudellamaalla, ruotsiksi *Torkelsbacken*. – Nimen aiheena on ilmeisesti alueen tärkein katu, *Torkkelinkatu*. Sen nimi on annettu ryhmänimenä (historiallisia merkkimiehiä) vuonna 1901 muodossa *Torkelsgatan* Ruotsin valtaneuvoksen, marski Torkkeli eli Torkel Knuutinpojan (k. 1306) muistoksi. Perimätiedon mukaan hän johti 1293 sotaretkeä Karjalaan eli ns. kolmatta ristiretkeä, jonka seurauksena rakennettiin Viipurin linna. – Osa-alueen nimet on vahvistettu 1959. – SP

Pesonen, Leo A. 1981: 141; Suvanto, Seppo 1985: 58, 60.

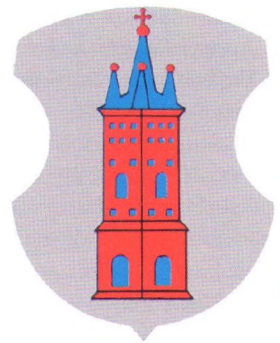

Torkkelinmäen nimi on tullut *Torkkelinkadusta*, joka puolestaan on nimetty Viipurin linnan perustajan, Torkkeli Knuutinpojan mukaan. 1930-luvun kuvassa Torkkeli Knuutinpojan patsas ja Viipurin linna.

Torneå → **Tornio**

Tornio kaupunki Lapissa →

Tornionjoen suussa, ruotsiksi *Torneå*. *Torna, ecclesias Lulaa et Torna, in Torna, in Tornæ ja cappellam ipsam Tornio* 1374, *Torne socken* 1386, *Tornö* 1420, kauppapaikan nimi *Torne* 1531, *Tornio* 1585. – Kaupunki perustettiin 1621. Jo sitä ennen Tornionjoen suulla oli vuosisatoja vilkas kauppapaikka, jonka nimi oli joen nimen mukaisesti *Tornio* eli *Pohjan-tornio*, ja myös 1300-luvun alussa perustettu seurakunta

Tornion kaupungin vaakunan kirkkontorni oli aiheena myös kaupungin sinetissä.

sai nimen *Tornio*. Kaupungin perustamisasiakirjassa määrättiin kaupungin sinetin aiheeksi torni, koska kaupungin nimen käsitettiin merkitsevän "Tornikaupunkia". Aihe otettiin myös kaupungin vaakunaan. Perustettu kaupunki kuului vanhan Tornion seurakunnasta jakautuneen → *Alatornion* seurakuntaan. Koska Tornio on perustettu Ruotsiin kuuluvana kaupunkina, sen virallinen nimi oli alkuaan ruotsinkielinen *Torneå*; Suomeen Tornio liitettiin Haminan rauhassa 1809. Suomenkielinen nimi *Tornio* esiintyy jo Gananderin sanakirjassa (1787), mutta se vakiintui vasta 1800-luvulla suomen

kielen virallistuttua. – Jouko Vahtolan mukaan Tornionjoen nimeen sisältyy sana *tornio* 'keihäs, ase', joka esiintyy Agricolan kielessä 1500-luvulla, mutta on sen jälkeen hävinnyt. Hänen mukaansa torniot olivat entisiä parempia keihäitä, joita kaakkois- ja itähämäläiset ostivat skandinaaveilta ilmeisesti jo 1000-luvulla. *Tornio*-nimet olisivat levinneet Päijänteen seudulta sen jälkeen eränkävynnin ja uudisasutuksen myötä kohti pohjoista. – SP

FMU 1: 403; Ganander; Christfrid 1997 [1787] s.v. Tornio; Juvela, Ossi 1992: 105–109; REA: 154; Vahtola, Jouko 1980: 102–111; Vahtola, Jouko 2005.

Tornionjoki joki Lapissa, ruotsiksi *Torne älv*. Joki alkaa Tornionjärvestä Ruotsista Kiirunan läheltä ja laskee Ruotsin ja Suomen rajajokena Perämereen. – Tornionjoki on saanut nimensä luultavasti lähelle joen suuta syntyneen Tornion kauppapaikan (nyk. kaupunki) mukaan ja Ruotsin *Tornionjärvi* (ruots. *Torneträsk*) puolestaan joesta, sillä vuodelta 1559 olevan tiedon mukaan joki saa alkunsa *Iretresk*-nimisestä järvestä (*Torne Elff begynnes ij Iretresk*). Vuoden 1633 tienoilla tehdyssä kartassa on kuitenkin jo nimet *Torne Tresk* ja *Torne flodt*. → *Tornio*. – AR

Vahtola, Jouko 1980: 102; Vanhoja Suomen karttoja: 15.

Torparbacken → *Torpparinmäki*

Torpparinmäki osa-alue Helsingin pohjoisosissa Uudella maalla, ruotsiksi *Torparbacken*. – Alueen rakennussuunnitelma valmistui 1950, ja nimet on virallistettu 1959. Sitä ennen alueesta oli käytetty nimeä *Torparbacken*, jonka suomenkielinenkin käännösvastine on ollut käytössä jo 1900-luvun alussa. Alue oli Helsingin maalaiskunnan Tuomarinkylää, joka liitettiin Helsinkiin vuoden 1946 alussa. Nimi on tarkoittanut aiemmin vain mäkeä, jolla on ollut useita, ilmeisesti Tuomarinkylän kartanon torppia. – SP

Pesonen, Leo A. 1981: 175.

Torra Hästen → *Kuiva-Hevonen*

Torra Mjölö → *Kuivasaari*

Torransuo suo ja kansallispuisto Tammelassa Kanta-Hämeessä. Suon keskellä olevassa saarekkeessa on *Torron* kylä (*tordos* 1507–1510), jonka mukaan ympäröivä suo on saanut nimensä. Kylä taas on saanut nimensä *Torro*-nimisen talon mukaan. Nimeä *Torro* pidetään skandinaavisen henkilönnimen *Tord* suomalaisena muunnoksena. Lähtömuotoon *Tord* viittaa sekin, että kylän nimi esiintyy 1500-luvulla kirjoitusasussa *Tordo* ja *Tortto*. – MV

Alanen, Timo 2004b: 125.

Torsa järvi Etelä-Karjalassa, Ruokolahden ja Rautjärven alueella. *Torsajærffui* 1323. Lähellä on myös pienempi järvi *Pikku-Torsa* eli *Pieni-Torsa*. – Nimi on nähtävästi saamelaisperäinen, ja perustuu sanaan *doaris* (saP), *tuáris* (saI) 'poikittainen, poikki-'. Järvi on muodoltaan pitkänomainen, ja nimen perusteena on ilmeisesti ollut sen sijainti poikittain suhteessa alueen vesireitteihin. Selitys jää kuitenkin hiukan epävarmaksi, sillä nimi ei äänteellisesti aivan tarkkaan vastaa saamen sanoja. Niiden pohjalta odottaisi paremminkin suomessa muotoa *Toras tms., ja tällainen mukautus esiintyykin muualla Suomen nimistössä, kuten Muonion → *Torasjärven* nimessä. – AA

Torsholma kylä Brändössä Ahvenanmaalla. *Tolfzsholmen* 1537, *Toolzholman* 1539. – Nimi on ilmeisesti alkuaankin asutusnimi, jonka jälkiosa on muodostettu sanasta *holme* 'saari'. Alkusan on arveltu sisältävän genetiivimuodon muinaisruotsin miehennimestä *Tholver*. Sama nimi sisältyy myös Kemiön kylännimeen *Tolvsnäs* (*Tolsnes* 1540). – PS

Huldén, Lars 2001: 89; Solstrand, Väinö 1912: 70–72; Thors, Carl-Eric 1959: 89.

Torsnäs → *Tuorsniemi*

Torstila kartano Joroisissa Etelä-Savossa. *Torstila* 1774. – Nimi perustuu etunimeen *Torsten* ~ *Torsti*, ja lienee ollut talolla jo ennen kuin siitä muodostettiin kartano. Joroisissa tätä etunimeä oli 1700-luvulla käytössä muillakin kuin säätyläisillä. – SP

HisKi.

Tortinmäki kylä Turussa Varsinais-Suomessa, aiemmin Paattista. *Tortinmäki trp* 1847. – Nimellä tarkoitetaan Paattisten pohjoisosia. Aiemmin alueesta käytettiin nimiä *Paattiskorpi*, *Takakorpi* ja *Maariankorpi*. Nykyinen nimi on valittu alueen nimeksi siellä sijainneen torpan nimen mukaan. Seurakunnallisissa yhteyksissä *Takakorpi* korvattiin *Tortinmäellä* 1937. Sana *tortti* on tavattu lähinnä läntisessä Suomessa merkityksessä 'värttinä, pellavakuontalo, kehruulauta, rukiinlappu, rukki'. Esim. Sammatissa tortin on valmistanut tavallisesti rukintekijä. Jos tämä sana on *Tortinmäen* takana, nimi voisi viitata siellä asuneeseen rukintekijään tai kehrääjään. Toinen mahdollisuus on, että torpan nimeen sisältyisi torpan haltijan etunimi *Tortti* (< *Torsten*). – SP

HisKi; NA; SMSA s.v. tortti.

Torttila kylä Harjavallassa Satakunnassa. *Torttila* 1540. – Kylännimi perustuu talonnimeen, johon sisältynee varhaisen isännän nimi *Tortti*, esim. ruotsalaisen miehennimen *Thordh* ~ *Thorder* suomalaistunut muoto. Nimen kansanomaisina muunnoksina on tavattu mm. *Tordi*, *Torra*, *Torre*, *Torre* ja *Torro*. – SP

Alitalo, Raija 1990: 41–42; Lundgren, Magnus – Brate, Erik – Lind, E. H. 1892–1934: 265–266;

Nissilä 1962: 90, 124; Thors, Carl-Eric 1959: 89–90.

Torvela kantatalo ja kyläkunta Kajaanin Jormualla Kainuussa. – Nimi on syntynyt viimeistään 1600-luvun puolimaissa, sillä 1650 manttaaliluettelossa on Paltamon Mieslahdesta isäntä nimeltä *Class Torwinen* ja hänen asuinpaikkanaan *Torwilla*-niminen talo. – AR

KA: FR 312.

Torvinen kylä valtatie 4:n varressa Sodankylässä Lapissa. – Nimi johtuu talon- ja sukunimestä *Torvinen*. Savolainen Torvisen suku tuli Kemijokisuulle jo 1600-luvun alussa Utajärveltä (*Klaus Torvinen*) ja edelleen Ounasjokivarteen 1620-luvulla. – JV

Vahtola, Jouko 1980: 452, 455.

Torvoila kylä Hauholla Kanta-Hämeessä. *torhola* 1459, *Magnus Toruolast* ja *Henrich Torholan* 1460. – Kylä on ilmeisesti saanut nimensä talolta, jonka nimessä näkyy sen varhaisen isännän nimi *Torho* tai *Torvo(i)*. Se voi olla kansanomaisempi muoto esim. jostain skandinaavisesta *Thor*-alkuisesta miehennimestä kuten *Thorvaster*, *Thorvalder* ja *Thorwidh*. Nimikaimoja on vain Kirvun kylä *Torvola* Karjalankannaksella. Hausjärvellä on puolestaan *Torhola*-niminen kylä. – SP

BFH 1: 97 ja 41; Koskimies, Y. S. 1985: 458.

Tossavanlahti kylä Keiteleellä Pohjois-Savossa. *Tossawala* 1747, *Tossawalax* 1762. – Kylä sijaitsee Nilakan Vuonamonlahden pohjoisperukassa, jota lienee aikanaan kutsuttu *Tossavanlahdeksi*; sen rannalla oli *Tossavala*-niminen talo. Talonnimeen sisältyy sukunimi *Tossavainen*. Ensimmäinen nimeltä tunnettu suvun jäsen seudulla oli Urbanus Tossavainen, joka mainitaan ensi kerran verokirjoissa 1561, mutta vasta 1598 kirjattu Paavo Tossavainen asui myöhemmin *Tossavalaksi* kutsutussa paikassa. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Tossavainen; Räisänen, Tauno 1981: 89–90; HisKi (Rautalampi).

Totkunniemi kylä Kesälähdellä Pohjois-Karjalassa. *Dr. Totkunima* 1500, *Totki Niemi by* 1590. – Nimi perustuu kylän alueella Taipaleenselkään työntyvän pienen niemen nimeen. Nimi

TURHOLMA – TURHOLM

riveneitä sunnuntaisin Siltavuoren rannasta Pitkänrestä alkaen klo 8. Päivittäinen soutuveneliikenne mienmentien päässä olevasta sillasta. Useat Pohsta lähtevät höyrylaivat poikkeavat pyydyttäessä n siltaan.

jen hinnat:

aivoilla kokolippu 4: —, puolilippu 2: —. Soutu-
i kokolippu 1: —. Moottoriveneillä vakinaisilla vuo-
okolippu 3: —.

kutsuttiin 1930-luvun laiva-aikataulussa *Turholmaksi*.

Granlund on päätellyt *Turholm*-nimen kehittyneen ilalla lausutusta nimestä *Tulholm ~ *Tuloholm, johon keskiajalla mm. Gotlannissa ja Skånessa tunnettu nimi *Tule* tai pohjoismaisissa murteissa tavattu sana *e* 'veitikka'. Saulo Kepsu (2005) on yhdistänyt saaren Herttoniemen kymmenysluettelossa – Turholm vielä 1600-luvulla Herttoniemeen – mainittujen *Bertil tule* 1556, *Simon Tule* 1564) nimiin todeten sä näiden lisänimi voi perustua myös saaren nimeen. aarennimi voisi olla ruotsiin lainattu muoto alkujaan sesta nimestä *Tuulossalo, joka kertoisi tuulastamika voisi myös ajatella, että alkuperäinen nimi olisi ~ *Tuulisaari: saaren edustalle osuvat lounaistuulet sesti, ja toisaalta sen luona avomereltä Vantaan jokiestyyttäessä on voitu hakeutua tuulensuojaan, vaikyiselle Yliskylänlahdelle. – Nykyinen suomenkielinen *Tullisaari* perustuu sittemmin virheelliseksi osoitetintaan, että saaren nimeen sisältyisi alkuaan ruotulli; maksu'. 1930-luvulla alueesta käytettiin nimeä *ri*, koska ruotsinkielisen nimen kuviteltiin sisältävän *r* 'vuoro'. – Tullisaaren maisemaan ja ilmeeseen on ikuttanut asukas, kauppaneuvos Henrik Borgström, ti siellä perheineen kesät vuodesta 1838 lähtien. Härelleen Emilie af Lindforsille 1877 valmistuneesta i tuli 1904 kansainvälisesti kuuluisan laulajattaren ten kesäkotiksi, nykyinen *Aino Ackté'n huvila*. – SP

1981: 27; Hausen, Greta 1920: 205–206; Kepsu, Saulo 2005: 75; Pesonen, Leo A. omalainen Wirallinen Lehti 28.9.1887; Westman, Ivar 1935: 371; www.kulttuuri.hel.

isaari_fi.html, 3.1.2006.

→ *Tulliniemi*

atkailukeskus ja entinen savotta-alue Savukoskella – Kemiyhtiö aloitti suurhakkuut Kemijokivarressa aaran latvoilla 1909. Vuonna 1913 käynnistyi Savu-
pitäjän koillisosassa Tulppiossa Suomen ensimmäi-
savotta, joka kesti vuoteen 1916. Savotta-alueen
aava *Tulppiojoki* yhtyy Yli-Nuorttiin ja laskee sitten
en Nuorttiin. Joen latvat ovat *Tulppionpää*-nimisen
Tulpewara 1640) liepeillä lähellä Sallan pitäjän rajaa.
päästä pohjoiseen on *Tulppionlatva-aapa*. Nimen
takana voisi olla saamelaiskielten tasaista ja litteää
iva sana (vrt. inarinsaamen *tuolbás*), ja nimi viittaisi
aaston tasaisuuteen. Tulppiojoen rannat ovat monin
matalia ja soisia. – KA

ma 1982: 87–88; Tresk, Olof 1928: 26.

kyläkunta Vetelissä Keski-Pohjanmaalla, ruotsiksi
. *Tunckari* 1673, *Dunkar* 1701. – On arveltu, että ni-
ältyisi ruotsin henkilönnimitys *dunkare 'kumisutta-
on voinut olla rummunlyöjän lisänimi. – PS

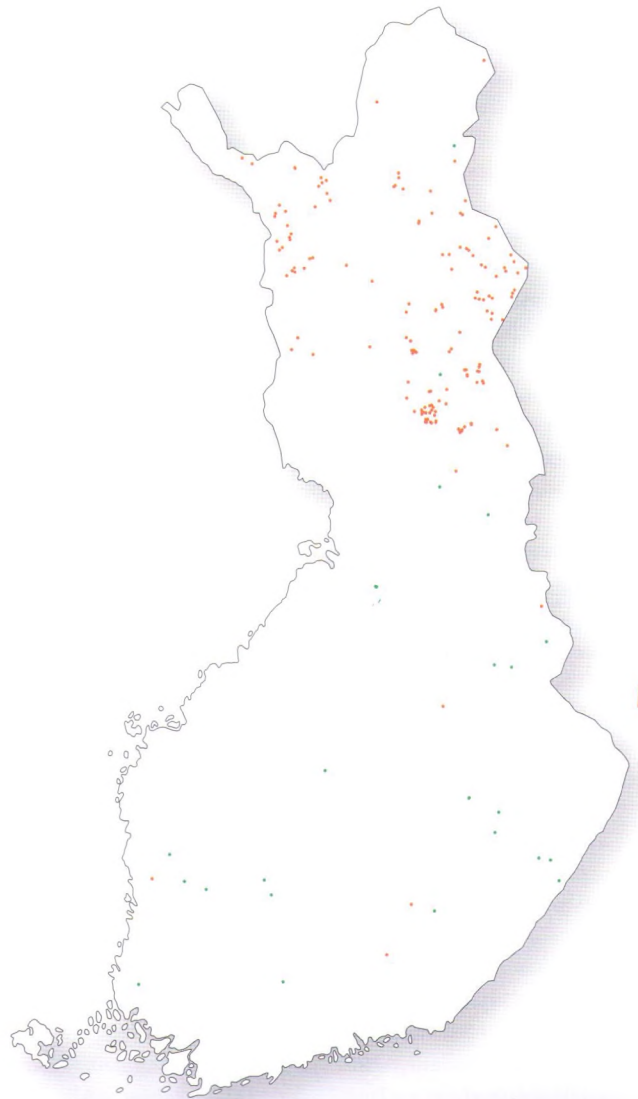
1921: 180; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 sv: *Tunckari*; Verrankoski, Pentti

Tunnhamn saariryhmä Dragsfjärdin Hiittisissä Varsinais-Suo-
messä, vuodesta 2009 Kemiönsaaren kuntaa. *Twnehampn*
1581, *Tunnehampn* 1606. – Nimen alussa on ruotsin sana
tunna 'tynnyri'. Se on luultavasti viitannut veteen asetettuun
tynnyriin, joka on ohjannut merenkulkijat suojaisessa lah-
dessa sijainneeseen satamaan (ruotsin *hamn* 'satama'). Tans-
kalaisten 1200-luvulla käyttämä, Suomen etelärannikko-
pitkin kulkenut väylä (→ *Aspö*) on ilmeisesti kulkenut myös
Tunnhamnin kautta, vaikka sitä ei mainitakaan väyläselo-
tuksessa. – PS

Kimibygdens historia I (1981): 20; Zilliacus, Kurt 1989: 33, 225; Zilliacus, Kurt 1994: 71–72.

Tuntsajoki joki Sallassa Lapissa. – Tuntsajoki saa alkunsa Poh-
jois-Sallasta, mutta suurin osa siitä kulkee Venäjällä. Joen
nimi on Venäjän puolella *Tumtša*. Joen alkulähteet ovat *Tunt-*
san erämaa-alueella, joka perustettiin suojelualueeksi vuon-
na 1997 ja josta osa on Savukosken kunnan puolella. Nimen
Tuntsa alkuperää ei tiedetä, mutta todennäköisesti se on saa-
melaista lähtöä. – KA

tunturi on Lapin paikannimistöissä yleinen jälkiosa, joka viittaa
yleensä useiden vaarojen muodostamaan ylänköalueeseen;
etenkin itsenäisenä sanana *tunturi* voi viitata myös yksittäi-
siin vaaranhuippuihin. Sana on lainaa saamesta, vrt. saP →
duottar, saI *tuodâr* 'tunturi(alue)'. Suomen *tunturi* on alkuaan
vain peräpohjalaismurteisiin kuulunut sana, mutta se on le-

Paikannimet, joiden loppuosa on *tunturi*, on kuvattu punaisella. Vihreälä on kuvattu paikannimet, joissa on ainoastaan sana *Tunturi*.

vinnyt yleiskieleen lapinkirjallisuuden välityksellä. Paikannimistöissä *tunturi* esiintyy etenkin Pohjois- ja Itä-Lapissa. Alempana Kemijoen vesistöissä, mm. Rovaniemen ympäristössä, sanaa ei kuitenkaan tavata paikannimissä, vaan siellä vastaaviin maanselkiin ja ylänköihin viittaa yleensä sana → *kivalo*. Myös tämä on saamelainen laina, vrt. pohjoissaamen sanaa *čavil* 'vuorenselänne'. – Peruskartoissa on noin 180 *tunturi*-loppuista nimeä, joista 160 on kohoumannimiiä ja loput parikymmentä talojen ja kylien nimiä. Talon- ja kylännimenä on käytössä lähes yksinomaan pelkkä *Tunturi*, sillä kartoissa on vain yksi *Ylitunturi*-niminen talo Siikaisissa sekä *Sallatunturi*-niminen kyläkuunta Sallassa. Talonnimiiä on hajallaan Lapin ulkopuolella. Eteläisimmät peruskarttoihin merkityt *tunturi*-loppuiset kohoumannimet ovat Jaalan *Tukkitunturi* ja Mikkelin *Korvatunturi*. Saamelaisalueella on käytössä rinnakkaisnimiä, esimerkiksi Inarin *Muotkatunturin* pohjoissaamenkielinen nimi on *Muotkeduottar*. Yleisimmät nimet ovat *Tunturi* (25), *Pyhätunturi* (4), *Lehtotunturi* (4) ja *Peuratunturi* (3). – AA ja TS

Paikannimirekisteri 2005.

Tuohikotti kylä Valkealassa Kymenlaaksossa. *Thohikota* 1550, *Tohikoti by* 1551, *Tohikotti by* 1559. – Kylännimen vanha asu on ollut *Tuohikoti*, mitä todistavat sekä asiakirjojen vanhat merkinnät että perimätieto. Nykyinen *Tuohikotti*-asu perustuu asiakirjaan jo 1500-luvun puolivälissä tehtyyn virheeseen, joka yleistyi 1600-luvulla, siirtyi asiakirjasta toiseen ja pääsi puhekieleenkin. Saulo Kepsun mukaan kylän ensimmäinen talo on mahdollisesti ollut nimeltään *Tuohikota. Talo on ehkä perustettu paikalle, jossa on ollut eränkävijöiden tilapäinen tuohella päällystetty kota-asumus. – LL

Itkonen, Terho 1960: 336; Kepsu, Saulo 1981: 183–184; Kepsu, Saulo 1990: 377–378.

Tuohitiainen järvi Luumäellä Etelä-Karjalassa. Järvi on kaksiosainen, ja sen selkiä kutsutaan nimillä *Pieni-* ja *Suuri-Tuohitiainen*. – Nimi on saamelaisperäinen, ja sen taustalla on saamelaiskielten 'kuikkaa' merkitsevä sana: saP *dovtta*, saI *tuhtuu*, saKo *tohti*. Loppuosaa *-(a)inen* on suomalainen johdin, joka lienee liittynyt nimeen jälkepäin. Suomessa esiintyy useita muitakin *Toht-*, *Tuht-* ja *Tuoh-*alkuisia paikannimiä, jotka pohjautuvat samaan saamelaiseen linnunnimeen. – AA

Tuomarinkylä kaupunginosa Helsingissä Uudellamaalla, vuoteen 1946 kylä Helsingin maalaiskunnassa. Ruotsiksi *Domarby*. *Domarby* 1417; *Tuomarinkylästä* 1887. – Suomenkielinen käännösnimi alkoi vakiintua käyttöön 1900-luvun alussa. Kaupunginosan nimeksi nimipari vahvistettiin 1959. Alueesta käytettiin välillä nimeä *Tuomarila*. – Ruotsinkieliseen kylännimeen sisältyy ammatinnimitys *domare* 'tuomari'; kylässä on ilmeisesti asunut joku Uudenmaan tuomareista. – SP

Granlund, Åke 1956: 201; Granlund, Åke 1981: 19; Hausen, Greta 1920: 187; Kerkkonen, Gunvor 1963: 41, 73; Kepsu, Saulo 2005: 79; Suomalainen Wirallinen Lehti 28.9.1887.

Tuomiojärvi järvi ja leirintäalue Jyväskylässä Keski-Suomessa. *Tuomio* 1750–1752, *Duomijö Järvi* 1784, *Iså Duomio insjö* 1823, *Tuomiojärvi* 1857. – Viljo Nissilä on yhdistänyt nimen erämaiden oikeudenhoitoon ja -jakamiseen; vähäisemmät riidat ja riitajutut, kuten petokset ja varkaudet, selvitettiin itse paikalla, suuret jutut rintapitäjien laillisilla käräjillä. – SP

Nissilä, Viljo 1965a: 224; Vanhan Jyväskylän karttakirja: 9, 23.

Tuopanjoki kyläkuunta ja joki Juuassa Pohjois-Karjalassa. Joki laskee *Tuopanjärvestä* Höytiäiseen. *Tuopan Jåkj* 1683. – Nimen alkuosana on todennäköisesti henkilönnimi. Ilomantsista on asiakirjoissa 1667–71 *Timo Tuopain* eli *Tuopiainen*. – AR

KA:TUOKKO.

Tuorla kylä Piikkiössä Varsinais-Suomessa. *Torila* 1552, *Thordila* 1550, *Thorila*, *Thuorila*, *Tuorila* 1787. – Tämän yksinäistalo-

kylän on arveltu syntyneen vanhan Hulkkion kylän jakauduttua Kaarinan Hulkkioksi ja Piikkiön Hulkkis-Tuorlaksi (*Torila eller Hulckis* 1561). Yksinäistalo oli keskiaikana piispantila. Kuten vanhasta kirjoitusmuodosta näkyy, nimen alkuperäinen muoto on ollut *Tuorila*. Siitä on päästy nykyiseen, kun toisen tavun vokaali on säännönmukaisesti kadonnut. Nimeen sisältyy skandinaavinen miehennimi *Thore*, josta ovat peräisin myös sukunimet *Tuori*, *Tuorila*. Varsinais-Suomen 1500-luvun asiakirjoissa *Tuorila*-niminen kylä on Maarian, Ruskon, Nousiaisten, Marttilan ja Laitilan pitäjässä. Nykyisin tämänniminen kylä on Tarvasjoella ja Merikarvialla. Tuorlasa toimii Turun yliopiston tähtitieteen observatorio ja Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitos. – RLP

Havia, Timo & Luoto, Jukka 1989: 83, 97; Mikkonen, Pirjo & Paikkala, Sirkka 2000: sv.Tuori, Tuorila; Thors, Carl-Eric 1959: 90.

Tuorsniemi kaupunginosa, kylä Porissa Satakunnassa, ruotsiksi *Torsnäs*. *Tuorssnäs* 1546, *Torsznes* 1571, *Täärnäs*. – Asutus on alkuaan keskittynyt peltoaukeiden keskellä sijaitsevalle mäelle nimeltään *Tuorsniemenmäki*, josta käytetään myös nimeä *Tuorsniemenkylä*. Aiemmin kylästä on käytetty myös nimeä *Tornaspöy*. Tuorsniemi on maastokohteena ollut hahmottumassa 1050–1330. – Nimen *Tuorsniemi* alkuosa sisältää todennäköisesti mukaelman ruotsinkielisestä henkilönnimestä *Thorder*; 1500-luvulla on Suur-Ulvilan alueella ollut *Thors*-niminen isäntä. – RM

Huldén, Lars 2001: 428; Jokipii, Mauno 1958: 128; Lehtinen, Erkki 1967: 4, 13, 22; Ojansuu, Heikki 1921: 226–227; NA: Porin pitäjänkokoelma.

Tuosa saari Lappeenrannassa Saimaassa Etelä-Karjalassa, aiemmin Lauritsalaa. – *Tuosa* on alkuaan sukunimi, josta on Lappeenrannan seudun asiakirjoissa tietoja jo 1500-luvulta, esim. *toosa pv* 1551, *toossa O* 1558, *Johan Duosa* 1750. Viljo Nissilän mukaan (1980) sukunimi on kehittynyt saksalaisten hansakauppiaiden mukana levinneestä miehennimestä, jonka asuja ovat olleet esim. *Dose*, *Duse*. Saksalainen nimi puolestaan on yhdistetty mm. pyhimyksenimeen *Taddeus*. – LL

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 sv.Tuosa, Tusa; Nissilä, Viljo 1980: 180–181; HisKi; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Tuovila kylä ja entinen rautatieasema Mustasaarella Pohjanmaalla, ruotsiksi *Toby*. *Toffweby* 1504, *Toby* 1543, *Tooby* 1571. – Ruotsinkielinen nimi sisältää muinaisruotsalaisen miehen nimen *Tove*, alun perin sen genetiivimuodossa *Tova*. *Toby* oli siis "Tovenkylä". Kylä sijaitsee kielirajalla ja suomenkieliset itänaapurit lainasivat nimen jo keskiajalla, vaikka kirjallisia esiintymiä tavataan vasta paljon myöhemmin. Hakuteos Suomenmaa mainitsee vielä v. 1925 *Tobyn* eikä *Tuovilaa*. Suomenkielisessä nimessä *Toven* pitkä *u*-vokaali muuttui diftongiksi, samalla tavalla kuin esim. ruotsin sana *stol* on muuttunut *tuoli*ksi. Jälkiosaa *-by* korvattiin suomalaisella *la*-päätteellä. – MB

Thors, Carl-Eric 1964: 50–52; Huldén, Lars 2001: 383.

Tuovilanlahti kylä ja lahti Maaningalla Pohjois-Savossa Maaninkajärven luoteispuolella. *Tåwila grentze Jordh* 1620-luvulla, *Tofwilalaxby* 1666, *Tuovilanlax* 1687. – Paikalla asui Tuovisia ainakin jo 1546, ja heidän asumustaan alettiin kutsua *Tuovilaksi*. Sen mukaan on nimetty Maaninkajärven lahti ja sen rannalle syntynyt kylä. – SP

Alanen, Timo 2004a: 97; Soinen, Arvo M. 1981 [1961]: 354; HisKi (Kuopion pitäjä); KA:VA 8652: 490.

Tupavuori syväsatama ja vuori Naantalissa Varsinais-Suomessa. *Tupavuori* 1893. – Tupavuori on jyrkkäkallioinen vuori Naantalinsalmen eteläpäässä. Tupavuori alkoi kehittyä teollisuusalueeksi 1910-luvulla. 1940-luvulla sinne perustettiin öljysatama ja 1950-luvulla öljynjalostamo. – *Tupavuori*-nimiä on melko vähän, enimmäkseen niistä maan kaakkoisosissa. Var-

sisadalla kaupungin nimi näkyy suomenkielisissä julkaisuissa, esim. 1820 perustetun Turun Viikko-Sanomien lehdessä. Agricolan aapisen painopaikkana mainittu *Suomen Turku* (Suomen maakunnassa sijaitseva Turku) on nykysuomalaisillekin tuttu joulurauhan julistamisen yhteydessä. Nimi kertoo kaupungin syntyneen ikivanhalle kauppapaikalle, maanteiden yhtymäkohtaan, johon muodostui tori eli *turku*. Sana *turku* kertoo yhteyksistä itään. Se on lainattu muinaisvenäjän kauppapaikkaa merkitsevästä sanasta *turgu*, joka lienee kulkeutunut Suomeen novgorodilaisten kauppa-
miesten mukana. – RLP

E.A.E. 1900: 73; Juslenius, Daniel 1745: 395; Kalma, Jalo 1952: 174–175; Mikael Agricolan teokset 1: 024.

Turtola

1. kylä Pellossa Lapissa. → *Pellon* pitäjäänkin kutsuttiin aiemmin *Turtolaksi* tämän kylän mukaan. *Turtula* 1539.

2. kaupunginosa Tampereella Pirkanmaalla Messukylän kirkon eteläpuolella, alkuaan Pirkkalan pitäjän kylä. Kylän nimi palautuu vanhaan kantatalon nimeen *Turtola* ~ *Turtonen* (*Turtola hem:t* 1693) tai lisänimeen *Turto* ~ *Turtonen* (*Morten Turdo* 1541).

Nimiin sisältyy miehennimi *Turto*, joka on kansanomaisen muunnos skandinaavisesta lainanimestä *Tord*. Lapin *Turtola* voisi olla myös siirrynnäinen Pirkanmaalta. – SP

Vahtola, Jouko 1980: 212; KA: MHA A. 1 A7; KA: Suvanto/ Pirkkala s. 560–562.

Turtolan kunta sai nimensä 1867 samannimisen kappeliseurakunnan mukaan, mutta kunnan hallintokeskukseksi ja suurimmaksi asutuskeskukseksi muodostui Pello. Turtolan kunta nimettiin Pelloksi 1949; ote tiekartasta on vuodelta 1932.

Turunmaa ruotsiksi *Åboland*. Nimellä *Turunmaa* on vanhaan luonnehdittu sitä Suomen lounaista aluetta, joka nykyisin tunnetaan nimellä → *Varsinais-Suomi*. Toisinaan siihen on luettu myös vanhan Turun linnaläänin osana ollut Satakunta: ”Oikean Suomen taikka Turunmaan [maakunta], jonne myös kuuluu Porin Lääni taikka Satakunta” (Maamiehen Ystävä 1844). Elias Lönnrot (1880) kääntää *Turunmaan* sanoilla ”egentliga Finland”, siis ’Varsinais-Suomi’. Sittemmin nimeä on käytetty vain epävirallisesti ja harvemmin, mutta se on perinteisesti ollut käytössä esim. Turun seudun yritysten nimissä. Ison Tietosanakirjan mukaan (1938) *Turunmaa* on ”Varsinais-Suomesta epävirallisesti käytetty nimitys”. Myöhemmin nimityksellä on ruotsinkielisen *Åboland*-nimen vaikutuksesta tarkoitettu vain Turun saariston ruotsinkielisiä kuntia: ”Parainen on Åbolandin eli Turunmaan keskus” (Otavan Suuri Ensyklopedia 1981). Ritva Liisa Pitkänen on käyttänyt nimeä *Turunmaan saaristo* tarkoittamassa saaristo-

aluetta Iniöstä (luoteessa) Särkisaloon (kaakossa). Nykyisin *Turunmaa* (samoin kuin sen ruotsinkielinen vastine *Åboland*) on Varsinais-Suomen seutukunnan virallinen nimitys; siihen kuuluvat Paraisten, Nauvon, Korppoon, Houtskarinn, Iniön, Kemiön, Dragsfjärdin ja Västansfjärdin kunnat. Ruotsinkieliset lukevat myös Särkisalon pienen ruotsinkielisen vähemmistön *Åbolandin* alueeseen. – Nimen *Åboland*, joka perustuu vanhaan maakunnan nimeen *Turunmaa*, loi 1910-luvulla monipuolinen filologi, kirjailija ja ”suuruusalainen” Hugo Ekhammar Varsinais-Suomen ruotsinkielisten saaristopitäjien yhteiseksi nimeksi ja se yleistyi nopeasti ruotsinkielisten keskuudessa. Peimarin ja Gullkronan selät jakavat *Åbolandin* kahteen osaan, joita on tapana kutsua nimillä *Västaboland* ja *Östaboland*. – PS

Iso Tietosanakirja s.v. Turunmaa; Lönnrot, Elias 1880 s.v. Turunmaa; Maamiehen Ystävä 17.8.1844; Otavan Suuri Ensyklopedia s.v. Varsinais-Suomi; Pitkänen, Ritva Liisa 1985: 11, 27; Uppslagsverket Finland 3 (1973) s.v. Åboland.

Tusby → Tuusula

Tutjunniemi niemi ja kylä, kansanomaisesti myös *Tutju*, Pyhäselän ja Oriveden välissä Liperissä Pohjois-Karjalassa. *Tutjunniemi* 1799. Myös Lieksassa Pielisjärven Sipolansaarella on *Tutjunniemi* ja sen lähellä *Tutju*-niminen saari. – Nimet pohjautuvat luultavasti sekä karjalan kielessä että suomessa esiintyvään deskriptiiviverbiin *tutjua* ’huojua, keinua, notkua’. Suurten vesistöjen rannoilla ainakin puut huojuvat. – AR

Suomen karttakirja 1799: 113.

Tuukkala kaupunginosa ja kylä Mikkelissä Etelä-Savossa. *Tuckalaby* 1666. – Myös Ristiinassa ja Hirvensalmella (*Tuckalaby* 1666) on Tuukkalan kylät; Ristiinassa rinnakkaisnimenä *Tuukkalan*kylä. Kaikissa tapauksissa taustalla on sukunimi *Tuukkanen*, joka seudulla mainitaan jo ensimmäisestä maa-kirjasta 1541 alkaen. Mikkelin Tuukkalan rautakautisen kaluston käyttö on ajoitettu 1100–1300-luvuille. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Tuukkanen; Westerholm, Martti 1926: 100; KA: VA 8652: 59, 88.

Tuulispäät saari *Pieggäüvävääh*, varhemmin *Piegg(ä)üvävääh*, pari tunturilakea käsittävä vaara Inarin kirkonkylän eteläpuolella Inarissa Lapissa. Sen eteläpuolella on *Tuulijärvi*, saari *Pieggäjävri*. *Bieggä-ävivash* n. 1840. – Suomenkieliset nimet ovat käännöksiä inarinsaamesta. Nimen alkua sisältää sanan *pieggä* ’tuuli’ ja se viittaa tuulenjumalaan *Bieglmaj* (n. 1840), jota tällä vaaralla sanotaan palvotun uhrein. Myös Itä-Inarin Vät-särin alueella on *Tuulipää*, saari *Pieggäüvi*, ja sekin on voinut saada nimensä mainitusta tuulenjumalasta. Jälkiosissa *pää* tarkoittaa pyöreämuotoista vaaranhuippua samoin kuin sen inarinsaamelainen vastine *üvi*, jonka diminutiivimuoto on *üvävääh*, monikossa *üvävääh*. – SA

NA: T. I. Itkosen poiminnot.

Tuulos kunta Kanta-Hämeessä. *twlox* 1431 (pitäjä), *Tuläs* 1433 (pitäjä). – *Tuuloksen* seurakunta itsenäistyi 1882. Se oli Hauhoon kuuluvana kappeliseurakuntana ainakin jo 1540, mutta siellä on ollut kirkko jo aiemmin. – *Tuulos* ei ole ollut kylän nimi, mutta Y. S. Koskimies olettaa, että se on ollut Jutttilaa ja muita kylännimiä vanhempi tienoon asutusta tarkoittava nimi. Nimi lienee tullut asutusnimeksi vesistönimestä, sillä kirkon lähellä on kaksi lampea, joilla on kummallakin nimi *Tuuloslammi*. Tarvittaessa täsmennetään sanomalla *Ylinen Tuuloslammi* ja *Alinen Tuuloslammi*. Alkujaan ne ovat kai olleet yhtä lampea. Lammet ovat matalia, ja ne ovat voineet saada nimensä kalastuksesta. Nimeen sisältyy ehkä sana *tuulos, ’tuulastaminen’. Seudun vanhin asutus on syntynyt lampien kautta kulkevan vesireitin varteen. – SBS

Koskimies, Y. S. 1985: 382–387.

nimi *Sääksi*. Myöhemmin on alkanut esiintyä myös *i*:llisiä taivutusmuotoja *Vaaksin*, *Vaaksis(sa)*. – Joissakin murteissa vielä tunnetulla sanalla *vaaksi* 'vaahto', joka on sanan *vaahto* kantasana, ei ole ollut vaikutusta järvennimen kehitykseen. Taustalla lienee sana *vaha* 'kivenjätkäle', ja nimi viitanee rannalla oleviin isoihin kiviin. – SBS

Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 114; Hakulinen, Lauri 1979: 56; Nissilä, Viljo 1962a: 89.

Vaala kunta Kainuussa. Kunta muodostettiin 1954 liittämällä → *Säräisniemen* kuntaan Vaalan ja Yli-Niskan alueet Utajärven kunnasta. Kuntakeskus sijoitettiin Vaalan asemansuudulle, ja kunta sai nimekseen *Vaala*. – Seudun vanhoja luontonimiä ovat *Vaalankurkku*, kapeikko aivan Oulujoen niskassa, *Vaalanlahti*, *-niemi* ja *-virta*. Nimi on alkuaan saamea, vrt. koltansaamen *vääll* 'väylä järvessä tai joessa; järven syväne, jossa käy virta' (vrt. → *Vaaluvirta*, → *Valajaskoski*). – AR

Itkonen, T. 1958: 715b.

Vaalijala hoitolaitos Pieksämäellä Etelä-Savossa. – Nimi on peräisin Sortavalasta, jossa on edelleen pystyssä vanhan Vaalijalan rakennus vuodelta 1930. Suomen Kirkon Sisälähetysseura perusti 1907 Sortavalan diakonissalaitoksen sairaalaan osaston vaikeasti kehitysvammaisille lapsille. Nimi *Vaalijala* on ilmeisesti muodostettu harkiten sanasta *vaalia* 'huoltaa, hoitaa, hoivata', koottiinhan hoitolaan asukkaita "hädän äärimmäisestä päästä". Kun Sortavala jouduttiin jättämään sodassa venäläisille, Pieksämäen kauppa lahjoitti diakonia-toimintaa harjoittavalle Suomen Kirkon Sisälähetysseuralle (per. 1905) maata Pieksänjärven rannasta, johon nousi uusi hoitolaitos entisen nimisenä. – SP

www.pieksamaki.diak.fi 25.5.2007.

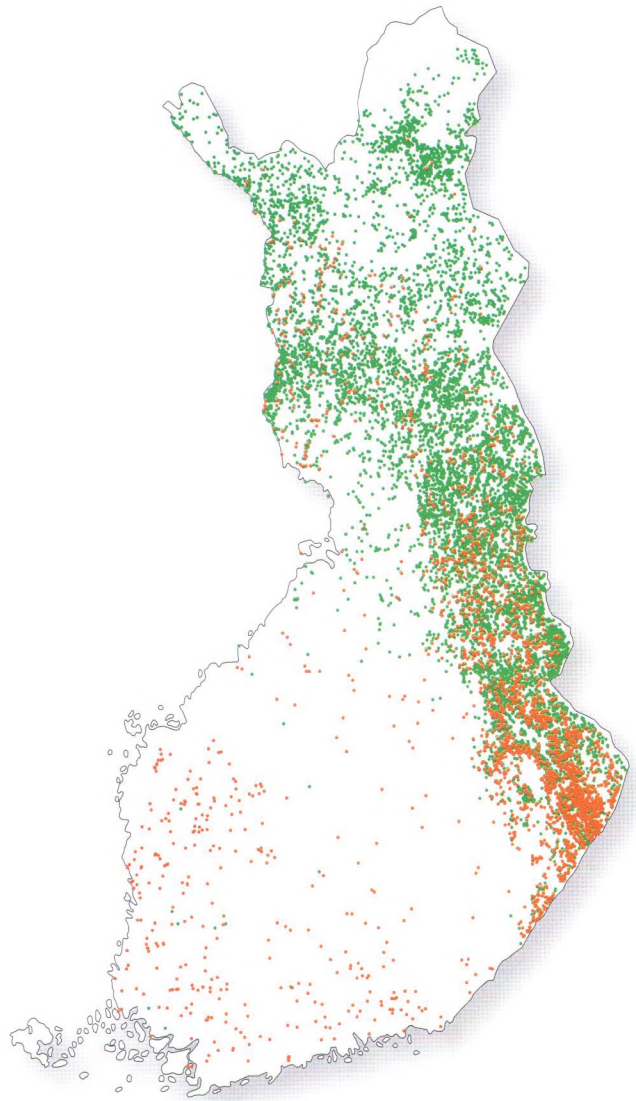
Vaalimaa kylä ja rajanylityspaikka Virolahdella Kymenlaaksoissa. Kylän läpi virtaa Miehikkälän pitäjältä *Vaalimaanjoki*, joka laskee Suomenlahteen. *Wadhlema* 1370, *Waderma* 1656–1726, *Waadermaa* 1856, *Waalimaa* 1738. – Nimen vanhojen asiakirja-asujen perusteella Viljo Nissilä on arvellut (1975), että nimessä on ensimmäisen tavun *a:n* jäljessä alun perin ollut nykyisen yleiskielen *d:tä* vastaava äänne. Nimessä *Vaalimaa* sen paikalla on *l* kuten hämäläismurteissa on yleiskielen *d:n* tilalla vanhastaan yleensäkin ollut. Nissilä konstruoi nimen kehityksen seuraavasti: *Vaalimaa* < ?*Vaadermaa < ?*Vaahdermaa. Sana *vaahder* puolestaan on *vaahtera*-sanana harvinaisehko rinnakkaisasu. – LL

Nissilä, Viljo 1975: 281; REA: I40; SKES s.v. vaahtera.

Vaaluvirta salmi Heinävedellä Etelä-Savossa Koloveden ja Heinävedenselän välisissä kapeikoissa. Salmen itäpuolella on *Vaalunmäki*, mäki ja kylä (*Valunmäki* 1705). – Nimen alkuosa on saamelaisperäinen. Se palautuu saamelaiseen '(järven, joen tai kosken) väylä' merkitsevään sanaan, joka koltansaamassa kuuluu *vääll*. Ks. myös → *Valajaskoski* ja → *Vaala*, joiden taustalla on sama saamen sana. – AA

Hiski.

vaara on Pohjois-Karjalassa, Kainuussa ja Lapissa hyvin yleinen jälkiosa kohoumannimissä. *Vaara* tarkoittaa korkeaa metsäistä mäkeä. Se on todennäköisesti laina saamelaiskielten vaaraa ja metsää tarkoittavasta sanasta (mm. pohjoissaamassa *várri*). Peruskartoissa *vaara*-loppuisia nimiä on yli 13 000. Niistä noin 10 000 on kohoumannimiä, talonnimiä reilut 2 200 sekä kylien ja kulmakuntien nimiä vajaan 700. Muuntyyppisiksi luokiteltuja nimiä on alle parisataa. Yleisimmät nimet ovat *Palovaaara* (158), *Välivaara* (150), *Lehtovaara* (115), *Honkavaara* (109), *Mäntyvaara* (105), *Riihivaara* (105), *Kalliovaara* (94), *Kivivaara* (82), *Heinävaara* (77), *Mustavaara* (76), *Kuusivaara* (75), *Pieniivaara* (70) ja *Kotivaara* (67). Eri nimimuotoja on kaikkiaan yli 5 100, ja niistä vain kerran esiintyviä on noin kolme nel-

Paikannimet, joiden loppuosaa on *vaara*. Punaisella on kuvattu kulttuuri-, vihreällä luontonimet.

jäsosaa, esimerkiksi Ilomantsin *Aajevaara* ja *Öykköstenvaara*. Monet *vaara*-loppuisista nimistä ovat pitkiä ja moniosaisia, kuten Inarin *Kepinnakkauslantonvaara*, ja muodostavat nimiryppäitä, kuten Savukosken *Maaimmainen Sotajoensuunvaara* ja *Rannimmainen Sotajoensuunvaara*. → *várri*. – TS

SSA s.v. vaara; Paikannimirekisteri 2005.

Vaaru Päijänteestä ja Ylisjärvestä jyrkkänä nouseva vuorimaasto Korpilahdella Keski-Suomessa, vuodesta 2009 Jyväskylää, nimi myös muodossa *Vaarunvuori* tai *-vuoret*. *Vaarunjyrkkä* on Vaarun jyrkin kohta Koroslahden koillisrannalla. – *Vaaru* on 'maankohoumaa' merkitsevistä → *vaara*-sanasta eriytynyt muoto. Se esiintyy paikannimissä lähes poikki Suomen Tuusniemeltä Pohjois-Savosta Pälkäneelle Pirkanmaalle ja Töysään Etelä-Pohjanmaalle saakka, esim. *Käärmevaaru* ja *Orivaaru* Tuusniemellä, *Vaarunmäki* Karttulassa, *Multavaarut* Töysässä. Kaikki "vaarut" ovat maankohoumia, tavallisesti harjuja, kaikista jylhin Korpilahden *Vaaru*. Paikannimiin *vaaru* on jäänyt siis maankohoumaa tarkoittavana. Keski-Suomen ja Hämeen kansankielessä *vaaru* merkitsee 'pilveä, tavallisesti kuuro- tai ukkospilveä'. – AR

Itkonen, Terho 1993; SSA s.v. vaara.

Vaasa kaupunki Pohjanmaalla, ruotsiksi *Vasa*. *Wasa* 1611, *Waasas[sa]* 1750, *Waasan kaupunki* 1787. – Perustettiin 1606 Mustasaaren kylään silloiselle saarelle, jossa oli vanha kauppasatama, ja sai aluksi nimen → *Mustasaari*. Nimettiin

uudestaan 1611 kuningassuvun mukaan *Vasaksi* (tunnuksena *vase* 'kupo, kimppu kuivattuja olkia, lyhde'). Puurakenteinen, tiheästi rakennettu kaupunki tuhoutui tulipalossa 1852. Uusi kaupunki rakennettiin 1860-luvulla *Klemetsön* (→ *Klemettilä*) niemelle, noin seitsemän kilometriä vanhasta kaupungista luoteeseen; paikka tunnettiin aiemmin nimellä *Kokkoble*. Vuodesta 1855 kaupunki sai keisari ja suuriruhtinas Niko-

Vaasan kaupungin vaakunassa on Vasan kuningassuvun tunnus kupo eli kimppu olkia.

lai I:n mukaan nimen *Nikolaistad*, suomeksi *Nikolainkaupunki*. Se ei kuitenkaan missään vaiheessa täysin sivuuttanut *Vasa* ~ *Vaasa*-nimeä puhekielessä eikä kartoista. Vuonna 1917 nimi-pari *Vaasa* – *Vasa* otettiin jälleen virallisesti käyttöön ja luovuttiin keisarin nimikosta. Entistä kaupungin paikkaa kutsutaan nykyään *Vanhaksi-Vasaksi*, ruotsiksi *Gamla Vasa*. – SP
Ganander, Christfrid 1997 [1787] Waasa; Grotenfelt, Kustavi 1912: 383; Juvela, Ossi 1992: 115; www.porstuakirjasto.fi/files/22/kokkoblesta_klemetinsaaresi.htm, 13.3.2006; www.vaasa.fi/vaasa400/, 15.6.2005.

Vuoden 1910 kartassa nykyisen Vaasan nimenä on *Nikolainkaupunki*, sen sijaan *Vanha-Vaasa* on kartassa nimeltään *Wasa*. Karttaotteessa maa-alueet on kuvattu sinisellä, vesistöt valkoisella.

Vaaterinvuori mäki Toivakassa Keski-Suomessa. Korkeus 226 m. Mäen eteläpuolella on *Vaateri*-niminen talo, entinen torppa. – Päijänteen ympäristössä on useita samantapaisia paikannimiä, mm. *Vahtervuori* Kuhmoisissa, *Padasjoella* ja *Sysmässä* (*Wahderuorenmaa* 1573), *Vaaterinvuori* Iitissä, *Vahterinso* Pertunmaalla, *Vahtermäki* Asikkalassa ja *Hollolassa*. Näiden nimien alkua tarkoittaa puuta, vaahteraa. Samaa alkuperää lienee myös *Vaaterinvuori*, vaikka nimi siinä tapahtuneiden äänteellisten muutosten takia ei enää kielitajussa yhdistykään vaahteraan. Synnä nimen muuttumiseen on voinut olla se, että vuoren laella on jo Venäjän vallan aikana ollut kolmiomittastorni. Nimen on ehkä ajateltu liittyvän mittaimiseen ja sanaan *vaateri* 'vesivaaka' (vrt. *vaaterissa* 'vaaka-suorassa'). – Vaahtera kasvaa nykyään luonnonvaraisena 62. leveyspiirille saakka, joten Toivakka on puun levinneisyysalueen pohjoisrajalla. Aikaisemmin, kun ilmasto on ollut lämpimämpi, vaahtera on menestynyt pohjoisempanakin. – MV
BFH 5:53; Uusi värinkuvaskivio: 314–315; NA: paikannimikokoelmat.

Vaattojärvi järvi ja kyläkunta Kolarissa Lapissa. *Vaattojärvi* (kylä) 1858. – Äänteellisesti läheinen on Suomussalmen *Vaattojärvi*, jonka alkuosana on suomen kielen katoamisillaan oleva sana *vaato* 'nuottasalko, verkonkuivausteline'. Sama

sana on luultavasti myös Kolarin *Vaattojärven* nimessä. Peräpohjolan murteissa äänteet *k*, *t* ja *p* ovat monesti kahdentuneet varsinkin alkuperältään hämärtyvissä nimissä. – AR

Räsänen, Alpo 2003: 137; HisKi.

Vahankajärvi järvi Karstulassa Keski-Suomessa; järven ympärillä on laaja kylä *Vahanka*. *Wahangajärvi*, *Wahanga* 1798. – *Vahanka*-nimen lopussa on johdin *-nka*, ja kantana on sana *vaha* 'siirtolohkare, iso kivi', jonka levikkialuetta ovat Varsinais-Suomi, Satakunta ja Lounais-Häme. Keski-Suomen murteissa ei *vaha*-sanaa tunneta. Vahankajärven nimi onkin todennäköisesti 1500-luvun alun ja sitä vanhemman hämääläisen eränkävyn jälkeä. – AR

Räsänen, Alpo 2003: 138; Suomen karttakirja 1799: 90.

Vähcär → **Vätsäri**

Vahtamapää tunturialue Luton ja sen sivujoen Kulasjoen latvojen välissä Inarin eteläosassa Lapissa. – Nimestä ei ole säilynyt saamenkielistä muotoa, mutta se on nähtävästi mukailtu ja käännetty inarinsaamenkielisestä muodosta **Vahtim-uäivi* "Vahtimispää". Nimen perusteesta ei ole kuitenkaan tietoa; kyse voi olla peuranpyynnin ja poronhoidon kannalta tärkeästä tarkkailupisteestä tai siitä, että paikka sijaitsee Inarin ja Sompion lapinkyljen rajaseudulla. – SA

Vahterpää kylä ja saari Ruotsinpyhtäällä Itä-Uudellamaalla. *Wakterpæ* 1405, *Vactarpä* 1544, *Vachterpä* 1552. – Nimeen sisältyy puunnimityksen *vaahtera* murteinen muoto *vahtera*. Jälkiosan → *pää* viittaa paikannimissä usein niemeen tai yleensä sijaintiin jonkin päässä. Ilmeisesti nimi on alkuaan ollut luontonimi ja tarkoittanut saaren eteläpäästä, jossa on ollut satama. Nimi on sittemmin siirtynyt merkitsemään asutustakin. – SP

Hausen, Greta 1924: 749; RKT s.v. Vahterpää (Ritva Liisa Pitkänen).

Vahto kunta Varsinais-Suomessa. *Vattola* 1460, *Wachto* 1641. – Vahdon alue kuului aikanaan Ruskoon, mutta liitettiin 1577 Maskuun. Vahto sai oman saarnahuoneen 1638, tuli kappeliksi 1652 ja itsenäistyi seurakunnaksi 1893. Pitäjää on kutsuttu myös *Korveksi*, *Vahdon Korveksi* (*Vahton Corpi* 1793, *Wahtonkorpi* 1800) ja 1630-luvulla rakennetun puisen saarnahuoneen takia *Puu-Ruskoksi*. – Vahdon kylä ja talo ovat ilmeisesti saaneet nimen sijainnistaan **Vahtojoen* varrella, jota asutuksen nimen vakiinnuttua on alettu kutsua *Vahdonjoeksi*. Vaahtoa, kuohua merkitsevää murrasana *vahto* esiintyy paikannimissä Lounais-Suomessa ja Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla. – SP

Neovius, Ad. 1898: 8; REA: 471; HisKi (Kaarina, Nousiainen); KA:VA 7212: 90.

Vahvajärvi järvi Hirvensalmella Etelä-Savossa. *Vahaffua jerrfuen randa kwszj* 1564, *Vachuaieruij* 1661. – Vahvajärven ja Liekuneen välisellä kannaksella on *Vahvamäen* kylä (*Wachwamäkiby* 1664) ja Vahvajärven ja Suonteen välisellä kannaksella *Vahvaselän* kylä; nimessä *selkä* merkitsee 'harjannetta'. Vahvaselkä mainitaan 1446 Hämeen ja Savon välisenä rajapaikkana. Nimien keskinäinen sijainti viittaa Vahvajärven nimen olevan ensisijainen. Eräkautinen nimi voi kertoa runsaasta riistasta tai sankasta metsäseudusta, sillä sanalla *vahva* on mm. merkitykset 'suuri, raskas, ankara, tiheä, hedelmällinen'. – Myös Uuraisissa on samanniminen järvi (*Vachuaerffuij* 1554). Ehkä nämä järvet ovat olleet hyvin kalaisia. – SP

Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Vahvaselkä; Mönkkönen, Toivo 1968: 141; Nyman, Adolf Leonhard 1882: 245; Pirinen, Kauko 1954: 203; KA:VA 8644: 22v.

Vaikko kylä Juuan länsilaidalla Pohjois-Karjalassa. Kylän alueella suurehko *Vaikkajärvi*, josta laskee *Vaikkajoki* Kajoonjärveen. *Waicku* 1638, *Waicku by* 1642, *Waikula* 1646, *Vaikko* 1815. – Nimi on melko harvinainen. Savonlinnassa on → *Vaikontaipale* ja Oulaisten Petäjaskoskella *Vaikonmäellä* van-

ha kantatalo *Vaikko*. *Vaikko* esiintyy sukunimenä 1800-luvun puolimaissa mm. Oulaisissa ja Merijärvellä, ja on edelleenkin sukunimenä. Nimen alkuperä ei ole aivan selvä. Se voisi liittyä 'hiljaista, äänetöntä' merkitsevän *vaikka-sanan yhteyteen. Tähän sanapesyeseen kuuluvat esim. *vaieta*, *vaikkua* 'hiljetä, vaieta (esim. koiran haukku)', *vaikka* 'hiljainen, lientynyt (tuuli, sade)'. Nominatiivialkuiset paikannimet, Juuan *Vaikkajärvi* ja Savonlinnan *Waikkotaipale* (1834), viittaavat taas siihen, että *Vaikko* olisi alkuaan paikannimi ja sukunimi jostakin paikannimestä syntynyt. – AR

SKES s.v. vaieta; HisKi; NA: 1600-luvun poimintakokoelmat.

Vaikontaipale kyläkunta Savonlinnan pohjoisosissa Etelä-Savossa, aiemmin Sääminkiä, murteessa myös *Vaikkotaipale*. *vaicko taijffual*, *vaicko taipalen ma* 1562, *Vaikontaipal* 1709; *vaicko laxi* 1562; *vaicko nemen Randa* 1562; *Waikå Sallmi* 1620-luvulla. – Nimessä → *taipale* tarkoittaa kannasta Enonveden ja Haukiveden välillä; vesien välinen ylityskohta on ollut nykyisen Häyrynjärven (mahdollisesti vanhalta nimeltään *Vaikkolahti) Ruokolahden eteläpuolella. Vaikkosalmi on mahdollisesti tarkoittanut nykyistä Pentinsalmea, joka on Häyrynjärvestä itään Sorsasalons eteläpuolella. Salmen tai lahden nimeen voi sisältyä verbin *vaieta* ~ *vaiketa* 'vaieta; vähitellen hiljetä, heiketä, tyyntyä, rauhoittua' johdos *vaikko*. Murteista sana on tavattu myös merkityksissä 'ohut' (Sakkola), 'väljähtynyt' (Iitti, Jaala), "kirkas ja *vaikko* päivä" (Kymi), Kainuusta *vaikka* 'hiljainen, lientynyt (tuuli, sade)'. Savukosken *Vaikosputaan* nimeä on selitetty: "Leviää niemeke, siintää semmonen lahelma siihen, tyven virraton paikka." – Toinen mahdollisuus on, että nimeen sisältyy sana *vaikko* vanhassa merkityksessä '(kuusen) pihka'. Pihkaa on kerätty talonpoikaiskulttuurissa mm. makeutusaineeksi ja ravinnoksi. – SP

Alanen, Timo 2004a: 219; Alanen, Timo 2006: 40, 48, 49; SKES vaieta, vaikko, vaikkua; HisKi.

Vaimaro kylä Laitilassa Varsinais-Suomessa. *Vaimarois* 1540, *Vaijmaroij by* 1555. – Paikallisesti on puhuttu vanhastaan *Vaimaroisten* tai *Vaivaroisten* kylästä. Ralf Saxén (1905) on verrannut nimeä muinaissaksalaiseen miehennimeen *Waimer*. Heikki Ojansuu (1920) on arvellut *Vaima*-kannan liittyvän alun perin henkeä, sittemmin naista merkinneeseen *vaimo*-sanaan. Valdek Pall on pitänyt Viron Tartumaan kylännimelle *Vaimastvere* äänteellisesti likeisimpänä viron sanaa *vaim* 'sielu, henki; olento, voima'. Virossa on myös pitäjännimi *Vaivara*. Rengossa on kylä *Vaimare* (*Waymara* 1470) ja *Vaimaroinen* ~ *Vaimareen*- ~ *Vaimaroisten järvi* Kyynäröisen järven kyljessä. Nimeä on toistaiseksi pidettävä selvittämättömänä. – SP

FMU 4: 347; Meri, Arvo 1943: 182–183; Ojansuu, Heikki 1920: 234; Pall, Valdek 1969: 264; Saxén, Ralf 1905: 116; www.lailanet.fi/kylahistoria/Kylat/vaimaro.htm, 14.5.2006.

Vainikkala kylä ja Suomen ja Venäjän välisen rautatieliikenteen raja-asema Lappeenrannassa Etelä-Karjalassa, aiemmin Lappeeta. *Waijnikanby* 1544, *Vainikkala* 1559. – Kylän nimi pohjautuu asukkaiden sukunimeen *Vainikka* tai *Vainikainen*. Sennimisiä on asunut kylässä ainakin 1500-luvun puolivälistä lähtien nykyaikaan asti, esim. *Vainicka Lau ionss*, *vaijnick Matz* 1547, *Wainikain Hans* 1550. Sukunimen on selitetty pohjautuvan saksalaiseen henkilönnimeen (Nissilä 1951), tai sen pohjana on arveltu olevan pakanuudenaikainen miehen nimi *Vaino* (Kepsu 2005). – LL

Kepsu, Saulo: 2005; Nissilä, Viljo 1951: 362; NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Vaivio kylä Liperissä Pohjois-Karjalassa; kylän keskustassa *Vaivionlampi*, josta johtaa *Vaivionsalmi* Viinijärven *Vaivionlahteen*. *Waivio* 1681, *Waiwio* 1723, *Waivio lax* 1799. – Vaivion kylä on syntynyt vasta 1600-luvun loppupuolella Käsämän kylän takamaalle, ja kylän nimi lienee lähtöisin seudun luontomiestä. Sana *vaivio* merkitsee Savossa ja Karjalassa 'vai-

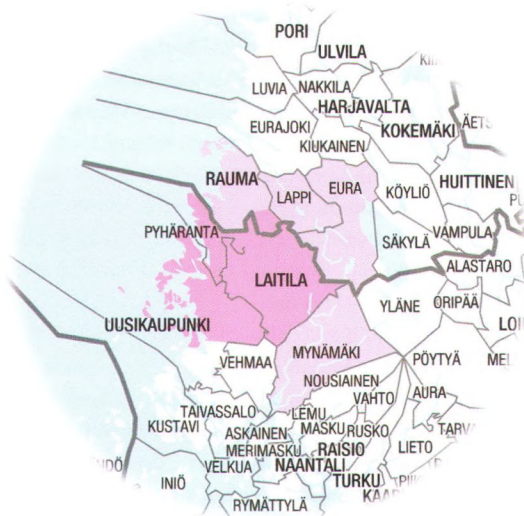
vannäköä, työtä' ja esiintyy melko usein niittyjen, peltojen ja talojen nimissä. – AR

Saloheimo, Veijo 1971: 141; SKES s.v. vaiva; HisKi; KA:VA 9739: 60 l.v.

Vajukoski Kitisen koski ja voimalaitos Sodankylässä Lapissa. Kosken alla on *Vajusuvanto* ja yläpuolella tekojärvi *Vajukosken allas*. – Nimi perustunee verbiin *vajua* 'vajautua, vähentyä, painua (vesi), vajota, upota'. Verbillä on ehkä kuvattu veden liikettä tai kosken kuivumisesta. – JV

Vakka-Suomi seutukunta Varsinais-Suomen pohjoisella rannikolla. *Wackafinnar* 1531. – Vakka-Suomella tarkoitettiin alun perin puuastioita myyvien "vakkasuomalaisten" Uudenkirkon ja Pyhämaan talonpoikaislaivureiden kotiseutua. Pentti Virrankosken mukaan varsinaiseen Vakka-Suomeen luetaan yleensä vain kolme vanhaa varsinaissuomalaista pitäjää: Uusikirkko (sittempi Kalanti), Laitila ja Pyhämaa sekä näistä myöhään eronneet Uudenkaupungin, Kodisjoen ja Pyhärannan pitäjät, mikä seutu on tiettävästi ollut keskiajalta puuastioiden valmistuksen ydinaluetta. Astioita tehtiin myyntiä varten myös vanhoissa Mynämäen, Lapin ja Euran pitäjissä, jotka voidaan lukea Vakka-Suomeen sen laajemmasta merkityksessä. Virrankosken mukaan on mahdollista, että Vakka-Suomessa, myöhemmän Vehmaan kihlakunnan pohjoisosassa, tehtiin jo esihistoriallisella ajalla vakkoja ja kimpiastioita myytäväksi, mutta elinkeino sai huomattavan merkityksen vasta keskiajalla, kun asutuksen tiheydessä Itämeren rannoilla ja kaupankäynnin lisääntyessä astioita ryhdyttiin vieämään myös ulkomaille. – SP

Hausen, Reinhold 1904: 12; Virrankoski, Pentti 1963: 250–252.

Vakka-Suomi sijaitsee nykyisten Uudenkaupungin, Pyhärannan ja Laitilan alueilla, mutta toisinaan mukaan lasketaan myös ympäröivät pitäjät.

Vakkola kylä Askolassa Itä-Uudellamaalla. *Vackolaby* 1540, *Wackala* 1555; *Lasse* ja *Mathias vackoyn* 1548. – Kylän nimi perustunee talonnimeen, johon sisältyy sana *vakka* 'kanneton tai kannellinen pyöreä tai soikea puuastia, jossa on säilytetty kuivaa tavaraa, esim. jyviä, jauhoja, lankoja, viljoja'. Nimeämismotiivi on luonnollinen, koska kylän keskustassa on koski, jonka nykyinen nimi on kylännimen mukaan *Vakkolankoski* ja joka on vanha myllynpaikka. – SP

Hausen, Greta 1920: 17; SKES s.v. vakka.

Valajaskoski koski Kemijoessa Rovaniemellä Lapissa. *Walaikoski* n. 1600. Koski on nykyisin padottu ja siinä sijaitsee Valajaskosken voimalaitos. – Nimi on saamelaisperäinen ja perustuu '(järven, joen tai kosken) väylää' merkitsevään sa-

Vanttila kylä Punkalaitumella Satakunnassa. *Peder Fantynen* 1510; *Fantila* 1540. – Lars Huldén on selittänyt Suomen ruotsinkielisiä *Fant*-alkuisia nimiä muinaisruotsin sanan *fant(er)* 'palvelija, juoksija; narri' sisältävästä lisänimestä ja miehen nimen *Frans ~ Fransiscus* kansanomaisesta muodosta *Fante. Jompikumpi niistä sisältynee myös Punkalaitumen Vanttilan alkuperäiseen talonnimeen. – SP

Huldén, Lars 2001: 282, 325; Suvanto, Seppo 1987: 86; KA: Suvanto/ Huittinen s. 1242.

Vapaala kaupunginosa Vantaalla Uudellamaalla, entistä Helsingin maalaiskuntaa, ruotsiksi *Friherrns. Arfwedh Frijherre* 1701, *Friherrns* 1824, *Friherrns eller Labbas* 1846. – Asuinalue syntyi, kun Övre Labbaksen tilan maat päätettiin palstoittaa tonteiksi 1930-luvulla. Tontteja kaupiteltiin vuonna 1936 Friherrsin tilan nimellä, ja *Friherrns* vakiintuikin asuinalueen nimeksi alusta alkaen. Esimerkiksi vuonna 1938 perustettiin *Friherrns-Jussas VPK*. Vuonna 1967 *Friherrsin* nimi käännettiin suomeksi *Vapaalaksi*; nimen keksi ilmeisesti friherrsiläinen kunnanvaltuutettu Veikko Suojanen. Ehdolla nimeksi oli myös mm. *Vapaaherrankylä*. *Vapaala*-nimi on vakiintunut käyttöön melko hitaasti, ja edelleen *Friherrnsiä* käytetään *Vapaalan* rinnalla. *Friherrns* on alkuaan Hämeenkyllän *Labbaksen* tilan rinnakkaisnimi; Saulo Kepsu arvelee nimen olleen kansanhuumoria, sillä se johtui talon isännästä Arvid Jöranssonista, joka oli valtiopäivämies, muttei todellinen aatelinen, vapaaherra. – JI

Hako, Jukka – Hako, Senja (toim.) 1988: 57; Kepsu, Saulo 2005: 167; Törrönen Pentti – Hako Jukka 1988: 48.

Varajoki kantatalo ja kyläkunta Kuhmon Lentualla Kainuussa. Talot ovat Varajoen kahta puolta *Varajärven* ja Lentuan välissä. *Waronoja* 1650, *Warajäki* 1667, *Warajocki* 1686. – Vanhin asiakirjamuoto viittaa siihen, että nimen alkuosana voi olla 'varista' merkitsevään karjalan kielen sanaan *varoi* perustuva henkilönnimi (vrt. sukunimi *Varonen*). Toisaalta *Vara*-alkuisia nimiäkin on, ja niissä *vara* voi merkitä mm. varastoa, turvaa kuten sanoissa *talvenvara*, *hätävara*. Koska Kuhmossa on paljon vanhaa karjalaisperäistä nimitystä, ensiksi mainittu selitys on hyvin mahdollinen. Tässä tapauksessa Kuhmoon 1600-luvulla asettuneet savolaiset olisivat muokanneet itselleen oudon nimen mielekkääksi. – AR

KA: MH 107/2D 3/1, TUOKKO.

Varasvuori korkea, kalliainen mäkelä Paimiossa Varsinais-Suomessa. – Mäellä on muinaishauta ja hyppyrämäki. Naapurikunnassa Piikkiössä on alaltaan pieni, mutta ympäröstään hyvin erottuva *Varesvuori*, jonka nimi liittyy keskiaikaiseen Piikkiön kylännimeen *Varasvuori* (myös *Varesvuori*; *Warkahanwori* 1439). Muualla *Varasvuoria* on Kuhmoisissa, Padasjoella, Raumalla, Sauvossa, Tyrvällä ja Ylöjärven Viljakalassa. Yhteistä niille on, että niissä kerrotaan olevan onkaloita tai luolia, joissa varkaat ovat piileskelleet tai joita on käytetty varastetun tavaran katkemiseen. – SP

Hakulinen, Lauri 1979: 136; REA: 377.

Varejoki joki ja kylä Tervolan pohjoisosassa Lapissa; jokisuun pohjoispuolella on myös *Varevaara*-niminen vaara ja joen latvoilla *Varejärvi*. – Nimi liittyy lounais-suomalaisiin *Vare*-nimiin, joihin sisältyy Varsinais-Suomessa esiintyvä appellatiivi *vare* 'kivikasa, kiviröykkiö'. Nimeämisen perusteena on ollut *Varevaaran* kivisyys. Selvästi syystä, että määrite *Vare*- ei sano seudun asukkaille enää mitään, on *Varejärvi* väännetty ja vakiintumassakin *Varajärvi*-nimeksi: järvi olisi ollut ikään kuin varalla jos varsinaisesta kalavedestä ei saada kunnon saalista. *Varejoen* asutusalueelle sijoitettiin 1940- ja 1950-luvulla Petsamosta muuttaneita siirtolaisia. – JV

Vahtola, Jouko 1980: 294–295.

Varessäikkä pitkä ja kapea hiekkainen meren niemi Siikajoella Pohjois-Pohjanmaalla, lähellä meressä *Vareskari* kalasataman päässä. *Waressäikä* 1760. – Sana *säikkä* 'pitkä ja kapea niemi' tavataan pääasiassa Uudenkaupungin ja Porin välisellä rannikolla ja toisaalta Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla. Nimen alkuosana on Pohjois-Pohjanmaalla käytetty linnunnimi *vares* 'varis'. – AR

Räisänen, Alpo 2003: 257, 260–261.

Vargrottan → *Susiluola*

Varhokylä kylä Pyhärannassa Varsinais-Suomessa. *Varhokylä* 1454, *Waronkylä* 1530, *Varhoijkylä* 1555. – Arvo Meri on arvellut, että nimeen voisi sisältyä luontosana *varhe* 'pensaikko, nuori lehtimetsä'. Todennäköisempää on yhdistää nimi lounaismurteissa tavattuun sanaan *vareh* 'kivikasa'. – SP

FMU 8: 308; Meri, Arvo 1943: 188; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirkka 2000 s.v. Varho; Nissilä, Viljo 1962: 89.

Varissuo kaupunginosa Turussa Varsinais-Suomessa, ruotsiksi *Kräkkärret* (uudehko kaavanimi). – Varissuo sijaitsee Kaarinan rajalla, ja alue on ollut vuoteen 1939 Kaarinaa. Alkuaan se on ollut suo Kaarinan Littoisten kylässä. Nimiarkiston koelmien mukaan 1951 Varissuo on ollut suon ja asunto-tilan nimi. Vuoden 1968 peruskartassa alue on suota. Kun alue on kaavoitettu, suonnimi on otettu alueennimeksi. – RLP

Varistaipale myös *Varistaival* kylä ja kanava sekä kulttuurimaisema Heinävedellä Etelä-Savossa. *Warisen Taiffwal* 1554, *waris taifuall* 1620-luku (nimi viittaa viljelykseen), *Waristaifwal* 1666 (kylä). – Alkuaan *Varistaipale* oli veneen vetotaival, jota kuljettiin, kun siirryttiin *Varisvedeltä* *Varislammelle* ja sieltä *Juojärvelle*. 1914 valmistui reitille *Varistaipaleen kanava*, jossa on neljä sulkua vesistöjen suuren korkeuseron takia. Ilmeisesti ensin on käytetty nimeä *Varisvesi* ja *Varislampi* ja niiden mukaan nimetty *Varistaipale*. *Varisniemi* on suuri niemi *Varisvedessä*. Niemellä ovat *Varisvuori* ja *Varissuo* sekä autioitunut *Varisniemi*-niminen talo. *Varis* on lintulaji, joka on elänyt maassamme luonnontilaisena vain järvien ja meren rannoilla ja saarissa ja joka on levinnyt ihmisasutuksen mukana koko maahan viljelmien ja asutuskeskusten liepeille. → *taipale*, *taival* 'kahden veden välinen kannas'. – PM

Alanen, Timo 2004a: 193; Soininen, Arvo M. 1981: 79, 281; <http://fi.wikipedia.org/wiki/Varis> [11.7.2007].

Varisto kaupunginosa Vantaalla Uudellamaalla, ruotsiksi *Varistorna*. *waristä Engen* 1691, *waristo Nijtu* 1691. – Nimi on esimerkki Vantaan Hämeenkyllän vanhasta suomalaisperäisestä nimityksestä. Ulpu Lehti on selittänyt, että alue on ollut ikivanhaa luonnontilaa, missä kaikilla taloilla oli oma *varisto* eli useita varastoja, latoja. Ruotsinkielinen nimi on suomenkielisestä nimestä muodostettu monikon määräinen muoto. – KS

Kepsu, Saulo 2005: 169; Lehti, Ulpu: Vantaan Sanomat 10.4.1996.

Varistorna → *Varisto*

Varjakka ranta-alue, saari ja kylä Oulunsalossa Pohjois-Pohjanmaalla. *Lille Wariaka* 1667. – Oulunsalo oli aikanaan suuri saari ja Oulujokisuun vanhin kauppapaikka. *Varjakka*-nimet on tulkittu jäljiksi viikinkien matkoista ja kaupasta; nimitystä *varjakka* on pidetty suomalaistuneena muotona venäjän viikinkejä tarkoittaneelle *varjagi*-nimitykselle. *Varjakka*-nimiä on pohjoisessa mutta muutamia myös Hämeessä, joten niitä voi ajatella hämäläisten antamiksi. Mainittakoon että Vienassa on järvi nimeltään *Varjagijärvi*. – JV

Vahtola, Jouko 1980: 405–406; Vahtola, Jouko 1991a: 89–90.

Varkaus kaupunki Pohjois-Savossa. *Varkaus godz* 1523, *Warkaus bij* 1563. Varkauden asutus syntyi Haukiveden ja Unnukan väliselle kannakselle useiden koskien ja salmien läheisyyteen keskelle Suur-Saimaan vesistöreitettä. Paikalla sijainnut

asutus oli 1700-luvun lopulla sisävesien laivastotukikohta ja kehittyi 1800-luvulla sahaiteollisuuden keskukseksi. Varkaudesta tuli tehdasseurakunta 1865, kauppala 1929 ja kaupunki 1962. – Varkauden nimi mainitaan ensimmäisen kerran tilannimenä 1523, mutta alueella on täytynyt olla pysyvää asutusta jo varhemmin. Myöhemmin nimi viittasi pitkään, rajoiltaan epämääräiseen kymmenyskuntaan. Kaupungin nimi sisältää sanan *varkaus*. Tämä esiintyy Suomen nimistössä enimmäkseen pienpaikkojen nimissä, joihin sisältyy suullisia muistitietoja varkauksista. Myös Varkauden nimen on joskus katsottu perustuvan ryöstösaaliin kätkemiseen tai Novgorodin ja Ruotsin välisiin kahakoihin Pähkinäsaaren rauhan rajan läheisyydessä. Kyseessä on kuitenkin ilmeinen kansanetymologia. Hylättävä on myös Ahti Rytkösen esittämä selitys, että sanassa esiintyisi saamenkielinen ’kätköä’ merkitsevä sana. – Muista *Varkaus*-nimistä onkin erotettava Itä-Suomen vesistöalueilla käytössä oleva nimitys, joka lienee alkuaan perustunut matkan helpottamiseen tai lyhentämiseen. Mahdollisesti taustalla on ollut ajatus, että matkaa on näin ”varastettu” (vrt. ilmaus *kulkea varkain* ’kulkea huomaamatta, vaivihkaa’). Tällaiset nimet liittyvät usein veto-aipeisiin, joiden kautta on ollut mahdollista kiertää koski. Myös nykyisen Varkauden kaupungin läheisyydessä on ollut tällainen paikka, kaupungin keskustan itäpuolella sijaitsevan *Varkausmäen* alapuolella. Vetämällä veneet yli tästä kohdasta on ollut mahdollista kulkea Ämmänkosken ohitse Leppävirran reitin vesistöä Saimaan vesistöön. 1600-luvulta onkin tietoja tervalastian purkamisesta ja kuormaamisesta tällä paikalla ja veneiden vetämisestä kannaksen yli tai uittamisesta rantaa pitkin koskien alapuolelle. Läheisen kylän nimi *Taipale* viittaa sekin siihen, että kyseistä paikkaa on käytetty vetotaipeena. Ajatusta *Varkaus*-nimien liittymisestä maatai-aipeisiin tukee myös mm. Säämingin pitäjältä tunnettu asiakirjanimi *Kuiva-Varkaus* (*kuiffua varcaus 1562–1563*). – JS

Alanen, Timo 2006: 27; Rytkönen, Ahti 1962; Saarikivi, Janne 2006: 36; Soikkänen, Hannu 1963: 13–16.

Varpaisjärvi kunta Pohjois-Savossa. – Kunta on erotettu 1911 Nilsistä. Kirkonkyläksi tuli Sutelan kylä. Kunnan nimi perustuu kirkonkylän viereisen järven nimeen, *Varpanen* (*Warpasenjärvi* 1920; vuoden 1799 kartassa *Sutelanjärvi*). Järven vanha nimi on voinut olla *Varpajärvi, jolla on kuvattu järven rannan matalaa varpukasvillisuutta, *varvikkoa*, tai metsää, josta on saatu lehdeksiä, ks. → *Varparanta*. Varpaisjärvellä on nimeä selitettykin siitä, että rannoilta on saanut hyviä varpaaliisteitä eli -säleitä. Niistä on tehty katiskoita ja koreja. – SP

Nissilä, Viljo 1939: 141; Soinen, Arvo M. 1981 [1961]: 283; Suomen karttakirja 1799: 105;

Suomen karttakirja 1920: 33D.

Varparanta

1. kylä Savonlinnassa Etelä-Savossa, aiempaa Sääminkien. *Warpios Randha tijende 1571*, *Warparanda 1664*. – Kylä on Haapaveden Varparannanselän itärannalla.

2. kyläkunta Kontiolahdessa Pohjois-Karjalassa. *Warparanda 1787*. – Asutus sijaitsee Höytiäisen itärannalla.

Itämurteissa sana *varpa* merkitsee yleisesti ’varpua ja puuvartisia matalia kasveja’ tai ’pensaita, varvikkoa’. Lehdesvarpuja käytettiin mm. luutiin, mutta myös korsirehun korvikkeena ja kuivikkeina karsinassa. – SP

Nissilä, Viljo 1939: 141; Walta, Matti 1996: 31; KA:VA 8644: 188v; HisKi (Kontiolahdi).

värri ’vaara’, pohjoissaamenkielinen sana. Sillä on vastineita laajalti muissa saamen kielissä, mm. inarinsaamen *vääri*, kolansaamen *vää’rr*. Sana on tavallinen niin pienten vaarojen kuin korkeiden tuntureidenkin nimien jälkiosana. Sanan suomalainen vastine → *vaara*, joka esiintyy lähinnä Itä- ja Poh-

jois-Suomen nimistössä, on ilmeisesti vanha laina saamesta.

– AA

Varsinais-Suomi nykyinen ja myös historiallinen maakunta Etelä-Suomessa, ruotsiksi *Egentliga Finland*. – Maamme lounaisosa tarkoittanut nimi on vanhastaan ollut → *Suomi*, joka historiallisena aikana vakiintui ensin lounaisen maakunnan ja myöhemmin koko maan viralliseksi nimeksi. Varhaiskeskiaikaisessa Varsinais-Suomen sinetissä maakunnan nimi esiintyy latinankielisenä muodossa *S[igillum] terre Finlandie*. Mikael Agricola käyttää Uuden testamentin alkupuheessaan (1548) sekä koko maasta että lounaisesta maakunnasta nimityksiä *Somen maa* ja *Somen Makunda*, jälkimmäisestä myös nimitystä *Etele ia pohia Some*. *Suomi*-nimen vakiintuminen viralliseksi maannimeksi vaati aikaa myöten lounaisen maakunnan nimen täsmenämistä. Latinankielisissä teksteissä esiintyvät 1650-luvulta alkaen täsmennykset *Fenningia specialiter dicta* ja *Fenningia presse dicta*, jotka seuraavalla vuosisadalla saivat rinnalleen ruotsinkieliset nimet *Finland för sig sielft* ja *Egentliga Finland*. Porthanin 1700-luvun lopulla käyttöön ottama nimi *Egentliga Finland* vakiintui sitten maakunnan viralliseksi ruotsinkieliseksi nimeksi. Suomenkielisisä teksteissä Varsinais-Suomesta käytettiin vielä 1800-luvun alkupuolella vaihtelevia nimityksiä: *Etelä- ja Pohja-Suomi*, *Turun lääni*, *Oikea Suomi taikka Turunmaa* ja *Varsinainen Suomi*. Saman vuosisadan puolivälistä lähtien ruotsinkielisen *Egentliga Finland* -nimen käännökseksi ja maakunnan viralliseksi suomenkieliseksi nimeksi vakiintui *Varsinais-Suomi*. – AH

Agricola, Mikael 1548/1931: 18–19; Platou, Ludvig Stoud 1844: 39; KHL s.v. Finland; Oja, Aulis

1956: 8–11; Tiitta, Allan – Viljamaa, Toivo 2007: 217, 229–230, 241–242, 287; KKTK:

Varhaisnyky-suomen korpus.

Varsovansuo suo ja soidensuojelualue Iijoen eteläpuolella Taipalekallolla Pohjois-Pohjanmaalla. – Suo on saanut nimensä suuresta *Varsova*-nimisestä savotasta 1920-luvulla. Savotassa ajettiin puutavaraa Iijokeen höyryveturien vetämällä suurilla reillä. Nimi on jälki pirtuajasta; ”Varsovan laulu” oli ajankoh-tainen nautintoaine savotan suuruuden aikana. – JV

Vartiokylä kaupunginosa Helsingissä, vuoteen 1946 kylä Helsingin mlk:ssa, ruotsiksi → *Botby*. – Nimi on käännetty ruotsinkielisestä nimestä. Käännös perustuu tulkintaan, jonka mukaan ruotsinkieliseen nimeen sisältyisi oletettu sana *bote, joka olisi ollut ’vartiotulta, merkkitulta’ merkinneen sanan *böte* rinnakkaisasu. *Botbyn* suomalaisena vastineena oli 1900-luvun alussa *Puotinkylä* eli *Puodinkylä*, mutta vuonna 1946 nimeksi vahvistettiin *Vartiokylä*. Vuonna 1959 kaupunginosa pohjoisimman osa-alueen nimeksi vahvistettiin *Vartioharju* – *Botbyåsen*, 1964 toisen osa-alueen nimeksi *Puotinharju* – *Botbyhöjden*. – SP

Granlund, Åke 1981: 16–17; Huldén, Lars 2001: 292; Pesonen, Leo A. 1981: 207.

Vartiosaari kaupunginosa Helsingissä Uudellamaalla, vuoteen 1946 Helsingin mlk:aa, ruotsiksi *Vårdö*. *Wordöo 1567*, *Wårdöo 1567*, *Wårdzhöo 1577*; 1700-luvun kartoissa *Vådön*. – Asiakirjamerkinnyt tarkoittavat Helsingin pitäjään kuulunutta saarta. Saaren nimi otettiin muodossa *Vårdö* viralliseksi kaupunginosa nimeksi 1959, ja sen suomenkieliseksi käännös-vastineeksi vahvistettiin *Vartiosaari*. – Helsingin kadunnimet -kirjassa nimestä esitetään tiivismuotoinen tulkinta: ”Määriteosa on muinaisruotsin *vardher* ’vartio, vartionti, valvonta’; sana esiintyy Uudellamaalla monissa nimissä, jotka tarkoittavat korkealla sijaitsevia paikkoja – usein seudun korkeinta vuorta – , mihin keskiajalla oli vihollisten silmällä pito järjestetty”. Vartiosaaren korkein kohta on nykyään yli 30 metriä merenpinnan yläpuolella. → *Vårdö*. – PS

Pesonen, Leo A. 1970: 29; Westman, Ivar 1935: 388.

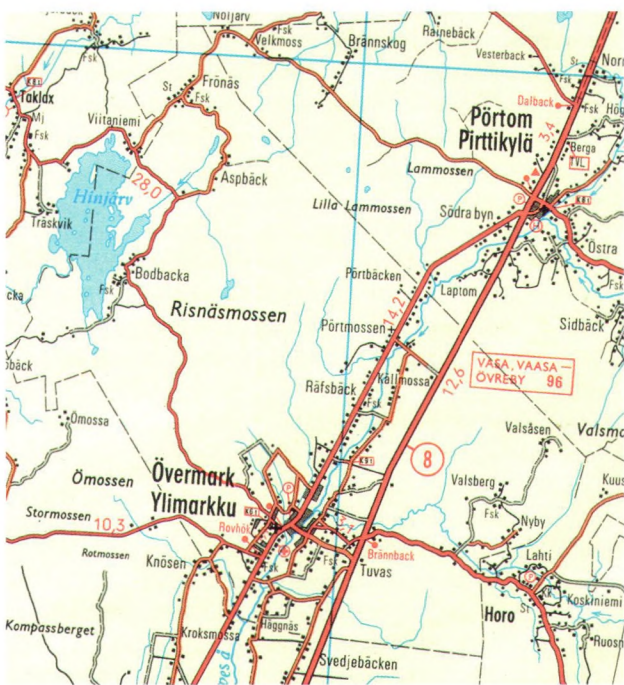

hemmin tila on jakaantunut kahtia, *Ala-* ja *Yli-Lauroselaksi*. Yli-Lauroselan kaksifooninkinen päärakennus on rakennettu 1848 Matti Mikonpoika Ilkan (myöhemmin *Laurosela*) ollessa isäntänä. Tällaisia taloja kohosi 1800-luvun alkupuolella mm. Ilmajolle, jota tervanpoltto ja soiden raivaamisen tuloksena syntynyt kytöviljely olivat vaurastuttaneet. – Kantatalon, *Lauroselan* nimeen sisältynee asukkaannimitys *Lauroinen, jolla on alkuaan kutsuttu pohjalaiseen tapaan *Laurolan* talon isäntää. Laurola on puolestaan saanut nimensä varhaisen *Lauri-* ~ *Lauro-*nimisen isännän mukaan. Isäntien nimet tiedetään vuodesta 1546 alkaen. Kun varhaisten isäntien joukossa ei ole Lauria, nimen täytyy palautua keskiajalle. – SP

Liaikka, Niilo 1986; talonhaltijaluettelo, s. 57; SAY; www.nba.fi/fi/yllaurosela_historia, 1.6.2005.

Ylimarkku kylä Närpiössä, aiemmin (1891–1973) kunta Pohjanmaalla. Ruotsiksi *Övermark*. *Öfuermark* 1546, *Öffwermarch* 1553. – Alkuperäisessä ruotsinkielisessä nimessä jälkiosaan → *mark* 'takamaa, ulkopalsta' on liittynyt alkuosa *Över-*, joka ilmaisee, että kylä sijaitsee ylempänä Närpiönjoen varrella kuin *Yttermark*. Suomenkielinen nimi *Ylimarkku* on alkuosaltaan käännös, jälkiosaltaan äänneumukaelma. Se esiintyi ensi kerran sanomalehdessä 19.8.1886. – LM

Historiallinen sanomalehtikirjasto 1770–1890; Huldén, Lars 2001: 373.

Ylimarkkun kunta liitettiin 1973 Närpiöön; tiekarttaote on vuodelta 1966.

Ylistaro kunta Etelä-Pohjanmaalla. Vuoden 2009 alusta osa Seinäjoen kaupunkia. *Yhlistaro Cappell* 1710. – Etelä-Pohjanmaan Kyrönjokivarren *Ylistaron* seurakunta perustettiin tieltävästi 1300-luvulla. Seurakunnan keskuksena oli nykyinen Isonkyrön kirkko, jonka tienoon asutusta lienee kutsuttu *Ylistaroksi* jo ennen seurakuntaa. Kun *Ylistaron* seurakunnan itäosasta muodostettiin kappeliseurakunta 1658, sen nimeksi tuli *Ylistaro*. Emäseurakunnasta alettiin käyttää virallisissa yhteyksissä nimeä → *Isokyrö*, joka lienee ollut epävirallisena rinnakkaisnimenä käytössä aiemminkin. *Ylistaron* kappelista tuli itsenäinen seurakunta 1859, ja nykyinen *Ylistaron* kunnan alue vastaa sen aluetta. – Sana *taro*, joka on jäänyt murteissakin käytöstä, on merkinnyt 'asuttua, viljeltyä seutua'. Nimi *Ylistaro* on annettu asutukselle, joka on joen varressa ylempänä kuin paikka, johon sitä verrataan. Myös → *Koski Tl:n* ja → *Somerniemen* pitäjillä on ollut nimenä *Ylistaro*. *Ylis-*

taro on myös pitäjänosa Loimaalla ja kylä Kokemäellä ja Sauvossa. Etelä-Pohjanmaan *Ylistaron* vertailuparina oli *Alastaro* (kylännimi *Alastarä* 1571), joka tarkoitti alempana jokivarressa olevaa nykyistä Vähäkyröä. – SBS

Karsten, T. E. 1906: 86; Ojansuu, Heikki 1920: 215; SHL 6: 59; HisKi; KA MHA E 29 3/1.

Ylistenjärvi järvi Liekoveden eteläpuolella Vammalassa (aiemmin Tyrväätä) Pirkanmaalla, osittain Äetsän (aiemmin Kiikkaa) puolella. *Yliston-Järvi* 1785, *Ylistenjärvi* 1799. – *Ylistenjärvi*, joka sijaitsee Houhajärvestä lounaaseen ja jonka vedenpinnan korkeus on suunnilleen sama kuin Houhajärven, laskee Keskistenjärven ja Tapialanjärven kautta Pesurinojaa myöten Liekoveteen. Nimi *Ylistenjärvi* ja sen varhemmin käytössä olleet rinnakkaisnimet *Ylistonjärvi* ja *Ylijärvi* näyttävät olevan → *Houhajärvi*-nimen omaperäisiä suomenkielisiä vastineita. Myös nimeämisen peruste on sama: *Ylistenjärvi* on "Yläjärvi" tai oikeastaan "Ylinjärvi" suhteessa laskujärveensä → *Liekoveteen* "Alajärveen". – AH

Alanen, Timo - Kepsu, Saulo 1989: 275; Hakanen, Aimo 2007; Pipping, Hugo 1918: 27–30.

Yli-Suolijärvi järvi Posiolla Lapissa. Lähellä on myös *Ala-Suolijärvi*. – Järvet ovat monisaarisia, ja nimi johtuu todennäköisimmin saarta merkitsevistä pohjoissaamen *suolu-* tai inarinsaamen *suálui-*sanasta. Toisaalta järvet ovat hyvin sokkeloisia ja mutkikkaita, joten voi ajatella, että niitä on verrattu suolisto- ja että nimeen sisältyy suomen sana *suoli*, kuten on asiantuntijain moninaisissa Hämeessä esiintyvissä vedenkokoumien nimissä. – JV

Vahtola, Jouko 1980: 246.

Ylitornio kunta Lapissa Tornionjoen varrella, ruotsiksi *Övertorneå*. *Öfw. Torneå* 1725; *Yli-Tornion Emäkirkon Seurakunnassa* 1837. – Mainitaan 1482 Tornion *Särkilahdi*-nimisenä kappelina; kappelin kirkko sijaitsi Tornionjoen länsipuolella eli nykyisen Ruotsin alueella. Vuonna 1606 → *Tornion* seurakunta jaettiin kahtia *Alatornioksi* ja *Ylitornioksi*, sillä *Ylitornio* sijaitsi Tornionjokivarressa ylempänä kuin → *Alatornio*. *Ala-* ja *Ylitornion* pitäjät sijaitsivat molemmin puolin jokea ja kuuluivat Ruotsiin; vasta Haminan rauhassa 1809 joen itäranta liitettiin Suomeen ja syntyi suomalainen *Ylitornio*. Sitä kutsuttiin aiemmin myös → *Alkkulaksi*, koska kirkko rakennettiin Alkkulan kylään 1819. Vielä 1897 suositeltiin *Ylitornion* kunnan nimeksi *Alkkulaa*, joka "on puheessa tavalisempi", eikä siten olisi sekoittunut Ruotsin puolen *Ylitornioon*. 1800-luvulla sanomalehdissä esiintyi molempia nimiä: "Alkkula kyrkan" 1856, "Kolari ministerium i Alkkula" 1870, "kyrkoherde i Alkkula" 1872; *Ylitornio* seurakunnan nimenä 1856 ja 1882, pitäjän nimenä 1864 ja 1875. – SP

Aamulehti 1.3.1882; Hufvudstadsbladet 7.4.1870; Kuopio Tidning 20.9.1856; Neovius, Ad. 1898: 168; Oulun Wiikko-Sanomatt 29.4.1837 ja 26.4.1856; Päivätär 5.11.1864; Slunga, Nils 1993: 281; Suomalainen Wirallinen Lehti 19.8.1875; Vahtola, Jouko 1991c: 323–324; Wallin, Väinö 1897: 14; Vikingen 23.3.1872; HisKi (Alatornio).

Ylivieska kaupunki Kalajoen varressa Pohjois-Pohjanmaalla. Kalajoen kappeliksi 1643, itsenäistyi 1861; vuodesta 1965 kauppa ja 1971 kaupunki. *offer weska* 1548, *offer veska* 1554, *Yleueska* 1562, *Öffer wieska* 1569. – Ylempänä jokivarressa kuin → *Alavieska*. – AR

NA: 1500-luvun poimintakokoelmat.

Yli-Vojakkala kylä Torniossa Lapissa, aiemmin *Alatorniota*. Syntyi 1600-luvun alussa, kun → *Vojakkala* jaettiin → *Ala-Vojakkalaksi* ja *Yli-Vojakkalaksi*. – MV

Ylläs tunturi Kolarissa Lapissa. Tunturin kaakkoispuolella on *Ylläsjärvi*, josta saa alkunsa *Ylläsjoki*. – Nimi on ilmeisesti saamelaisperäinen; se on luultavasti yhteydessä 'korkeaa' tarkoittavaan adjektiiviin, jonka nykysaamelaisia muotoja ovat saP *alla*, saI *ollä*, saKo *öll*. Sana tarjoaa luontevan selityksen

Å sana 'joki' on parinsadan joen ja puron nimen jälkiosa. Luonnonoloista johtuen useimmat nimet ovat Uudellamaalla ja Pohjanmaalla. Yleisiä ovat *Ån* ja *Lillån* ja *Storån*. Joennimien alkuosa sisältää kuitenkin useammin paikannimen, joka tarkoittaa joen varrella olevaa asutusta: *Paloån* Kokkolassa, *Estbyån* Kirkkonummella ja *Åbo ån* Turussa, saaristolaisten nimitys Aurajoelle. Myös muita kuin kokoa ilmaisevia yhdysnimiä esiintyy: *Svartån* ("Mustajoki", suom. *Karjaanjoki*, *Mustionjoki*) Karjaalla ja Pohjassa, *Molnån* "Myllyjoki" Kristiinankaupungin Tiukassa, *Långån* "Pitkäjoki" Karjaalla ja Maa-lahdessa ja *Trångån* "Kaitajoki" Pietarsaareissa. Henkilöön viittaavat alkuosat ovat epätavallisia, lukuun ottamatta omalaatuista sarjaa vanhoja joennimiä Uudenmaan rannikolla, jossa muun muassa perinteisten pitäjännimien *Ingå* (→ *Inkoo*) *Sjundeå* (→ *Siuntio*) ja *Sibbo* (→ *Sipoo*) oletetaan perustuvan alkuperäisiin joennimiin. Näiden nimien alkuosa sisältää sen henkilön nimen, joka oli varhaiskeskiajalla jokien sualueille asettuneiden ruotsalaisryhmien johtajana. Huomionarvoista on, että keskeiset -å-aineksen sisältävät asutusnimet eivät ole niin tavallisia kuin vastaavat suomenkieliset -joki-nimet. Sananloppuinen -å, joka on esim. nimissä *Monå* (→ *Monäs*) → *Vörå* ja *Torneå* (→ *Tornio*), ei perustu veden nimitykseen. Myöskään tyyppiä *Nordanå* olevat asutusnimet eivät ole alkuperäisiä joennimiä. – PS

FSO-lex s.v. å; Huldén, Lars 2001: 41, 233; Valtavuo-Pfeifer, Ritva 1998: 176–179.

Åback kylä Lapväärtissä Kristiinankaupungissa Pohjanmaalla, suomeksi → *Peninkylä*. – Nimen alkuelementti on ruotsin *å* 'joki', joka tarkoittaa kylän läpi virtaavaa Peninluomaa (ruotsiksi *Penikån*). Jälkiosa on loppuheittoinen muoto substantiivista *backe* 'mäki'. – PS

Karsten, T.E. 1923: 17–18; Mikkonen, Pirjo – Paikkala, Sirikka s.v. Peni.

Åbo → *Turun* ruotsinkielinen nimi. *Aboa* 1259 (kop.), *Abo* 1291, 1340. – Nimen alussa on ruotsin substantiivi *å* (muinaisruotsin *aa*) 'joki', joka tarkoittaa Aurajokea. Jälkiosa on etymologisesti johdos verbistä, jota vastaa nykyruotsissa *bo* 'asua'. Substantiivin *bo* on ajateltu voineen muinaisruotsissa merkitä 'asumusta' tai 'taloa, maatilaa'. Tämän selityksen mukaan *Åbo* vastaisi *bo*-elementin sisältäviä Ruotsin paikannimiä; ne ovat tarkoittaneet suurtiloja, jotka ovat olleet hallinnollisia keskuksia jo esihistoriallisena aikana. Carl-Eric Thors (1972) tulkitsee *Åbo*-nimen jälkiosan yleensäkin suuren talon nimitykseksi. Lars Huldén lähtee vaihtoehtoisessa selityksessään *bo*-substantiivin merkityksestä 'asumus'. Hän täsmentää tul-

kinnan seuraavasti: "jokiasumus" on saattanut olla alkuaan dominikaanimunkkien käyttämä nimitys luostarista, joka 1249 perustettiin nykyisen Kaskenmäen joenpuoleiseen rinteeseen. Myös muinaisruotsin substantiivi *boe* 'asukas, uudisasukas' on mainittu kaupungin nimestä keskusteltaessa. On ajateltu, että sana on nimen jälkiosana ollut monikon genetiivimuodossa, muinaisruotsin *boa(r)*, ja että nimeen ei olisi kuulunut asutusta merkitsevää perusosaa; nimi olisi siis tulkittavissa 'joen varrella asuvien (asuinpaikaksi tai kyläksi)'. Kaupungin historiaa käsittelevässä kirjallisuudessa on myös mainittu substantiivi *bod* 'aitta'. Tämän tulkinnan mukaan nimi *Åbo* olisi alkuaan tarkoittanut Aurajoen rannan aluetta, jossa on ollut ranta-aittoja. Tulkinta on torjuttu sillä perusteella, ettei nimen vanhoissa kirjoitusmuodoissa ole minkäänlaista merkkiä sanasta *bod*. Vanhimman kaupunkinime ruotsinkieliselle nimelle ei voida esittää tarkkaa ja varmaa tulkintaa. Voi vain todeta, että nimi *Åbo* on varhainen ruotsinkielinen nimi, joka on annettu Aurajoen alajuoksulla sijainneelle asutukselle. – PS

Huldén, Lars 2001: 174–177; Pamp, Bengt 1988: 74; Svenskt ortnamnslexikon s.v. bo; Söderwall K. F. 1884–1973 s.v. bo, boe; Thors, Carl-Eric 1949: 26; Thors, Carl-Eric 1972: 7.

Åboland → *Turunmaa*

Åggelby → *Oulunkylä*

Åivo → *Oivu*

Åland → *Ahvenanmaa*

Ålands hav merialue Ahvenanmaan ja Ruotsin Uplannin välissä, suomeksi → *Ahvenanmeri*. *Alandz haff* n. 1340, *Ålandz haff* 1563. – Varhaisin maininta merestä on vuoden 1250 tienoilla laaditussa tanskalaisessa väyläselostuksessa (→ *Aspö*), jossa selvitetään purjehdusväylän kulku Arnholmista (nyk. *Arholma* Ruotsissa Roslagenin saaristossa Norrtäljen edustalla) Ahvenanmeren yli ("trans mare Aland") Lemböteen ("usque Lynæbötæ"), joka sijaitsee nykyisen Maarianhaminan itäpuolella. Nimeen sisältyy maakunnanimi *Åland* (→ *Ahvenanmaa*); nimi on annettu lännestä päin. Jos merialue olisi nimetty idästä päin, olisi nimeksi voinut tulla esim. *Svenska sjön tai **Ro(d)shavet* ruotsiksi ja *Ruotsinmeri suomeksi. – PS

Gallén, Jarl 1993: 51; Hausen, Greta 1927: 1–2.

Ålön kunnan pääsaari Paraisilla Varsinais-Suomessa, vuodesta 2009 ehdotettua Länsi-Turunmaan kaupunkia. *Aliebol* 1463, *Åle Bool* 1540. – *Ålö* on jo varhain ollut verokunnan nimi. Useiden verokuntaan kuuluneiden kylien nimet ovat suomalaisperäisiä. Niin saattaa olla myös *Ålö*-nimen laita. Vanhat

sin *käring* 'akka, eukko'). Myös Emäjoessa → *Ämmänsaaren* kupeessa Suomussalmella on *Ämmäkoski*. Sana *ämmä* on ollut vanhastaan kunnioittava 'isoäidin' nimitys, jolla on saatettu kuvata kosken suuruutta. – AR

Räisänen, Alpo 1982: 118.

Ämmänniemi suuri ja korkea niemi Kemijärvellä Lapissa; niemeltä aukeaa iso selkävesi, *Ämmänselkä*. Niemen korkeinta kohtaa kutsutaan nimellä *Ämmänvaara*. – Suomalaisen tradition mukaan niemi on ollut saamelaisien palvonta- ja uhripaikka; vaaralta on löydetty kivisiä "epäjumalia", todennäköisesti seitakiviä. On arveltu, että paikalla olisi aiemmin ollut saamenkielinen nimi. Suomenkieliset tulokkaat ovat antaneet nimen *Ämmänniemi* todennäköisesti sen vuoksi, että paikalla on palvottu naisjumalaa, Akkaa. – KM

Itkonen, T. I. 1948, 2: 310; Mallat, Kaija 2007: 144–145; Rytönen, Raili 1989: 14; NA: Kemijärven paikannimikokoelma.

Ämmänsaari saari Emäjoen niskassa Suomussalmella Kainuussa. – Saari sijaitsee Ämmäkosken ja Jalonkosken välisessä ja se on nimetty → *Ämmäkosken* mukaan. Suomussalmen kuntakeskus on siirtynyt toisen maailmansodan jälkeen kirkonkylästä, Vanhaltakylältä, Ämmänsaareen, josta on tullut kaupunkimainen taajama. – AR

Ämmässuo osa-alue ja jätteenkäsittelykeskus Espoossa Uudellamaalla, ruotsiksi *Käringmossen*. *Käring Måsa* 1750 (suo), *Stora Käring Mässan* 1832 (suo), *Iso Ämmässuo – Stora Käringmossen* 1980 (suo), *Ämmässuo – Käringmossen* 1984 (osa-alue). – Espoon ja Kirkkonummen rajalla etäällä asutuksesta sijainnut suo tunnettiin nimellä *Stora Käringmossen*, *Stor-Käringmossen* (*käring* 'akka', *mosse* 'suo'). Viereinen pienempi suo oli *Lilla Käringmossen*, *Lill-Käringmossen*. Suuremman suon nimelle muodostettiin suomenkielinen käännösvastine *Iso Ämmässuo* viimeistään 1980. Sanaa *käring* voi vastata murteissa mm. *akka* ja *ämmä*, joista Etelä- ja Länsi-Suomessa *ämmä* on paikannimissä tavallisempi. Nimelle haluttiin valita seudun murteen mukainen muoto. Uudellamaalla on *Ämmässuo*-nimisiä soita Mäntsälässä ja Nummella, ja niiden nimiä käytettiin mallina. Kun 1980-luvulla soiden tienoille päätettiin sijoittaa kaatopaikka ja muita jätteenkäsittelytoimintoja, alueelle annettiin nimi *Ämmässuo – Käringmossen* suunnitelmien mukaan. Ämmässuon kaatopaikka aloitti toimintansa 1987. Jätteenkäsittelykeskuksessa on lisäksi mm. biojätteen kompostointilaitos. – Ei ole tiedossa, mihin suunnitelmien osa *Käring*-perustuu. *Käring*-alkuisista paikannimistä joidenkin taustalla on paikalla sattunut tapaus, kuten jotakuta naista kohdannut onnettomuus, mutta niillä on monenlaisia muitakin selityksiä. Sama koskee myös *Akka*-, *Ämmä(s)*- ym. nimiä. – SBS

Harling-Kranck, Gunilla 1990: 188; Mallat, Kaija 2007: 93–94, 121–122, 146; Valtava-Pfeifer,

Ritva 1998: 151; www.ytv.fi/FIN/jatehuolto/ [23.6.2007].

Ängeslevä kylä Tyrnävällä Pohjois-Pohjanmaalla. *Ernngessleffwe* 1604. Kylän läpi virtaa *Ängesleväjoki* eli *Ängeslevänjoki*. – Kylä on saanut nimensä joesta, mutta joen nimen taustalle puolestaan täytyy olettaa alkuperäistä luontonimeä *Ängeslevä*, vaikkei tällaista olekaan todettu. Sana *levä* nimittäin esiintyy etenkin Pohjanmaalla harvinaisena suunnitelmien jälkiosana. Yleisen 'vesikasvin' merkityksen lisäksi *levä* tarkoittaa murteissa myös 'veden päällä olevaa sammalkeirrostä', 'suonsilmää' ja 'kosteaa maastoa'. Oletettava *Ängeslevä*-niminen suo on voinut sijaita myös kokonaan eri paikassa kuin nykyinen *Ängeslevän* kylä, esimerkiksi joen lähteillä. Nimen alkuosan *Änges*-tausta on epävarma. Kyseessä voisi olla saamelainen laina, jolloin lähtökohdaksi sopisi sal *äägis*, saKo *ää* 'gges' 'hansas eli aitamainen peuran- tai hirvenpyydys'; nämä sanat puolestaan ovat vanhoja lainoja suomen *hansas*-sanasta. Sa-

maa saamen sanaa voisivat heijastaa muutkin äänteellisesti läheiset nimet, kuten Haapaveden *Ängesneva* ja *Ängeslammit*. Oudoksuttavaa olisi kuitenkin saamelaisperäisen alkuosan liittyminen harvinaiseen jälkiosaan *levä*. – AA

SSA s.v. hansas, levä2.

Änkilä kylä Rautjärvellä Etelä-Karjalassa. Vuosina 1923–1973 Simpeleen pitäjää, sitä ennen Parikkalaa. *Engilä* 1589, *Ängilä* 1638, *Änkilä* 1641. – Nimen tausta ei ole selvillä. – LL

NA: 1500- ja 1600-luvun poimintakokoelmat.

Änätti suuri järvi Kuhmon koillisosassa Kainuussa. *Eneti Jerfi* 1650. – Paltamon Kivesjärvessä on *Änäätinselkä*, suuren järven laajin selkä. Nimiin alkuun sisältyy todennäköisesti saamen 'paljoa, iso' merkitsevää sana, vrt. pohjoissaamen *eatne*-. Loppuosa -*tti* on johdin. – AR

Räisänen, Alpo 1995: 538; KA: MH 107/2D 3/1.

Ärjänsaari saari Oulujärven *Ärjänselällä* Kajaanissa Kainuussa. *ärien salo* 1555, *Erijän Saari* 1764. – Suomessa on kymmenkunta *Ärjä*-nimeä, Puolangan *Ärjänvaaraa* lukuun ottamatta kaikki ovat vesistönimiä, esim. *Ärjäsäari* Kuolimossa Savitaipaleella, *Ärjänsaari* Suontienselällä Suomenjoella ja *Ärjä* (*ärjän Saari* 1746) Ontosessa Kuhmassa. Saloisten *Ärjänkiveä* lukuun ottamatta kaikki nimet ovat itämurteiden alueella. *Ärjä*-nimet tarkoittavat yleensä tuulelle ja myrskylle alttiita saaria, niemiä ja salmia. Sana *ärjä* on samaa sanapöytä kuin *ärjy* ja *ärjänne* 'myrsky, tuisku'. – AR

KA: MH 124/2D 6/1, VA 4972.

Ärtholmen → *Hernesaari*

Äyskoski koski Tervossa Pohjois-Savossa. *Ägeskoski* 1446, *Agiskoski* 1749, *Äskoski* 1812. – Vuolas koski sijaitsee Nilakasta Rasvangin Koskiselkään laskevan vesireitin varrella. Paikka on virkistyskalastajien suosiossa. Kosken mukaan kutsutaan myös lähitienoon kulmakuntaa. Nimi viitanee kosken kiukkuisuuteen ja vaikeakulkaisuuteen. Itämurteissa tunnetaan verbi *äystätä* 'akäillä, torailla, ärjyä, mekastaa'. *Äyskoski* olisi äyskivä eli *äystävä* koski, koski joka *äystää* eli äksyilee ja kiukuttelee, on *äkeissään*, *äissään* eli suutuksissa. – SP

FMU 3:390; Jaakkola, Jalmar 1925: 72; HisKi (Rautalampi); SMSA s.v. äystätä.

Äystö kylä Teuvalla Etelä-Pohjanmaalla. *Äystö* 1725. – Asutus on peräisin Ilmajoelta, *Äystö* mainitaan uudistilana 1576. Samaan nimirypäeseen kuuluvat myös *Äystönluoma* (joki), *-mäki* ja *-neva*. Muualla *Äystö*-nimet ovat harvinaisia: Uudesakaupungissa on *Äystö*-niminen pelto, Kuusamossa *Äystöjärvi* ja Sodankylässä pieni joki nimeltään *Äystönhaara*. Teuvan nimen sisältö on epäselvä: Etelä-Pohjanmaalla tunnetaan murrasana *äystin*, joka on lyhentynyt sanasta *mäystin* 'suksen jalkaremmi' (siis alkeellinen suksiside). Muutama kilometri lännempänä Teuvalla on *Suksela*-niminen talo. Lapualta on kirjattu *äystö* merkityksessä 'iso allas', Teuvalla *äysätä* merkityksessä runsasta ja äkillistä lumentuloa ja lumen kasautumista. *Äystö*- ja *Suksela*-nimien taustalla lienee jo kadonnut luontopaikan nimi. – SP

Ranta, Raimo 1994: 76–79; Virtaranta, Pertti 1958: 154; HisKi.

Äänekosken mlk. entinen kunta Keski-Suomessa, vuodesta 1969 osa → *Äänekosken* kauppala. – Maalaiskunta syntyi 1932, kun vanha Äänekosken kunta jaettiin Äänekosken ja → *Suolahden* kauppaloiksi sekä Äänekosken mlk:ksi. Äänekosken kunta oli perustettu 1911. – SP

Äänekoski kaupunki ja koski Keski-Suomessa. Äänekosken seurakunta itsenäistyi Laukaasta vuonna 1907, ja kunta perustettiin 1911. Vuonna 1932 kunta jakautui kolmeksi uudeksi kunnaksi: Äänekosken ja Suolahden kauppala sekä Äänekosken maalaiskunta. Äänekosken kaupala muutettiin kaupungiksi 1973. Äänekosken mlk. liitettiin Äänekoskeen

1969, Suolahti ja Sumiainen 2007. *Ænækoski laxefiskeri* n.1455, *Ånekoski* 1752, *Ånekoski Bij* 1772, *Ånäköskei* 1776–1805, *Ånekoski Fors* 1813. – Kansantarina selittää nimen alkuosan *ääni*-sanaksi: idästä päin tulleet uusien asuinsijojen etsijät kuulivat kosken kovan äänen ja antoivat koskelle nimen ”Eänekoski”. Tutkimuksessa nimi on tulkittu toisin. Terho Itkosen mukaan nimen alkuosa on mukautunut *ääni*-sanaksi varhaissaamen ’isoa’ merkinneestä sanasta, joka nykysaamassa tunnetaan

Äänekosken kaupungin vaakunassa torvet viittaavat ääneen, aaltokuvio koskeen.

vain johdoksista kuten *eanas* ~ *eatnas* ’suurin osa; enimmät’, *eanášit* ’paljoksua’ ja johon suomen *enä-*, *enemmän*-sanatkin liittyvät. Nimeämisperusteeltaan *Äänekoski* ’isokoski’ on looginen: Ala-Keiteleeltä vedet putoavat kahdeksan metriä Äänekosken läpi kuohutessaan Kuhnmoon, sen sijaan toisella samat järvet yhdistävällä Mämmentkosken kiertoreitillä vesimassa hajoaa useiksi peräkkäisiksi ja rinnakkaisiksi pienemmiksi koskiksi. – EMN

Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: 322; Berndtson, Nils 1965: 109; FMU 4: 95; Kiviniemi, Eero 1985: 104, 105; Suomenmaa 7 (1925): 430, 431; Suomenmaa 7 (1978): 503; KA: MH 32; E 48; E 47 b 3/2-3/3.

